

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**DERNEKLERDE ORGAN VE ORGANLAR
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**



YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer COŞKUN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ERDEM

HAZİRAN 2022

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**DERNEKLERDE ORGAN VE ORGANLAR
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**



YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer COŞKUN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ERDEM

HAZİRAN 2022

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın oluşturulmasına katkı sunanlara teşekkürlerimi sunmadan önce, çalışmanın tamamlanmasının oldukça zorlayıcı süreçlerin sonunda gerçekleştiğini belirtmek isterim. Çünkü ileride çalışmaya tekrar bakıldığında, üzerinden geçen zamanın unutturduğu zorlukların hatırlanması gerektiğini düşünüyorum.

Bu tez çalışmasında başta, tez danışmanlığımı üstlenerek beni onurlandıran hem tez konusunun belirlenmesinde hem de tezin tamamlanmasında fikir ve destekleriyle bana yol gösteren tez danışmanım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mehmet Erdem'e teşekkür ederim.

Hayatımın diğer dönemlerinde olduğu gibi bu çalışmanın yapıldığı süre boyunca da destek ve fedakarlıklarını benden hiçbir zaman esirgemeyen babam Bilal Coşkun'a, annem Ayfer Coşkun'a ve kardeşim Fatih Eren Coşkun'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. İçine düştüğüm birçok zorlu durumda ve bu çalışmanın yapılmasında, hep yanımda olan ve her anlamda verdiği desteğe çok şey borçlu olduğum sevgilim Aleyna Kaş'a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimi 2210-A Genel Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı ile destekleyen TÜBİTAK BİDEB'e tezimin hazırlanması ve yüksek lisans eğitimimi tamamlamam konusundaki destekleri için teşekkür ederim.

Çalışmamda yararlandığım kaynakların birçoğunu kendilerinden temin ettiğim İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi ve Galatasaray Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi çalışanları ile kitap bağışçılara da ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

| | |
|---|-----------|
| ÖNSÖZ..... | ii |
| İÇİNDEKİLER | iii |
| KISALTMALAR | vi |
| RÉSUMÉ..... | vii |
| ABSTRACT..... | xii |
| ÖZET..... | xvii |
| GİRİŞ | 1 |
| I. Tüzel Kişi Kavramı | 1 |
| II. Tüzel Kişilerde Organ Kavramı | 9 |
| III. Derneğin Tüzel Kişiler Arasındaki Yeri..... | 11 |
| IV. Konunun Sunumu ve İnceleme Planı | 22 |
| BİRİNCİ BÖLÜM: DERNEKLERDE ORGAN | 25 |
| I. Organın Niteliği | 25 |
| A. Genel olarak | 25 |
| B. Organın Belirlenmesinde Başvurulacak Kriterler..... | 26 |
| 1. Şekli Organ..... | 26 |
| 2. Fiili Organ | 28 |
| C. Organ ile Temsilci Arasındaki Farklar | 30 |
| D. Organ ile Yardımcı Kişi veya Çalışan Arasındaki Farklar | 32 |
| II. Organın Eylemlerinin Derneğe Bağlanması..... | 34 |
| A. Hukuki İşlemler Bakımından..... | 34 |
| B. Hukuka Aykırı Eylemler Bakımından | 38 |
| 1. Organın Borca Aykırı Davranışı | 38 |
| 2. Organın Haksız Fiili | 40 |
| III. Dernek ile Organ Üyeleri Arasındaki Hukuki İlişki..... | 42 |
| A. Dernek ile Organ Üyesi Arasındaki Sözleşme İlişkisi..... | 42 |
| B. Derneğin Koyduğu Kurallar | 45 |
| IV. Dernek Organlarının Sınıflandırılması | 47 |
| A. Kanunda Öngörölmüş Olup Olmaması Bakımından | 47 |
| B. İşlevleri Bakımından..... | 48 |

| | |
|--|-----------|
| C. Üyelerinin Sayıları Bakımından | 49 |
| D. Faaliyet Alanları Bakımından | 49 |
| V. Derneğin Organları | 50 |
| A. Genel Olarak | 50 |
| B. Genel Kurul..... | 50 |
| 1. Oluşumu | 50 |
| 2. Görüşmeleri ve Kararları | 56 |
| 3. Görev ve Yetkileri | 66 |
| C. Yönetim Kurulu | 67 |
| 1. Oluşumu ve Sona Ermesi | 67 |
| 2. Görev ve Yetkileri | 70 |
| D. Denetim Kurulu | 72 |
| 1. Oluşumu ve Sona Ermesi | 72 |
| 2. Görev ve Yetkileri | 73 |
| E. Seçimlik Organlar | 75 |
| İKİNCİ BÖLÜM: DERNEK ORGANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER | 78 |
| I. Organlar Arasında Hiyerarşi..... | 78 |
| A. Genel Olarak | 78 |
| B. Organların Birbirlerine Karşı Durumlarına İlişkin Görüşler | 79 |
| 1. Eşitlik İlkesini Esas Alan Görüş..... | 79 |
| 2. Hiyerarşi İlişkisi Teorileri | 80 |
| C. Değerlendirmelerimiz | 81 |
| 1. Genel Kurulun Diğer Organlarla İlişkisi Bakımından..... | 82 |
| 2. Yönetim Kurulu ile Denetim Kurulu Arasındaki İlişki Bakımından . | 86 |
| 3. Seçimlik Bir Organ ile Diğer Organlar Arasındaki İlişki Bakımından..... | 87 |
| II. Genel Kurulun Oluşumunda Diğer Organların Etkisi | 87 |
| A. Genel Olarak | 87 |
| B. Dernek Üyeliğine Kabul Yetkisi..... | 88 |
| C. Genel Kurula Katılmaya Engel Olan Dernek Cezaları Verme Yetkisi | 95 |
| 1. Üyelikten Çıkarma..... | 95 |
| 2. Diğer Dernek Disiplin Cezaları | 103 |
| 3. Dernek Cezalarının Özellikleri ve Bağlı Oldukları İlkeler..... | 107 |
| III. Genel Kurulun Toplantıya Çağırılması Yetkisi ve Yöntemi | 109 |
| A. Genel Olarak | 109 |
| B. Genel Kurulun Toplanması Gerekli Üyelik Hakları ve Organ Yetkileri..... | 110 |
| C. Toplantı Çağırmasını Yapma Yetkisi | 114 |

| | |
|--|------------|
| D. Toplantı Çağrısı Yapılmasını Talep Etme Yetkisi..... | 115 |
| E. Toplantı Çağrısının Şekli ve İçermesi Gereken Unsurlar..... | 118 |
| IV. Yönetim Kurulunun Genel Kurula Karşı Sorumluluğu..... | 122 |
| A. Genel Olarak..... | 122 |
| B. Yönetim Kurulu Üyeleri ile Dernek Arasındaki İlişki..... | 123 |
| 1. Hukuki Niteliği..... | 123 |
| 2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Yükümlülükleri ve Hakları..... | 126 |
| C. Dernek Zararlarından Yönetim Kurulunun Sorumluluğu..... | 129 |
| 1. Genel Olarak..... | 129 |
| 2. Sorumluluğun Şartları..... | 130 |
| 3. İbra..... | 132 |
| 4. Sorumluluğun Sonuçları..... | 138 |
| SONUÇ..... | 141 |
| KAYNAKÇA..... | 148 |
| ÖZGEÇMİŞ..... | 156 |

KISALTMALAR

| | |
|---------------|-------------------------------------|
| a.g.e. | : Adı geçen eser |
| a.g.m. | : Adı geçen makale |
| b. | : bent |
| Bkz. | : Bakınız |
| C. | : Cilt |
| ev. | : Çeviren |
| dn. | : dipnotu |
| E. | : Esas |
| f. | : fıkra |
| HD | : Hukuk Dairesi |
| HGK | : Hukuk Genel Kurulu |
| İBGK | : İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu |
| K. | : Karar |
| md. | : madde |
| S. | : Sayı |
| s. | : sayfa |
| T. | : Tarih |
| TBK | : 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu |
| TMK | : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu |
| TTK | : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu |
| vd. | : ve devamı |

RÉSUMÉ

Une association composée de personnes morales ayant le caractère d'une union personnelle, réalise son organisation à l'aide de ses organes. Il n'est pas possible à l'association de survivre sans ses organes. Le législateur a pris diverses dispositions concernant l'organisation d'une association. Cependant, en raison de l'autonomie associative qui fait partie intégrante de la liberté d'association, ces réglementations sont peu nombreuses et pour la plupart non obligatoires. D'autre part, selon l'autonomie associative, on ne peut pas dire que l'association puisse fixer des règles avec une liberté illimitée dans toutes les matières liées à son fonctionnement interne. Car les organes de l'association ont des champs d'autorité qui doivent être protégés et les membres qui constituent l'assemblée générale ont également des droits d'adhésion qui doivent être protégés. Ces champs et droits peuvent être mis en péril par la concurrence entre des groupes tentant de reprendre ou de conserver la gestion de l'association. Les enjeux examinés dans notre étude ont été évalués sur cet axe.

Dans cette étude, on a traité les organes de l'association, les manières dont ils se sont formés, leurs champs d'autorité, leur fonctionnement, les relations avec l'association et les autres organes. Dans l'étude, on a essayé d'expliquer en détail ces questions en évaluant les points de vue doctrinaux et les décisions de justice pertinents. En outre, on a essayé de contribuer à la résolution des différends pouvant survenir dans le fonctionnement des organes de l'association, en tenant compte de l'équilibre des intérêts.

Avant d'aborder autres questions liées aux organes de l'association, il faut d'abord révéler qui constitue les organes de l'association. Pour cette raison, dans un premier temps, on a traité les critères de détermination de l'organe de l'association dans notre étude. Lors de la détermination des organes de l'association, il faut bénéficier à la fois des critères formels et des critères matériels. En conséquence, l'organe est déterminé soit en examinant la disposition qui l'a créé, soit en fonction du fait que l'individu utilise effectivement, de manière continue et indépendante, l'autorité décisionnelle, exécutive ou de surveillance dans les activités importantes qui font l'objet de l'association. En outre, il faut distinguer l'organe de l'association de son représentant, de son assistant et de son employé. C'est pourquoi, dans notre étude, nous avons principalement procédé selon le principe d'accepter les opérations et les activités de l'organe comme les opérations et activités de l'association, et exprimé les différences en question.

La mise en œuvre de la règle qui assume les opérations et les activités de l'organe comme des opérations et activités de l'association, dépend de la réalisation de certaines conditions. Dans notre étude, on a essayé d'expliquer en détail ces conditions. Tout d'abord, si un organe met l'association en dette par une action en justice, il faut que ladite action doive être saisie par un organe habilité. Par ailleurs, attendu que l'association sera responsable de la dette de l'organe selon l'article 112 et autres

articles du Droit des Obligation en Turquie, ces dispositions s'appliqueront également à l'association. À notre avis, pour qu'une association responsable d'une faute ait une responsabilité à raison d'actes illicites, il faut que les conditions de la responsabilité à raison d'actes illicites soient réalisées et également que l'acte délictuel doit avoir été commis par l'organe de l'association dans le cadre de l'activité de l'association. Dans ce cas, la personne fautive agissant à la fois comme association et comme organe sera responsable envers la partie lésée.

Dans la présente étude, il est admis que les dispositions du Droit des Obligation en Turquie relatives à la procuration, au contrat de service ou à la relation de représentation peuvent être appliquées par analogie à la relation contractuelle entre l'association et les membres de l'organe, dans la mesure où cela convient à sa nature. D'autre part, la loi sur les associations a introduit des limites à la rémunération des membres des organes. Dans cette étude, il est également indiqué que ces restrictions interdisent aux membres de l'association d'être rémunérés du seul fait qu'ils sont membres, et à l'association d'avoir un objectif en vue de partager les bénéfices de manière secrète. En outre, dans le cadre de l'autonomie associative, la question de l'ordre dans lequel les dispositions de la loi et les règles de l'association concernant son propre fonctionnement seront appliquées est également importante. Dans notre étude, nous avons également expliqué notre opinion selon laquelle ces règles doivent respectivement être mises en œuvre sous la forme de dispositions impératives de la loi, des statuts, des règlements secondaires basés sur les statuts, des règles coutumières de l'association, des règles juridiques supplémentaires et d'autres règles.

Avant d'en venir à la dernière partie de la première section dans laquelle on a examiné en général les organes électifs de l'association et un par un, la formation, le fonctionnement, la dissolution, les devoirs et les attributions des organes obligatoires de l'association, on a expliqué comment les organes de l'association peuvent être classés selon divers critères. Les organes obligatoires prévus par la loi sont l'assemblée générale, le conseil d'administration et le comité d'audit.

L'assemblée générale est composée des membres de l'association et représente l'association vis-à-vis des autres organes dans les relations internes. Le législateur oblige les membres à voter personnellement à l'assemblée générale de l'association. Dans l'étude, on a soutenu l'opinion que cette règle est une règle qui interdit également les réunions par la méthode des délégués. De plus, le législateur a prévu que les votes des membres sont égaux. Selon cette règle, on a également critiqué les opinions qui supportent la possibilité d'accorder la prépondérance à certaines voix en cas d'égalité des voix où la majorité absolue est requise.

Les décisions prises en assemblée générale de l'association sont des décisions que les membres peuvent porter devant la justice en vue de révocation. En pratique, il est possible de demander la révocation des décisions d'autres organes si cela est définitivement indiqué dans les statuts de l'association. Dans l'étude, contrairement à ces résolutions, il est soutenu que seules les décisions de l'assemblée générale peuvent être révoquées. Car, à notre avis, selon le principe basé sur la recherche d'une solution au sein de l'association, on ne doit pas porter devant la justice la révocation d'un autre organe avant qu'une décision sur le litige n'ait été prise à la l'assemblée générale, l'organe suprême de conseil, de direction et d'audit de l'association. De plus, contrairement aux décisions contradictoires en pratique, il n'est pas nécessaire que l'objection soit inscrite sur le procès-verbal pour introduire cette action.

En revanche, le conseil d'administration et le comité d'audit peuvent être composés de personnes non membres de l'association, contrairement à l'assemblée générale. Le comité d'audit contrôle et inspecte tous les autres organes de l'association au nom de l'assemblée générale. À son tour, l'assemblée générale inspecte le comité d'audit. Cependant, cette inspection n'est pas permanente. En outre, les instructions de l'assemblée générale au comité d'audit sont limitées à l'exécution des travaux. Pour ces raisons, on a précisé dans notre étude que les dispositions des procurations ne peuvent être appliquées que par analogie à la relation entre l'association et le membre du comité d'audit, dans la mesure où elle est adaptée à sa nature.

En revanche, selon l'autonomie associative, l'association est libre de constituer des organes électifs. Dans l'étude, on a traité les règles valables pour l'ensemble de ces organes. La formation, la dissolution, le nombre de membres, les modalités de prise de décision, les devoirs et les pouvoirs des organes électifs doivent être déterminés non seulement par les statuts de l'association, mais aussi par les règlements secondaires et les décisions des organes. En outre, le législateur a prévu que les pouvoirs des organes obligatoires ne peuvent être transférés à des organes électifs. Conformément à l'objectif visant à prévoir des organes obligatoires, il convient d'admettre que ce règlement interdit le transfert absolu d'autorité.

Dans la deuxième section de l'étude où on a essayé d'expliquer en détail les relations entre les organes de l'association, on a insisté d'abord sur l'état actuel ou requis des organes les uns par rapport aux autres. Ce faisant, les relations entre les organes ont été traitées séparément. En évaluant les différents points de vue de la doctrine selon les dispositions de la loi en vigueur, on peut facilement conclure que l'assemblée générale est au-dessus de tous les autres organes de l'association. Cependant, cette supériorité n'indique pas que l'assemblée générale ait une autorité illimitée dans ses relations avec les autres organes. Parmi ces relations, il faut admettre que la limite de l'autorité de l'assemblée générale est la plus étroite aux relations avec le conseil d'administration, plus large aux relations avec le comité d'audit et la plus large aux relations avec les organes électifs. Par conséquent, dans cette étude, on a soutenu que l'assemblée générale, l'organe suprême de l'association, a une autorité limitée dans les relations avec les autres organes, même avec les organes électifs. Pour cette raison, les dispositions en vigueur devraient être modifiées et le droit d'introduire un recours en vue de révocation des décisions de l'assemblée générale devrait être accordé non seulement aux membres de l'association mais aussi aux autres organes de l'association. Il est précisé dans l'étude qu'un curateur pourrait être nommé pour représenter l'association dans l'éventualité où les membres du conseil d'administration de l'association intenteraient cette poursuite.

En revanche, le principe d'égalité doit prévaloir dans les relations entre le conseil d'administration et le comité d'audit de l'association. Il est également indiqué dans l'étude que la supériorité des organes électifs dans leurs relations entre eux et avec les organes obligatoires autres que l'assemblée générale doit être décidée en examinant les règlements qui instituent les organes et déterminent leurs pouvoirs et leurs devoirs. Enfin, on a également mentionné que l'autorité de l'organe supérieur est limitée dans les relations entre l'organe électif et l'organe supérieur.

Dans la suite de la deuxième section, les effets des autres organes de l'association et de la majorité des membres sur la formation de l'assemblée générale sont examinés. Tout d'abord, il convient de noter que la liberté de l'association de refuser les adhésions est limitée par l'interdiction de l'abus de droit. En outre, il doit être admis que le fait de ne pas répondre à la demande d'adhésion faite à l'association dans un délai de trente

jours ne veut pas dire que l'adhésion est acceptée. Le législateur a prévu que la première décision sur la demande d'adhésion soit prise par le conseil d'administration. Ce pouvoir peut être délégué à des organes électifs, mais pas à d'autres organes obligatoires, sous réserve de ne pas être absolu. Cependant, en tout état de cause, l'usage de ce pouvoir doit être inspecté par l'assemblée générale. L'évocation de la décision d'un organe qui n'a pas passé cet audit ne peut être poursuivie. En fait, on a mentionné dans différentes parties de l'étude qu'on ne poursuit pas la décision de l'autre organe, mais la décision de l'assemblée générale concernant l'audit. Il n'y a aucun doute que le membre dont la demande d'adhésion est approuvée à la première étape a le droit de demander l'évocation d'une décision de l'assemblée générale. Cependant, il faut accepter que la personne dont la demande d'adhésion est rejetée ou n'est pas répondue à la première étape n'a pas le droit d'intenter cette action en justice qui, selon la loi, n'est accordée qu'aux membres. Cette personne ne devrait pouvoir saisir le tribunal qu'après que l'association a rendu sa décision définitive, alléguant qu'elle a abusé le droit de refuser l'adhésion.

La formation de l'assemblée générale peut également être influencée par des sanctions associatives. Tout d'abord, il convient de préciser qu'on ne peut pas inscrire sur les statuts une disposition valide qui prévoit qu'on ne peut pas résilier une adhésion sans aucun motif. Ensuite, il est soutenu dans cette étude que les décisions prises en matière d'exclusion ne peuvent être finalisées, mises en œuvre et annulées au point de vue relations internes de l'association qu'après avoir été discutées et approuvées par l'assemblée générale. Différemment à autres décisions, il est admis que seul le membre pour lequel la décision d'exclusion a été prise peut saisir le tribunal en vue de l'évocation de la décision d'exclusion.

Des sanctions d'association autres que l'exclusion ne peuvent être imposées que si elles sont spécifiées dans les statuts. On doit considérer que certaines pénalités d'association puissent être qualifiées comme des pénalités contractuelles et réduites par le juge. Le pouvoir d'infliger une sanction d'association peut être conféré par la loi à un organe absolument facultatif ou obligatoire. Cependant, en tout état de cause, l'usage de ce pouvoir doit être inspecté par l'assemblée générale. En pratique, hormis les exclusions, il existe des décisions de justice permettant la poursuite d'annulation des peines de l'association prononcées par autres organes, sans être inspectées par l'assemblée générale. Dans l'étude, on a critiqué ces décisions contraires à la règle selon laquelle seule l'évocation des décisions de l'assemblée générale peut être poursuivie, arguant que le droit du membre de se plaindre devant l'assemblée générale doit être protégé en toutes circonstances. De plus, on a également expliqué que ces pénalités d'association ne peuvent être infligées qu'aux membres, qu'elles doivent être proportionnées, que le membre doit avoir le droit de se défendre et que l'impartialité doit être respectée.

Dans la suite de l'étude, on a souligné l'effet des autres organes sur la convocation de l'assemblée générale. Car cela peut également affecter la structure et le fonctionnement de l'association. Deux des droits des membres qui nécessitent la réunion de l'assemblée générale : le droit de protéger l'objectif de l'association et le droit de porter plainte. Ces droits assurent également la protection des organes autres que les membres. En revanche, si une minorité suffisante ou un organe autorisé adresse au conseil d'administration une demande de convocation d'une assemblée générale extraordinaire, on doit admettre que le conseil d'administration est obligé de faire cette convocation sans apprécier le bien-fondé de la demande. De même, en cas de saisine du tribunal pour le non-respect de cette obligation, le tribunal ne devrait pouvoir procéder qu'à un examen formel.

Dans la dernière section de notre étude, la responsabilité du conseil d'administration envers l'assemblée générale a été examinée. Pour cela, on a évalué la relation entre le membre du conseil d'administration et l'association. Dans le cadre de la théorie de l'autorité limitée, le pouvoir de l'assemblée générale de donner des instructions au conseil d'administration est similaire au droit du mandataire mentionné sur la procuration de donner des instructions. Pour cette raison, les dispositions des procurations, et non celles du contrat de service, peuvent être appliquées par analogie à la relation entre les deux, dans la mesure où cela convient à sa nature. Cette relation étant une relation contractuelle, on a expliqué dans l'étude que la responsabilité du membre du conseil d'administration pour le non-respect de ses obligations envers l'association est considérée comme une responsabilité pour manquement à une dette.

Dans les relations entre l'assemblée générale et le conseil d'administration, la libération, qui est une reconnaissance de dette négative, revêt une importance particulière. La décision de libération précise que les membres du conseil d'administration ne seront pas tenus responsables d'avoir manqué à leurs obligations envers l'association pendant une certaine période dans le passé. Dans cette étude, on a abordé de manière critique, quelques décisions de justice concernant l'acquittement des membres du conseil d'administration de l'association. La libération du conseil d'administration qui est engagé dans une grande variété d'activités, doit être limitée par l'assemblée générale selon les statuts de l'association, financièrement ou administrativement. De plus, à la fin de l'étude, on a insisté sur le fait que la libération est une reconnaissance de dette négative et sur la distinction entre la non-libération et le congédiement.

ABSTRACT

The association, which is one of the legal entities in the nature of a combination of people, carries out its organization with its organs. It is not possible for the association to survive without its organs. The legislator has legislated various regulations regarding the organization of the association. However, due to the autonomy of association, which is an integral element of freedom of association, these regulations are few and mostly non-mandatory. On the other hand, according to the autonomy of the association, it cannot be said that the association can set rules with unlimited freedom in all matters of its internal functioning. Because the organs of the association have authority areas and the members who constitute the general assembly organ have membership rights, both of which must be protected. These areas and rights may be threatened by the competition between groups trying to take over or retain the control of the association. The issues examined in our study were evaluated along these lines.

In this study, what the organs of the association are, how they are constituted, their areas of authority, their functioning, their relations with other organs and the association were discussed. In the study, these issues were tried to be explained in detail by evaluating the relevant doctrinal views and court decisions. In addition, it was tried to offer some resolutions to disputes that may arise in the functioning of the organs of the association by considering the balance of interests.

Before discussing other issues related to the organs of the association, it is necessary to reveal who constitutes the organs of the association first. Therefore, in our study, first of all, the criteria for how to determine the organ of the association are discussed. While determining the organs of the association, both the formal criteria and the factual criteria must be used. Accordingly, the organ is determined either by looking at the act that formed it or by checking whether the person actually, continuously and independently uses resolution-making, executive or supervisory authority in important activities for the purpose of the association. It is also necessary to separate the organ of the association from its agent, auxiliary person and employee. For this reason, in our study, these differences were explained mainly based on the rule that the transactions and actions of the organ are directly accepted as the transactions and actions of the association.

The application of the rule of accepting the transactions and actions of the organ directly as the transactions and actions of the association depends on the fulfillment of some conditions. These conditions were tried to be explained in detail in our study. First, in order for the organ to bind the association by making a legal transaction, this action must be made by an authorized organ. Furthermore, since the association will be liable for organ's performing improper to obligation according to the provisions of the articles 112 et. of TBK, the conditions in these provisions are also applied to the liability of the association. In order for the tort liability of the association, which is a

fault liability in our opinion, to be recognised both the conditions of the tort liability must be fulfilled and the tortious act must have been committed by the organ of the association during the activity of the association. In this case, both the association and the faulty person acting as an organ are liable to the injured party.

It is accepted in the doctrine that the provisions of TBK regarding the agency contract, the service contract or the representation relationship shall be applicable by analogy to the extent that it is suitable for the contractual relationship between the association and the members of the organ. On the other hand, the Law on Associations regulated restrictions on remuneration for organ members. It is stated in the study that these restrictions prohibit the association from paying the members of the association just because they are members and pursuing profits sharing purposes in a secret way. Furthermore, within the scope of the autonomy of the association, it is also important to determine the order in which the rules of the association regarding its own functioning, together with the provisions of the law, will be applied. In our study, it is explained that in our opinion, these rules shall be applied in the following order: the mandatory provisions of the law, the articles of association, the secondary regulations that take their basis from the articles of association, the customary rules of the association, the supplementary law rules and other rules.

Before coming to the last part of the first chapter, in which the formation, functioning, termination, duties and authorities of the mandatory organs of the association were examined separately, and the optional organs of the association are sketched in, it was stated in the study how the organs of the association can be classified according to various criteria. In terms of whether they are regulated in the law or not, mandatory organs are the general assembly, the board of directors and the supervisory board.

The general assembly consists of the members of the association and represents the association against other organs in internal relations. The legislator obliges the members to cast their votes in person at the general assembly of the association. In the study, it was argued that this rule is a rule that also prohibits meeting by delegation method. In addition, the legislator has also regulated that the votes of the members are equal. Opinions that consider it possible to grant superiority to some votes in case of equality in the votes in which an absolute majority will be sought were also criticized in the study according to this rule.

The resolutions taken at the general assembly of the association are the resolutions that can be sued for annulment by the members. In practice, there are court decisions sustain that annulment of the resolutions of other organs can be sued, if it is stated in the articles of the association that they are definite. In the study, it was argued against these decisions that only the resolutions of the general assembly can be sued for annulment. Because, in our opinion, in accordance with the principle of seeking solutions to disputes related to the association within the association first, it must not be possible to sue for annulment of resolution of the other organ before the resolutions on the dispute are discussed at the general assembly, which is the highest advisory, instructing and supervising organ of the association. In addition, contrary to the contradictory judgments in practice, there is no need to lodge a statement of opposition in the minutes of the meeting in order to commence this action.

The board of directors and the supervisory board may consist of people who are not members of the association, unlike the general assembly. The supervisory board inspects and supervises all other organs of the association on behalf of the general

assembly. The general assembly supervises the supervisory board. However, this supervision is not permanent. Furthermore, the instructions of the general assembly to the supervisory board are limited to the execution of the activity. For these reasons, it was stated in our study that the provisions of the agency contract shall be applicable by analogy to the relationship between the member of the supervisory board and the association, to the extent that it is suitable for its nature.

On the other hand, in accordance with the autonomy of the association, the association is free to form optional organs. In the study, the rules valid for all of these organs were discussed. The formation, termination, number of members, resolution processes, duties and authorities of the optional organs shall be regulated not only by the articles of association but also by secondary regulations and organ resolutions. Furthermore, the legislator has regulated that the authorities of mandatory organs cannot be transferred to optional organs. In accordance with the purpose of enacting mandatory organs, it must be accepted that this provision prohibits the absolute transfer of authority.

In the second chapter of the study, in which the relations between the organs of the association were tried to be explained in detail, it was focused on what the positions of the organs against each other are or must be. In order to do this, the relations between the organs are discussed separately. When both the different views in the doctrine and the provisions of the law in force are evaluated, there is no doubt that the general assembly is superior to all other organs of the association. However, this superiority does not mean that the general assembly has unlimited authority in its relations with other organs. In these relations, it must be accepted that the limit of the authority of the general assembly is the narrowest in the relationship with the board of directors, the wider in the relationship with the supervisory board, and the widest in the relationship with the optional organs. Therefore, in this study, it was argued that the general assembly, which is the supreme organ of the association, has limited authority in its relations with other organs, even with the optional ones. For this reason, the provisions of the law in force shall be changed and not only the members of the association but also other organs of the association shall have the right to file an annulment action of the general assembly resolutions. It was stated in the study that if the members of the board of directors of the association file this action, a judicial factor shall be appointed to represent the association in court.

On the other hand, the principle of equality must be applied in the relationship between the board of directors and the supervisory board of the association. It was stated in the study that in order to decide which organ is superior in the relations of the optional organs with each other and with the mandatory organs other than the general assembly, it is necessary to look at the regulations forming the organs and determining their duties and authorities. It was also stated that the authority of the superior organ is also limited in the relationship of the optional organ with another organ as a subordinate organ.

In continuation of the second chapter of the study, the effects of the other organs of the association and the majority of the members on the formation of the general assembly were examined. First of all, it should be noted that the association is free not to initiate and this freedom is limited by the prohibition of the abuse of the right. Furthermore, it should be accepted that not responding to the applicant's membership application made to the association within thirty days does not mean acceptance to membership. The legislator has regulated that the first resolution about the membership application must be carried by the board of directors. This authority

can be transferred to optional organs provided that it is not absolute, but can not be transferred to other mandatory organs. However, in any case, the exercise of this authority can be supervised by the general assembly. An annulment of an organ's resolution that has not been supervised by the general assembly cannot be sued. In fact, it was stated in different parts of the study that what is sued in this case is not the resolution of the other organ, but the resolution of the general assembly regarding the supervision. There is no doubt that the member whose application for membership is approved at the first stage has the right to sue for the annulment of the resolution of the general assembly. However, in our opinion, it is necessary to accept that the person whose membership application is rejected at the first stage or left unanswered does not have the right to file this action, which is granted only to members according to the law in force. This person can litigate only after the association has taken its definite resolution, with the allegation that the association has abused its right not to initiate.

The formation of the general assembly can also be swayed by the disciplinary penalties of the association. First of all, it is necessary to state that the provision of the articles of association regulating that it is possible to cancel a member's membership without giving any reason is invalid. Then, it was argued in this study that the resolutions adopted about the cancelation of membership cannot become definite in terms of the association's internal relations, shall not be applicable and, shall not be suable for annulment action until they are discussed and approved by the general assembly. It is accepted that only the member whose membership has been canceled can sue for the annulment of the cancelation resolution, unlike other resolutions.

The penalties of association other than cancellation of a membership can only be adjudged if they are regulated in the articles of association. It shall be considered possible that some penalties of association can be qualified as contract penalties and can be abated by the court. By the articles of association, an optional or mandatory organ can be absolutely authorized to adjudge a penalty of association. However, in any case, the exercise of this authority can be supervised by the general assembly. In practice, there are court decisions that see it possible to sue for the annulment of the penalty resolutions, other than cancellation membership, taken by other organs, without being supervised by the general assembly. In the study, these decisions, which are contrary to the rule that only resolutions of the general assembly can be sued for annulment, were criticized and it was argued that the member's right to complain to the general assembly must be protected in all cases. It was also explained that the following issues should be taken into consideration while adjudging a penalty of association: these resolutions can penalize only the members, they must be proportional, the authorized organ must give voice to the members according to the right of defence, and this organ must act impartially.

In the continuation of the study, the effect of other organs on the meeting of the general assembly was emphasized. Because the organization and functioning of the association can also be affected in this way. Two of the membership rights that require the meeting of the general assembly are the right to protect the purpose of the association and the right to complain. These rights provide protection to organs as well as the members. On the other hand, in our opinion, if a sufficient minority or authorized organs send a request to the board of directors to call an extraordinary meeting of the general assembly, the board of directors is obliged to call this meeting without evaluating the justification of the request. Likewise, in case of litigation as a result of not fulfilling this obligation, the court shall only be able to make a formal control.

In the last part of our study, the liabilities of the board of directors to the general assembly were examined. For this, the relationship between the member of the board of directors and the association was evaluated. Within the scope of the limited authority theory, the general assembly's authority to give instructions to the board of directors is similar to the mandator's right to give instructions in the agency contract. Therefore, the provisions of the agency contract, not the service contract, can be implemented to the relationship between them by analogy, to the extent that it is suitable for its nature. It was explained in the study that since this relationship is a contractual relationship, the liability of the member of the board of directors for not fulfilling obligations properly towards the association is the liability for breach of the debt.

The discharge, which is a negative acknowledgement of debt, is particularly important in the relationship between the general assembly and the board of directors. The discharge resolution states that the members of the board of directors will not be held responsible for breaching their obligations to the association for a relevant period in the past and relevant activities. The few court decisions in practice regarding the discharge of the board of directors of the association were critically discussed in this study. The discharge of the board of directors who execute a wide variety of activities shall be limited as the grant of financial discharge or executive discharge by the general assembly, according to the articles of the association. In addition, in the final part of the study, the fact that the discharge is a negative acknowledgement of debt and the distinction between rejection of a discharge and dismissal were emphasized.

ÖZET

Kişi birliği niteliğindeki tüzel kişilerden olan dernek, örgütlenmesini organlarıyla gerçekleştirir. Organları olmadan derneğin varlığını sürdürebilmesi mümkün değildir. Kanun koyucu derneğin örgütlenmesi ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Ancak, dernek özgürlüğünün ayrılmaz bir unsuru olan dernek özerkliği gereğince bu düzenlemeler, az sayıda ve çoğunlukla emredici olmayan niteliktedir. Buna karşılık, dernek özerkliğine göre derneğin, iç işleyişine yönelik her konuda sınırsız bir serbestlikle kurallar koyabileceği de söylenemez. Çünkü derneğin organlarının korunması gereken yetki alanları ve genel kurul organını oluşturan üyelerin de korunması gereken üyelik hakları vardır. Derneğin yönetimini ele geçirmeye veya elinde tutmaya çalışan grupların birbiriyle rekabet içine girmesiyle, bu alanlar ve haklar tehlikeye girebilir. Çalışmamızda incelenen hususlar da bu eksende değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada derneğin organlarının neler oldukları, nasıl oluşturuldukları, yetki alanları, işleyişleri, diğer organlarla ve dernekle ilişkileri ele alınmıştır. Çalışmada bu hususlar; ilgili öğretici görüşleri ve mahkeme kararları değerlendirilerek ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca dernek organlarının işleyişinde ortaya çıkabilecek uyumsuzlukların, menfaatler dengesi gözetilerek çözümlerine katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Derneğin organları ile ilgili diğer hususları ele almadan, öncelikle derneğin organlarını kimlerin oluşturduğunu ortaya koymak gerekir. Bunun için çalışmamızda ilk olarak, derneğin organının nasıl belirleneceğine dair kriterler ele alınmıştır. Derneğin organlarını belirlerken hem şekli kriterden hem de maddi kriterden yararlanmak gerekir. Buna göre organ; ya kendisini meydana getiren tasarrufa bakılarak ya da kişinin fiilen, sürekli ve bağımsız olarak derneğin amacına yönelik önemli faaliyetlerde karar verme, yürütme veya denetleme yetkisini kullanıp kullanmadığına bakılarak belirlenir. Ayrıca derneğin organını; temsilcisinden, yardımcı kişisinden ve çalışanından ayırmak gerekir. Bunu için de çalışmamızda, esas olarak organın işlem ve eylemlerinin, doğrudan derneğin işlem ve eylemleri olarak kabul edilmesi kuralından hareket edip, söz konusu farklılıklar ifade edilmiştir.

Organın işlem ve eylemlerinin, doğrudan derneğin işlem ve eylemleri olarak kabul edilmesi kuralının uygulanabilmesi, bazı şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu şartlar, çalışmamızda ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. İlk olarak, organın hukuki işlemle derneği borç altına sokabilmesi için söz konusu işlemin yetkili bir organ tarafından yapılması gerekir. Ayrıca dernek, organın borca aykırı davranışından TBK m. 112 vd. hükümlerine göre sorumlu olacağından, bu hükümlerdeki şartlar derneğin sorumluluğuna da uygulanır. Fikrimizce bir kusur sorumluluğu olan derneğin haksız fiil sorumluluğunun gerçekleşmesi için de hem haksız fiil sorumluluğunun şartlarının gerçekleşmesi hem de haksız fiilin derneğin organı tarafından, derneğin

faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilmiş olması gerekir. Bu durumda zarar görene karşı hem dernek hem de organ sıfatıyla hareket eden kusurlu kişi, sorumlu olur.

Dernek ile organ üyeleri arasındaki sözleşme ilişkisine; niteliğine uygun düştüğü ölçüde TBK vekalet sözleşmesine, hizmet sözleşmesine veya temsil ilişkisine dair hükümlerin kıyasen uygulanabileceği öğretide kabul edilmektedir. Öte yandan, Dernekler Kanunu, organ üyelerine ücret verilmesi hakkında sınırlamalar getirmiştir. Bu sınırlamaların, dernek üyelerine sırf üye oldukları için ücret ödenmesini ve derneğin gizli bir şekilde kazanç paylaşma amacını edinmesini yasakladığı çalışmada ifade edilmiştir. Ayrıca dernek özerkliği kapsamında, derneğin kendi işleyişi hakkında koyduğu kuralların, kanun hükümleriyle birlikte hangi sırayla uygulanacağı hususu da önemlidir. Çalışmamızda bu kuralların sırasıyla; kanunun emredici hükümleri, tüzük, dayanağını tüzükten alan ikincil düzenlemeler, derneğin örf ve adet kuralları, yedek hukuk kuralları ve diğer kurallar şeklinde uygulanması gerektiğine dair görüşümüz de açıklanmıştır.

Çalışmada derneğin zorunlu organlarının oluşumları, işleyişleri, sona ermeleri, görev ve yetkilerinin ayrı ayrı incelendiği, derneğin seçimlik organlarının ise genel olarak ele alındığı birinci bölümün son kısmına gelmeden, dernek organlarının çeşitli kriterlere göre nasıl sınıflandırılabilirliği ifade edilmiştir. Kanunda oluşturulması öngörülmüş olup olmaması bakımından zorunlu organlar; genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur.

Genel kurul, derneğin üyelerinden oluşur ve iç ilişkide diğer organlara karşı derneği temsil eder. Kanun koyucu, derneğin genel kurulunda üyelerin oylarını şahsen kullanmasını zorunlu tutmuştur. Çalışmada bu kuralın, delege usulü ile toplanmayı da yasaklayan bir kural olduğu görüşü savunulmuştur. Ayrıca kanun koyucu, üyelerin oylarının eşit olduğunu da düzenlemiştir. Salt çoğunluğun aranacağı oylamalarda eşitlik halinde bazı oylara üstünlük tanınmasını mümkün gören görüşler de çalışmada bu kurala göre eleştirilmiştir.

Dernek genel kurulunda alınan kararlar, üyeler tarafından iptali dava edilebilen kararlardır. Uygulamada eğer dernek tüzüğünde kesin olduğu düzenlenmişse diğer organ kararlarının da iptalinin dava edilebileceğine dair kararlar verilmiştir. Çalışmada bu kararlara karşı, sadece genel kurul kararlarının iptal edilebileceği görüşü savunulmuştur. Çünkü fikrimizce, dernekle ilgili uyuşmazlıklara öncelikle dernek içinde çözüm aranması ilkesi gereğince derneğin en üst danışma, talimat ve denetim organı olan genel kurulda uyuşmazlıkla ilgili karar alınmadan diğer organ kararının iptalinin dava edilememesi gerekir. Ayrıca uygulamadaki çelişkili kararların aksine, bu davayı açabilmek için muhalefetin toplantı tutanağına geçirilmesine de gerek yoktur.

Yönetim kurulu ve denetim kurulu ise genel kurulun aksine derneğe üye olmayan kişilerden oluşabilir. Denetim kurulu, derneğin diğer tüm organlarını genel kurul adına denetler ve gözetler. Denetim kurulunu da genel kurul denetler. Ancak bu denetim sürekli değildir. Ayrıca genel kurulun denetim kuruluna vereceği talimatlar işin görülmesiyle sınırlıdır. Bu sebeplerle denetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye, niteliğine uygun düştüğü ölçüde vekalet sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği çalışmamızda ifade edilmiştir.

Öte yandan dernek özerkliği gereğince dernek, seçimlik organlar oluşturabilmekte serbesttir. Çalışmada, bu organların tümü bakımından geçerli kurallar ele alınmıştır. Seçimlik organların oluşumlarının, sona ermelerinin, üye sayılarının, karar alma şekillerinin, görev ve yetkilerinin yalnızca dernek tüzüğüyle

değil, ikincil düzenlemelerle ve organ kararlarıyla da belirlenebilmesi gerekir. Bunun yanı sıra kanun koyucu, zorunlu organların yetkilerinin seçimlik organlara devredilemeyeceğini düzenlemiştir. Zorunlu organların öngörülmesindeki amaca uygun olarak, bu düzenlemenin yetkinin mutlak olarak devrini yasakladığını kabul etmek gerekir.

Çalışmanın, derneğin organları arasındaki ilişkilerin detaylı olarak açıklanmaya çalışıldığı ikinci bölümünde, ilk olarak organların birbirlerine karşı durumlarının ne olduğu veya olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu yapılırken de organlar arasındaki ilişkiler, ayrı ayrı ele alınmıştır. Öğretideki farklı görüşler yürürlükteki kanun hükümleriyle birlikte değerlendirildiğinde, genel kurulun, derneğin diğer tüm organlarından üstün olduğu sonucuna rahatlıkla varılır. Ancak bu üstünlük, genel kurulun diğer organlarla girdiği ilişkilerde sınırsız yetkili olduğunu göstermez. Bu ilişkilerde genel kurulun yetkisinin sınırının; yönetim kuruluyla girilen ilişkide en dar, denetim kuruluyla girilen ilişkide daha geniş, seçimlik organlarla girilen ilişkilerde en geniş olduğunu kabul etmek gerekir. Dolayısıyla bu çalışmada, derneğin en üst organı olan genel kurulun, -seçimlik organlarla dahi olsa- diğer organlarla girdiği ilişkilerde sınırlı yetkili olduğu savunulmuştur. Bu sebeple de yürürlükteki hükümler değiştirilerek, genel kurul kararlarının iptali davası açma hakkının, sadece dernek üyelerine değil derneğin diğer organlarına da tanınması gerekir. Bu davayı derneğin yönetim kurulu üyelerinin açması ihtimalinde de davada derneği temsil etmesi için kayyım atanabileceği çalışmada ifade edilmiştir.

Öte yandan, derneğin yönetim kurulu ve denetim kurulu arasındaki ilişkide, eşitlik ilkesi hakim olmalıdır. Seçimlik organların birbirleriyle ve genel kurul dışındaki zorunlu organlarla ilişkilerinde hangi organın üstün olduğuna ise organları kuran, yetki ve görevlerini belirleyen düzenlemelere bakılarak karar verilmesi gerektiği çalışmada ayrıca ifade edilmiştir. Konuyla ilgili son olarak, seçimlik organın kendi üstündeki bir organla ilişkisinde de üst organının yetkilerinin sınırlı olduğu belirtilmiştir.

İkinci bölümün devamında ise derneğin diğer organlarının ve üyelerin çoğunluğunun, genel kurulun oluşumuna yapabilecekleri etkiler incelenmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki derneğin üyeliğe kabul etmeme özgürlüğü, hakkın kötüye kullanılması yasağı ile sınırlıdır. Ayrıca derneğe yapılan üyelik başvurusunun otuz gün içinde cevaplanmamasının, üyeliğe kabul anlamına gelmeyeceğini kabul etmek gerekir. Kanun koyucu üyelik başvurusu hakkında ilk kararı yönetim kurulunun vermesi gerektiğini düzenlemiştir. Bu yetki; mutlak olmamak kaydıyla seçimlik organlara devredilebilmeli, ancak diğer zorunlu organlara devredilememelidir. Ancak her ihtimalde bu yetkinin kullanımının genel kurul tarafından denetlenebilmesi gerekir. Bu denetimden geçmemiş bir organ kararının iptali dava edilemez. Aslında her halde dava edilenin, diğer organ kararı değil, genel kurulun denetimle ilgili verdiği kararı olduğu, çalışmanın farklı yerlerinde belirtilmiştir. Üyelik başvurusuna ilk aşamada olumlu karar verilen üyenin genel kurul kararının iptalini dava etme hakkı olduğuna şüphe yoktur. Ancak üyelik başvurusu ilk aşamada reddedilen veya suskunlukla karşılanan kişinin, kanunda yalnızca üyelere tanınmış olan bu davayı açma hakkının bulunmadığını kabul etmek gerekir. Bu kişi, derneğin nihai kararını vermesinden sonra, ancak üyeliğe kabul etmeme hakkının kötüye kullanıldığı iddiasıyla mahkemeye başvurabilmelidir.

Genel kurulun oluşumuna dernek cezaları aracılığıyla da etki edilebilir. Öncelikle, tüzüğe üyenin sebep gösterilmeksizin üyelikten çıkarılabileceğine dair geçerli bir hüküm koyulamayacağını ifade etmek gerekir. Ardından, üyelikten çıkarma ile ilgili verilen kararların genel kurulca görüşülüp onaylanmadan dernek iç ilişkisi

bakımından kesinleşmeyeceği, uygulanmayacağı ve iptalinin dava edilemeyeceği, bu çalışmada savunulmuştur. Diğer kararlardan farklı olarak, üyelikten çıkarma kararın iptalini, yalnızca hakkında çıkarma kararı verilen üyenin dava edebileceği kabul edilir.

Çıkarma dışındaki dernek cezalarına ise ancak tüzükte belirtilmişse hükmedilebilir. Bazı dernek cezalarının sözleşme cezası olarak nitelendirilip hakim tarafından indirilebilmesini mümkün kabul etmek gerekir. Dernek cezası verme yetkisi, tüzükle mutlak olarak seçimlik veya zorunlu bir organa verilebilir. Ancak her halde bu yetkinin kullanımının, genel kurul tarafından denetlenebilmesi gerekir. Uygulamada, diğer organlar tarafından verilen, üyelikten çıkarma dışındaki dernek cezalarının genel kurulca denetlenmeden doğrudan iptalinin dava edilebileceğine yönelik mahkeme kararları mevcuttur. Çalışmada, üyenin genel kurula şikayet hakkının her ihtimalde korunması gerektiği savunularak, yalnızca genel kurul kararlarının iptalinin dava edilebileceği kuralına aykırı olan bu kararlar eleştirilmiştir. Ayrıca dernek cezaları verilirken; bu cezaların yalnızca üyelere verilebileceği, ölçülü olması gerektiği, ceza verilirken üyeye savunma hakkı verilmesi gerektiği ve tarafsız davranılması hususlarının gözetilmesi gerektiği de açıklanmıştır.

Çalışmanın devamında, diğer organların genel kurulun toplanmasına yaptıkları etki üzerinde durulmuştur. Çünkü bununla, derneğin yapısına ve işleyişine de etki edilebilir. Genel kurulun toplanmasını gerektiren üyelik haklarından ikisi; derneğin amacının korunmasına yönelik hak ve şikayet hakkıdır. Bu haklar, üye dışında diğer organlara da koruma sağlar. Öte yandan, yeterli azınlığın veya yetkili organın, yönetim kuruluna genel kurulun olağanüstü toplantıya çağırılması talebini iletmesi halinde, yönetim kurulunun, talebin haklılığını değerlendirmeden, bu çağırışı yapmak zorunda olduğunu kabul etmek gerekir. Aynı şekilde bu zorunluluğun yerine getirilmemesi sonucunda mahkemeye başvurulması halinde de mahkeme, ancak biçimsel yönden bir inceleme yapabilmelidir.

Çalışmamızın son kısmından yönetim kurulunun genel kurula karşı sorumluluğu incelenmiştir. Bunun için de yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Sınırlı yetki teorisi kapsamında genel kurulun yönetim kuruluna talimat verme yetkisi, vekalet sözleşmesindeki vekalet verenin talimat verme hakkına benzemektedir. Bu sebeple de aralarındaki ilişkiye, hizmet değil vekalet sözleşmesi hükümleri, niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanabilir. Bu ilişki, bir sözleşme ilişkisi olduğundan, yönetim kurulu üyesinin derneğe karşı yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmemesinden sorumluluğunun, bir borca aykırılıktan sorumluluk olduğu çalışmada açıklanmıştır.

Genel kurul ile yönetim kurulu arasındaki ilişkide, menfi borç ikrarı niteliğinde olan ibranın ayrı bir önemi vardır. İbra kararıyla, geçmişteki belirli bir dönem için ve belirli konularda derneğe karşı yükümlülükleri ihlal etmiş olmaları sebebiyle yönetim kurulu üyelerinin sorumlu tutulmayacağı belirtilir. Uygulamadaki dernek yönetim kurulu üyelerinin ibrasına ilişkin az sayıdaki mahkeme kararı, bu çalışmada eleştirel olarak ele alınmıştır. Çok çeşitli faaliyetlerde bulunan yönetim kurulunun ibrası; genel kurulca dernek tüzüğüne göre, mali yönden veya idari yönden olmak üzere sınırlandırılabilir. Ayrıca çalışmada son olarak, ibranın menfi borç ikrarı niteliğinde olmasının ve ibra edilmeme ile görevden almanın birbirinden ayrılmasının üzerinde durulmuştur.

GİRİŞ

I. Tüzel Kişi Kavramı

Gerçek kişilerin sosyal ve ekonomik yaşama dair amaçlarını gerçekleştirmeye tek başlarına güçlerinin veya ömürlerinin yetmemesi, onları kendi varlıklarından bağımsız topluluklar kurmaya yöneltmiştir¹.

Tarihsel süreçte, toplumsal yaşamın gereksinimleri sebebiyle ortaya çıkan yeni ilişkiler ve toplulukların, hukukçular tarafından incelenmesi ve açıklanması zaman almıştır. Tüzel kişilerin hukuki niteliğine dair teorilerin geliştirilmesi de bu toplulukların toplumlarda varlık kazanmasından çok sonra olmuştur². Henüz tüzel kişilere yönelik yasal düzenlemelerin olmadığı dönemde -özellikle 19. yüzyılda- hukukçular tarafından tüzel kişiler, öğretilerdeki kavramlarla açıklanmaya çalışılmış ve ilgili teoriler yoğun bir şekilde tartışılmıştır³. Tüzel kişilerin hukuki niteliğine ilişkin teoriler; “varsayım teorisi” ve “gerçeklik teorisi” olarak iki ana grupta incelenebilir⁴.

Tüzel kişilerin ancak bir varsayımın sonucu olarak açıklanabileceğini savunan varsayım teorisine göre, sadece insanlar yani gerçek kişiler hak sahibi olabilirler. Fakat

¹ A. Samim Gönensay, **Medeni Hukuk (Hukuk Hakkında Umumi Malumat-Başlangıç, Şahsın Hukuku) Cild 1**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1936, s. 134-135; Ergun Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, 5. Bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 45; Aytekin Ataay, **Medeni Hukukun Genel Teorisi**, 3. Basım, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 258; Rona Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar**, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 16; Bilge Öztan, **Tüzel Kişiler Ders Notları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994, s. 1; Mustafa Dural/Tufan Öğüz, **Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku**, 22. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 224.

² Hüseyin Hatemi, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri**, C. I, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1979, s. 9. Tüzel kişi kavramı ve bu kavramın tarihi gelişimi için bkz. Doruk Gönen, **Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması**, Oniki Levha, İstanbul, 2011, s. 5-12.

³ Akünel, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 13; Özsunay, **a.g.e.**, s. 46; Hatemi, **Medeni**, s. 12; Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler**, 20. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 292; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 228.

⁴ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 13; Bilge Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970, s. 9; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 23.

belirli bir insana ait olmayan hak söz konusu olduğunda, bu hakkın gerçek kişi dışında bir varlığa ait olması gerekir. Bu soruna çözüm sunmayı amaçlayan varsayım teorisi; sosyal ve ekonomik ihtiyaçların karşılanması için oluşturulan toplulukların, yani tüzel kişilerin, hak sahibi olabilme ve borç altına girebilme ehliyetinin gerçek kişiler gibi olamayacağını savunur⁵.

Varsayım teorisine göre, gerçek kişinin sahip olduğu hak ehliyetini tüzel kişiye de tanımak için gerçek bir iradesinin bulunması gerekir⁶. Gerçek kişi doğmakla, yani herkesin gözlemleyebileceği bir olayla, kendiliğinden hak ehliyetini kazanır. Tüzel kişiler açısından böyle bir gerçeklik olmadığından kendiliğinden kişilik kazandıklarından da söz edilemez. Buna göre tüzel kişilere kişiliklerini ve ehliyetlerini olsa olsa hukuk düzeni -devletin lütfu olarak⁷- gerçek kişilerininkine kıyasen verebilir⁸. Bunun sonucu olarak tüzel kişi, ancak izinle kurulabilir ve iznin sınırları dahilindeki haklardan yararlanabilir. Bu izin, kanun veya idari işlem şeklinde ortaya çıkabilir. Tüzel kişinin kişiliğini ve ehliyetini varsayım, devletin takdir yetkisine⁹ ve kanunun hükmüne dayalı kabul eden varsayım teorisi; 18-19. yüzyıllara kadarki dönemde, devletleri yönetenlerin tüzel kişilere yönelik yasakçı ve müdahaleci işlemlerini teorik temelde izah edebilmesi sebebiyle önemli bir süre kabul görmüştür¹⁰.

Tüzel kişiliğin bir varsayımdan ibaret olduğunu savunan varsayım teorisine göre tüzel kişi, irade sahibi olmadığı için fiil ehliyetine de sahip değildir. Kanuni temsilcisi

⁵ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 14; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 5; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 293; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 228; Martin Petrin, "Reconceptualizing the Theory of the Firm – From Nature to Function", **Penn State Law Review**, Volume 118, Issue 1, London, 2013, s. 5-6, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2225447 (Erişim Tarihi: 13.01.2022); Metin İkizler, **Tüzel Kişilerin İlkeli Kişiliği Bu Uğurda Ana Statünün Anlamı ve İşlevi**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2012, s. 40.

⁶ Ferit Hakkı Saymen, **Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar**, Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1944, s. 33; Jale G. Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş, **Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku**, 15. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 513.

⁷ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 23.

⁸ Gönensay, **a.g.e.**, s. 135; Esat Arsebük, **Medeni Hukuk I. Başlangıç ve Şahsın Hukuku**, Tan Matbaası, İstanbul, 1938, s. 189; Özsunay, **a.g.e.**, s. 47.

⁹ Ron Harris, "The Transplantation of the Legal Discourse on Corporate Personality Theories: From German Codification to British Political Pluralism and American Big Business", **Washington & Lee Law Review**, Volume 63, Issue 4, Article 7, 2006, s. 1424, <https://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1168&context=wluir> (Erişim Tarihi: 13.01.2022).

¹⁰ Gönensay, **a.g.e.**, s. 135; Arsebük, **a.g.e.**, s. 190; Saymen, **a.g.e.**, s. 34-35; H. Cahit Oğuzoğlu, **Medeni Hukuk I. Şahsın Hukuku**, 5. Bası, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1963, s. 336-337. Varsayım teorisi ile tüzel kişilere yönelik antidemokratik uygulamalar arasındaki bağlantıyı reddeden ve aslında gerçeklik teorisinin bu uygulamalara daha elverişli olduğunu savunan görüş için bkz. Hatemi, **Medeni**, s. 12-14.

bulunan gerçek kişinin, bu temsilcisinin yaptığı işlem, ona nasıl etki ediyorsa temsilcisi veya yöneticisinin yaptığı işlem de tüzel kişiye o şekilde etki edebilir. Bunun yanında tüzel kişinin iradesi olmadığından kusurundan söz edilemeyecektir. Temsil yoluyla haksız fiil gerçekleşmesi de mümkün olmadığından tüzel kişinin haksız fiil sorumluluğu yoktur¹¹. Ancak varsayım teorisini benimseyip tüzel kişinin haksız fiilden sorumluluğunu kusursuz sorumluluğa bağlayan görüş de vardır¹².

Özellikle tüzel kişinin haksız fiil sorumluluğunu kabul etmemesi, tüzel kişiyle ilgili devlete mutlak bir takdir yetkisi vermesi ve diğer tüzel kişilerin de olduğunu “varsayma yetkisi” verdiği devletin kendisinin varlığını açıklayamaması sebebiyle varsayım teorisi eleştirilmiştir¹³.

Varsayım teorisini eleştiren hukukçular çoğunlukla gerçeklik teorisini savunmuştur. Bu teoriye göre, tüzel kişilerin varsayma dayalı değil gerçek bir varlığı ve kişiliği vardır. Gerçek kişinin yani insanın varlığı, maddi bir gerçeklik ise tüzel kişinin varlığı da sosyal bir gerçekliktir¹⁴. Tüzel kişi ile gerçek kişi arasındaki yapılarından kaynaklanan farklılıklar, hak ehliyetlerinin farklı olmasını gerektirmez. Tüzel kişinin yapısı gereği yararlanamayacağı haklar olsa da gerçek kişinin de yapısı gereği yararlanamayacağı haklar vardır. Bu durum her ikisinin de hak ehliyeti bakımından eşit olduğu gerçeğini değiştirmez. Gerçeklik teorisine göre, tüzel kişiler; sosyal gereksinimleri karşılamak için bir zorunluluk olarak kendiliğinden, henüz devlet tarafından tanınmadan çok daha önce, toplumda yerini almışlardır. Dolayısıyla tüzel kişinin kurulmasında devletin iznine gerek yoktur¹⁵.

Gerçeklik teorisini savunanlara göre, varsayım teorisinin biyolojik olarak insanla hukuki bakımdan kişiyi birbirinden ayırmaması doğru değildir. Ayrıca irade, kişiliğin kabulü için olmazsa olmaz da değildir. Çünkü iradesi bulunmayan veya kısıtlı olan gerçek kişiler de hukuk düzenince “kişi” olarak tanınır. Ancak irade, bir hakkın

¹¹ Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 338; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 5-6; Özsunay, **a.g.e.**, s. 47-48; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 23; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 293.

¹² Hatemi, **Medeni**, s. 10-11.

¹³ Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 338; Bülent Köprülü, **Medeni Hukukta Tüzel Kişiler**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1967, s. 4; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 7; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 515-516.

¹⁴ Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 5; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 7-8; Özsunay, **a.g.e.**, s. 48; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 15.

¹⁵ Y. Ümit Doğanay, **Hükmi Şahıslar (Ders Notları)**, 2. Bası, Kutulmuş Matbaası, İstanbul, 1969, s. 12; Harris, **a.g.m.**, s. 1424; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s.516-518; Petrin, **a.g.m.**, s. 6-7.

kullanılması için zorunludur¹⁶. Gerçeklik teorisine göre, sosyal bir varlık olan tüzel kişinin tüzüğüyle belirlediği bir organizması ve kendisini oluşturan kişilerden bağımsız bir iradesi vardır¹⁷. Teori, bu iradenin nasıl dış aleme yansıtılacağını açıklarken “*organ*” kavramını hukuk öğretisine kazandırmıştır¹⁸. Tüzel kişi, organları aracılığıyla iradesini dış aleme yansıtır. Bu, varsayım teorisindeki gibi bir temsil ilişkisi değildir. Organ, tüzel kişinin kendi yapısında bulunan ve iradesini yerine getiren araçtır. Dolayısıyla organın yaptığı hukuki işlemi, tüzel kişi yapmıştır ve organın işlediği haksız fiil, tüzel kişinin işlediği haksız fiildir¹⁹.

Gerçeklik teorisi, tüzel kişiyi oluşturan kişilerin iradelerinin birleşmesiyle oluşan iradenin nasıl bu iradelerden bağımsız olacağını ve bir tüzel kişi olan vakfın varlığını tam olarak açıklayamaması sebebiyle eleştirilmiştir²⁰.

Tüzel kişilerin hukuki niteliğine dair teoriler zamanla önemini yitirmiştir. Teorilerin üzerinde durduğu sorunlar, genel olarak yasal düzenlemelerle çözüme kavuşturulmuştur. Kanunlarla çözülemeyen sorunlara dair de bu teorilerde tutarlı ve doyurucu çözümler bulunmamaktadır²¹. Çünkü bu teoriler, gerçek yaşam pratiğinden soyutlanmış bir alanda kalmıştır²². Ayrıca bu teorilerin hiçbiri de tek başına tüzel kişinin hukuki niteliğini açıklamak için yeterli değildir²³. Ancak bu teoriler; “*tüzel kişi*” kavramının kabul görüp gelişmesine, konuyla ilgili yasal düzenlemelerin olmadığı dönemde sorunların çözümüne ve yasal düzenlemelerin hazırlanmasına

¹⁶ Arsebük, **a.g.e.**, s. 198-199; Saymen, **a.g.e.**, s. 40-41.

¹⁷ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 15.

¹⁸ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 9.

¹⁹ Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 340; Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 5; Petrin, **a.g.m.**, s.7-8; Aydın Zevkliler/M. Beşir Acabey/ K. Emre Gökyayla, **Medeni Hukuk - Giriş ve Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku - Aile Hukuku**, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 616; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 229.

²⁰ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 10.

²¹ August Egger (Çev. Volf Çernis), **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Kişinin Hukuku İkinci Kısım Tüzel Kişiler Mad.52-89**, Yeni Cezaevi Basımevi, Ankara, 1948, s. 13; Wolfgang Friedman (Çev. Tuğrul Ansay), “Tüzel Kişilik Nazariyeleri ve Tatbikat”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XV, S. 1, Ankara, 1958, s. 51 vd; Tuğrul Ansay, **Adi Şirket Dernek ve Ticaret Şirketleri**, Başnur Matbaası, Ankara, 1967, s. 80; Özsunay, **a.g.e.**, s. 46; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 230; Haluk N. Nomer, **Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 8.

²² Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 23.

²³ H. Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku**, 3. Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1963, s. 232; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 519.

sundukları katkı sebebiyle önemlidir²⁴. Ayrıca belirtmek gerekir ki “*organ*” kavramı da bu teorilerden biri olan gerçeklik teorisinin ürünüdür.

Gerçeklik teorisinin, hukuk öğretisinde çoğunlukla kabul gören teori olduğunu söylemek mümkündür²⁵. Hukukumuzda da yürürlükte olan yasal düzenlemelere bakıldığında gerçeklik teorisinin etkileri görülecektir. Şöyle ki dernekler bakımından; önceden izin alınmaksızın kuruluş bildiriminin verilmesiyle tüzel kişiliğin kazanılacağını düzenleyen TMK m. 57 ila 59 hükümleri, gerçek kişilerle eşit²⁶ hak ehliyetini tanıyan TMK m. 48 hükmü, fiil ehliyetini tanıyan ve bunun organlar vasıtasıyla kullanılabilceğini düzenleyen TMK m. 49 ve 50 hükümleri, organların hukuka aykırı fiillerinden de derneği sorumlu tutan TMK m. 50/f. 2 hükmü gerçeklik teorisinin hukuk düzenimize etkisini açık şekilde gösterir.

Gerçeklik teorisiiyle uyumlu kanun hükümlerinin bulunmasından yola çıkarak, hukukumuzda bu teorisinin kural olarak kabul edildiği savunulmuştur²⁷. Ancak yalnızca kanunda gerçeklik teorisiiyle uyumlu hükümler bulunması, teorisinin hukuk düzenimizce kural olarak kabul edildiğini göstermez. Bu düzenlemeler; gerçeklik teorisiiyle bağılı olduğunu kabul eden kanun koyucunun, teoriye uyumlu kural koyma çabasının sonucu değildir. Kanun koyucu, hukuk politikası gereğince zamanın gerektirdiği toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik düzenlemeler yapmıştır ve bu

²⁴ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 512; Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 14. Teorileri önemli kılan faktörler için bkz. Harris, **a.g.m.**, s. 1425.

²⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 48; Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 5; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 617.

²⁶ Tüzel kişi, niteliğine uygun düştüğü ölçüde gerçek kişiyle aynı hak ehliyetine sahiptir. Ancak tüzel kişi, gerçek kişinin kişiliğini oluşturan bütün değerlere sahip olamayacağından kişilik haklarının korunmasına ilişkin korumalardan yararlanma imkanı daha kısıtlıdır. (Bkz. Gönen, **a.g.e.**, s. 142-143; Müge Ürem, “Sözleşmeye Aykırılık Halinde TBK M. 58/I Hükmünce Tüzel Kişi Lehine Hükmedilecek Manevi Tazminat Borcunun Doğumu İçin Aranılan Şartlar”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 2020-2, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 1387) Ayrıca bkz. Thomas I. Emerson, “Freedom of Association and Freedom of Expression”, **The Yale Law Journal**, Volume 74, Number 1, 1964, s. 4, https://openyls.law.yale.edu/bitstream/handle/20.500.13051/2146/Freedom_of_Association_and_Freedom_of_Expression.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 06.04.2022).

²⁷ Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 343-344; Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 5-6; Alim Taşkın, “Tüzel Kişilerin Kişilik Haklarının Korunması”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XLII, S. 1-4, 1991/1992, s. 209; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 617. Bunun yanında, TMK’na kaynaklık eden İsviçre Medeni Kanunu’nun hazırlanmasında önemli rolü bulunan Eugen Huber de gerçeklik teorisinin temsilcilerindedir. (Bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 14; Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 343; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 10.)

düzenlemeleri zamanla değiştirebilir²⁸. Bunun aksini savunmak, kanun hükmünün bağlayıcı ve düzenleyici olmadığını savunmak anlamına gelmektedir²⁹.

Tüzel kişi, organları aracılığıyla kullanacağı hak ehliyetini kurulduğu anda kazanır. Bu yüzden gerçek kişinin hak ehliyetini kazanması bakımından doğum ne kadar önemliyse tüzel kişi için de kurulması o kadar önemlidir³⁰. Ancak doğumun bir hukuki olay olması karşısında tüzel kişinin kurulması bir hukuki işlemdir. Bu hukuki işlemin nasıl gerçekleşmesi gerektiğini, hukuk düzeni belirler³¹. Dolayısıyla tüzel kişiye hak ehliyetini tanımak ve tüzel kişinin kurulduğu anı tespit etmek kanun koyucunun, yani devletin, iradesindedir. Ayrıca tüzel kişinin, dolayısıyla derneğin, kuruluşu; organlarının oluşumu, yetki ve sorumluluğunun doğma anı bakımından önem arz eder.

Tüzel kişinin kurulması konusunda devletin etkisi, dernek kurma özgürlüğü ile doğrudan ilgilidir³². Devletin hukuk politikası ve tüzel kişilere yaklaşımı, tüzel kişilerin kuruluşuna etkisini belirler³³. Bu etkinin derecesine göre tüzel kişinin kuruluşu bakımından; izin sistemi, serbest kuruluş sistemi ve normatif sistem olarak üç sistemden bahsedilebilir.

İzin sisteminde bir topluluğun kişiliğe, yani hak ehliyetine, sahip olması devletin iznine bağlıdır. İzin, bir tüzel kişiliğin kurulmasına yönelik kanunla veya idari işlemle verilebilir. Bu iznin verilmesi konusunda devletin mutlak bir takdir yetkisi vardır. Topluluğun kişilik kazanmaya dair başvurusu reddedildiğinde, bu karara karşı itiraz yolu yoktur³⁴. Bu sistem, “ruhsat sistemi” ve “imtiyaz sistemi” olarak da

²⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 295; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 16; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 229; Gönen, **a.g.e.**, s.18.

²⁹ *EGGER* de İsviçre Medeni Kanunu’nda gerçeklik teorisiyle uyumlu hükümler olsa da kanunun teoriyi kural olarak kabul ettiği iddiasının isabetli olmadığını belirtmiştir. (Bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 14.)

³⁰ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 621.

³¹ H. Veldet Velidedeoğlu/Aytekin M. Ataay, **Türk Cemiyetler Hukuku**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1956, s. 28; Ataay, **a.g.e.**, s. 273; Doğanay, **a.g.e.**, s. 14; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 535.

³² Dernek kurma özgürlüğü hakkında geniş bilgi edinmek için bkz. Tijen Dünder Sezer, “Dernek Kurma Özgürlüğünün İçeriği ve Gelişim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. X, S. 1, İzmir, 2008, s. 2-51. Dernek kurma özgürlüğünün tarihsel gelişimi hakkında bkz. Metin Aslan, “Dernek Kurma Hakkı”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. I, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 1267-1278.

³³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 51; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 16; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 239. Ayrıca tüzel kişinin hukuki niteliğini açıklayan teorinin de kuruluş düzenlemelerini etkilediği görüşü için bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 536.

³⁴ Özsunay, **a.g.e.**, s. 51-52; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 20-21; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 303-304; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 240.

adlandırılmıştır³⁵. Varsayım teorisiyle desteklenmesi mümkün gözükürken³⁶ bu sistemde devlet, tüzel kişilik kazanmaya çalışan toplulukları daha kuruluş aşamasında sıkı bir şekilde denetleyebilmekte ve bu alana etkin bir şekilde müdahale edebilmektedir. Bu durumun da demokratik ilkelere uygun olmaması sebebiyle izin sistemi, öğretilerde eleştirilmiştir³⁷.

Serbest kuruluş sisteminde tüzel kişiliğin kurulması konusunda; kişilere genel bir yetki tanınmış ve devletin müdahalesine gerek duyulmamıştır. Tüzel kişiliğin kazanılması için başka bir izne veya tescile gerek kalmaksızın, kurucuların tüzel kişiliği kurmaya yönelik iradelerini açıklamaları yeterlidir. Bu iradenin ne şekilde açıklanması gerektiği yasal olarak düzenlenir. Bu irade açıklaması idarenin denetimine tabi değildir. Buna göre, bu sistemde örneğin dernek; kurucularının, hazırladıkları tüzükte dernek kurma iradelerini ifade etmeleriyle, tüzel kişilik kazanır³⁸. Gerçeklik teorisiyle desteklenebilen³⁹ serbest kuruluş sistemi, kişilere istedikleri amaca ulaşabilmek için tüzel kişilik kurabilmeleri imkanını kolayca sağlaması bakımından diğer sistemlere göre en özgürlükçü ve demokratik sistemdir. Bu sistemin en önemli sakıncası; tüzel kişiliğin kurulup kurulmadığının veya niteliğinin ne olduğunun bilinmemesinin yaratacağı belirsizliktir. Bu belirsizlikten üçüncü kişilerin zarar görebilmeleri mümkündür⁴⁰.

Normatif sistemlerde de serbest kuruluş sisteminde olduğu gibi; kişilere tüzel kişi kurabilme konusunda genel bir yetki tanınmış ve tüzel kişilik kurmaya yönelik iradenin ne şekilde açıklanması gerektiği yasal olarak düzenlenmiştir. Ancak serbest kuruluş sisteminden farklı olarak bu sistemde tüzel kişiliğin kurulması için yasal gerekliliklerin yerine getirilip getirilmediği idare tarafından incelenir. Yasal

³⁵ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 536.

³⁶ Özsunay, **a.g.e.**, s. 52; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 16; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 537.

³⁷ Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 11; Özsunay, **a.g.e.**, s. 52; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 16; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 621.

³⁸ Bülent Köprülü, **Medeni Hukuk – Genel Prensipler – Kişinin Hukuku (Gerçek Kişiler – Tüzel Kişiler)**, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1979, s. 438; Özsunay, **a.g.e.**, s. 55; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 22; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 16-17; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 623; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 540. Serbest kuruluş sistemini; “*tam serbestlik sistemi*” ve “*dar anlamda serbestlik sistemi*” olarak ikiye ayıran görüş için bkz. Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 28-29. Serbest kuruluş sistemini; “*tam serbestlik sistemi*”, “*kayıtlı serbestlik sistemi*” ve “*bozucu şartla bağlı serbestlik sistemi*” olarak üçe ayıran görüş için bkz. Ataay, **a.g.e.**, s. 273-274.

³⁹ Saymen, **a.g.e.**, s. 56; Özsunay, **a.g.e.**, s. 55; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 17; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 623; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 540.

⁴⁰ Saymen, **a.g.e.**, s. 56; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 237; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 17; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 240.

gereklilikler yerine getirilmişse idare, kurucuların başvurusunu kabul etmelidir. Dolayısıyla normatif sistemde, izin sisteminden farklı olarak; tüzel kişiliğin kurulması bakımından idarenin takdir yetkisi yoktur. Bunun bir sonucu olarak da idarenin söz konusu kararına karşı yargı yoluna başvurulabilir⁴¹.

Normatif sistemi benimseyen hukuk düzenlerinde tüzel kişiliğin kurulması, yani hak ehliyetinin kazanılması, farklı şekillerde gerçekleşebilir. Bu hukuk düzenlerinde dernekler bakımından hak ehliyeti; tüzüğün devletin resmi gazetesinde yayınlamasıyla, tüzüğün yetkili idari makama verilmesiyle ya da derneğin belli bir sicile tescil edilmesiyle kazanılır⁴². Bu yollardan ikincisi “*normatif bildirim sistemi*”, üçüncüsü ise “*normatif tescil sistemi*” olarak adlandırılabilir⁴³. Öğretide bazı yazarlar normatif sistemi; çoğunlukla “*normatif tescil sistemi*” olarak ortaya çıkmasından hareket ederek “*tescil sistemi*” olarak adlandırmış ve “*normatif bildirim sistemini*” bu sistemin dışında, serbest kuruluş sisteminin içinde incelemiştir⁴⁴. Bu görüşe göre; tüzüğün yetkili idari makama verilmesiyle, idarece yasal gerekliliklerin incelemesi yapılmadan tüzel kişilik kazanılıyorsa serbest kuruluş sistemi söz konusudur. Bu görüşün karşısındaki normatif bildirim sistemini, serbest kuruluş sisteminden ayrı olarak, normatif sistem içinde inceleyen görüş⁴⁵ bizce de isabetli olan görüştür. Çünkü normatif bildirim sistemi, tüzel kişiyle ilgili belirsizliklerin ortadan kalkmasını ve onunla ilişki kuran üçüncü kişilerin işlem güvenliğini belirli oranda sağlayabilmesi açısından serbest kuruluş sisteminden ayrılır.

⁴¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 53; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 622; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 23; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 538; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 304; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 240.

⁴² Özsunay, **a.g.e.**, s. 54; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 622; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 538-539. Tüzel kişiliğin kazanılma anı bakımından tescilin, kurucu değil bildirici nitelikte olduğu görüşü için bkz. Saymen, **a.g.e.**, s. 54-56.

⁴³ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 539.

⁴⁴ Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 28-29; Ataay, **a.g.e.**, s. 273-274; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 22-23; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 17-19; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 305-306; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 241-242.

⁴⁵ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 38; Özsunay, **a.g.e.**, s. 54 ve 56-57; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 622-623; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 538-539; Baki İlkay Engin, “Yeni Medeni Kanun ve Dernekler Kanununda Yapılan Değişikliklerin Türk Dernekler Hukukuna Etkileri”, **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 338; Demet Özdamar/Ahmet Türk/Metin İkizler/Senar Çağırğan, **Yeni Dernekler Hukuku Mevzuatımızın Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 30-31.

Günümüzde yürürlükte olan TMK m. 47/f. 1 hükmünde toplulukların tüzel kişilik kazanmasının, türleriyle ilgili özel hükümlere göre olacağı ifade edilmiştir⁴⁶. Örneğin kuruluşları bakımından; kamu hukuku tüzel kişilerinde izin sistemi⁴⁷, vakıflarda normatif tescil sistemi benimsenmiştir⁴⁸.

II. Tüzel Kişilerde Organ Kavramı

Tüzel kişilerde, kişinin iradesiyle haklar kazanabilmesi ve borçlar yüklenebilmesini ifade eden fiil ehliyetinin şartları; gerçek kişilerde olduğundan farklıdır. Çünkü tüzel kişi; ayırt etme gücü ve erginlik gibi gerçek kişiye özgü niteliklere ve kendiliğinden doğal bir iradeye sahip değildir⁴⁹. Nitekim TMK m. 49 hükmünde de tüzel kişinin fiil ehliyetini kazanması, gerçek kişiden farklı olarak, gerekli organlara sahip olması şartına bağlanmıştır⁵⁰. Buna göre tüzel kişinin kuruluşuyla birlikte kazandığı hak ehliyetinin kullanılabilmesi, organlarının oluşturulmasına bağlıdır.

Kanundaki şartlar gerçekleştirilerek kurulan bir tüzel kişinin henüz zorunlu organları oluşturulmamışsa bu aşamada, hak ehliyetine sahip ancak fiil ehliyeti bulunmayan bir kişi söz konusu olur. Aynı şekilde tüzel kişinin geçici olarak bir veya birden fazla zorunlu organını kaybettiği durumda da bu zorunlu organsız kaldığı süre boyunca fiil ehliyetinden mahrum olduğu ancak kişiliğinin ve hak ehliyetinin devam ettiği kabul edilir. Bu gibi durumlarda gerekirse TMK m. 427/b. 4 hükmüne göre mahkeme tarafından malvarlığının yönetilmesi için geçici olarak kayyım atanarak fiil ehliyetsizliği giderilebilir⁵¹.

ÖZTAN hukuki ve aynı zamanda kanuni bir kavram olan organı; "...kanun maddeleri, tüzel kişinin statüsü, nizamnamesi veya iç talimatnameleriyle yetkili kılınan

⁴⁶ TMK m. 47/f. 1 hükmü şu şekildedir: "Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülümlenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar."

⁴⁷ Anayasa m. 123/f. 3 hükmü şu şekildedir: "Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur."

⁴⁸ TMK m. 102/f. 1 hükmü şu şekildedir: "Vakıf kurma iradesi, resmî senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıklanır. Vakıf, yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır."

⁴⁹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 71; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 33; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 40; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 316.

⁵⁰ TMK m. 49 hükmü şu şekildedir: "Tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanırlar."

⁵¹ Egger, **a.g.e.**, s. 43; Özsunay, **a.g.e.**, s. 73; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 317.

ve tüzel kişi için önemli olan korporatif görevleri devamlı ve bağımsız olarak gerek üçüncü şahıslarla olan münasebetlerde, gerek tüzel kişinin iç teşkilatında, yerine getirmesi için yetkili kılınan veya kendisine bu tip görevleri fülân ve dışa karşı belli olacak şekilde bağımsız ifa yetkisi verilen şahıs veya şahıs gruplarıdır” şeklinde tanımlamıştır⁵². Öğretide ayrıca tüzel kişinin organları; gerçek kişinin eli, ayağı, kafası gibi biyolojik organlarına benzetilmiştir⁵³.

TMK m. 50/f. 1 hükmünde, “tüzel kişinin iradesi, organları aracılığıyla açıklanır” ifadesine yer verilmiştir. Buna göre tüzel kişinin iradesi, organlarını oluşturan kişi veya kişi gruplarının, bireysel veya ortak iradelerine bağlı olan kararlar oluşturur ve organlarca eyleme geçirilir⁵⁴. Dolayısıyla organı, tüzel kişinin ayrılmaz bir parçasıdır ve organın eylemleri, tüzel kişinin eylemleridir. Bu kural, tüzel kişinin hem hukuki işlem ehliyeti hem de sorumluluk ehliyeti bakımından geçerlidir⁵⁵. TMK m. 50/f. 2, 3 hükümlerinde de bu kural şu şekilde ifade edilmiştir: “Organlar, hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar. Organlar, kusurlarından dolayı ayrıca kişisel olarak sorumludurlar.”

Organın hukuka uygun ve hukuka aykırı eylemlerinin tüzel kişiye bağlandığı gibi organın iyi ya da kötü niyetinin veya hilesinin de tüzel kişiye yüklenmesi gerekir. Hukuki işlem ve sorumluluk ehliyeti bulunan tüzel kişinin bu tür zihinsel durumları da organlarıyla gerçekleştirebileceğinin kabul edilmesi gerekir⁵⁶. Dolayısıyla hukuk düzeninin hak kazanımını iyi niyete bağladığı durumlarda tüzel kişi, hak kazanımını yetkili organının iyi niyetine dayandırabilir. Aynı şekilde tüzel kişi, yetkili organının kötü niyetinden de etkilenir. Tüzel kişinin yetkili organının birden fazla üyesi bulunuyorsa bunlardan birinin kötü niyetli olması, tüzel kişinin kötü niyetli kabul

⁵² Öztan, **Organ Kavramı**, s. 82; Öğretide organa ilişkin çeşitli tanımlar için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 72; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 34; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 256.

⁵³ Saymen, **a.g.e.**, s. 141; Doğanay, **a.g.e.**, s. 28; M. Reşit Belgesay, **Türk Kanunu Medenisi Şerhi I. Umumi Esaslar – Şahsın Hukuku**, M. Sadık Kağıtçı Matbaası, İstanbul, 1945, s. 179; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 246; Köprülü, **Medeni**, s. 418; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 41. Ayrıca bkz. Petrin, **a.g.m.**, s. 7’de anılan yazarlar.

⁵⁴ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 33; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 316; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 256.

⁵⁵ Belgesay, **a.g.e.**, s. 179-180; Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 347-350; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 40-41; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 316; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 257.

⁵⁶ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 33-34; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 41.

edilmesi için yeterlidir. Ancak tüzel kişinin üyesi olsa bile yetkili organ dışındaki bir kişinin kötü niyetli olması, tüzel kişinin kötü niyetli sayılmasına yetmez⁵⁷.

III. Derneğin Tüzel Kişiler Arasındaki Yeri

Terim olarak dernek; belirli bir ideal amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen kişilerin oluşturduğu topluluğu ifade eder. Aynı anlama gelecek şekilde farklı terimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Örneğin “*cemiyet*” terimi; eski Medeni Kanun’da⁵⁸ ve dönemin eserlerinde derneği ifade etmek için kullanılmakla birlikte günümüzde az da olsa kullanılmaya devam etmektedir. Bunun gibi “*kurum*” terimi çoğunlukla bilimsel amaçlı dernekleri, “*kulüp*” terimi genellikle spor veya boş zaman değerlendirme amaçlı dernekleri, “*parti*” terimi siyasi amaçlı dernekleri, “*sendika*” terimi işçi veya işverenlerin ortak çıkarlarını korumak ve geliştirmek amaçlı dernekleri ifade etmek için kullanılmaktadır⁵⁹. Bunlardan bazıları farklı yasal düzenlemelere tabi olsalar da her biri aslında dernektir.

Dernekler, TMK m. 56 hükmünde; “*gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları...*” olarak tanımlanmıştır. 5253 sayılı Dernekler Kanunu m. 2/b. a hükmünde de aynı tanım tekrarlanmıştır. Ancak bu hükümde ayrıca derneğin amacının “*kanunlarla yasaklanmamış*” olması gerektiği ifade edilmiştir.

İçerisinde derneğin tanımına yer vermeyen eski Medeni Kanun döneminde, öğretide dernekle ilgili çeşitli tanımlara yer verilmiştir. SEROZAN derneği, “*ideal amaç çevresinde birleşmiş kişilerin topluluğu*” olarak tanımlamıştır⁶⁰. ÖZSUNAY’a göre, “*dernek, belli bir ideal amacın gerçekleştirilmesi ya da izlenmesi için en az sayısı yasaca belirlenen kişilerin, bilgilerini, çabalarını ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirdikleri, örgütlenmiş ve tüzel kişilikle donatılmış bir kişi topluluğudur*”⁶¹.

⁵⁷ Egger, **a.g.e.**, s. 45; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 34.

⁵⁸ 04/04/1926 tarihli ve 339 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi

⁵⁹ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 569.

⁶⁰ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 53.

⁶¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 101. Benzer bir tanım için bkz. Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 49. Yine derneği; belirli bir ideal (ekonomik olmayan) amacı gerçekleştirmek için kurumsal olarak örgütlenmiş kişilerin birleşmesinden oluşan ve tüzel kişiliğe sahip olan topluluklar olarak tanımlayan İsviçre doktrin yazarları için bkz. Dominique Jakob/Roman Huber/Katharina Rauber, **Nonprofit Law in Switzerland**, The

Kanunlardaki ve öğretideki tanımlardan yola çıkarak derneğin unsurları tespit edilebilir. Öncelikle dernek; bilgi ve çalışmalarını gönüllü olarak birleştiren üyelerden oluşan kişi topluluğudur. Derneğe üyelik, kuruluştaki veya kuruluştan sonra gerçekleşebilir. TMK ve Dernekler Kanunu; bu üyelerin en az yedi kişiden oluşmak üzere, gerçek veya tüzel kişi olabileceğini hükmetmiştir. Derneğin oluşabilmesi için onu oluşturan kişilerin, belirli bir amacın etrafında birleşmeleri ve bu amacı somutlaştırmaları gerekir. Üyeler ve amaç, derneğin olmazsa olmazlarındandır. Bunların yanında dernek, tüzel kişiliği olan bir kişi topluluğudur. Tüzel kişiliğin olabilmesi için sürekliliği sağlayacak bir örgütlenmenin gerçekleştirilmesi ve hukuk düzenince bu örgütlenmeye kişilik tanınması gerekir. Bu örgütlenmenin; kendisini oluşturan kişilerden bağımsız olması, kendisini oluşturan kişilerde meydana gelen değişikliklerden etkilenmemesi gerekir. Örgütlenme, organlar aracılığıyla gerçekleşir.

Unsurlarının bir araya gelmesi derneğin oluşması için yeterli değildir. Dernek, kurma işlemi ile kişilik kazanır. Hukuk tarihimizde derneğin kurulması bakımından, kanun koyucunun farklı dönemlerde farklı sistemleri benimsediği görülmektedir.

İzin sistemini benimsemeyen 1325(1909) tarihli Cemiyetler Kanunu dönemine kadar⁶² 20. yüzyılın başlarında, o dönem yürürlükte olan 1876 Anayasası'nda dernek kurma özgürlüğüne yer verilmemiş olmasına rağmen, devletten yani o dönemin şartlarında saraydan izin alınarak siyasi amaç gütmeyen dernek kurulabilmekteydi⁶³. Her ne kadar bu dönemde derneklerin hak ehliyetine dair yasal bir düzenleme bulunmasa da söz konusu uygulama derneklerin kuruluşu bakımından izin sisteminin bir örneğidir. Ayrıca dernekler bakımından; 1938 tarih 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu da izin sistemini benimsemiştir⁶⁴.

Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Zurich, 2009, s. 5, <https://www.yumpu.com/en/document/read/48204653/nonprofit-law-in-switzerland> (Erişim Tarihi: 13.01.2022). Ayrıca bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 74.

⁶² Hatemi, **Medeni**, s. 208; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 21; Aslan, **a.g.m.**, s. 1274. 1325(1909) tarihli Cemiyetler Kanunu'nda izin sisteminin benimsendiği yönünde karşı görüş için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 52-53; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 304.

⁶³ Hatemi, **Medeni**, s. 196-197; Dündar Sezer, **a.g.m.**, s. 33-34.

⁶⁴ Hatemi, **Medeni**, s. 238-246; Özsunay, **a.g.e.**, s. 52-53; Aslan, **a.g.m.**, s. 1275; Dündar Sezer, **a.g.m.**, s. 35. Bu Kanun'da 1946 tarih 4919 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle izin sisteminden ayrılırsa da 1956 tarih 6761 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle tekrar derneğin serbestçe kurulabilmesi imkanı ortadan kaldırılmıştır. (Bkz. Aslan, **a.g.m.**, s. 1276) 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nda derneklerin tüzel kişilik kazanması için idareye bildirim yapılmasının yeterli görüldüğünü ve izin sisteminin geçerli olmadığını belirterek bu görüşe karşı çıkan görüş için bkz. Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 21.

Eski Medeni Kanun m. 53/f. 1 hükmü⁶⁵, kurucularının, tüzüğünde dernek olarak kurulma iradesini açıklamasıyla derneğin kişilik kazanacağını düzenlemiştir. Yürürlükte olduğu dönemde bu hükümle serbest kuruluş sisteminin benimsediği açıkça ortadadır. 1972 tarih 1630 sayılı Dernekler Kanunu⁶⁶ ve 1983 tarih 2908 sayılı Dernekler Kanunu⁶⁷ ise derneğin tüzel kişiliğini kazanması anı bakımından normatif bildirim sistemini benimsemiştir.

Dernek kurma özgürlüğüyle ilgili günümüzde yürürlükte olan Anayasa, TMK ve Dernekler Kanunu'nda hükümler vardır. Anayasa m. 33/f. 1 hükmündeki “(h)erkes, önceden izin almaksızın dernek kurma... ..hürriyetine sahiptir” ifadesi; TMK m. 57/f. 1 ve Dernekler Kanunu m. 3/f. 1 hükümlerinde benzer şekilde tekrar edilmiştir⁶⁸. Dolayısıyla günümüzde yürürlükte olan mevzuata göre derneğin kurulması bakımından izin sisteminin açıkça terkedildiği söylenebilir.

Derneğin kurulmasıyla ilgili olarak Anayasa, düzenlemeyi kanunlara bırakmıştır⁶⁹. Dernekler Kanunu'nda derneğin tüzel kişiliği kazandığı ana dair düzenleme bulunmamaktadır. TMK m. 59/f. 1 hükmünde ise “Dernekler, kuruluş bildirimini, dernek tüzüğünü ve gerekli belgeleri yerleşim yerinin bulunduğu yerin en büyük mülkî amirine verdikleri anda tüzel kişilik kazanırlar.” ifadesine yer verilmiştir. Buna göre, kurucularının dernek olarak kurulma iradelerini tüzükle açıklamalarından sonra; tüzüğün⁷⁰, kuruluş bildiriminin ve yönetmelikte gösterilen diğer belgelerin⁷¹

⁶⁵ 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 53 f. 1 hükmü şu şekildedir: “Siyasi, dini, ilmi, bedii, hayri cemiyetler ile eğlence ve idman cemiyetleri ve asıl gayesi iktisadî olmayın diğer cemiyetler; nizamnamelerinde cemiyet olarak teşekkül arzusunu izhar etmekle şahsiyet iktisabederler.”

⁶⁶ 1630 sayılı Dernekler Kanunu m. 3 hükmü şu şekildedir: “Dernekler, tüzüklerinde dernek olarak kurulma isteğini açığa vurmak ve tüzüklerini kurulduğu yerin en büyük mülkiyeye amirine vermekle tüzel kişilik kazanırlar.”

⁶⁷ 2908 sayılı Dernekler Kanunu m. 9/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Dernekler, kuruluş bildirisini ve eklerini merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar.”

⁶⁸ TMK m. 57/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.” Dernekler Kanunu m. 3/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.”

⁶⁹ Anayasa m. 33/f. 4 hükmü şu şekildedir: “Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir”

⁷⁰ İdareye verilen metnin tüzük olarak adlandırılabilmesi için içermesi gereken asgari unsurlar; dernek olma iradesi, derneğin adı ve derneğin amacıdır. (Bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 197-201.)

⁷¹ 31.03.2005 tarih 25772 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan Dernekler Yönetmeliği m. 5 f. 1 hükmü şu şekildedir: “Dernek kurucuları tarafından imzalanmış kuruluş bildirim ve aşağıda belirtilen ekleri, derneğin kurulacağı yerin mülki idare amirliğine verilir. a) Kurucular tarafından her sayfası imzalanmış bir adet dernek tüzüğü, b) (Mülga:RG-30/12/2009-27448) c) Dernek kurucuları arasında tüzel kişiliklerin bulunması halinde; bu tüzel kişilerin unvanı, yerleşim yeri ve kuruluş belgesi ile tüzel kişiliklerin organları tarafından yetkilendirilen gerçek kişi de belirtilmek kaydıyla bu konuda alınmış kararın (Değişik ibare:RG-9/7/2020-31180) örneği, d) Kurucular arasında yabancı dernek veya dernek

yetkili idari makama verilmesiyle dernek, tüzel kişilik kazanır. Kuruluş bildirim, tüzük ve diğer belgelerin idari makama verilmesinin sebebi tabii ki bunların yasal gerekliliklere uygun olup olmadığının denetlenmesidir. Nitekim TMK m. 60 hükmünde bu husus açıkça belirtilmiştir⁷². Ayrıca TMK m. 60/f. 3 hükmünde, başvurunun yasal gerekliliklere uygun olması ya da süresi içinde uygun hale getirilmesi durumunda derneğin, dernekler kütüğüne kaydedileceği ifade edilmiştir. Dernekler kütüğü, 10.07.2018 tarihinde yayımlanan 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m. 263/f. 1, b. a hükmüyle yetkilendirilen Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan sivil toplumla ilişkiler birimleri tarafından tutulur⁷³.

Dernek, kütüğe kaydedilmesiyle değil; kuruluş bildiriminin, tüzüğünün ve diğer belgelerin yetkili idari makama verilmesiyle tüzel kişilik kazanır. Dernekler kütüğünün, kurucu bir işlevi olmadığı gibi kamuya açıklığı yani sicile iyi niyetli güvenin korunmasını sağlama işlevi de yoktur⁷⁴. Bu kütüğün işlevi; kurulu derneklerin kaydını tutma, faaliyetlerini tespit etme ve denetlenmelerini kolaylaştırmaktır⁷⁵. Dolayısıyla günümüzde yürürlükte olan TMK hükümlerinin derneğin tüzel kişilik kazanmasıyla ilgili benimsemiş olduğu sistem, normatif bildirim sistemidir⁷⁶. Nitekim,

ve vakıf dışında kar amacı gütmeyen kuruluşlar bulunması halinde, bu tüzel kişilerin derneklere kurucu olabilmesine dair İçişleri Bakanlığınca izin verildiğini belirten dernek kurucuları tarafından imzalanmış yazılı beyan, e) Kurucular arasında yabancı uyruklular varsa, bunların Türkiye'de yerleşme hakkına sahip olduklarını gösterir belgelerin örnekleri, f) (Mülga:RG-9/7/2020-31180)"

⁷² TMK m. 60 hükmü şu şekildedir: "Kuruluş bildirim ve belgelerin doğruluğu ile dernek tüzüğü, en büyük mülki amir tarafından altmış gün içinde dosya üzerinden incelenir.

Kuruluş bildiriminde, tüzükte ve kurucuların hukukî durumlarında kanuna aykırılık veya noksanlık tespit edildiği takdirde bunların giderilmesi veya tamamlanması derhâl kuruculardan istenir. Bu istemin tebliğinden başlayarak otuz gün içinde belirtilen noksanlık tamamlanmaz ve kanuna aykırılık giderilmezse; en büyük mülki amir, yetkili asliye hukuk mahkemesinde derneğin feshi konusunda dava açması için durumu Cumhuriyet savcılığına bildirir. Cumhuriyet savcısı mahkemeden derneğin faaliyetinin durdurulmasına karar verilmesini de isteyebilir.

Kuruluş bildiriminde, tüzükte ve belgelerde kanuna aykırılık veya noksanlık bulunmaz ya da bu aykırılık veya noksanlık belirli sürede giderilmiş bulunursa; keyfiyet derhâl derneğe yazıyla bildirilir ve dernek, dernekler kütüğüne kaydedilir."

⁷³ 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m. 263 f. 1 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: "Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır: a) Dernekler ve şubelerinin, derneklerin ve vakıfların üst kuruluşlarının, yabancı dernek, vakıf ve kar amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şubeleri ile temsilciliklerinin kayıtlarını tutmak, iş ve işlemlerini yürütmek..." Dernekler kütüğüne yapılacak kayıtlar, Dernekler Yönetmeliği m. 85-90 hükümlerinde düzenlenmiştir.

⁷⁴ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 61; İkizler, **a.g.e.**, s. 279.

⁷⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 305-306.

⁷⁶ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 38; Özsunay, **a.g.e.**, s. 54 ve 56-57; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 622-623; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 538-539; Engin, **Değişiklikler**, s. 338; Özdamar/Türk/İkizler/Çağırğan, **a.g.e.**, s. 30-31. Karşı yöndeki görüş için bkz. Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 28-29; Ataay, **a.g.e.**, s. 273-274; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 22-23; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 17-19; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 305-306; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 241-242.

TMK m. 59 hükmünün gerekçesinde⁷⁷ de bu hükümle birlikte, eski Medeni Kanun'un benimsemiş olduğu serbest kuruluş sisteminin yerine, normatif bildirim sisteminin benimsendiği açıkça ifade edilmiştir.

Bir hukuki işlem olduğu şüphesiz olan dernek kurma işleminin ne tür bir hukuki işlem olduğu konusunda öğretide farklı görüşler vardır.

Bir görüşe göre⁷⁸, dernek kurma işlemi bir sözleşme⁷⁹ olarak nitelendirilemez. Çünkü kurucuların iradelerinin tek bir yöne, yani dernek kurma amacına, yöneldiği bu işlemde, iradelerin satış sözleşmesinde olduğu gibi karşılıklı edim değişimine yönelmesi söz konusu değildir. Bu görüşe göre, bu işlem bir sözleşme olarak nitelendirilirse derneğe kuruluştan sonra üye alınması ve derneğin iç işleyişinin düzenlenmesi açıklanamaz. Dolayısıyla, dernek kurma işlemi, “*kendine özgü toplu hukuki işlem*” olarak ifade edilmelidir. Bu görüş, öğretide bazı yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, dernek kurma işleminde kurucuların her birinin diğerine yöneltmiş olduğu, derneği kurmaya yönelik irade açıklamasından yola çıkar. Dernek kurma işlemi sonucunda ileride derneğin kurulmasının yanında işlemle birlikte kurucular arasında hukuki ilişkinin de doğması söz konusudur. Dolayısıyla, taraflar arasında hukuki ilişki doğuran böyle bir işlemin, sözleşme hükmünde sayılması için karşılıklı edimler içermesine gerek yoktur. Nitekim, adi şirket sözleşmesinde de durum böyledir⁸⁰. Ayrıca bu işlemin derneğe sonradan üye olanlara etkisi dolayısıyla sözleşme olamayacağının savunulması da üçüncü kişi yararına sözleşme gibi tarafları dışında kişiler üzerinde etki doğurabilen sözleşmelerin bulunduğu belirtilerek eleştirilmiştir⁸¹.

Dernek kurma işlemi sözleşme olarak nitelendiren görüşü savunan SEROZAN'a göre⁸², dernek kurma işlemi “*kendine özgü bir sözleşme*” olarak ifade edilmelidir. Bu sözleşme; “*belirli bir statü yaratan, kurucu üyelerini çoğunluk*

⁷⁷ İlgili madde gerekçesi için bkz. Özdamar/Türk/İkizler/Çağırğan, **a.g.e.**, s. 31.

⁷⁸ Saymen, **a.g.e.**, s. 98; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 261; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 39; Özsunay, **a.g.e.**, s. 139-141; Köprülü, **Medeni**, s. 445; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 64; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 52; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 647-648; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 587.

⁷⁹ Sözleşmenin tanımlandığı TBK m. 1 şu şekildedir: “*Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur.*

İrade açıklaması, açık veya örtülü olabilir.”

⁸⁰ Doğanay, **a.g.e.**, s. 51-52; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 56; Baki İlkay Engin, **Dernek Üyeliklerinin Kazanılması ve Kaybedilmesi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1995, s. 27.

⁸¹ Engin, **Üyelik**, s. 27.

⁸² Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 56-57.

iradesine tabi kılan, sonradan katılacak kişiler de dahil olmak üzere tüm üyelere bir dizi hak sağlayıp yüküm yükleyen, kapsamlı etkili, sosyal boyutlu birleşme ve örgütlenme sözleşmesidir”.

Dernek kurma işlemini sözleşme olarak nitelendiren, bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre⁸³; dernek kurma işlemi iki aşamalı olarak ele alınmalıdır. İlk aşamada dernek kurmak amacıyla bir araya gelen kurucular arasında dernek kurmaya yönelik “*adi şirket sözleşmesi*” kurulur. Bu sözleşmeyle taraflar, derneğin kurulmasını sağlamak için belli yükümlülükler yüklenir. Bu durumda karşılıklı edim değişiminin söz konusu olmadığı, taraflarının iradeleri her biri birbirine yönelmiş bir sözleşme söz konusudur. Bu sözleşme kapsamında kurucular tarafından, derneğin kuruluşunun ve örgütlenmesinin yazılı⁸⁴ bir ifadesi olan tüzük hazırlanır. Bu aşamada dernek, henüz tüzel kişilik kazanmamıştır. Gerekli işlemlerin gerçekleştirilip derneğe tüzel kişilik kazandırılmasıyla, yani derneğin resmen kurulmasıyla, derneği kurmaya yönelik adi şirket sözleşmesi sona erer ve kurucular artık derneğin üyesi olurlar.

Dernek kurulana kadar adi şirket sözleşmesinin bir gereği olarak düzenlenen tüzük; derneğin tüzel kişilik kazanmasıyla onu hazırlayanların iradelerinden bağımsızlaşmış derneğin tüm organlarını ve tüm üyelerini bağlayan normatif bir karakter alır. Dolayısıyla tüzük hükümleri, kanun hükümleri gibi objektif olarak yorumlanmalıdır⁸⁵. Kuruluktan sonra normatif karaktere bürünen tüzüğün kuruluktan önceki haline ve dolayısıyla dernek kurmaya yönelik adi şirket sözleşmesine uygulanacak hukuk kurallarının belirlenmesinde de bu özelliklerinin dikkate alınması gerekir. Bunlara, sözleşmelere uygulanan genel hükümler; doğrudan değil de “*amaca uygun sınırlama*” yöntemi⁸⁶ kullanılarak uygulanmalıdır. Örneğin, dernek kurucularından birinin ehliyetsiz olduğu dernek kurulduktan sonra anlaşılırsa söz konusu ehliyetsizlik, derneğin tüzel kişiliğini değil de ehliyetsizin derneğe üyeliğini geçersiz kılmalıdır. Ancak ehliyetsiz dışındaki kurucuların sayısı yediden az ise kanunun emredici hükümlerine aykırılık gereğince derneğin tüzel kişilik kazanması

⁸³ Doğanay, **a.g.e.**, s. 51-52; Engin, **Üyelik**, s. 27-28 ve dn. 30; Hüseyin Hatemi, **Kişiler Hukuku**, 8. Baskı, Oniki Levha, İstanbul, 2020, s. 102-103; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 285-286; İkişler, **a.g.e.**, s. 75-83.

⁸⁴ Egger, **a.g.e.**, s. 80; İkişler, **a.g.e.**, s. 82-83. Tüzüğün yazılı şekilde olması gerekmesinin yalnızca bir geçerlilik şartı olmayıp, aynı zamanda bir varlık şartı olduğu yönündeki görüş için bkz. Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 60.

⁸⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 141; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 60; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 65, dn. 11; Engin, **Üyelik**, s. 28; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 374; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 286.

⁸⁶ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 57.

işlemi geçersiz olacaktır. Ayrıca kamu yararı veya kişilik haklarının korunması ihtiyacı varsa da aynı sonuca ulaşılabilir⁸⁷.

Derneğin kurulmasından sonra dernek tüzüğü, sözleşme olarak nitelendirilemeyecek bir yapıya dönüşse de tüzüğün hazırlanmasından önce dernek kurucuları arasında var olan ve tüzüğün hazırlanmasıyla somutlaşıp derneğin resmen kurulmasına kadar süren ilişkiyi açıklayabilmek gerekir. Derneğin kurulması işlemini iki aşamaya ayırıp ilk aşamayı ifade eden bu ilişkiyi, “*adi ortaklık sözleşmesi*”⁸⁸ olarak nitelendiren görüşe biz de katılmaktayız. Bu görüş eski Medeni Kanun m. 55 hükmünde⁸⁹ de benimsenmiştir. TMK bu hükme benzer bir hüküm içermiyor olsa da hukuka veya ahlaka aykırı amacı olduğu için tüzel kişilik kazanamayan topluluk üyelerinin ve tüzel kişilik kazanılmadan önce dernek kurucularının yaptığı işlemlere uygulanması gereken hükümleri en iyi açıklayan görüşün bu görüş olduğu fikrindeyiz.

Derneğin amacı, üyelerin gerçekleşmesi için dernek faaliyetinde buldukları ortak hedeftir⁹⁰. Amaçsız bir dernek olamayacağı için amaç, derneğin olmazsa olmazıdır⁹¹. Dernek organlarının derneğin amacı doğrultusunda faaliyet göstermeleri beklendiğinden bu amaç, organlar arasındaki ilişki bakımından da önemlidir. Derneğin amacı ile bu amaç doğrultusunda yürütülen veya yürütülecek faaliyetleri birbirinden ayırmak gerekir⁹².

TMK m. 56 ve Dernekler Kanunu m. 2/b. a hükmüne göre tek ve belirli olması gereken derneğin amacı, kazanç paylaşmak olamaz⁹³. Buna göre derneğin amacının,

⁸⁷ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 57-58; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 286. Bu hallerde dahi evliliğin geçersizliğinde olduğu gibi geçersizliğin ileriye etkili sonuç doğurması gerektiği görüşü için bkz. Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 57-58.

⁸⁸ TBK m. 620 hükmünde adi ortaklık sözleşmesi; “...iki ya da daha fazla kişinin emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendikleri sözleşmedir.” ifadeleriyle tanımlanmıştır.

⁸⁹ 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 55 hükmü şu şekildedir: “*Şahsiyet iktisabetmesi kanunen mümkün olmayan yahut henüz şahsiyet iktisabetmemiş bulunan bir cemiyet, adi şirket hükmündedir.*”

⁹⁰ Derneğin amacı öğretide farklı şekillerde tanımlanmıştır. ÖZSUNAY’a göre, “*Amaç, bir derneğin kurucularını, derneğin kuruluşu hususunda harekete geçmeye sevkeden dernek faaliyetinin nihai hedefinin, tüm üyelerce benimsenmiş tasarımıdır.*” (Bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 149). VELİDEDEOĞLU/ATAAY’a göre, “*Bir cemiyetin gayesi demek, o cemiyetin üyelerinin iradelerini kendi üzerinde birleştiren fikri menfaattir.*” (Bkz. Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 44). Diğer tanımlar için bkz. Saymen, **a.g.e.**, s. 112; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 641; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 56; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 588.

⁹¹ Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 44; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 643.

⁹² Özsunay, **a.g.e.**, s. 147-148; Köprülü, **Medeni**, s. 468; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 57; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 293.

⁹³ Bu hükümler uymayan, yani iktisadi amaca sahip olan, derneklere şirketler hakkındaki hükümlerin uygulanması gerekir. (Bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 149; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 45.)

ticaret şirketlerinden farklı olarak, kar dağıtmak değil ideal bir amaç olmalıdır. Kanun koyucu da ideal amaçlı olması sebebiyle dernek hükümlerini ticaret şirketlerinininkine oranla daha serbest perspektifle düzenlemiştir⁹⁴. Ancak derneğin ideal amacına ulaşmak için ticari işletme işlettiği durum bir özellik arz eder. Bu durumda dernek, kamuya yararlı dernek statüsünde değilse, tacir sıfatını kazanır ve ticari işletmesiyle ilgili işlemlerinde tacirler hakkındaki hükümler uygulanır⁹⁵.

İdeal amacın sınırlarının net bir şekilde çizilmesi mümkün değildir. Eski Medeni Kanun m. 53 hükmünde “(s)iyasi, dini, ilmi, bedii, hayri cemiyetler ile eğlence ve idman cemiyetleri ve asıl gayesi iktisadi olmıyan diğer cemiyetler...” ifadesiyle derneğin ideal amacının ne yönde olabileceği, örnekler verilerek ifade edilmiştir. Bu dönemde, iktisadi amaç kavramı öğretide farklı şekillerde yorumlanmıştır⁹⁶. TMK ve Dernekler Kanunu hükümlerinde dernekler bakımından uygun görülmeyen amaç; iktisadi amaca göre daha dar bir anlam ifade eden kar paylaşma amacıdır. Ancak bu amacın da dar veya geniş yorumlanabilmesinin mümkün olduğu ve bizim de katıldığımız görüşe göre, kazanç paylaşma amacını dar yorumlamanın daha isabetli olduğu ifade edilmektedir⁹⁷. Bu anlamda yalnızca elde edilen para veya parayla ölçülebilen ekonomik değerleri üyelerine paylaşmak amacıyla dernek kurulamaz ve amaç bu yönde değiştirilemez. Ancak derneğin amacı; üyeleri dışında veya üyelerinin de dahil olduğu daha geniş bir çevreye ekonomik menfaatler sağlamak olabilir⁹⁸.

Dernekler Kanunu m. 4/b. b hükmüne göre⁹⁹ dernek tüzüğünde derneğin amacının ve bu amaç doğrultusunda gerçekleştireceği faaliyetlerin belirtilmesi gerekir. Tüzükte, derneğin amacı “amaç” başlığı taşıyan hükümde belirtilse de derneğin asıl

⁹⁴ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 54-55; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 59; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 280; İkizler, **a.g.e.**, s. 109-111.

⁹⁵ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 43-45; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 339-340.

⁹⁶ Eski Medeni Kanun dönemindeki söz konusu iktisadi amaç ile ilgili görüşlerin “*kar paylaşma gayesini esas alanlar*”, “*iktisadi gayeyi esas alanlar*” ve “*bağdaştırıcı görüş*” olarak üçe ayrılarak incelenmesi için bkz. Ansay, **Ticaret**, s. 62-78. Söz konusu iktisadi amaç ile ilgili görüşlerin “*iktisadi amacın dar yorumu*” ve “*iktisadi amacın geniş yorumu*” olarak ikiye ayrılarak incelenmesi için bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 528-529.

⁹⁷ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 530-531.

⁹⁸ Özsunay, **a.g.e.**, s. 150; Köprülü, **Medeni**, s. 457; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 56; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 293. Derneğin üyelerine ekonomik menfaat sağlamasının derneğin amacı bakımından uyumsuzluk konusu edildiği bir davada da Yargıtay bu görüşe uygun karar vermiştir. (Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 18.04.2005, E. 2005/3722, K. 2005/6223, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).)

⁹⁹ 5253 sayılı Dernekler Kanunu m. 4 hükmünün ilgili bölümü şu şekildedir: “*Her derneğin bir tüzüğü bulunur. Bu tüzükte aşağıda gösterilen hususların belirtilmesi zorunludur: ...b) Derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için dernekçe sürdürülecek çalışma konuları ve çalışma biçimleri ile faaliyet alanı...*”

amacının belirlenmesinde tüzüğün diğer hükümlerinin de dikkate alınması gerekir¹⁰⁰. Derneğin amacının hukuka veya ahlaka aykırı¹⁰¹ olamayacağı TMK m. 56/f. 2 hükmünde ifade edilmiştir. TMK m. 47/f. 2 hükmüne göre de “*amacı hukuka veya ahlâka aykırı olan kişi ve mal toplulukları tüzel kişilik kazanamaz*”. Aynı sonuca TBK m. 27/f. 1 hükmünden de ulaşılabilir. Ayrıca dernekler bakımından yasak olan amaçlar, Dernekler Kanunu m. 30/b. b hükmünde ifade edilmiştir¹⁰². Buna göre hukuk düzeninde dernek olarak görünmek istenen kişi topluluğunun amacı, baştan hukuka veya ahlaka aykırıysa hiç tüzel kişilik kazanamayacaktır¹⁰³. Ancak derneğin amacı, sonradan kanuna veya ahlaka aykırı hale gelirse dernek mahkeme kararıyla sona erdirilir¹⁰⁴. Ayrıca amacın kesin imkansız olması, amaçsızlık anlamına geleceğinden derneğin imkansız bir amacının olması da düşünülemez ve tüzel kişiliğin kazanılmasını engeller¹⁰⁵. Nitekim TMK m. 87/f. 1, b. 1 hükmünde¹⁰⁶ de amacın sonradan imkansız hale gelmesinin derneği kendiliğinden sona erdireceği ifade edilmiştir.

Derneğin sona ermesi kanun gereğince kendiliğinden, derneğin yetkili organının kararıyla ya da mahkeme kararıyla gerçekleşebilir. Derneğin tüzel kişiliğin sona ermesi aynı zamanda organların da sona ermesi anlamına geleceğinden, sona ermenin şekilleri ve sonuçlarına kısaca değinmekte fayda vardır.

¹⁰⁰ Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 294.

¹⁰¹ Tüzel kişilerde amacın hukuka veya ahlaka aykırılığı hakkında geniş bilgi için bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 21-23; Özsunay, **a.g.e.**, s. 59-60; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 244-245; Emerson, **a.g.m.**, s. 7.

¹⁰² Dernekler Kanunu m. 30/b. b hükmü şu şekildedir: “*Anayasa ve kanunlarla açıkça yasaklanan amaçları veya konusu suç teşkil eden fiilleri gerçekleştirmek amacıyla kurulamaz*”

¹⁰³ “*Alevi inanç ve ibadet merkezi olan cemevlerini yapmak ve yaptırmak*” ve “*lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel kişiler arasındaki birlik ve dayanışmanın güçlendirilmesi, bunların toplumun bir parçası olarak var olduklarının kanıtlanması, toplumda özgürlükçü bir ortamın oluşturulması, bu ortamda lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel kişilerin de kendilerini ifade edebilmelerinin sağlanması, bu kişiler hakkında toplumda oluşan yanlış bilgi ve kanaatlerin düzeltilmesi, toplum dışına itilmelerinin önlenmesi ve bu konudaki ayrımcılığa son verilerek toplumla bütünleşmelerinin sağlanması*” amaçlarının hukuka veya ahlaka aykırı olmayacağına dair bkz. Yargıtay HGK, T. 03.12.2014, E. 2014/7-1038, K. 2014/990; Yargıtay 7. HD, T. 25.11.2008, E. 2008/4109, K. 2008/5196, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

¹⁰⁴ Derneğin amacının sonradan, tüzük değişikliği olmadan, fiilen kanuna veya ahlaka aykırı hale gelebileceği görüşü için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 397.

¹⁰⁵ Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 47-48; Özsunay, **a.g.e.**, s. 152-153; Köprülü, **Medeni**, s. 458; Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 58; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 60; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 372-373; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 294.

¹⁰⁶ TMK m. 87 hükmünün ilgili bölümü şu şekildedir: “*Dernekler, aşağıdaki hâllerde kendiliğinden sona erer: 1. Amacın gerçekleşmesi, gerçekleşmesinin olanaksız hâle gelmesi veya sürenin sona ermesi...*”

Derneğin kendiliğinden sona ermiş sayılacağı durumlar TMK m. 87 hükmünde¹⁰⁷ ifade edilmiştir. Buna göre; derneğin amacının gerçekleşmesi kesin olarak imkansızlaşır, amaç gerçekleşir ya da anlamını yitirirse dernek sona erer. Yine, yetkili idari makamın kuruluş bildirimini uygunluğunu yazılı olarak derneğe bildirmesinden itibaren altı ay içinde ilk genel kurul toplanamaz ve zorunlu organlar oluşturulamazsa dernek sona erer. Üst üste iki olağan genel kurul toplantısı, toplantı yeter sayısı sağlanamadığı için geri bırakılmış ve bu geri bırakmalardan sonraki genel kurullarda da toplantı yeter sayısı sağlanamamışsa dernek kendiliğinden sona erer. Ayrıca dernek, sürekli olarak borçlarını ödeyemez hale gelmişse ve yine sürekli olarak yönetim kurulunun oluşturulması imkansızlaşmışsa kendiliğinden sona erer. Son olarak, derneğin tüzüğünde belirli bir süre faaliyette bulunacağı belirtilmişse bu sürenin sonunda kendiliğinden sona erer.

Derneğin kendi kararıyla kendini feshetmesi TMK m. 88 hükmünde¹⁰⁸ düzenlenmiştir. Buna göre derneğin kendini feshi, genel kurul kararıyla gerçekleşebilir. Bu yetkinin tüzükle veya genel kurul kararıyla başka bir organa verilmesi mümkün değildir¹⁰⁹. Genel kurulun derneğin feshi yönünde karar alabilmesi için gerekli toplantı ve karar yeter sayıları TMK m. 78/f. 2 ve TMK m. 81 hükümlerinde özel olarak düzenlenmiştir¹¹⁰. Ancak dernek tüzüğünde bu hükümlerdekine göre daha ağır yeter sayılar belirlenmesi de mümkündür¹¹¹.

Derneğin mahkeme kararıyla feshedilmesi de mümkündür. Öncelikle, derneğin amacı, tüzel kişilik kazanmasından sonra kanuna veya ahlaka aykırı hale gelirse

¹⁰⁷ TMK m. 87/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Dernekler, aşağıdaki hâllerde kendiliğinden sona erer: 1. Amacın gerçekleşmesi, gerçekleşmesinin olanaksız hâle gelmesi veya sürenin sona ermesi, 2. İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması, 3. Borç ödemede acze düşmüş olması, 4. Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hâle gelmesi, 5. Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması.

Her ilgili, sulh hâkiminden, derneğin kendiliğinden sonra erdiğinin tespitini isteyebilir.”

¹⁰⁸ TMK m. 88 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul, her zaman derneğin feshine karar verebilir.”

¹⁰⁹ Saymen, **a.g.e.**, s. 167; Köprülü, **Medeni**, s. 538; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 106; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 655.

¹¹⁰ TMK m. 78/f. 2 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “Genel kurul, katılma hakkı bulunan üyelerin... ..derneğin feshi hâllerinde üçte ikisinin katılımıyla toplanır; çoğunluğun sağlanamaması sebebiyle toplantının ertelenmesi durumunda ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak, bu toplantıya katılan üye sayısı, yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz.”

TMK m. 81 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “...derneğin feshi kararları, ancak toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınabilir.”

¹¹¹ Egger, **a.g.e.**, s. 145; Köprülü, **Medeni**, s. 538; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 106; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 100-101; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 394; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 336.

dernek, TMK m. 89 hükmüne göre¹¹² mahkeme kararıyla feshedilir. Yine, kuruluş bildiriminin verilmesinden sonra yetkili idari makam; dernek tüzüğündeki veya kurucuların hukuki durumlarındaki kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesini yazılı olarak dernekten isterse ve bu istek tebliğinden itibaren otuz gün içinde yerine getirilmezse TMK m. 60/f. 2 hükmüne göre¹¹³ dernek mahkeme kararıyla feshedilir. Ayrıca Dernekler Kanunu m. 32/f. 1, b. n ve p hükümlerine göre; bazı ad ve işaretleri kullanma yasağının ihlal edildiğinin veya kurulması yasak olan derneklerin kurulmuş olduğunun tespit edilmesi durumunda dernek, mahkeme kararıyla feshedilir¹¹⁴.

Derneğin sona ermesi ile tüzel kişiliğinin sona ermesi aynı anda gerçekleşmez. Sona eren derneğin, alacakları tahsil edilip borçları ödenerek süren hukuki işlemlerinin sonlandırılması gerekir. Buna “tasfiye” denir. Bu aşamada derneğin organları aracılığıyla kullandığı hak ehliyeti tasfiye amacıyla sınırlı olarak devam eder. Nitekim TMK m. 52 hükmünde de “(s)ona eren tüzel kişinin kişiliği, ehliyeti tasfiye amacıyla sınırlı olmak üzere tasfiye sırasında da devam eder” ifadeleriyle düzenlenen bu durum aslında bir zorunluluğun ifadesidir. Çünkü tasfiye faaliyetleri, ancak dernek tüzel kişiliğine yüklenebilir¹¹⁵. Derneğin tasfiyesinin nasıl yapılacağı hususunda farklı ihtimallere göre farklı düzenlemeler söz konusudur. Tasfiye sona erdiğinde dernek tüzel kişiliği de sona erer. “Özgüleme” olarak adlandırılan, tasfiye sonunda arta kalan malvarlığının başka kişiye aktarılması işlemi de derneğin sona erme şekline bağlı olarak farklı hükümlere göre yapılır¹¹⁶.

¹¹² TMK m. 89 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “Derneğin amacı, kanuna veya ahlâka aykırı hâle gelirse; Cumhuriyet savcısının veya bir ilgilinin istemi üzerine mahkeme, derneğin feshine karar verir...”

¹¹³ TMK m. 60/f. 2 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “Kuruluş bildiriminde, tüzükte ve kurucuların hukukî durumlarında kanuna aykırılık veya noksanlık tespit edildiği takdirde bunların giderilmesi veya tamamlanması derhâl kuruculardan istenir. Bu istemin tebliğinden başlayarak otuz gün içinde belirtilen noksanlık tamamlanmaz ve kanuna aykırılık giderilmezse; en büyük mülkî amir, yetkili asliye hukuk mahkemesinde derneğin feshi konusunda dava açması için durumu Cumhuriyet savcılığına bildirir...”

¹¹⁴ Dernekler Kanunu m. 28 hükmü şu şekildedir: “Dernek adlarında; Türk, Türkiye, Milli, Cumhuriyet, Atatürk, Mustafa Kemal, Şehit, Gazi kelimeleri ile bunların baş ve sonlarına getirilen eklerle oluşturulan kelimeler İçişleri Bakanlığının izni ile kullanılabilir.”

Dernekler Kanunu m. 29 hükmü şu şekildedir: “Derneklerin, mevcut veya mahkeme kararıyla kapatılmış veya feshedilmiş bir siyasi partinin, bir sendikanın veya üst kuruluşun, bir derneğin veya üst kuruluşun adını, amblemini, rumuzunu, rozetini ve benzeri işaretleri ya da başka bir ülkeye ve daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait bayrak, amblem ve flamaları kullanmaları yasaktır.”

Dernekler Kanunu m. 30/b. b hükmü şu şekildedir: “Anayasa ve kanunlarla açıkça yasaklanan amaçları veya konusu suç teşkil eden fiilleri gerçekleştirmek amacıyla kurulamaz.”

¹¹⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 330-331.

¹¹⁶ Derneğin tasfiyesi ve özgüleme işlemleri hakkında geniş bilgi için bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 561-565; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 330-334; Özdamar/Türk/İkizler/Çağırğan, **a.g.e.**, s. 90-94.

IV. Konunun Sunumu ve İnceleme Planı

İnsanı diğer birçok canlıdan ayıran en önemli yeteneklerden iş birliği yapabilme yeteneğinin, sosyal yaşamda ve hukuk alanında görünüş biçimlerinden biri olan derneğin, organları olmadan varlığını sürdürebilmesi mümkün değildir. Yani dernek biçiminde ortaya çıkan iş birliği, organlar olmazsa yok olur. Kanun koyucu da bu durumu farklı şekillerde ifade etmiştir.

Derneğin yönetilmesi gereken bir yapıya sahip olması, bu yönetimi ele geçirmeye veya elinde tutmaya çalışan grupların birbiriyle rekabet içine girmesine sebep olur. Bu rekabetin de organlar arasında yetki çatışmalarını doğurabildiği görülmektedir. Derneğin organları arasındaki yetki çatışmalarının nasıl önleneceği ve bu çatışmalardan doğan uyuşmazlıkların nasıl çözüleceği önemli meselelerdir.

Dernek özgürlüğünün olmazsa olmaz bir unsuru olan dernek özerkliği; derneğin organlarıyla, faaliyetleriyle ve yönetimiyle ilgili kuralları kendisinin belirleyebilmesini ifade eder. Dernekle ilgili kanun düzenlemelerine bakıldığında da kanun koyucunun, dernek özerkliği gereğince derneğin iç işleyişine dair birçok hususta düzenleme yapmadığını ya da düzenlediği hususların çoğunlukla emredici nitelikte olmadığı görülmektedir. Ancak derneğin iç işleyişine yönelik her konuda sınırsız bir serbestlikle kural koyabileceği de söylenemez. Çünkü derneğin organlarının korunması gereken yetki alanları olduğu gibi genel kurul organını oluşturan üyelerin de korunması gereken üyelik hakları vardır. Bu yüzden çalışmamızda derneğin organlarının neler oldukları, nasıl oluşturuldukları, yetki alanları, işleyişleri, diğer organlarla ve dernekle ilişkileri ele alınacaktır. Konuya ilişkin içtihadın ve öğreti görüşlerinin değerlendirileceği bu çalışmanın, dernek organlarının işleyişine dair karşılaşılan sorunların çözülmesine yardımcı olması amaçlanmaktadır.

Çalışmamız, konunun sistematik olarak incelenmesi amacıyla, derneğin organlarının ve bu organlar arasındaki ilişkilerin incelendiği iki bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle kişi birliği olan derneğin, organlarını kimlerin oluşturduğunun tespit edilmesinde izlenmesi gereken yollar ifade edilecektir.

Bu yapılırken başvurulması gereken kriterler açıklanıp, derneğin faaliyetlerinde görev alan diğer kişilerle organı oluşturan kişilerin arasındaki farklar ortaya koyulacaktır. Ardından, organın hukuki işlem yapma, borca aykırılık ve haksız fiil eylemlerinin nasıl derneğe bağlandığı açıklanacaktır. Böylece derneğin, organları aracılığıyla dışarıya karşı temsili de açıklanmış olacaktır. Bu konu, aslında hak ve fiil ehliyeti bakımından gerçek kişilerle eşit tüzel kişi olan derneğin, nasıl hukuki işlem kuracağı ve nasıl hukuka aykırı eylemler gerçekleştirebileceğiyle ilgilidir. Çalışmamızda bu hususlar dernek organının faaliyetleri ekseninde incelenecektir.

Birinci bölümün devamında organı oluşturan kişilerle dernek arasındaki ilişkinin hukuki niteliği ve bu ilişkiye uygulanması gereken hükümler, genel hatlarıyla açıklanacaktır. Ayrıca dernek özerkliği gereğince derneğin, kendi işleyişine dair kurallar koyabilmesi ve bu kuralların kanun hükümleriyle birlikte uygulanma sırası incelenecektir. Birinci bölümün son kısmında da derneğin zorunlu organlarının oluşumları, işleyişleri, sona ermeleri, görev ve yetkileri ayrı ayrı incelenip, derneğin seçimlik organları genel hatlarıyla ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise öncelikle, derneğin organlarının birbirlerine karşı hukuki durumları ile ilgili öğretilerdeki görüşler ifade edilip, derneğin farklı organları arasındaki ilişkiler bakımından bu durumlar ayrı ayrı değerlendirilecektir.

İkinci bölümün ilerleyen kısımlarında ise her organın diğer organlarla ilişkisini ayrı ayrı başlıklar halinde ele almak yerine, organlar arasında çatışma oluşturabilecek konular ayrı ayrı başlıklarda ele alınacak ve bu konularda organlar arasındaki ilişkiler incelenecektir. Çünkü ilk yöntem seçilirse farklı başlıklarda aynı hususların tekrar edilmesi gibi bir olumsuzluk oluşacağı düşüncesindeyiz. Yine aynı sebeple bu kısımda denetim kurulu ile ilgili ayrı bir başlık açılmayacak, bu organın ilişkileri ve ilişkilerdeki yeri farklı başlıkların içinde yeri geldikçe ifade edilecektir.

İkinci bölümün ikinci başlığı altında genel kurulun oluşumuna kendisi de dahil farklı organların yaptığı etki çeşitli yönleriyle açıklanacaktır. Bu yapılırken ilk olarak, dernek üyeliğine kabul yetkisi; üyelik ilişkisinin hukuki niteliği, kurulması, derneğin üyeliğe kabul etmeme özgürlüğü, bu yetkinin hangi organa ait olduğu ve bu yetkinin kullanımının denetimi bakımından incelenecektir. İkinci olarak da genel kurulu oluşturan üyeler üzerinde baskı aracı olarak kullanılabilen dernek cezalarına

hükmetme yetkisi; üyelikten çıkarma bakımından detaylı olarak, diğer dernek cezaları bakımından genel hatlarıyla değerlendirilip, bu cezaların özellikleri ve bağlı oldukları ilkeler ifade edilecektir. Sonrasında ikinci bölümün üçüncü başlığı altında, genel kurulun ve diğer organların yetki alanlarının korunabilmesi için yapılması gereken genel kurul toplantılarına diğer organların etkisi ele alınacaktır. Bu yapılırken de genel kurulun toplanmasını gerektiren üyelik hakları ve organ yetkileri ile toplantı çağrısının yapılması hususları değerlendirilecektir.

İkinci bölümün son kısmında da yönetim kurulunun genel kurula karşı sorumluluğu incelenerek, derneğin iç işleyişinde karşılaşılan ve karşılaşılabilecek uyuşmazlıklar ele alınmış olacaktır. Burada yönetim kurulunun genel kurula karşı sorumluluğu, yönetim kurulu üyeleri ile dernek arasındaki ilişki ele alınarak incelenecektir. Böylece yönetim kurulunun denetiminin kapsamı da ortaya koyulmuş olacaktır. Bu başlık altında yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkinin hukuki niteliği, taraflara yüklediği yükümlülükler, yönetim kurulu üyesinin bu ilişkiden dolayı sorumluluğu ve dernek tarafından ibra ile bu sorumluluktan kurtarılması hususları değerlendirilecektir.

Çalışma, ele alınan konulara dair ulaşılan belli başlı sonuçları ve ifade ettiğimiz görüşleri içeren sonuç bölümü ile sona ermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM: DERNEKLERDE ORGAN

I. Organın Niteliği

A. Genel olarak

Derneğin unsurlarından biri olan örgütlenme unsuru; bir organizasyona, iş bölümüne, organlara sahip olmayı gerektirir. Dernek, organlarının örgütlenmesiyle amacına uygun faaliyetleri gerçekleştirebilir. Bu faaliyetler, derneğin hem yönetimiyle hem de üyeleri ve üçüncü kişilerle girdiği ilişkilerle ilgili faaliyetlerdir¹¹⁷.

Derneğin örgütlenmesiyle onu oluşturan organlar, bu organların yetkileri ve görevleri belirlenir. Bu belirleme, genellikle kanun hükmüyle veya tüzükle yapılır. Dernek; faaliyet alanlarını, faaliyetlerine ilişkin kuralları ve varlık amacını tüzüğüyle belirler. Böylece tüzük, tüzel kişiyi gerçek kişiden ayıran önemli bir husus olan ilkeli kişiliğe sahip olma zorunluluğunun yerine getirilmesini sağlar¹¹⁸. Tüzük hükümleri, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla serbestçe düzenlenebilir. Organlar, tüzükte ifade edilen derneğin amacı doğrultusunda, planlı bir şekilde, bağımsız faaliyet gösterirler. Aynı faaliyete ilişkin çelişkili kararlar ortaya çıkmasının önlenmesi için her organın işinin sınırlarının iyi belirlenmesi ve aynı iş için birden fazla organın yetkilendirilmemesi önemlidir. Ayrıca kanuna aykırı olmayacak şekilde, bir organın yetkisinin başka bir organa devredilmesi de mümkündür¹¹⁹.

TMK, Dernekler Kanunu ve diğer kanunların çeşitli yerlerinde, organ kavramından bahsedilse de organın belirlenmesine ve benzeri kavramlardan ayırt edilmesine dair hüküm bulunmamaktadır. Kanun koyucu, bu konuda bilerek boşluk

¹¹⁷ Saymen, **a.g.e.**, s. 141; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 28.

¹¹⁸ İkizler, **a.g.e.**, s. 61-62.

¹¹⁹ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 28-29.

bırakma yoluna giderek, menfaatler arasındaki dengenin göz önünde bulundurulup ilgili kriterlerin belirlenmesini öğretti ve mahkeme içtihatlarına bırakmıştır¹²⁰.

B. Organın Belirlenmesinde Başvurulacak Kriterler

1. Şekli Organ

Tüzel kişi ve dolayısıyla dernek organının belirlenmesindeki şekli kritere göre organ, kendisini meydana getiren tasarrufa bakılarak belirlenir. Bu tasarruf; kanun hükmü, tüzel kişinin statüsü -yani tüzüğü- veya mahkeme ya da resmi makam kararı olabilir¹²¹.

Amaçlarına göre sınırlı sayıda¹²² farklı tüzel kişi türlerini düzenleyen kanun koyucu, tüzel kişinin fiil ehliyetini kazanabilmesini zorunlu organlarını oluşturması şartına tabi¹²³ tutmakla kalmayıp bu zorunlu organların neler olduğunu da tüzel kişinin türüne göre ayrı ayrı düzenlemiştir. Dernekler bakımından TMK m. 72/f. 1 hükmünde açık bir şekilde genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu derneğin zorunlu

¹²⁰ Egger, **a.g.e.**, s. 39; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 29-30.

¹²¹ Haluk Tandoğan, **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981, s. 78; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 31; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 35.

¹²² Yargıtay HGK, T. 06.12.1995, E. 1994/4-493, K. 1995/1075 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...bir kuruluşun tüzel kişilik kazanması konusunda irade serbestliği ilkesi uygulanamaz. Çünkü, gerçek kişiler, diledikleri şekilde tüzel kişilik kuramazlar. Bunun için, kanunda hangi tüzel kişiliklerin ne şekilde kurulabileceğinin gösterilmesi gerekir. Böyle bir düzenleme yoksa, kişilerin bir araya gelip istedikleri gibi tüzel kişilik oluşturmaları mümkün değildir. Yasanın, bu konuda, irade açıklanmasına hukuki sonuç bağlamış olması gerekir. Ayrıca yasa'da bu hususta irade açıklanmasının ne şekilde yapılacağı, yani daha açık bir ifade ile, ne gibi belgelerin hangi yetkili makama verileceğinin ve hangi andan itibaren tüzel kişiliğin doğduğunun düzenlenmiş olması zorunludur. Örneğin, dernek, sendika, siyasi parti, ticaret şirketleri, vakıf gibi kuruluşların her birisi için yasal düzenlemeler yapılmış olduğundan, bunlar ancak o yasalarda öngörüldüğü şekilde kuruldukları takdirde, tüzel kişilik kazanabilirler..." Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

¹²³ Danıştay 8. Dairesi, T. 22.05.2008, E. 2007/1280, K. 2008/3744 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda da derneklere ilişkin olarak Dernekler Kanunu'ndaki düzenlemeye paralel hükümler yer almakla beraber 49. maddesinde, tüzel kişilerin, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanacakları, 50. maddesinde; tüzel kişinin iradesinin, organları aracılığıyla açıklanacağı... ..1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 38. maddesinde "Davaya ehliyet kanunu medeni ile tayin olunmuştur. 39. maddesinde "ehliyeti haiz olan hükmi şahıslar kanuni uzuvları vasıtasıyla ve icap eden mezuniyeti istihsal ile hareket ederler" hükümleri yer almaktadır. Yukarıda belirtilen mevzuatın birlikte değerlendirilmesinden, tüzel kişilerin dava ehliyetinin, ilgili kanunlara ve tüzüklerine göre bunun için gerekli organlara sahip olmaları ile başlayacağını, derneklerde ise yönetim kurulunun Dernekler Kanunu, Medeni Kanun ve tüzük hükümleri uyarınca, derneği temsil ve yönetim ile ilgili işlerin yürütülmesinde yetkili ve görevli zorunlu organ olduğunun, derneklerin sahip oldukları fiil ehliyetini merkez yönetim kurulu aracılığı ile kullanabileceklerinin kabulü gerekmektedir..." Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

organları olarak ifade edilmiştir¹²⁴. Bu organlar kanunda organ olarak ifade edildiklerinden başka bir özellik aranmaksızın organ olduklarının tespiti mümkün ve kolaydır¹²⁵.

Dernek, kanunda düzenlenen zorunlu organlar dışında organları oluşturmak için tüzüğünde düzenleme yapabilir. Nitekim TMK m. 72/f. 2, c. 1 hükmüne göre, “*dernekler zorunlu organları dışında başka organlar da oluşturabilirler*”. Ayrıca derneğin, kanunda düzenlenen zorunlu organın yapısına ilişkin düzenlemeleri, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmayacak şekilde yapması da mümkündür¹²⁶. Dernek tüzüğünde, kanunda öngörülen veya öngörülmeyen organlar, bu organların ilişkileri, görevleri, yetkileri ve organ üyelerinin görevlendirilme biçimleri düzenlenir. Ayrıca tüzük, bir organı doğrudan kendi hükümleriyle kurmayıp bu yetkiyi tüzel kişinin herhangi bir organına da verebilir. Bu durumda organın organ kurma yetkisi söz konusu olur¹²⁷.

Dernek organının görevlendirilmesi, tüzükte öngörülen şekilde olmak kaydıyla atama veya seçimle yapılabilir¹²⁸. Bu görevlendirmenin tüzükte belirlenen sayıda olması ve görevlendirilen kişilerin görevi kabul etmeleri gerekir. Dernek genel kurul üyeliği bakımından derneğe üyelik, organa da üyelik sayılacağından buradaki kabul, başlangıçta var sayılır. Ancak genel kurul dışında bir organa bir kişinin üye olarak seçilmesi, bu kişiyi doğrudan organ üyesi yapmaz. Bu durumda seçilen kişi, görevi açıkça veya zımnen kabul etmesiyle organ üyesi sıfatını kazanacaktır¹²⁹.

Organın dernek tüzüğüne bakılarak belirlenmesinde, özellik arz eden bir diğer husus da organın tüzükte açıkça organ olarak belirtilmiş olmasına gerek olmadığı

¹²⁴ TMK m. 72/f. 1 hükmü şu şekildedir: “*Derneğin zorunlu organları, genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur.*” Eski Medeni Kanun döneminde denetleme kurulunun zorunlu organ olup olmadığına dair tartışmalar için bkz. Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 347; Belgesay, **a.g.e.**, s. 178; Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 61; Özsunay, **a.g.e.**, s. 72; Arsebük, **a.g.e.**, s. 218-222; Saymen, **a.g.e.**, s. 143; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 96-97.

¹²⁵ Egger, **a.g.e.**, s. 39; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 32.

¹²⁶ Dernek özerkliği gereğince, derneğin iç işleyişine ilişkin TMK hükümlerinin emredici nitelikte olması istisnadır. (Bkz. Baki İlkay Engin, “Dernek Disiplin Kurulu Tarafından Verilen Geçici İhraç Kararına Karşı İptal Davası Açılmayacağına Dair Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının Düşündürdükleri”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LXI, S. 1-2, 2003, s. 287; İkizler, **a.g.e.**, s. 129.)

¹²⁷ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 33.

¹²⁸ Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 258; Burak Sabuncu, “Dernek Organlarının İç İlişkide Birbirlerine Karşı Hukuki Durumları”, **Ankara Barosu Dergisi**, C. LXXVIII, S. 1, Nisan 2020, s. 160.

¹²⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 108; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 33-34.

hususudur. Tüzükte derneğin amacına yönelik, ortak bir faaliyetin ve bu faaliyeti gerçekleştirmek için bir veya birden fazla kişinin görevlendirileceği belirtilmişse burada, tüzel kişini statüsüne bakılarak belirlenebilen bir organ söz konusudur¹³⁰. Bu durumda, tüzükle adı koyulmamış olan ancak niteliği bakımından tüzükte sayılanlardan farklı olmayan bir organ söz konusu olur. Örneğin, üyelere verilecek dernek cezalarıyla ilgili usul işlemlerini yapmak ve verilecek ceza ile ilgili ilk kararı vermek için üç kişilik bir kurulun seçileceği, bu kurula bir isim verilmeden tüzükte belirtilmişse de şekli kritere göre organ belirlenecektir. Ayrıca organın görevlendirilmesi, derneğin iç talimatnamesi gibi ikincil düzenlemelerine de bırakılabilir¹³¹.

Derneğin organını görevlendiremeyecek durumda olması, kasten görevlendirmemesi veya kanuna göre organ görevlendirmeye yetkili olmaması durumlarında ilgili işleri yerine getirmek üzere mahkeme veya resmi bir merci kararıyla da organ görevlendirilebilir¹³². Örneğin derneğin geçici süre organsız kaldığı durumda mahkemece TMK m. 427/b. 4 hükmüne göre malvarlığının yönetilmesi işleri için kayyım görevlendirilebilir.

2. Fiili Organ

Tüzel kişinin organları, yalnızca kendisini meydana getiren tasarrufa bakılarak belirlenebilenlerden, yani şekli organlardan ibaret değildir. Derneğin amacına yönelik önemli faaliyetlerde karar verme, yürütme veya denetleme yetkisi, bir kişi veya kişi grubu tarafından sürekli ve bağımsız olarak kullanılıyorsa şekli kritere uygun olmasa bile maddi kritere göre “fiili organ” söz konusudur¹³³. Yargıtay da organı belirlerken şekli kriterin yanında maddi kriterden de yararlanmaktadır¹³⁴.

¹³⁰ Egger, **a.g.e.**, s. 40; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 35.

¹³¹ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 35.

¹³² Daha çok ticaret şirketlerine ilişkin olan düzenlemelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Öztan, **Organ Kavramı**, s. 35-36.

¹³³ Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 77-78; Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 35; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 318-320; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 258.

¹³⁴ Yargıtay HGK, T. 22.09.2004, E. 2004/21-406, K. 2004/434 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Tüzel kişinin, fonksiyonlarını, kanuna veya tüzel kişinin ana sözleşmesine göre, bağımsız olarak yerine getirmek üzere seçilen veya atanan ya da kendisine bu fonksiyonları bağımsız olarak yerine getirmek üzere fiilen ve dışarıdan belli olacak şekilde yetki verilen kişi ya da kişi gruplarına organ adı verilir. Organlar, hükmi şahsın iradesini açıklarlar, tüzel kişiyi içeride yönetir, dışa karşı da temsil ederler. Tüzelkişinin organından söz edebilmek için onun mutlaka tüzel kişinin irade ve karar organı olması zorunlu değildir. Onun içindir ki, genel kurul, yönetim kurulu yanında çeşitli yöneticiler tüzel

Fiili organ kavramının kabul edilmesi; tüzel kişiyi, organıyla gerçekleştirilen hukuki işlemlerle bağlı ve hukuka aykırı fiillerden sorumlu tutan TMK m. 50/f. 2 hükmünün uygulama alanı bakımından önemlidir. Eğer organın belirlenmesinde sadece şekli kriter esas alınırsa derneğe, eylemlerinden sorumlu olduğu organı belirleme konusunda adil olmayacak ölçüde geniş bir yetki verilmiş olur. Bu durum da TMK m. 50/f. 2 hükmüyle amaçlanan, sorumluluğun hakkaniyete göre dağıtılması prensibine aykırı olur ve genellikle dernek dışındaki üçüncü kişiler aleyhine sonuçlar doğurur¹³⁵. Maddi kritere göre derneğin fiili organı belirlendiğindeyse hem derneğin kolayca sorumluluktan kurtulmasının hem de dernekle bağlantılı her kişinin organ olarak değerlendirilmesinin önüne geçilmiş olur.

Maddi kritere göre fiili organın söz konusu olabilmesi için derneğin gerek iç gerek dış faaliyetlerinde iradesinin oluşmasına, bu iradeye göre faaliyetlerin ve işlemlerin yapılmasına, bir kişi veya kişi grubu tarafından etkili şekilde ve fiilen katılımın olması gerekir. Ayrıca bu kişi veya kişi grubunun yerine getirdiği görevin; derneğin amacı bakımından önemli olması, sürekli ve bağımsız¹³⁶ şekilde yerine getirilmesi gerekir. Bu şekilde belirlenen fiili organın gerçekleştirdiği hukuki işlemlerden ve hukuka aykırı fiillerden doğan sorumluluk, derneğe ait olur¹³⁷.

Son olarak hem şekli hem de maddi kritere göre organ olarak kabul edilemeyecek olsa bile tüzel kişi tarafından yaratılan veya göz yumulan dışarıya karşı organ görünüşü, TMK m. 2 hükmüyle¹³⁸ düzenlenen dürüstlük kuralı kapsamında “görünüşte organ” kavramını değerlendirmeyi gerektirir. Buna göre dernek; üçüncü kişiyle işlem yapanın, yetkili organı olduğu izlenimini oluşturmuşsa veya üçüncü

kişinin organı olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda, genel olarak dış ilişkilerde, bazı kimselerin tüzel kişinin hukuki muamelelerine katılması öngörülmüşse, bu kimseler de tüzel kişinin organı sayılırlar...”. Aynı yöndeki diğer kararlar için bkz. Yargıtay 9. HD, T. 22.03.2018, E. 2018/2429, K. 2018/6071; Yargıtay HGK, T. 11.06.2003, E. 2003/4-359, K. 2003/406, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022). Yargıtay’ın, dernek organının belirlenmesinde şekli kriterle sınırlı değerlendirme yaptığı yönünde yorumlanabilen ve konuyla ilgili diğer kararlarıyla çelişen bir kararı için bkz. Yargıtay 13. HD, T. 18.06.2020, E. 2017/4707, K. 2020/4906, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 07.04.2022).

¹³⁵ Egger, **a.g.e.**, s. 40; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 36-37; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 258-259.

¹³⁶ Fikrimizce buradaki bağımsızlık; dernek faaliyetlerini yerine getirirken, herhangi bir iş görme sözleşmesi ilişkisini aşacak şekilde, talimata gerek duymadan karar alabilme ve hareket edebilme yetkisini ifade eder.

¹³⁷ Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 78; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 258-259. Anonim şirketlerde fiili organı benzer bir şekilde açıklayan ifadeler için bkz. Haluk Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi**, C. I, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 707.

¹³⁸ TMK m. 2 hükmü şu şekildedir: “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.

Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.”

kişiyile işlem yapanın oluşturmuş olduğu aynı yöndeki görünümüne -örneğin sonradan bu işlemde doğan haklarını kullanarak- onay vermişse işlem yapanın dernek organı olmadığı sebebine dayanarak işlemde doğan borçları ifadan kaçınmaz¹³⁹.

C. Organ ile Temsilci Arasındaki Farklar

Derneğin organı ile temsilcisi arasında farklar vardır ve bunlar farklı hükümlere göre derneği temsil ederler. Derneğin zorunlu organlarını oluşturmasıyla fiil ehliyetini tam olarak kazanacağı yukarıda açıklandığından, bu başlıktaki temsilciden kasıt, kanuni değil iradi temsilcidir.

Organ, derneğin temsilcisi değildir. Ancak dernek, bazı faaliyetlerini gerçekleştirmek için temsilcilerle iradi temsil ilişkine de girebilir¹⁴⁰. Buradaki temsilci ile derneği dışarıya karşı temsil yetkisi bulunan organları birbirinden ayırmak gerekir.

Temsilci, temsil yetkisini temsil olunanla kurduğu hukuki işlemde alır. Temsil ilişkisinde; temsil olunan, temsilci ve kendisiyle hukuki ilişki kurulan üçüncü kişi olmak üzere üç kişi bulunur. Temsilcinin, temsil olunan adına, üçüncü kişi ile, kendi fiilleriyle girdiği hukuki ilişkiden doğan haklar ve borçlar, temsil olunana aittir. Buradaki temsilci, temsil olunandan ayrı bir kişidir¹⁴¹. Her ne kadar temsilciye, kendisi adına hukuki ilişkiye girme yetkisi vermiş olsa da temsil olunanın, söz konusu alanlarda tasarrufta bulunma yetkisi devam eder ve temsilciye verdiği yetkiye her zaman son vermesi mümkündür¹⁴². Hukuki işlem dışındaki hukuki fiillerin, özellikle de haksız fiilin, temsil yoluyla gerçekleştirilmesi söz konusu olamayacağından temsilcinin bu yöndeki eylemleri yalnızca kendisi bağlar. Bu eylemlerden dolayı temsil olunanın sorumluluğu yoktur¹⁴³. Hak kazanımının iyi niyetli olma koşuluna

¹³⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 320.

¹⁴⁰ Pierre Tercier/Pascal Pichonnaz/H. Murat Develioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, Oniki Levha, İstanbul, 2020, s. 138.

¹⁴¹ Köprülü, **Medeni**, s. 418-419; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 552; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 306; Pulaşlı, **Cilt I**, s. 706; Kemal Oğuzman/Turgut Öz, **Borçlar Hukuk Genel Hükümler**, C. I, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 221; Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme**, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 622; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 479; Burak Sabuncu, **Derneklerde Genel Kurul Organı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2021, s. 56.

¹⁴² Öztan, **Organ Kavramı**, s. 86-87; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 35; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 245; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 708-709; Eren, **a.g.e.**, s. 481,505.

¹⁴³ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 41; K. Berk Kapancı, "İsviçre Federal Mahkemesi'nin 11 Şubat 2015 Tarihli ve 4A_496/2014 Sayılı Kararı Üzerine Düşünceler: Doğrudan Temsil Mi, Dolaylı Temsil Mi?",

bağlandığı durumlarda da hem temsilcinin hem de temsil olunanın iyi niyetli olması gerekir¹⁴⁴.

Organ; görev ve yetkilerini kural olarak kanundan veya tüzel kişinin statüsünden, yani tüzükten, alır. Organ, derneğin ayrılmaz bir parçası olduğundan organ vasıtasıyla üçüncü kişiyle girilen ilişkide; temsil ilişkisinden farklı olarak, derneğin kendisi ve üçüncü kişi olmak üzere iki kişi bulunur¹⁴⁵. Organın eyleminin derneğin eylemi olması, organ olmaya özgü bir durum olduğundan bu sıfat sona ermeden söz konusu yetki; geri alınamaz ve derneğin üyeleri veya yetkili olmayan diğer organları tarafından kullanılamaz¹⁴⁶. Örneğin, iç ilişkide diğer organlara karşı derneği temsil eden genel kurulun, dışarıya karşı temsil yetkisi olmadığından bununla yetkili organın yerine geçip hareket etmesi mümkün değildir. Temsilcinin temsil yetkisinin geri alınmasında olduğu gibi dernek tarafından, organı oluşturan kişilerin organlık sıfatına son verilmesi de her zaman mümkündür ancak temsilciden farklı olarak, bunun haklı nedenle yapılması ve bu kişilerin yerine derhal yenilerinin görevlendirilmesi gerekir¹⁴⁷. Organın gerek hukuki işlemleri gerek haksız fiil gibi hukuki eylemleri, derneğin doğrudan sorumluluğunu doğurur¹⁴⁸. Çünkü organın gerçekleştirdiği işlem ve eylemleri, aslında dernek gerçekleştirmiştir¹⁴⁹. Son olarak, hak kazanımının iyi niyetli olma koşuluna bağlandığı durumlarda, organı oluşturan

Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2021-2, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 1919; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 221, dn. 616; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 624; Eren, **a.g.e.**, s. 481.

¹⁴⁴ Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 252; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 628; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 35; Eren, **a.g.e.**, s. 481.

¹⁴⁵ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 552; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 320; Nomer, **a.g.e.**, s. 10. "...Şirketin, organının eliyle gerçekleştiği ileri sürülen muvazaa iddiası yönünden, üçüncü kişi konumunda olduğunun kabulü mümkün olmadığı..." ile ilgili karar için bkz. Yargıtay HGK, T. 03.05.2017, E. 2017/13-590, K. 2017/899, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

¹⁴⁶ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 84-85; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 35; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 320; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 258; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 57.

¹⁴⁷ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 87.

¹⁴⁸ Derneğin haksız fiil sorumluluğuna ilişkin Yargıtay 7. HD, T. 16.02.2010, E. 2010/185, K. 2010/718 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...Dava haksız fiilden, bir başka deyişle kaçak su kullanımından kaynaklanan alacağın tahsili için başlatılan icra takibine karşı öne sürülen itirazın iptali istemine ilişkindir... .. Dosyaya getirilen belgelerden (tüzük ve karar defteri) davalı Y.Belediye Spor Kulübü Derneği'nin, Dernekler Kanunu ve Medeni Kanun hükümlerine uygun olarak kurulup tüzel kişilik kazandığı bu hali ile de davada taraf ehliyetinin bulunduğu kuşkusuzdur... .. Hal böyle olunca mahkemece az yukarda açıklanan maddi ve hukuki olgular dikkate alınarak davanın lokali işleten Y.Belediyesi Spor Kulübü Derneği hakkında yürütülmesi ve dernek hakkında hüküm kurulması gerekirken..." Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

¹⁴⁹ Köprülü, **Medeni**, s. 418-420; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Kapancı, **a.g.m.**, 1919.

herkesin iyi niyetli olması koşulu aransa da organ dışındaki dernek üyesinin kötü niyeti, hak kazanımına engel olmaz¹⁵⁰.

D. Organ ile Yardımcı Kişi veya Çalışan Arasındaki Farklar

Dernek, amacına yönelik faaliyetleri gerçekleştirirken borçların ifasını veya borç ilişkisinden doğan hakların kullanılmasını yardımcı kişilere bırakabilir. Organı, derneğin yardımcı kişisinden ayırmak gerekir¹⁵¹. Yardımcı kişiler; TBK m. 116 hükmünden farklı olarak ve daha dar bir kapsamı ifade edecek şekilde, TBK m. 66 hükmünde çalışan olarak ifade edilmiştir¹⁵². Her ne kadar bu iki kavram, eylemlerinden sorumluluğun belirlenmesi bakımından birbirlerinden farklı olsalar da organ kavramı ile aralarındaki farklar bakımından birbirlerine benzerler. Dolayısıyla bu başlık altında, yardımcı kişi bakımından ifade edilen organ ile arasındaki farklar, çalışan ile organ arasındaki farkları da ifade eder.

Organ; görev ve yetkilerini kural olarak kanun veya tüzükten alır. Ancak organ üyeleri ile dernek arasındaki ilişkinin dayandığı hukuki işlem; yardımcı kişi ile dernek arasındaki ilişkinin dayandığı hukuki işlemle aynı türde olabilir. Ayrıca her ikisi de görevlerini sürekli olarak yerine getirebilirler¹⁵³. Organ üyelerinin, o güne kadar derneğin yardımcı kişisi olanlardan seçilmesi de mümkündür.

Organ ile yardımcı kişinin birbirinden ayrılmasında dikkat edilmesi gereken ilk husus, bu sıfatların her ikisinin birlikte taşınamayacağı hususudur. Çünkü organ sıfatının kazanılmasıyla eğer mevcutsa yardımcı kişi sıfatı ortadan kalkar. Bir kişinin, derneğin yardımcı kişisi mi yoksa organı mı olduğunun tespitinde yapılması gereken, yukarıda¹⁵⁴ yapılan açıklamalara göre şekli veya fiili organ olmanın şartlarının var olup olmadığına bakmaktır. Buna göre bu kişi organ sıfatına sahip değilse ve şartlarını taşıyorsa yardımcı kişidir¹⁵⁵.

¹⁵⁰ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 34.

¹⁵¹ Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 445; Pulaşlı, **Cilt I**, s. 706; Eren, **a.g.e.**, s. 1197.

¹⁵² Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 447-448; Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme –Ek: Uygulama Çalışmaları- (Üçüncü Cilt)**, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 286-289; Eren, **a.g.e.**, s. 698-699, 1197.

¹⁵³ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 92.

¹⁵⁴ Bkz. 1. Bölüm, I, B.

¹⁵⁵ Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 76-77; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 630-631.

Organ; derneğin ayrılmaz bir parçası, fiil ehliyetine sahip olabilmesinin bir şartıdır. Dernek organları aracılığıyla fiil ehliyetini kullanır. Organın yaptığı işi, aslında dernek yapmıştır. Yardımcı kişi ve çalışan kavramları ise başkası için iş gören kişinin, gördüğü işin sonucundan kendisi için iş görülenin sorumlu tutulabilmesi için kullanılır. Bu durumda işi yapan, yine yardımcı kişi veya çalışandır ama şartları gerçekleşmişse sorumluluk, işi gördürene ait olabilir¹⁵⁶.

Organ ile yardımcı kişi veya çalışanın ayrılmasının önemi, kendisini derneğin işi görülürken üçüncü kişilere verilen zararlarda gösterir. Bu durumda, zararı veren organ ise TMK m. 50/f. 2 hükmüne göre doğrudan derneğin kusur sorumluluğu söz konusu olurken; zararı veren yardımcı kişi veya çalışan ise duruma göre, TBK m. 116 hükmüyle¹⁵⁷ düzenlenen yardımcı kişilerin fiillerinden dolayı sorumluluk veya TBK m. 66 hükmüyle¹⁵⁸ düzenlenen çalıştırmanın sorumluluğu söz konusu olur¹⁵⁹. TBK m. 66 hükmüne göre dernek çalışanın verdiği zarardan sorumluluk ile organın verdiği zarardan sorumluluk arasında, özellikle sorumluluktan kurtulma imkanı bakımından önemli farklar vardır¹⁶⁰. Öte yandan organ ile yardımcı kişi arasındaki ayrımın önemi,

¹⁵⁶ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 93; Serozan, **Borçlar**, s. 290; Pulaşlı, **Cilt I**, s. 706. Yardımcı kişinin verdiği zarardan çalıştırmanın sorumluluğu ile ilgili bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 440-451; Eren, **a.g.e.**, s. 696-720, 1192-1207; Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 53-122.

¹⁵⁷ TBK m. 116 hükmü şu şekildedir: “*Borçlu, borcun ifasını veya bir borç ilişkisinden doğan hakkın kullanılmasını, birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlar gibi yardımcılarına kanuna uygun surette bırakmış olsa bile, onların işi yürüttükleri sırada diğer tarafa verdikleri zararı gidermekle yükümlüdür.*”

Yardımcı kişilerin fiilinden doğan sorumluluk, önceden yapılan bir anlaşmayla tamamen veya kısmen kaldırılabilir.

Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.”

¹⁵⁸ TBK m. 66 hükmü şu şekildedir: “*Adam çalıştırın, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.*”

Adam çalıştırın, çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz.

Bir işletmede adam çalıştırın, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür.

Adam çalıştırın, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir.”

¹⁵⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 39; Köprülü, **Medeni**, s. 423; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 93, 123; Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 74-79; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 45-46; Serozan, **Borçlar**, s. 290; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 321-322; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 266.

¹⁶⁰ Özsunay, **a.g.e.**, s. 75-76; Jenny Melanie Schlag, **Tort Law Liability of Directors and Officers Towards Third Party Creditors a Comparative Study of Common and Civil Law with Special Focus on Canada and Germany**, McGill University Institute of Comparative Law, Master of Laws Thesis, Montreal 2003, s. 82-83, <https://escholarship.mcgill.ca/concern/theses/gh93h007c?locale=en> (Erişim Tarihi: 13.01.2022); Orhan Çetin, **Dernek Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019, s. 175-177. Sorumluluk tiplerinin ayrıntılı karşılaştırılması için bkz. Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 74 vd.

kendisini sorumsuzluk anlaşması yapabilme imkanında da gösterir. TBK m. 115 ile m. 116 hükümleri arasındaki farka dayanan bu ayırım, aşağıda¹⁶¹ organın borca aykırı davranışlarından derneğin sorumluluğu incelenirken ele alınacaktır.

II. Organın Eylemlerinin Derneğe Bağlanması

A. Hukuki İşlemler Bakımından

TMK m. 50/f. 2 hükmüyle açıkça ifade edildiği üzere, organının üçüncü kişilerle yapmış olduğu hukuki işlemlerden doğan borçlar tüzel kişiye aittir. Bu hükmün uygulanabilmesi, organın söz konusu hukuki işlemi yapmaya yetkili olmasına bağlıdır.

Derneği “dışarıya karşı temsil etme yetkisi” şeklinde ifade edilen yetki, yukarıda açıklandığı üzere¹⁶² dar ve teknik anlamda “temsil yetkisi” değildir. Organın derneği hukuki işlemle, üçüncü kişiler karşısında hak sahibi yapması ve borç altına sokması; organın eyleminin derneğin eylemi sayılmasının bir sonucudur. Bu görev ve yetki, organa genellikle kanun veya tüzükle verilir¹⁶³. TMK m. 85 hükmüne göre¹⁶⁴ derneği dışarıya karşı temsil yetkisi, yönetim kuruluna ait olduğundan kural olarak yönetim kurulu dışındaki zorunlu organların, derneği bağlayacak şekilde dışarıya karşı hukuki işlem yapma yetkisi yoktur. Örneğin denetim kurulunun üçüncü kişiyle kira sözleşmesi yapması derneği bağlamaz. Ancak dernek tüzüğü hükümleri veya yetkili organ tarafından seçimlik bir organa, dışarıya karşı temsil yetkisinin verilmesi mümkündür. TMK m. 85/f. 2 hükmüne göre de yönetim kurulu, derneği temsil yetkisini organ niteliği taşımayan üçüncü kişilere devredebilecektir. Ayrıca yukarıda belirtildiği gibi¹⁶⁵ kanun veya tüzükte ifade edilmemiş olsa bile şartlarının oluşmasıyla fiili organın da derneği dışarıya karşı temsil yetkisi söz konusu olabilir.

¹⁶¹ Bkz. 1. Bölüm, II, B, 1.

¹⁶² Bkz. 1. Bölüm, I, C.

¹⁶³ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 35; Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 14; Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 39; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 324; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 261-262.

¹⁶⁴ TMK m. 85 hükmü şu şekildedir: “Yönetim kurulu, derneğin yürütme ve temsil organıdır; bu görevini kanuna ve dernek tüzüğüne uygun olarak yerine getirir.

Temsil görevi, yönetim kurulunca, üyelere birine veya bir üçüncü kişiye verilebilir.”

¹⁶⁵ Bkz. 1. Bölüm, I, B, 2.

Emredici hüküm niteliğinde olan Dernekler Kanunu m. 22 hükmü¹⁶⁶, taşınmazların alım ve satımına yönelik hukuki işlemlerin yapılması bakımından derneğin temsiline bir sınırlama getirmiştir. Buna göre bu işlemler (hem borçlandırıcı işlemler hem de tasarruf işlemleri), ancak genel kurulun izin vermesinden sonra yönetim kurulunun kararıyla gerçekleştirilebilir. Bu hükme aykırı olarak gerçekleştirilen borçlandırıcı işlem, TBK m. 27 hükmüne göre kesin hükümsüzdür¹⁶⁷. Yine aynı şekilde yapılan tescil de ya geçerli bir hukuki sebebe dayanmaması ya geçerli bir tescil isteminin bulunmaması sebebiyle ya da her iki sebepten birden yolsuz tescil¹⁶⁸ olur¹⁶⁹. Aslında derneğe ait olan veya derneğin satın alacak olduğu taşınmaza ilişkin aynı hak tescille kazanılacağından ve tescilin yapılması için de tescil isteminde bulunanın bu konuda yetkili olduğunu belgelemesi gerektiğinden¹⁷⁰ yolsuz tescilin yapılması zor olacaktır. Tapu Sicil Tüzüğü m. 18/f. 5 hükmüne göre¹⁷¹ de tapuda dernek adına tescil isteminde bulunabilmek için istemde bulunan, derneğin yetkili temsilcisi olduğunu, istemde bulunduğu işlemi yapabileceğini, kanunlarda yazılı mercilerden alınmış yetki belgesini ve imza sirkülerini ibraz ederek belgelemelidir.

¹⁶⁶ Dernekler Kanunu m. 22 hükmü şu şekildedir: “*Dernekler genel kurullarının yetki vermesi üzerine yönetim kurulu kararıyla taşınmaz mal satın alabilir veya taşınmaz mallarını satabilirler. Dernekler edindikleri taşınmazları, tapuya tescilinden itibaren bir ay içinde mülki idare amirliğine bildirmekle yükümlüdürler.*”

¹⁶⁷ Bilgehan Çetiner, “Dernekler Örneğinde Tüzel Kişi Temsil Organının Temsil Gücünün/Yetkisinin Sınırlanması”, **Prof. Dr. Necla Giritlioğlu’na Armağan**, Oniki Levha, İstanbul, 2020, s. 243-245. Hükümde ifade edilen kuralın, sadece taşınmaz alımlarında ve satımlarında değil de dernek taşınmazının ivazsız devrinde ve ekonomik bakımdan satışa eşdeğer her türlü işlemde uygulanması gerektiğini kabul etmek gerekir. (Bkz. Çetiner, **a.g.m.**, s. 246-247.)

¹⁶⁸ Yolsuz tescilin ortaya çıkması ve düzeltilmesi ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. A. Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 244-256.

¹⁶⁹ Yine kooperatiflerle ilgili benzer bir hükmün uygulanması bakımından aynı sonuca varan Yargıtay HGK, T. 26.11.2008, E. 2008/7-699, K. 2008/714 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 42/6.maddesi uyarınca, kooperatife ait taşınmazın satılabilmesi için kooperatif genel kurulunun bu konuda karar almasının gerekli olmasına ve böyle bir kararın varlığının, alıcı üçüncü kişi ile yapılacak satış sözleşmesinin geçerlilik koşulunu oluşturmasına göre...” denilmek suretiyle genel kurul kararı olmaksızın taşınmazın satışının üçüncü kişiler yönünden geçerli olmayacağı belirtilmiştir. Buna göre, 13.6.1985 tarihli akitle dava konusu taşınmazların satışını gerçekleştiren yönetim kurulu temsilcilerinin taşınmazları satış yetkisinin bulunmadığı ve tescilin yolsuz olduğu, davalıların da yolsuz tescile konu işlemin tarafı ve satış işleminin ilk eli durumunda bulduklarından, taşınmazı edinimlerinde iyi niyetli olup olmadıkları hususunun irdelenmesine gerek bulunmamaktadır...” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 24.05.2022)

¹⁷⁰ Sirmen, **a.g.e.**, s. 196.

¹⁷¹ Tapu Sicil Tüzüğü m. 18/f. 5 hükmü şu şekildedir: “*İstem bir tüzel kişi adına yapılmış ise, tüzel kişinin istemde bulunulan işlemi yapabileceğini ve temsilcilerini belirten, kanunlarda yazılı mercilerden alınmış yetki belgesi ve imza sirküleri aranır. Yetki belgesinde, temsilcinin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının da bulunması zorunludur.*”

Dışarıya karşı temsil bakımından değerlendirilmesi gereken TMK m. 90/f. 1 ve Dernekler Kanunu m. 30/b. a hükümleri¹⁷², derneğin yalnızca amacına yönelik faaliyetler yürütmesi gerektiğini düzenler. Bu hükümler aynı zamanda derneğin hak ehliyetinin amacı ile sınırlı olup olmadığı meselesiyle de ilgilidir. Bu konuda öğretilerde farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, derneğin tüzüğünde belirtilen amacı, hak ehliyetinin sınırını oluşturur ve dernek organının bu amaç dışındaki faaliyetleri, derneği bağlamaz¹⁷³. Bunun yanında derneğin amacının, hak ehliyetinin değil de fiil ehliyetinin sınırını oluşturduğunu savunan görüş de vardır¹⁷⁴. Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre, derneğin amacı hak veya fiil ehliyetini sınırlamaz. Nitekim her ne kadar tüzel kişiler, kişi olarak algılanmakta ikinci sırada görülseler¹⁷⁵ de TMK m. 48 hükmü, hak ehliyeti bakımından tüzel kişilerle gerçek kişiler arasında eşitlik ilkesini¹⁷⁶ benimsemiştir ve hak ehliyeti, ancak bir kanun hükmüyle kısıtlanabilir¹⁷⁷. Bu yüzden TMK m. 90/f. 1 ve Dernekler Kanunu m. 30/b. a hükümlerini, hak ehliyetini değil de organların derneği temsil yetkisini sınırlamaya yönelik hükümler olarak yorumlamak gerekir¹⁷⁸. Dolayısıyla bu sınırlamaya aykırı olarak yapılan işlemlerde, yetkisiz temsilin sonuçlarının¹⁷⁹ ortaya çıkacağını kabul etmek gerekir. Öte

¹⁷² TMK m. 90/f. 1 hükmü şu şekildedir: “*Dernekler, amaçlarını gerçekleştirmek üzere, tüzüklerinde belirtilen çalışma konuları ve biçimleri doğrultusunda faaliyette bulunurlar.*”

Dernekler Kanunu m. 30 hükmünün ilgili bölümü şu şekildedir: “*Dernekler; a) Tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamazlar...*”

¹⁷³ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 33-34; Köprülü, **Medeni**, s. 456-457; Ataay, **a.g.e.**, s. 281; Zevkililer/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 628; Taşkın, **a.g.m.**, s. 211; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 29; İrfan Okur, “Medeni Hukuk Tüzel Kişileri ile Ticaret Hukuku Tüzel Kişilerinin Hak Ehliyeti Yönünden Karşılaştırılması”, **Yargıtay Dergisi**, C. XVI, S. 3, Ankara, 1990, s. 387-388. Tüzel kişinin hak ehliyetinin amacı ile sınırlı olmasından iyiniyetli üçüncü kişilerin zarar görmesine engel olmak için tavsiye edilen çözüm önerileri için bkz. Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 34-36.

¹⁷⁴ Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 245; Doğanay, **a.g.e.**, s. 25-26; Özsunay, **a.g.e.**, s. 166; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 555-556; Çetiner, **a.g.m.**, s. 235-239.

¹⁷⁵ İkizler, **a.g.e.**, s. 40.

¹⁷⁶ Tüzel kişinin niteliği sebebiyle sahip olamayacağı haklar olduğunu değerlendirirken, gerçek kişi ile tüzel kişinin hak ehliyeti arasında nitelik değil içerik farkı olduğunu ifade eden açıklamalar için bkz. Ürem, **a.g.m.**, s. 1387. Ayrıca bkz. Yargıtay HGK, T. 01.02.2012, E. 2011/4-687, K. 2012/26; Yargıtay HGK, T. 2.12.2020, E. 2017/4-1463, K. 2020/991, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022). Buna karşılık, “...vakıfların vasiyet ile mal edinebilmeleri için, vakıf senedinde ve derneklerinde tüzüklerinde açık hüküm bulunması gerekir...” ifadelerini içeren Yargıtay 2. HD, T. 01.07.1993, E. 1993/6209, K. 1993/6771 sayılı kararı, TMK m. 48 hükmüne uygun olmaması sebebiyle, bizce de haklı olarak öğretilerde eleştirilmiştir. (Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 311, dn. 54.) (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).)

¹⁷⁷ Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 26-27; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 309-310; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 253-254; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 67. Derneğin hak ehliyeti, tüzel kişiler alanında geçerli olan tipe bağlılık bakımından sınırlı sayı ilkesi gereğince, türüne özgü haklarla sınırlıdır. Dolayısıyla örneğin bir derneğin, siyasi partilere özgü olan seçimlere katılma hakkından faydalanabilmesi mümkün değildir. (Bkz. Hatemi, **Kişiler**, s. 111; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 252-253; Çetiner, **a.g.m.**, s. 234-235.)

¹⁷⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 310; Hatemi, **Kişiler**, s. 111 ve 114; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 253-254.

¹⁷⁹ Yetkisiz temsilin sonuçları ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 721-752; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 253-258; Eren, **a.g.e.**, s. 511-518.

yandan dernek tüzüğü, ticaret şirketlerindeki ortaklık sözleşmesinin aksine, kamuya açık belge niteliğinde olmadığından bu sınırlılık, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez¹⁸⁰. Yani bu durumda TBK m. 42/f. 3 hükmü¹⁸¹ uygulanmalıdır.

Organın temsil yetkisinin dernek tüzüğüyle açıkça sınırlanmasında da temsil yetkisinin dernek amacıyla sınırlılığı gibi sonuçlar ortaya çıkar. Bu sınırlamalar, organın tüzüğe uygun olarak derneği temsil edebileceğini düzenleyen TMK m. 85 hükmüne uygun olur. Ayrıca bu sınırlamalara göre organı oluşturan kişilerin, dernek iç ilişkisinde derneğe karşı sorumluluğu gündeme gelebilir. Buna karşılık iyi niyetli üçüncü kişiyle yapılan hukuki işlem, bu sınırlamalara aykırı olsa bile TBK m. 42/f. 3 hükmüne göre derneği bağlar. Bu durum da yine dernek tüzüğünün kamuya açık belge niteliğinde olmamasından kaynaklanır¹⁸².

Organ ile ilişki kuran üçüncü kişi, organın derneği dışarıya karşı temsil yetkisinin, dernek tüzüğüyle sınırlandığını veya amacıyla sınırlı olduğunu biliyor ya da bilmesi gerekiyorsa -yani iyi niyetli değilse- bu sınırlamalara aykırı olarak kurulan hukuki işleme dernek onay vermeyebilir. Yetkisiz temsil hükümlerine (TBK m. 46/f. 1¹⁸³) göre söz konusu hukuki işlemin, dernek tarafından onay verilinceye veya onay verilmeyeceği anlaşılıncaya kadar geçerliliğinin askıda olacağını¹⁸⁴ kabul etmek gerekir. Öğretide aynı sonuca farklı bir yoldan ulaşan görüşe göre, derneği temsile yetkili organın temsil yetkisinin tüzükle veya genel kurul kararıyla sınırlanmış olması sebebiyle yapılan işlemin hükümsüz olduğunu, sınırlamayı bilmeyen ve bilebilecek durumda olmayan bir kişiye karşı ileri sürmek, iyi niyetin korunmasına aykırı değil de TMK m. 2/f. 2 hükmüne göre hakkın kötüye kullanılması olur¹⁸⁵.

¹⁸⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 325 ve s. 310, dn. 50; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 262-263.

¹⁸¹ TBK m. 42/f. 3 hükmü şu şekildedir: “Temsil olunan verdiği yetkiyi üçüncü kişilere açıkça veya dolaylı biçimde bildirmişse, bu yetkiyi tamamen veya kısmen geri aldığı onlara bildirmedeği takdirde, yetkinin geri alındığını iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri süremez.”

¹⁸² Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 36; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 40; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 325; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 262-263. Organın tüzel kişiyi temsil yetkisinin TBK m. 549 hükümlerine göre; müşterek temsil veya yalnızca bir şubenin temsili şeklinde tescil ile iyi niyetli üçüncü kişiler karşı da sınırlanabileceği belirtilmektedir; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 36; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 40.

¹⁸³ TBK m. 46/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Bir kimse yetkisi olmadığı hâlde temsilci olarak bir hukuki işlem yaparsa, bu işlem ancak onadığı takdirde temsil olunanı bağlar.”

¹⁸⁴ Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 253; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 723; Eren, **a.g.e.**, s. 513.

¹⁸⁵ Çetiner, **a.g.m.**, s. 248-250. Yine genel kurulca alınan yönetim kurulu seçim kararının iptal edilmesi durumunda da ara dönemde üçüncü kişilerle yapılan işlemler için benzer bir sonuca ulaşan açıklamalar için bkz. Nomer, **a.g.e.**, 206-207.

Organın yaptığı hukuki işlemlerin derneğe bağlanması bakımından çifte temsil ve organın kendi kendisiyle işlem yapması durumları da önem arz eder. Çifte temsilde, iki ayrı tüzel kişiyi bağlayacak şekilde, aynı anda, aynı hukuki işlemin, iki tüzel kişinin de temsile yetkili organı olan aynı kişi tarafından yapılması; tüzel kişilerden birinin aleyhine, diğerinin lehine sonuçlar doğurabilir. Bu yüzden çifte temsil ile yapılan hukuki işlemin geçerli olabilmesi için her iki tüzel kişinin de işlemi yapacak olan organa çifte temsil konusunda özel bir yetki vermiş olması ya da yapılan işlemin tüzel kişilerce sonradan onaylanması gerektiği kabul edilir¹⁸⁶. Aynı şekilde organın, derneği bağlayacak şekilde kendi kendisiyle hukuki işlem yapmasında da derneğin aleyhine sonuçlar ortaya çıkabileceğinden, bu işlemin geçerli olabilmesi için de dernek tarafından; organa kendi kendisiyle işlem yapabilmesi konusunda özel yetki verilmiş olması veya sonradan işleme onay verilmesi gerektiği kabul edilir¹⁸⁷. Ancak hem çifte temsille hem de organının kendi kendisiyle hukuki işlem yapması durumunda, yapılan hukuki işlem tüzel kişilere veya derneğe zarar vermeyecek nitelikteyse ve dernek tarafından organın bu şekilde işlem yapması yasaklanmamışsa yukarıdaki şartlar aranmadan işlem geçerli olarak derneğe bağlanabilir¹⁸⁸.

B. Hukuka Aykırı Eylemler Bakımından

1. Organın Borca Aykırı Davranışı

Dernek, fiil ehliyetini organlarıyla kullanarak, borç altına girebildiği gibi yine organlarıyla borçlarını ifa edebilir. Bu borçların ifası sırasında organın borca aykırı davranışı ile alacaklı nezdinde sebep olduğu zararlardan, TMK m. 50/f. 2 hükmüne göre dernek sorumlu olur.

Organın, derneğin borcunu ifa ederken gerçekleştirdiği borca aykırı davranışı, doğrudan doğruya derneğin TBK m. 112 vd. hükümlerine göre¹⁸⁹ sorumlu tutulmasını gerektirir¹⁹⁰. Bu sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için dernek ile üçüncü kişi

¹⁸⁶ Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 241; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 671; Eren, **a.g.e.**, s. 504.

¹⁸⁷ Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 240-241; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 671; Eren, **a.g.e.**, s. 503-504.

¹⁸⁸ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 108-111; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 40; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 240-241; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 672-675; Eren, **a.g.e.**, s. 503-504.

¹⁸⁹ Borca aykırılıktan sorumluluk ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 391-566; Eren, **a.g.e.**, s. 1147-1266; Serozan, **Borçlar**, s. 198-293.

¹⁹⁰ Arsebük, **a.g.e.**, s. 274; Saymen, **a.g.e.**, s. 82-84; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 248-249; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 122-126; Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 74-79; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 325-326; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 68.

arasındaki sözleşmenin derneğe yüklediği borcun organca hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi, bu yüzden üçüncü kişinin maddi veya manevi bir zarar görmesi ve borca aykırı davranış ile zarar arasında uygun nedensellik bağının bulunması gerekir¹⁹¹. Dernek, borcun hiç veya gereği gibi ifa edilememesinde kendisine -yani organına- hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.

Derneğin, organının borca aykırı davranışından sorumluluğunu, yukarıda da ifade edildiği gibi¹⁹², TBK m. 116 hükmüyle düzenlenen sorumluluktan ayırmak gerekir. Çünkü organın tüzel kişi faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirdiği işlem ve eylemleri, yardımcı kişi değil tüzel kişi gerçekleştirmiş olur¹⁹³. Aslında TBK m. 116 hükmünde düzenlenen yardımcı kişinin eylemlerinden sorumlulukta, TBK m. 66 hükmündeki gibi bir sorumluluktan kurtulma imkanı getirilmemiş olması, derneğin organının eyleminden sorumlu olması ile yardımcı kişinin eyleminden sorumlu olması arasındaki farkın pratik önemini büyük oranda azaltmıştır¹⁹⁴. Fakat bu ikisi arasındaki fark, kendisini sorumsuzluk anlaşması yapılabilmesi imkanında gösterir. Nitekim dernek; TBK m. 116/f. 2 hükmüne göre hukuki ilişkinin karşı tarafıyla önceden yapabileceği sorumsuzluk anlaşmasıyla yardımcı kişinin ağır kusuruyla sebep olacağı zarardan kısmen veya tamamen sorumsuz olabilecektir. Buna karşılık

¹⁹¹ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 123; Çetin, **a.g.e.**, s. 187; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 67-68; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 405; Eren, **a.g.e.**, s. 1172-1189.

¹⁹² Bkz. 1. Bölüm, I, D.

¹⁹³ Köprülü, **Medeni**, s. 418-420; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 124.

¹⁹⁴ Borçluya, yardımcı kişinin alacaklıya verdiği zarar sebebiyle sorumluluktan kurtulma imkanı verebilmek için farazi kusur görüşü ortaya koyulmuştur. Öğretinin çoğunluğu ve uygulama tarafından kabul gören bu görüşe göre borçlu, her ne kadar yardımcı kişiye bırakmış olsa da borcu bizzat kendisi -borçlu, tüzel kişi ise yetkili organının üyesi olan kişi- ifa etseydi borca aykırılıktan kusurlu sayılamayacağını ispat ederse sorumluluktan kurtulabilir. (Bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 449-450; Eren, **a.g.e.**, s. 1203-1206; Fatih Gültekin, "Yardımcı Kişinin Fiillerinden Borçlunun Sorumluluğu", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 35, Ankara, 2018, s. 390-391 ve orada anılan yazarlar) Aynı görüşün uygulamada da benimsendiğini gösteren Yargıtay 3. HD, T. 19.01.2015, E. 2014/18538, K. 2015/950 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...*Borçlar Hukukunda, yardımcı kişinin işin görülmesi sırasında başkalarına vermiş olduğu zarar nedeniyle çalıştırana sorumluluğu; BK. nun 55 ve 100. (TBK. nun 66 ve 116.) maddelerinde düzenlenmiştir. BK. nun 55. maddesine dayanan sorumluluk, sözleşme dışı sorumluluk halini düzenlemektedir. Burada, gerçekleşen zarardan önce, zarar gören üçüncü kişi ile adam çalıştırana arasında hiçbir hukuki (özellikle de sözleşmeye dayalı) ilişki yoktur. BK. nun 100. maddesine dayanan sorumluluk ise, bir sözleşme sorumluluğudur. Burada, yardımcı kişi kullanan çalıştırana ile yardımcı kişinin fiilinden zarar gören arasında daha önceden kurulmuş bir sözleşme ilişkisi mevcuttur. BK. madde 55 ve 100 arasındaki diğer bir önemli fark da, kurtuluş kanıtı bakımındandır. Zira, BK. madde 55 de çalıştırana kurtuluş kanıtı tanınmış iken, madde 100 de çalıştırana kurtuluş kanıtı tanınmamış, farazi kusur kabul edilmiştir. BK. madde 55 de, objektif özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini veya objektif özen yükümlülüğünü yerine getirseydi dahi zararın gerçekleşeceğini kanıtlayan çalıştırana sorumluluktan kurtulurken, BK. madde 100 de çalıştırana, yardımcı kişi yerine geçip, onun davranışında bulunmuş olsaydı, bu davranış kendisine kusur olarak yükletilebilecek idiyse sorumlu olur. Diğer bir anlatımla, BK. madde 100 de çalıştırana, kendisinin kusursuz olduğunu ispat etmekle sorumluluktan kurtulamaz...*" Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 10.03.2022)

TBK m. 115/f. 1 hükmüne göre¹⁹⁵ borçlunun ağır kusuruyla vereceği zararlardan sorumlu olmayacağına dair sorumsuzluk anlaşması kesin hükümsüz olacağından dernek; organının kast veya ağır ihmalle vereceği zararlardan sorumsuz olacağına dair karşı tarafla geçerli bir anlaşma yapamayacaktır. Ancak borçlunun hafif kusurundan doğan zarardan sorumlu olmayacağına dair önceden sorumsuzluk anlaşması yapılması mümkün olduğundan, böyle bir anlaşma varsa dernek, organının hafif kusuruyla verdiği zararlardan anlaşmaya göre kısmen veya tamamen sorumlu olmadığını öne sürebilir¹⁹⁶.

2. Organın Haksız Fiili

TMK m. 50/f. 2 hükmüne göre, derneğin organı sıfatıyla hareket edenin, sadece hukuki işlem veya borca aykırı davranışları değil “*diğer bütün filleri...*” de derneği bağlar. Bu hüküm kapsamında derneğin sorumluluğu, hem haksız fiilden kaynaklanan kusur sorumluluğunu hem de kanunda belirtilen kusursuz sorumluluğunu kapsar. Derneğin bu kapsamdaki kusursuz sorumluluk durumlarına örnek olarak; TBK m. 66 hükmüyle düzenlenen çalıştırmanın sorumluluğu, TBK m. 67 hükmüyle düzenlenen hayvan bulunduranın sorumluluğu, TBK m. 69 hükmüyle düzenlenen yapı malikinin sorumluluğu gösterilebilir¹⁹⁷.

Organın eylemi sebebiyle meydana gelen zararlardan, doğrudan tüzel kişinin sorumlu olmasını düzenleyen TMK m. 50/f. 2 hükmünün zarar görene sağladığı pratik yarar önemlidir. Çünkü bu hüküm sayesinde zarar gören, zararını tazmin gücü olup olmadığı belirsiz olan, organ sıfatıyla hareket eden gerçek kişi yerine, genellikle mali gücü ondan çok daha fazla olması beklenen tüzel kişiye başvurabilir¹⁹⁸.

Tüzel kişi organının haksız fiilinin tüzel kişiye bağlanması ve bu kapsamda tüzel kişinin haksız fiil sorumluluğunun hukuki niteliği, öğretilerde tartışmalıdır. Bizim de

¹⁹⁵ TBK m. 115/f. 1 hükmü şu şekildedir: “*Borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.*”

¹⁹⁶ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 46; Serozan, **Borçlar**, s. 292; Çetin, **a.g.e.**, s. 188; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 126; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 451-452; Eren, **a.g.e.**, s. 1207-1208. Sorumsuzluk anlaşmalarıyla ilgili TBK m. 115 ve m. 116 hükümleri arasındaki farkın eleştirisi ve bu hükümlerin tekrar düzenlenmesi önerisi için bkz. Gültekin, **a.g.m.**, s. 396-398.

¹⁹⁷ Özsunay, **a.g.e.**, s. 77; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 36; Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 329-330; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 265. Derneğin kusursuz sorumluluğuna yol açan durumlarla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Çetin, **a.g.e.**, s. 169-186.

¹⁹⁸ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 43.

katıldığımız görüş, tüzel kişinin irade ve eylemini, organınıniki ile aynı görerek bu sorumluluğu kusur sorumluluğu olarak değerlendirirken; diğer görüş, tüzel kişinin kendiliğinden, bağımsız, doğal bir iradesi ve kusuru söz konusu olamayacağından bu sorumluluğu kusursuz sorumluluk olarak değerlendirmektedir¹⁹⁹. Aslında haksız fiil sorumluluğu şartlarının gerçekleşmesi durumunda, ayrıca organın eyleminin tüzel kişiye yüklenebilmesi de mümkünse tüzel kişi zarardan kanunen doğrudan sorumlu olacağından, bu tartışmaların önemi, sadece teoride kalır²⁰⁰.

Derneğin haksız fiil sorumluluğunun ortaya çıkabilmesi için öncelikle TBK m. 49 hükmüyle²⁰¹ düzenlenen haksız fiil sorumluluğu şartlarının oluşması gerekir. Buna göre dernek organının eyleminin hukuka aykırı olması, bir zararın oluşması, zarar ile hukuka aykırı eylem arasında uygun nedensellik bağının bulunması ve organın eyleminin kusurlu olması gerekir²⁰². Organın birden fazla üyesi olsa bile sadece birinin veya birkaçının eylemi sonucundaki durum, bu şartları taşıyorsa derneğin haksız fiil sorumluluğunu gündeme gelebilir²⁰³.

Yukarıdaki şartların gerçekleşmesiyle oluşan haksız fiilden derneğin sorumlu tutulabilmesi için ilk şart; haksız fiilin, derneğin hak ehliyeti kapsamında, organı tarafından gerçekleştirilmesidir. Bu organ, dışa karşı temsille yetkili organ olabileceği gibi karar organı da olabilir. Organın eylemi sonucunda derneğin haksız fiil sorumluluğunun gündeme gelebilmesinin diğer şartı ise eylemin, derneğin faaliyeti çerçevesinde gerçekleşmesidir. Örneğin, derneğin gerçekleştireceği etkinliğin duyurusuna ilişkin afişin organınca yapıştırılmasından dolayı üçüncü kişiye ait eşyanın zarar görmesinden, dernek doğrudan sorumlu olur. Ancak derneğin faaliyeti ile rastlantısal bir ilgisi olsa bile bu faaliyet çerçevesinde olmayan eylemlerin sorumluluğunun derneğe yüklenebilmesi mümkün değildir. Örneğin, organın dernek faaliyetini görürken gözüne ilişen bir eşyayı çalması veya dernekte kendisini ziyarete

¹⁹⁹ İlgili görüşlerin tartışılması için bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 37-38; Özsunay, **a.g.e.**, s. 78; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 117-122; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 42-43; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 327-328.

²⁰⁰ Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 265.

²⁰¹ TBK m. 49 hükmü şu şekildedir: “*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.*”

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

²⁰² Eren, **a.g.e.**, s. 584-691; Kemal Oğuzman/Turgut Öz, **Borçlar Hukuk Genel Hükümler**, C. II, 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 12-67.

²⁰³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 327; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 265; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 70.

gelen bir akrabasına hakaret etmesi eylemlerinden dernek değil, organı oluşturan ve eylemi gerçekleştiren kişi sorumlu olur²⁰⁴.

Organın gerçekleştirdiği haksız fiilden tüzel kişinin sorumlu tutulması mümkün olsa dahi TMK m. 50/f. 3 hükmüne göre, kusurunun olması şartıyla, organ sıfatıyla hareket edip hukuka aykırı eylemi gerçekleştiren kişinin haksız fiilden kaynaklanan sorumluluğu devam eder. Bu durumda hem dernek hem de organ sıfatıyla hareket eden kusurlu kişi, zarar görene karşı sorumludur. Aralarındaki ilişki, TBK m. 61 hükmü göre²⁰⁵ müteselsil sorumluluk ilişkisidir²⁰⁶. Buna göre zarar gören ister dernekten ister organ sıfatıyla hareket eden gerçek kişiden isterse de aynı anda her ikisinden zararının tazminini isteyebilir²⁰⁷. Haksız fiilden doğan zararı tazmin eden derneğin, organı sıfatıyla hareket eden gerçek kişiye rücu imkanı, dernek ile organ üyesi arasındaki hukuki ilişkiye göre belirlenmelidir²⁰⁸.

III. Dernek ile Organ Üyeleri Arasındaki Hukuki İlişki

A. Dernek ile Organ Üyesi Arasındaki Sözleşme İlişkisi

Organı oluşturan kişi veya kişiler ile dernek arasındaki ilişkinin hukuki niteliği ile ilgili TMK hükümlerinde herhangi bir düzenleme yoktur.

Organının gerçekleştirdiği işlem ve eylemlerin, derneğin gerçekleştirdiği işlem ve eylemler olarak kabul edilmesi, organ kavramının gerçeklik teorisine dayanmasının etki ettiği bir sonuç olarak görülebilir. Bu kuralın, tüzel kişinin iradesi ve fiil ehliyeti olamayacağını, dolayısıyla hukuki alandaki faaliyetlerinin ancak kanuni temsilcileri aracılığıyla gerçekleştirilebileceğini kabul eden varsayım teorisine uygun olmadığı

²⁰⁴ Egger, **a.g.e.**, s. 46; Özsunay, **a.g.e.**, s. 78-81; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 44-45; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 37; Tandoğan, **Sözleşme Dışı**, s. 76; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 631-632; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 557; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 329; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 264-265; Schlag, **a.g.e.**, s. 70.

²⁰⁵ TBK m. 61 hükmü şu şekildedir: “Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.”

²⁰⁶ Eren, **a.g.e.**, s. 915- 933; Oğuzman/Öz, **Cilt II**, s. 301-310;

²⁰⁷ Egger, **a.g.e.**, s. 47; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 145-148; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 558; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 265-266; Eren, **a.g.e.**, s. 924; Oğuzman/Öz, **Cilt II**, s. 305.

²⁰⁸ Egger, **a.g.e.**, s. 47-48; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 147.

zaten açıkça ortadadır²⁰⁹. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi²¹⁰ kanun koyucunun bu konuda gerçeklik teorisine daha yakın bir düzenlemeye gitmesi, dernek ile organ arasındaki ilişkinin mutlak olarak bu teoriye göre değerlendirilmesini gerektirmez. Bu teorinin aksine, derneğin organlarını oluşturan kişilerden bağımsız ve doğal bir iradesi yoktur. Kanun koyucu, belirli biçimsel ve maddi şartların gerçekleşmesiyle, organlarını oluşturan kişi veya kişi gruplarının bireysel veya ortak iradelerini, derneğin iradesi olarak kabul etmiştir²¹¹.

Organı oluşturan kişiler ile dernek arasındaki ilişki, bir sözleşme ilişkisidir. Taraflar bu ilişkinin kurallarını, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla serbestçe düzenleyebilirler. Bu ilişkinin hukuki niteliği konusunda, yukarıda bahsedilen teorilerden yararlanılamayacağından ve kanunda da bu konuda açık bir düzenleme bulunmadığından; hakkında kural koyulmayan konularda ilişkinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyas yoluna gidilmesi uygun olacaktır.

Öğretide bazı yazarlar tarafından, dernek organının belirli bir süreliğine bir ücret karşılığında derneğe bağlı olarak görevlendirildiği durumda, organ üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye niteliğine uygun düştüğü ölçüde, hizmet sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği ifade edilmiştir²¹². Bu görüşü değerlendirmeden dernek organı üyelerine ücret verilebilmesi hususunu incelemek gerekir.

Derneğin, organ üyelerine ücret verebilmesi Dernekler Kanunu m. 13 hükmüyle sınırlandırılmıştır²¹³. Bu hükme göre, kamu görevlisi olmayan yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerine ücret verileceği genel kurulca kararlaştırılabilir. Buna karşılık bu organ üyeleri dışındaki dernek üyelerine ücret veya başka bir ad altında karşılık ödenmesi kararlaştırılamaz. Bu hükmün derneğin üyelerine ücret verilmesine yönelik bir sınırlama getirdiği, hükmün lafzından açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim

²⁰⁹ Gerçeklik teorisi ve varsayım teorisi ile ilgili açıklamalar için bkz. Giriş, I, A.

²¹⁰ Bkz. Giriş, I, A.

²¹¹ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 35; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 318; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 256.

²¹² Egger, **a.g.e.**, s. 108-111; Özsunay, **a.g.e.**, s. 219; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 74.

²¹³ Dernekler Kanunu m. 13 hükmü şu şekildedir: “*Dernek hizmetleri gönüllüler veya yönetim kurulu kararı ile göreve başlatılan ücretliler aracılığıyla yürütülür.*

Dernek yönetim ve denetim kurullarının kamu görevlisi olmayan başkan ve üyelerine ücret verilebilir. Verilecek ücret ile her türlü ödenek, yolluk ve tazminatlar genel kurul tarafından tespit olunur. Yönetim ve denetim kurulu üyeleri dışındaki üyelere ücret, huzur hakkı veya başka bir ad altında herhangi bir karşılık ödenemez.

Dernek hizmetleri için görevlendirilecek üyelere verilecek gündelik ve yolluk miktarları genel kurul tarafından tespit olunur.”

üyelik ilişkinin doğurduğu hak ve yükümlülükler incelendiğinde, ücret gibi bir karşılık ödemenin, aidat ödeme yükümlülüğü²¹⁴ adı altında üyeye ait bir yükümlülük olduğu görülecektir. Ayrıca TMK m. 56 hükmüyle ifade edilen, derneğin amacının kazanç paylaşma olamayacağı kuralı da bu hükümle birlikte değerlendirilmelidir. Bu sebeplerle fikrimizce, derneğin seçimlik organlarının dernek üyesi olmayan üyelerine²¹⁵, ücret ödenmesine yönelik genel kurul kararı, bu hükme aykırı olmayacaktır. Buna karşılık, yönetim kurulu veya denetim kurulu üyesi olan dernek üyelerine ücret ödenmesine zaten hüküm açıkça izin vermektedir.

Dernek organı üyesi, genellikle kişisel özellikleri göz önünde bulundurularak, derneğe bir işçi kadar bağlı olmaksızın görevlendirilir. Öğretiye göre bu durumlarda, dernek ile organ üyesi arasındaki ilişkiye, vekalet sözleşmesi hükümleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanmalıdır²¹⁶. Fikrimizce ücret ödeme borcu ister öngörülmüş olsun isterse de olmasın, organ üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye vekalet sözleşmesi dururken hizmet sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanacağını söylemek oldukça zor olacaktır. Çünkü TBK m. 502/f. 2 hükmü²¹⁷, vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin, niteliklerine uygun düştüğü ölçüde kanunda düzenlenmemiş olan iş görme sözleşmelerine de uygulanacağını belirtirken aynı hükmün son fıkrası da sözleşme veya teamül gereğince vekilin ücrete hak kazanacağını belirtir²¹⁸. Ayrıca her ne kadar temsilci ile organ, önemli ölçüde birbirilerinden ayrılırlar da derneğin dışarıya karşı temsilinde aralarında benzerlikler de vardır²¹⁹. Bu yüzden üçüncü kişilerle yapılan hukuki işlemlerde, temsilci ile temsil olunan arasındaki ilişkiye yönelik hüküm ve ilkelerin, TMK m. 50/f. 2 hükmü gibi

²¹⁴ Tüzükle veya yönetim kurulu kararıyla bir tarih belirlenmemiş olsa bile üyenin her yıla ait aidat ödeme borcunu o yılın sonuna kadar ödemesi gerektiği ve eğer ödemezse ayrıca temerrüde düşürülmesine gerek olmadığına ilişkin karar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 17.04.2003, E. 2003/4200, K. 2003/5602, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

²¹⁵ Seçimlik organ üyelerinin de derneğe üye olmayanlardan seçilebileceğine dair açıklamalar için bkz. I. Bölüm, V, E.

²¹⁶ Egger, **a.g.e.**, s. 108-111; Özsunay, **a.g.e.**, s. 219; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 67; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 74; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 321; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 259, 326.

²¹⁷ TBK m. 502 hükmü şu şekildedir: “*Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği sözleşmedir.*

Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştikleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörme sözleşmelerine de uygulanır.

Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır.”

²¹⁸ TBK m. 502/f. 2-3 hükümlerinin uygulanması ile ilgili açıklamalar için bkz. Mustafa Alper Gümüş, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. II, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 125, 170-172.

²¹⁹ Tercier/Pichonnaz/Develioğlu, **a.g.e.**, s. 138; Şener Akyol, **Türk Medeni Hukukunda Temsil**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 160.

derneğe ilişkin hükümlere aykırı olmayacak şekilde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, organ üyeleri ile dernek arasındaki ilişkiye kıyasen uygulanabilecektir²²⁰.

B. Derneğin Koyduğu Kurallar

Derneğin, niteliği gereği, amacına yönelik faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için örgütlenmesi, bir zorunluluktur. Örgütlenme, derneğin içeride yönetilmesi ve dışarıya karşı temsil edilmesi işlerinin düzenlenmesiyle ilgilidir. Bu işlerin yapılması için gerekli hukuki işlem ve eylemleri, derneğin organları gerçekleştirir. Dolayısıyla dernek organlarının neler olduğu, oluşumları, birbirleriyle ilişkileri, görev ve yetkileri doğrudan derneğin örgütlenmesiyle ilgili meselelerdir²²¹. Böylece derneğin örgütlenmesinin, organ üyeleri ile arasındaki ilişki bakımından da etkili olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Derneğin örgütlenmesine ilişkin hükümlerin değerlendirilmesinde, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 20 hükmü²²², Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 11 hükmü²²³ ve Anayasa m. 33 hükmüyle ifade edilen “dernek özgürlüğünün” bir parçası olan “dernek özerkliği” ilkeleri dikkate alınmalıdır²²⁴. Dernek özerkliği; derneğin, örgütlenmesiyle ilgili kuralları kendisinin koyması, faaliyet alanlarını kendisinin belirlemesi ve kendi kendisini yönetmesi olarak ifade edilebilir²²⁵. Kanun koyucu,

²²⁰ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 88; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 41; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 631; Akyol, **a.g.e.**, s. 160; Kapancı, **a.g.m.**, 1920.

²²¹ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 603.

²²² İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 20 hükmü şu şekildedir: “Herkesin silahsız ve saldırsız toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır.

Hiç kimse, bir derneğe girmeye zorlanamaz.”

²²³ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 11 hükmü şu şekildedir: “Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarıncı yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir.”

²²⁴ Dernek özgürlüğü ve dernek özerkliği ile ilgili ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 61, 91-103; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 329-331; Emerson, **a.g.m.**, s. 1-32; Zafer Saka, **Teoride ve Uygulamada Dernekler Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 13-17. Anayasa Mahkemesi T. 13.07.2004, E. 2004/52, K. 2004/94 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...dernek kurma özgürlüğü, derneğin kuruluş sözleşmesi niteliğindeki tüzüğünü kendisinin oluşturması, değiştirmesi, organlarını belirleyebilmesi, organlarının iradeleri dışında ancak mahkeme kararıyla kapatılabilmesi gibi güvenceleri kapsamaktadır...” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 08.04.2022). Dernek kurma özgürlüğü ile ilgili ayrıca bkz. Yargıtay HGK, T. 04.03.2015, E. 2013/7-1732, K. 2015/897, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022); Yargıtay 8. HD, T. 26.10.2017, E. 2017/15474, K. 2017/13926, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

²²⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 99; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 54; İkizler, **a.g.e.**, s. 99.

dernek özgürlüğünü ve dernek özerkliğini kamu düzenini korumak gibi çeşitli sebeplerle yer yer sınırlamıştır²²⁶. Anayasa, TMK ve Dernekler Kanunu'nda yer alan sınırlı sayıdaki bu sınırlamalar, genellikle emredici hüküm niteliğindedir. Dernekler Kanunu çoğunlukla derneğe ilişkin kamu hukuku hükümleri içerirken, TMK derneğe dair hükümlerinin hepsi özel hukuk karakterlidir²²⁷.

Tüzük, ikincil düzenlemeler ve organ kararları; dernek özerkliğinin kullanım araçlarıdır. Ayrıca bu yazılı kaynakların dışında, derneğin örf ve adet kuralları da derneğin faaliyetlerinde uzun süredir uygulanan ve uygulanmasının zorunlu olduğu inancı oluşan kurallardır. Bu örf ve adet kuralları genellikle tüzüğü tamamlayıcı ve yorumlayıcı uygulamaların tekrar edilmesi ile oluşur²²⁸. Tüzük; derneğin temel düzenini belirleyerek, kanun gibi genel soyut ve sürekli hükümler içerir. İkincil düzenlemeler²²⁹ de tüzük gibi norm niteliğinde olmalarına karşın, tüzüğe uygun olması gereken ve tüzük kadar güçlü olmayan düzenlemelerdir. Organ kararları ise kural olarak somut bir duruma yönelik tüzel kişinin iradesini açıklar ve tüzüğe uygun olmalıdır. Derneğin faaliyetleri bakımından bağlayıcılığı ve önceden belirliliği ortaya koyabilmesi bakımından dernek özerkliğinin en önemli aracının tüzük olduğu söylenebilir²³⁰.

Derneğin örgütlenmesi bakımından kural, dernek özerkliği; istisna ise bunun sınırlanması olduğundan, TMK m. 58/f. 3, 4 hükümlerine²³¹ göre, hakkında kanunun emredici hükmü bulunmayan bir konuda derneğin koyduğu kurallar uygulanmalıdır. Aynı hükme göre, tüzükte düzenlenmemiş olan konularda kanunun emredici nitelikte olmayan hükümleri uygulanır. Öğretilde, derneğin koyduğu kurallardan hangilerinin

²²⁶ 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde, "dernek fobisi" ile hareket edilerek bu sınırlamalarda aşırıya gidildiğine yönelik eleştiriler için bkz. Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 54-55. Dernek özgürlüğü alanında hukukumuzda yaşanan değişimler için bkz. Sevtap Yokuş, "Dernek Özgürlüğü Çerçevesinde Türkiye'de Değişen Hukuksal Düzenlemeler", **Erdoğan Teziç'e Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 257-267.

²²⁷ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 572-575; Özdamar/Türk/İkizler/Çağırğan, **a.g.e.**, s. 15. Her iki kanunun da özel hukuk karakterli hükümler içermesinin ortaya çıkardığı karmaşayı önlemeye yönelik sunulan çözüm önerileri için bkz. Özdamar/Türk/İkizler/Çağırğan, **a.g.e.**, s. 15-16. Dernekler Kanunu'nun özel kanun olması sebebiyle TMK hükümlerinden önce uygulanması gerektiği tespiti için bkz. Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 39; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 572-575.

²²⁸ İkizler, **a.g.e.**, s. 260.

²²⁹ Uygulamada çoğunlukla görülen ikincil düzenleme konuları ve ikincil düzenlemelerin yararları hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 241-244, 247.

²³⁰ İkizler, **a.g.e.**, s. 112.

²³¹ TMK m. 58/f. 3-4 hükümleri şu şekildedir: "*Dernek tüzüğü, kanunun emredici hükümlerine aykırı olamaz.*

Dernek tüzüğünde düzenlenmemiş konularda kanun hükümleri uygulanır."

emredici olmayan hükümlerden önce uygulanması gerektiği konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre²³², dernekler bakımından, kanunun emredici hükümlerinden sonra ve emredici olmayan hükümlerinden önce uygulanması gereken hükümler, yalnızca tüzük hükümlerinden ibaret değildir. Diğer görüşe göre, derneğin yetkili organlarının aldığı kararlar da tüzük hükmü gibi emredici olmayan hükümlerden önce uygulanır²³³. Buna karşılık bizim de katıldığımız bir başka görüş ise dayanağını tüzükten almayan ya da derneğin örf ve adet kuralı niteliğinde olmayan ikincil düzenlemelerin, yetkili organ tarafından düzenlenmiş olsalar bile, yedek hukuk kurallarından önce uygulanmaması gerektiğini savunur. Bu görüşü tersinden söylersek; tüzüğün yanında, dayanağını tüzükten alan derneğe ait ikincil düzenlemeler ve derneğin örf ve adet kuralları da kanunun emredici hükümlerinden sonra, yedek hukuk kurallarından önce uygulanır diyebiliriz²³⁴. Zira kanun hükmündeki “*tüzüğünde düzenlenmemiş konular*” ifadesini, dernek özerkliğinin temel mantığına uygun yorumlayarak dayanağını tüzükten alan, derneğin kendisinin koyduğu kurallarla düzenlenen konuların dışında kalan konuları ifade ettiğini belirtmek gerekir²³⁵.

IV. Dernek Organlarının Sınıflandırılması

A. Kanunda Öngörülme Olup Olmaması Bakımından

TMK m. 49 hükmüyle tüzel kişinin fiil ehliyetini kazanabilmesi için kanuna ve kuruluş belgesine göre gerekli organlara sahip olması gerektiğini ifade eden kanun koyucu, her tüzel kişi türü bakımından gerekli organları farklı hükümlerde belirtmiştir. Bunlar, “zorunlu organlar” olarak ifade edilir²³⁶. Derneğin zorunlu organları, TMK m. 72/f. 1 hükmüne göre; “...*genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur.*”

Dernek; amaç, örgütlenme ve faaliyet alanlarına göre kanunda öngörülen zorunlu organların yanında, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla “seçimlik organlar” oluşturabilir. Kanun koyucu bu özgürlüğü, TMK m. 72/f. 2

²³² Jale Akipek, **Türk Medeni Hukuku 1. Cilt Başlangıç Hükümleri – Şahsın Hukuku**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973, s. 286-288. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 575-577; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 166.

²³³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 100; Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 381; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 112.

²³⁴ İkizler, **a.g.e.**, s. 120-123.

²³⁵ İkizler, **a.g.e.**, s. 122.

²³⁶ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 33; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 552; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 322.

hükümünde²³⁷ ifade etmiştir. Seçimlik organların sayısı sınırlanmamıştır. Bu organlar, dernek tüzüğüyle de yetkili organın sonradan alacağı kararlarla da kurulabilir. Örneğin danışma kurulu, yürütme komitesi, haysiyet divanı, bilim kurulu, onur kurulu gibi organlar derneğin seçimlik organlarıdır²³⁸.

B. İşlevleri Bakımından

Derneğin iradesini oluşturan, bu iradeye göre gerçekleştirilmesi gereken davranış biçimini belirleyerek diğer organları yönlendiren ve derneğin iç ilişkileriyle ilgili kararlar alan organa “karar organı” denir. Buna karşılık, karar organınca alınan kararları yerine getirerek derneğin faaliyetlerini gerçekleştiren organ, “yürütme organı” olarak ifade edilir²³⁹.

Dernekte karar organı, kural olarak genel kuruldur. Genel kurul, derneğin amacı doğrultusunda gerçekleştirilecek faaliyetlerle ilgili kararlar alma yetkisine sahiptir. Bu kararlar da kural olarak derneğin yürütme organı olan yönetim kurulu tarafından yerine getirilir. Ayrıca denetim kurulu da istisnai olarak yürütme organı görevini görebilir. Ancak belirtmek gerekir ki karar organı ile yürütme organı arasında kesin bir ayrım yapmak, her zaman mümkün değildir. Organların yetkilerinin kanunun emredici hükümlerine uygun şekilde devredilmesi durumunda, bu ayrımın koyduğu sınır silikleşir²⁴⁰.

²³⁷ TMK m. 72/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Dernekler zorunlu organları dışında başka organlar da oluşturabilirler. Ancak, bu organlara zorunlu organların görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez.”

²³⁸ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 98; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 33; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 36-37; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 553; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 322; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 260.

²³⁹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 73; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 32; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 37-38; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 260.

²⁴⁰ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 94-95; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 38. Bu ayırımdaki talimat verme kriterinden hareket ederek yapılan benzer bir ayrımı; “başka bir organın talimatıyla hareket eden organ” ve “başka bir organdan talimat almadan hareket eden organ” şeklinde yapıp, dernek bakımından hem genel kurulu hem de yönetim kurulunu ayırımın ikinci grubuna dahil eden sınıflandırmaya için bkz. Öztan, **Organ Kavramı**, s. 102-103.

C. Üyelerinin Sayıları Bakımından

Organın görevleri tek bir gerçek kişiye verilmişse burada “fert organ” söz konusudur. Bu durumda derneğin iradesini, fert organı oluşturan kişi açıklar ve organa verilen görevden kaynaklanan tüm yetki ve sorumluluklar bu kişiye aittir²⁴¹.

Organın görevlerinin yerine getirilmesi, birden fazla kişiye bırakılmışsa bu organ “kurul organ” olarak ifade edilir. Kurul organ üyeleri; organ faaliyeti bakımından kural olarak eşit haklara sahiptirler ve organ kararlarını kanun ve dernek tüzüğüne belirlenen usullerle alırlar²⁴². TMK hükümlerinde dernek için öngörülen zorunlu organların hepsi kurul organdır. TMK m. 73 ve 56 hükümlerine göre genel kurulun üyelerini, dernek üyeleri oluşturur ve bunların sayısı yediden az olamaz. TMK m. 84 hükmüne göre yönetim kurulu, en az beş asıl üyeden; TMK m. 86 hükmüne göre ise denetim kurulu, en az üç asıl üyeden oluşur. Buna karşılık derneğin seçimlik organlarının fert organ şeklinde oluşturulması mümkündür.

D. Faaliyet Alanları Bakımından

Derneğin iç ilişkileriyle ilgili görevleri yerine getiren organı, “iç organ” olarak ifade edilir²⁴³. Bu organ, derneği dışa karşı temsil yetkisine sahip değildir. Dolayısıyla iç organın aldığı karar, derneği dışa karşı temsil yetkisi bulunan bir organ tarafından açıklanmadıkça üçüncü kişilere karşı herhangi bir etkisi yoktur. İç organın; iç ilişki ile ilgili kararlar alma, seçimleri yapma, dernek tüzüğüne değişiklik yapma, ikincil düzenlemeleri yapma, diğer organları kontrol etme gibi görev ve yetkileri olabilir²⁴⁴. Dernekte bu görevlerin yerine getirilmesinde kural olarak genel kurul ve denetim kurulu, iç organ olarak hareket eder.

Derneğin; dışarıya karşı temsili ve üçüncü kişilerle hukuki işlem yapma işleriyle görevli ve yetkili organı, “dış organ” olarak ifade edilir²⁴⁵. Dış organın aynı zamanda kurul organ olması durumunda görev ve yetkilerin, çeşitli kriterlere göre, iç ilişkide

²⁴¹ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 99-100; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 37.

²⁴² Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 37; Dural/Öğüt, **a.g.e.**, s. 261.

²⁴³ Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 18; Özsunay, **a.g.e.**, s. 74; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 34; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 322.

²⁴⁴ Egger, **a.g.e.**, s. 41; Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 18; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 103; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 38.

²⁴⁵ Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 18; Özsunay, **a.g.e.**, s. 74; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 34; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 322.

geçerli olmak üzere, üyeler arasında paylaşılması mümkündür²⁴⁶. Dernekte bu görevlerin yerine getirilmesi bakımından, kural olarak yönetim kurulu dış organdır.

Dernek organları arasında iç organ ve dış organ ayrımını, çoğu zaman kesin bir şekilde yapmak mümkün değildir. Çünkü nadiren de olsa iç organa, dışarıya karşı temsili gerektiren görev ve yetkiler; genellikle dış organa da iç işleyişe ilişkin görev ve yetkiler verilebilmektedir. Örneğin yönetim kurulu, kural olarak derneği dışa karşı temsilde dış organ olarak görevli ve yetkiliyken; derneğin içerde yönetilmesi bakımından tamamen iç organ olarak görevli ve yetkilidir²⁴⁷.

V. Derneğin Organları

A. Genel Olarak

Dernek organlarıyla ilgili emredici hüküm niteliğinde olan TMK m. 72/f. 1 hükmüne göre derneğin, zorunlu olarak genel kurulu, yönetim kurulu ve denetim kurulu bulunmalıdır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında da (TMK m. 72/f. 2) derneğe, seçimlik organlar²⁴⁸ oluşturabilme yetkisi verilmiştir. Ayrıca TMK m. 95/f. 1 hükmüne göre, şubeler açan derneğin her şubesinde, “*genel kurul ve yönetim kurulu ile denetim kurulu veya denetçi bulunması zorunludur.*” Aynı maddenin ikinci fıkrasına²⁴⁹ göre, dernek şubesinin bu organlarına da derneğin organlarına ilişkin hükümler uygulanır.

B. Genel Kurul

1. Oluşumu

TMK m. 73 hükmü²⁵⁰, derneğe kayıtlı üyelerden oluşan genel kurulu, derneğin en yetkili organı olarak tarif etmiştir. Genel kurul, dernek üyelerinin; her birinin ayrı

²⁴⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 323.

²⁴⁷ Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 18; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 104; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 38.

²⁴⁸ Bkz. 1. Bölüm, IV, A.

²⁴⁹ TMK m. 95/f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Bu organların görev ve yetkileri ile şubelere ilişkin diğer hususlar hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.*”

²⁵⁰ TMK m. 73 hükmü şu şekildedir: “*Genel kurul, derneğin en yetkili karar organı olup; derneğe kayıtlı üyelerden oluşur.*”

ayrı veya toplu şekilde iradelerini açıklayarak, derneğin en üst seviyede iradesinin oluşmasına ve faaliyetlerine katıldıkları organdır²⁵¹.

Genel kurul; derneğe üye olan herkesin üyesi olduğu, derneğin en üst organı, en önemli varlığı ve özüdür. Diğer tüm organlardan farklı olarak ayrıca seçilmesine gerek olmayan genel kurul, kanun gereği var olan bir organdır. Derneğin tüm üyelerinin, organ olarak genel kurulu oluşturabilmeleri için kanunda öngörülen usulle toplanmaları veya karar almaları gerekir²⁵².

30/7/2003 tarihli ve 4963 sayılı Kanun'un 10 ve 31. maddeleriyle yapılan değişikliğe kadar öğretide, tüzel kişilerin dernek üyesi olup olamayacağı tartışma konusu olmuştur²⁵³. Söz konusu değişiklikle tüzel kişilerin; dernek kurabilme ve üyesi olabilme hakları kanunda açık bir şekilde ifade edilerek, değişiklik sonrası dönem için, bu konudaki tartışmaların sonlandırıldığı söylenebilir. Genel kurulda derneğe üye olan tüzel kişinin oyunu kimin kullanacağı ise Dernekler Kanunu m. 6 hükmüyle düzenlenmiştir²⁵⁴. Buna göre dernek üyesi tüzel kişinin, yönetim kurulu başkanı veya temsille görevlendirdiği kişi, genel kurulda tüzel kişinin oyunu kullanır. Bu kişiye verilen görev sona erdiğinde, yerine yeni bir görevlendirme yapılması gerekir.

Bir derneğin üye sayısının çok artmış olması, tüm üyelerinin katıldığı genel kurul toplantılarının yapılmasını zorlaştırır. Böyle durumlarda delege usulü gibi alternatif usullerin uygulanması; bizim de katıldığımız görüşe göre, her üyenin oyunu şahsen kullanması gerektiğini düzenleyen TMK m. 69/f. 1 hükmüne²⁵⁵ aykırı olacağından, dernekler bakımından mümkün değildir²⁵⁶. Bu konudaki karşı görüş ise

²⁵¹ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 66; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 84; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 379; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 318; Nomer, **a.g.e.**, s. 9; Saka, **a.g.e.**, s. 88-89.

²⁵² Egger, **a.g.e.**, s. 91; Özsunay, **a.g.e.**, s. 170-171; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 84; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 317-318.

²⁵³ 4963 sayılı Kanun; TMK m. 56 ve 2908 sayılı eski Dernekler Kanunu m. 1 hükmünde geçen “*en az yedi gerçek kişinin*” ifadesini, “*gerçek veya tüzel en az yedi kişinin*” şeklinde değiştirmeden önce derneğe üye olma hakkını sadece gerçek kişilere tanıyan söz konusu kanun hükümleri öğretide eleştirilmiştir. (Bkz. Engin, **Üyelik**, s. 21.) Söz konusu dönemde kanun hükümlerine rağmen tüzel kişilerin dernek üyesi olabileceğini savunan görüş de ifade edilmiştir. (Bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 117-121; Taşkın, **a.g.m.**, s. 218-219.) Karşı yöndeki görüş için bkz. Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 49, dn. 1; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 58.

²⁵⁴ Dernekler Kanunu m. 6 hükmü şu şekildedir: “*Tüzel kişinin üye olması halinde, tüzel kişinin yönetim kurulu başkanı veya temsille görevlendireceği kişi oy kullanır. Bu kişinin başkanlık veya temsil görevi sona erdiğinde, tüzel kişi adına oy kullanacak kimse yeniden belirlenir.*”

²⁵⁵ TMK m. 69/f. 1 hükmü şu şekildedir: “*Her üyenin genel kurulda bir oy hakkı vardır; üye, oyunu şahsen kullanmak zorundadır.*”

²⁵⁶ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 84-86; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 379-380; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 312.

oy kullanmada temsili yasaklayan ilgili hükmün amacının; üyelerden oylarını temsil yetkisi alan tutkulu bir azınlığın dernek yönetimini ele geçirmesini engellemek olduğunu belirterek hükmün delege usulünü yasaklamadığını savunur²⁵⁷. Kanunda delege usulünü istisna tutan bir düzenleme yapılmadan dernek genel kurulunda bu usulün uygulanacağına dair tüzük düzenlemelerinin, emredici TMK m. 69/f. 1 hükmüne aykırı olacağı görüşünderiz. Buna karşılık üyelerin yazılı katılımıyla veya çağrı usulüne uymaksızın tamamının toplanmasıyla alınan genel kurul kararlarının geçerli olacağı TMK m. 76/f. 1 hükmünde ifade edilmiştir²⁵⁸.

TMK m. 59/f. 1 hükmüne göre kuruluş bildirimının, tüzüğünün ve diğer belgelerinin idareye verilmesiyle dernek, hak ehliyetini kazanır. Bu belgelerde kanuna aykırılık veya eksiklik olmadığı ya da aykırılık veya eksikliğin giderildiği, idare tarafından derneğe TMK m. 60 hükmüne göre yazıyla bildirilir. Bu bildirimden itibaren altı ay içinde derneğin “ilk genel kurul toplantısını” yapması ve zorunlu organlarını oluşturması gerektiği, TMK m. 62 hükmünde²⁵⁹ ifade edilmiştir. Bu gerekliliğin yerine getirilmemesi durumunda TMK m. 87 hükmüne göre, dernek kendiliğinden sona erer. Bu yaptırım, ilk genel kurul toplantısının çok gecikmeden yapılmasının, dernek için ne kadar önemli olduğunu gösterir. Burada önemli olan, ilk genel kurul toplantısının yapıldığına dair idareye bildirim yapılması değil, ilk genel kurul toplantısının zamanında yapılmış olmasıdır²⁶⁰.

²⁵⁷ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 73; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 169-173. Şubelerin dernek genel kurulunda temsilinde delege usulünün uygulanabileceğine dair açıklamalar için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 167-168; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 125. Bunun da ötesinde TMK m. 69/f. 1, c. 2 hükmünün emredici nitelikte olmadığını ve sadece delege usulü bakımından değil, genel olarak genel kurulda oyun temsilci aracılığıyla kullanılabileceğini savunan görüş için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 21.

²⁵⁸ TMK m. 76 hükmü şu şekildedir: “*Bütün üyelerin bir araya gelmeksizin yazılı katılımıyla alınan kararlar ile dernek üyelerinin tamamının kanunda yazılı çağrı usulüne uymaksızın bir araya gelerek aldığı kararlar geçerlidir.*

Bu şekilde karar alınması olağan toplantı yerine geçmez.”

²⁵⁹ TMK m. 62 hükmü şu şekildedir: “*Dernekler, 60 ıncı maddenin son fıkrası gereğince yapılan yazılı bildirimini izleyen altı ay içinde ilk genel kurul toplantılarını yapmak ve zorunlu organlarını oluşturmakla yükümlüdürler.”*

²⁶⁰ Yargıtay 2. HD, T. 14.06.2007, E. 2007/8968, K. 2007/10079 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Davalı dernek; kuruluş bildirimini, tüzüğünü ve gerekli diğer belgeleri, yerleşim yerinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirine 1.11.2005 tarihinde "alındı belgesi" karşılığı vererek, bu tarihte tüzel kişilik kazanmıştır.(TMK.md.59) Mülki amirlikçe yapılan inceleme sonucu; kuruluş bildiriminde, tüzüğünde ve belgelerde kanuna aykırılık ve noksanlık bulunmadığı belirlenerek, bu husus davalı derneğe yazı ile 20.1.2006 tarihinde bildirilmiştir. Dosyaya sunulan belgelerden davalı dernek, ilk genel kurul toplantısını, yasada belirlenen (TMK.'nun değişik 62. mad.) altı aylık süre içinde 11.6.2006 tarihinde yapmış ve zorunlu organlarını oluşturmuştur. Genel kurul sonuçlarına ilişkin bildirim, Dernekler İl Müdürlüğüne, genel kurulu izleyen 30 gün içinde (Dernekler K.m.23) verilmemiş olması, cezai yaptırımı gerektiren bir husus olup, derneğin Türk Medeni Kanununun 87/2. maddesi gereğince kendiliğinden dağıldığının tespitini gerektirmez. O halde, davanın reddi gerekirken,*

TMK m. 74 hükmüne göre²⁶¹ dernek tüzüğünde üç yıldan uzun olmayan aralıklarla belirtilen zamanlarda yapılacağı ifade edilen toplantılar, “olağan toplantılardır”. Dernek tüzüğünde olağan toplantıların yapılacağı zamanın belirtilmesi, Dernekler Kanunu m. 4/b. d hükmünde²⁶² bir zorunluluk olarak ifade edilmiştir²⁶³. TMK m. 74 hükmüne göre dernek üyelerini, olağan genel kurul toplantısına kural olarak yönetim kurulu çağırır. Genel kurul toplantısının, olağan toplantı niteliğinde olması için çağrıyı yapanın illaki yönetim kurulu olması gerekmez²⁶⁴. Burada önemli olan, tüzükte belirtilen olağan toplantı zamanında ve olağan toplantı gündemiyle toplanmaktır. Bu toplantılar, uygulamada genellikle derneğin etkili denetimi bakımından yılda bir kez olacak şekilde yapılır²⁶⁵. Olağan toplantıların iki kez üst üste yapılamaması durumu, TMK m. 87 hükmünde derneğin kendiliğinden sona erme sebebi olarak düzenlenmiştir²⁶⁶. Bu kural uygulanırken dernek tüzüğüne göre belirlenen olağan genel kurul toplantı tarihi dikkate alınır²⁶⁷.

isteğin kabulü doğru görülmemiştir...”. Aynı yöndeki diğer bir karar için bkz. Yargıtay 7. HD, T. 12.04.2012, E. 2012/1079, K. 2012/2673, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

²⁶¹ TMK m. 74 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul, tüzükte belirtilen zamanda yönetim kurulunun çağrısı üzerine toplanır.

Olağan genel kurul toplantılarının en geç üç yılda bir yapılması zorunludur.”

²⁶² Dernekler Kanunu m. 4 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “Her derneğin bir tüzüğü bulunur. Bu tüzükte aşağıda gösterilen hususların belirtilmesi zorunludur: ...d) Genel kurulun toplanma şekli ve zamanı...”

²⁶³ Dernekler Kanunu m. 4 hükmünün, gerçekten de tüzükte bulunması gerekmeyen bazı konuların tüzükte düzenlenmesini zorunlu tutması sebebiyle eleştirisi için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 138-139. Bu hükmün yürürlükten kalkan kanun döneminde karşılığı olan hükmün düzenlenmesindeki amacın, “muvazaalı derneklerin kurulmasını önlemek, gizli amaç güden derneklerin vücut bulmasına engel olmak, üyelerin hak ve yükümlülüklerini önceden olabildiği kadar bilerek derneklere girmelerini sağlamak, ileride üyelerle dernek tüzel kişiliği arasındaki uyumsuzlukların çıkmasını önceden gidermek ve benzeri halleri bertaraf etmek” olduğuna dair karar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 01.02.1974, E. 391, K. 590, İkizler, **a.g.e.**, s. 43, dn. 62.

²⁶⁴ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 88; Saka, **a.g.e.**, s. 91; İkizler, **a.g.e.**, s. 149.

²⁶⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 175; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 609; Saka, **a.g.e.**, s. 92; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 228.

²⁶⁶ Toplantının iki kez üst üste yapılamaması şartının gerçekleşmesi bakımından, toplantı yeter sayısı bulunmadığı için bir defadan fazla olmamak üzere geri bırakılan toplantı ile bu geri bırakma sonucunda yapılan toplantının tek bir genel kurul toplantısı olarak kabul edilmesine dair karar için bkz. Yargıtay 9. HD, T. 09.07.1997, E. 1997/12341, K. 1997/14283, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022).

²⁶⁷ Yargıtay 7. HD, T. 17.05.2012, E. 2012/3243, K. 2012/3567 sayılı kararı şu şekildedir: “5253 sayılı Dernekler Kanunu’nun 38. maddesi ile değişik TMK.nun 74/2. maddesinde derneklerin en az üç yılda bir olağan genel kurul toplantısı yapması gerektiği belirtilmiştir. Dernek tüzüğünün 10. maddesinde olağan genel kurulun iki yılda bir Nisan ayında yapılacağı yazılmıştır. Kanunda gösterilen üç yıllık süre genel kurul yapılması için gereken üst sınırı göstermekte olup, dernekler tüzüklerinde üç yıldan fazla bir süre yazamazlar. Kanunda aksi belirtilmediği için dernekler bu sürenin altında bir zamanda genel kurul toplanması kararı alabilecekleri gibi kanun değişikliğinden sonra genel kurul toplantı aralığını üç yıla çıkarmayan derneklerin tüzüklerinde belirtilen aralıklarla toplantı yapmaları gerektiği de kuşkusuzdur. Somut olaya gelince, davalı derneğin en son olağan genel kurulunu 02.04.2006 tarihinde yaptığı, tüzüğüne göre 2008 ve 2010 tarihinde yapması gereken genel kurul toplantılarını yapmadığı anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca, mahkemece davalı derneğin TMK.nun 87/5. maddesi

Bazı önemli sebeplerle genel kurulun olağan toplantılar dışında toplanması ihtiyacı ortaya çıkabilir. TMK m. 75 hükmüne göre²⁶⁸, yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinin beşte birinin yazılı başvurusu üzerine yapılan toplantıya, “olağanüstü toplantı” denir. Dernek tüzüğüyle bu beşte birlik oran azaltılabilir, ancak artırılmaz²⁶⁹. Çünkü bu hüküm, dernek üyelerini korumak amacıyla getirilmiş nisbi emredici nitelikte²⁷⁰ bir kural içerir. Bir olağan toplantıya yeni gündem maddeleri eklenmesi, toplantıyı olağanüstü toplantı haline getirmez. Buna karşılık olağanüstü toplantının, olağan toplantı gündem maddeleriyle toplanmasına da engel yoktur²⁷¹. Fakat olağanüstü toplantı yapılması, TMK m. 74/f. 2 hükmüne göre zamanında olağan toplantı yapılması zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Olağanüstü toplantıda da çağrı yetkisi, olağan toplantıda olduğu gibi, TMK 75/f. 1 hükmüne göre kural olarak yönetim kuruluna verilmiştir.

Ayrıca birer genel kurul toplantısı türü olmasalar da genel kurulun ancak çağrıyla toplanıp karar alabilmesinin istisnaları olan, çağrısız toplanan genel kuruldan ve toplantısız alınan genel kurul kararlarından bahsetmek gerekir.

Toplantısız genel kurul kararları, TMK m. 76/f. 1 hükmüne göre, dernek üyelerini tamamının yazılı katılımıyla oluşur. Bu katılımda aranan şekil şartı, adi yazılı

gereğince kendiliğinden dağıldığının tespitine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi isabetsiz, davacı İçişleri Bakanlığı'nun temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde görüldüğünden kabulü ile hükmün BOZULMASINA, 17.05.2012 gününde oybirliği ile karar verildi.” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022). Benzer uyuşmazlıkların konu edildiği davalarda Yargıtay, derneğin kendiliğinden sona erdiğinin tespitine karar verilmesi ile feshine karar verilmesi arasındaki önemli farka ve Cumhuriyet Savcısının bu davayı açma yetkisinin bulunmadığına dikkat çekmiştir. (Bkz. Yargıtay 4. HD, T. 10.02.2020, E. 2017/1093, K. 2020/428; Yargıtay 18. HD, T. 17.11.2015, E. 2015/17877, K. 2015/16618, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).)

²⁶⁸ TMK m. 75 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul, yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hâllerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı başvurusu üzerine, yönetim kurulunca olağanüstü toplantıya çağrılır.

Yönetim kurulu, genel kurulu toplantıya çağırmasa; üyelerden birinin başvurusu üzerine, sulh hâkimi, üç üyeyi genel kurulu toplantıya çağırarak görevlendirir.”

²⁶⁹ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 89; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 610; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 381; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 319; İkizler, **a.g.e.**, s. 150. Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 15.03.1979, E. 1979/1739, K. 1979/2122, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

²⁷⁰ Dernekle ilgili bazı hükümlerin, korumak istediği kişinin aleyhine düzenlemeyi engelleyip lehine düzenlemeyi serbest bırakmaya yönelik nisbi emredici hükümler olabileceğine dair bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 129; Engin, **Üyelik**, s. 90, dn. 212.

²⁷¹ Saka, **a.g.e.**, s. 93. Karşı görüş için bkz. Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 67. Yargıtay, bir kararında olağanüstü genel kurul toplantısının iptali sebeplerinden biri olarak; “...olağanüstü genel kurulunda görüşülüp karara bağlanan konuların daha geniş katılımlı olağan genel kurulda görüşülmesi gereken konular olduğu...” sebebini gösterse de bunu genel bir kural olarak değil, uyuşmazlık konusu olaya özgü bir ifade olarak yorumlamak gerekir. (Bkz. Yargıtay 9. HD, T. 15.09.2009, E. 2009/31403, K. 2009/23197, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).)

şekildir. Bu şart, bir metnin altına bütün üyelerin imzalarının atılması gibi farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bu şekilde alınacak bir karar son üyenin de imzasını atmasıyla oluşur ve bütün üyelerin imzalarını içeren bu belge, genel kurul karar tutanağı halini alır²⁷².

Genel kurulun ancak çağrı ile toplanıp karar alabileceği kuralının diğer istisnası ise yine TMK m. 76/f. 1 hükmünde ifade edilen genel kurulun çağrısız toplanmasıdır. Usule uygun bir çağrı yapılmadan, genel kurulun toplandığından ve geçerli bir karar aldığından bahsedebilmek için üyelerin tamamının bu toplantıya ve karar alım sürecine katılmaları gerekir. Bu toplantının yürütülmesi ile usule uygun çağrıyla yapılan bir toplantının yürütülmesi arasında bir fark yoktur. Bütün üyelerin katılımıyla açılan çağrısız toplantıyı bir üyenin bile sonradan terk etmesinin, terkten sonra alınacak kararların geçerliliğine etkisi öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre bu tür usul eksiklikleri, kararların iptalinin dava edilebilmesine sebep olur²⁷³. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, bu şekilde alınan kararlar yok hükmündedir²⁷⁴. Çünkü üyelerin tamamının toplantıda toplantı boyunca hazır bulunmasını, istisna bir durum olan çağrısız genel kurul toplantısı için kanunun emrettiği temel unsur olarak kabul etmek gerektiği görüşündeyiz.

Genel kurulun görev ve yetkilerinin sona ermesi, derneğin de sona ermesi anlamına gelir. Bunun yanında genel kurulun da üyesi olan dernek üyesinin, üyeliğinin sona ermesi farklı şekillerde gerçekleşebilir. Dernek üyeliği; üyenin ölümü, tüzel kişiliğinin sona ermesi, gaipliğine karar verilmesi, ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmesi, tüzükte üyelik için aranan şartlardan birini kaybetmesi veya derneğin sona ermesi durumlarında kendiliğinden son bulur²⁷⁵. Ayrıca dernek üyeliğinin, çıkma (istifa) veya üyelikten çıkarma (ihraç) yollarıyla da sona erdirilmesi mümkündür²⁷⁶.

²⁷² Saka, **a.g.e.**, s. 113; Nomer, **a.g.e.**, s. 19-20.

²⁷³ Nomer, **a.g.e.**, s. 63, 67-68.

²⁷⁴ Saka, **a.g.e.**, s. 113-114. Dernek genel kurulunun çağrısız toplanması bakımından da aynı görüşte olduğu şeklinde yorumlanabilecek olan Yargıtay'ın genel kurul toplantısı devam ederken toplantı yeter sayısının altına düşülmesi ve toplantı yeter sayısının hiç sağlanmaması hallerinde alınan kararların yok hükmünde olduğuna ilişkin kararları için bkz. Yargıtay 11. HD, T. 12.04.1999, E. 1999/575, K. 1999/2744; Yargıtay 7. HD, T. 28.12.2010, E. 2010/5797, K. 2010/7597 Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022)

²⁷⁵ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 634; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 150-151. TMK m. 65 hükmünde dernek üyeliğinin kendiliğinden sona ermesi şu şekilde ifade edilmiştir: “Üyelik için kanunda veya tüzükte aranan nitelikleri sonradan kaybedenlerin dernek üyeliği kendiliğinden sona erer.”

²⁷⁶ Üyelikten çıkarma ve çıkma ile ilgili açıklamalar için bkz. 2. Bölüm, II, C, 1 ve 2. Bölüm, III, B.

Diğer organlardan farklı olarak, dernek tüzel kişiliği sona ermeden genel kurul üyelerinin tamamının üyeliğinin sona erdirilmesinin mümkün değildir.

2. Görüşmeleri ve Kararları

TMK m. 79/f. 1 hükmüne göre, “genel kurul toplantısının açılışından sonra, toplantıyı yönetmek üzere, bir başkan ve yeteri kadar başkan vekili ile yazman seçilir.” Toplantı açılışının öncesinde ve sonrasında toplantının yürütülmesi usulüne dair Dernekler Yönetmeliği m. 15 hükmünde ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir²⁷⁷. Ayrıca belirtmek gerekir ki Resmi Gazete’de 21/10/2021 tarihinde yayımlanan ve yayım tarihinde yürürlüğe giren Dernekler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik hükümleriyle genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılması usulü de Dernekler Yönetmeliği’ne eklenmiştir²⁷⁸. Bu konularda, mevzuatın

²⁷⁷ Dernekler Yönetmeliği m. 15 hükmü şu şekildedir: “Genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin listesi toplantı yerinde hazır bulundurulur. Toplantı yerine girecek üyelerin resmi makamlarca verilmiş kimlik belgeleri, yönetim kurulu üyeleri veya yönetim kurulunca görevlendirilecek görevliler tarafından kontrol edilir. Üyeler, yönetim kurulunca düzenlenen listedeki adları karşısına imza koyarak toplantı yerine girerler. Kimlik belgesini göstermeyenler, belirtilen listeyi imzalamayanlar ile genel kurula katılma hakkı bulunmayan üyeler toplantı yerine alınmaz. Bu kişiler ve dernek üyesi olmayanlar, ayrı bir bölümde genel kurul toplantısını izleyebilirler.

Toplantı yeter sayısı sağlanmışsa durum bir tutanakla tespit edilir ve toplantı yönetim kurulu başkanı veya görevlendireceği yönetim kurulu üyelerinden biri tarafından açılır. Toplantı yeter sayısı sağlanamaması halinde de yönetim kurulunca bir tutanak düzenlenir.

Açılıştan sonra, toplantıyı yönetmek üzere bir başkan ve yeteri kadar başkan vekili ile yazman seçilerek divan heyeti oluşturulur.

Dernek organlarının seçimi için yapılacak oylamalarda, oy kullanan üyelerin divan heyetine kimliklerini göstermeleri ve hazırlanmış listesindeki isimlerinin karşılıklarını imzalamaları zorunludur.

Toplantının yönetimi ve güvenliğinin sağlanması divan başkanına aittir. Genel kurul, gündemdeki konuların görüşülerek karara bağlanmasıyla sonuçlandırılır. Genel kurulda her üyenin bir oy hakkı vardır; üye oyunu şahsen kullanmak zorundadır.

Toplantıda görüşülen konular ve alınan kararlar bir tutanağa yazılır ve divan başkanı ile yazmanlar tarafından birlikte imzalanır. Toplantı sonunda, tutanak ve diğer belgeler yönetim kurulu başkanına teslim edilir. Yönetim kurulu başkanı bu belgelerin korunmasından ve yeni seçilen yönetim kuruluna yedi gün içinde teslim etmekten sorumludur.

Mahkemece kayyım atanması veya Medeni Kanununun 75 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre görevlendirilme yapılması halinde, bu maddede yönetim kuruluna verilen görevler bu kişiler tarafından yerine getirilir.”

²⁷⁸ 21/10/2021 tarihinde yürürlüğe giren, Dernekler Yönetmeliği m. 15/A hükmü şu şekildedir: “Kanununun ek 2 nci maddesi uyarınca dernekler, genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarını elektronik ortamda da yapabilirler.

Dernekler elektronik ortamda yapılacak genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarını Bakanlık Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülüp onaylanan elektronik sistemler üzerinden yapabilirler. Söz konusu sistemlere işlenecek veriler, 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun ilgili hükümlerine uygun olarak işlenir ve muhafaza edilir.

Genel kurul yapılmasına ilişkin alınan yönetim kurulu kararında ve genel kurul ilanında genel kurulun hangi yöntemle yapılacağı belirtilir. Elektronik ortamda alınacak yönetim kurulu kararları fiziksel ortamda tutulan yönetim kurulu karar defterinden ayrı olarak tarih ve sıra sayısı ile elektronik ortamda saklanır.

Kanunda, Türk Medeni Kanununda, bu Yönetmelikte ve derneklerin kendi tüzüklerinde yer alan genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarının fiziki ortamda gerçekleştirilmesine yönelik bütün usul ve

emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla dernek tüzüğünde ve ikincil düzenlemelerde hükümlere yer verilebilir. Hakkında hüküm bulunmayan durumlarda konuya ilişkin örf ve adet kurallarına göre hareket edilmelidir²⁷⁹.

Konuk ya da gözlemci sıfatıyla toplantı yerinde bulunanlar dışında, genel kurul toplantılarına yalnızca üyeler katılabilirler²⁸⁰. Genel kurul toplantısında, kural olarak yalnızca gündemde belirtilen konular görüşülüp karara bağlanabilir ve azınlığın gündeme konu eklenmesini sağlama hakkı vardır. Üyenin, gündemle bağlılık ilkesi kapsamında, gündemdeki konularla ilgili görüş ve düşüncelerini bildirmesi, katılma haklarıyla doğrudan ilişkilidir. Üyelere bu hakları kullandırılırken TMK m. 68 hükmündeki eşitlik ilkesine ve TMK m. 69 hükmündeki temsil yasağına uygun hareket edilmesi gerekir²⁸¹. Üyelerin görüşlerini bildirmesinin ifadesi olan görüşme ile karar farklı kavramlar olduğundan, toplantıda görüşülecek bir konu hakkında karar da alınacaksa gündemde bu konu hakkında karar alınacağına da belirtilmesi gerekir. Ancak gündemde karar alınacağı belirtilen bir konunun zaten toplantıda görüşülmesi gerekeceğinden, gündemdeki karar alınacağına dair ifadenin görüşmeyi de kapsadığını belirtilmiştir²⁸².

Hakkında karar alınacak gündemdeki bir konunun, yeteri kadar görüşülerek aydınlatılması, üyelerin oylarını sağlıklı bir şekilde kullanmaları bakımından önemlidir. Bu görüşmelerin yürütülmesi ve yönetilmesi görevi, genel kurul başkanına veya başkanlık divanına aittir. Ancak görüşülecek konuların ve konuşmaların sırası, toplantıya ara verilmesi, görüşmenin sonlandırılması gibi toplantı düzenine ilişkin belirlemeler, genel kurul tarafından yapılmalıdır. Görüşülmesi için gündemde yer

esaslar elektronik ortamda yapılan toplantılar için de geçerlidir. Elektronik ortamda gerçekleştirilen toplantılara ilişkin her türlü bilgi, belge ve kayıt dernek tarafından muhafaza edilir.

Elektronik ortamda yapılacak dernek genel kurul veya yönetim kurulu toplantılarına katılacak üyeler sisteme, güvenli elektronik imza veya iki faktörlü kimlik doğrulama sistemi kullanarak giriş yaparlar. Kullanılacak elektronik sistemlerin, fiziki ortamda yapılan toplantılardaki divan oluşturma, oylama, söz alma, önerge verebilme ve benzeri tüm işlemlerin elektronik ortamda da yapılabilmesini sağlayan tasarım, yedekleme ve mevzuata uygun arşivleme kapasitesine; yetkisiz erişimlere ve saldırılara karşı gerekli ağ ve sistem güvenliğine sahip olması gerekmektedir.

Fiziki ortamda gerçekleştirilen toplantıların mevzuata aykırı yapılması durumunda uygulanan yaptırımlar elektronik ortamda yapılan toplantılar için de geçerlidir.”

²⁷⁹ Köprülü, **Medeni**, s. 516.

²⁸⁰ Özsunay, **a.g.e.**, s. 195. Genel kurul toplantısına katılan konukların, derneğin yönetimiyle ve genel kurulda görüşülen konularla ilgili görüş bildirmemeleri ve derneğin iç işleyişine müdahale niteliğinde açıklamalar yapmamaları gerekir. (Bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 275.)

²⁸¹ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 669-670; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 615; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 294-295.

²⁸² Saka, **a.g.e.**, s. 128. Genel kurulun, kural olarak gündemde yer almayan bir konu ile ilgili karar alma ehliyeti bulunmadığı ile ilgili bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 22, dn. 87.

almasına gerek olmayan, usul hakkındaki bu konuların toplantıda öncelikle görüşülmesi gerekir. Bu konularda başkanın veya üyenin önerisinin genel kurulda oylanması yoluyla karar verilebilir.²⁸³

Bir kurul organ olan genel kurulda kararlar, önerilerin oylanması ile alınır. Hukuki niteliği bakımından çok taraflı hukuki işlem olan genel kurul kararı, üyelerin oy şeklinde ortaya çıkan irade açıklamalarını, başkanlık divanına yöneltmeleriyle oluşur²⁸⁴. Usule uygun alınan ve hukuka aykırı olmayan kararlar, toplantıya katılmayan ve karar hakkında olumsuz oy kullananlar da dahil, bütün üyeler için bağlayıcıdır. Buna karşılık bir iç organ olması sebebiyle genel kurulun kararları, dış organ tarafından icra edilmeden dış ilişkide üçüncü kişileri etkilemez²⁸⁵. TMK m. 81/c. 1 hükmünde de ifade edildiği gibi genel kurul kararları, kural olarak toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile alınır. Ayrıca TMK m. 81/c. 2 hükmünde de “*tüzük değişikliği ve derneğin feshi kararları, ancak toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınabilir*” ifadeleriyle bu iki karar için farklı bir karar yeter sayıları öngörülmüştür.

Tüzükte, karar yeter sayısı bakımından farklı çoğunluklar belirlenmesi mümkündür²⁸⁶. Örneğin tüzükte genel kurul kararının salt çoğunlukla değil de nitelikli çoğunluk veya nispi çoğunlukla alınacağı ifade edilebilir. Nispi çoğunluk esasına göre en fazla sayıdaki oy yönünde seçim yapılmış veya karar alınmış olur²⁸⁷. Seçim dışında bir örnek vermek gerekirse; 50 üyenin katıldığı bir toplantıda bir öneriye karşı 25 kabul yönünde, 18 ret yönünde ve 7 çekimser oy kullanılmışsa öneri nispi çoğunluğa göre kabul edilmiş olur. Buna karşılık karar yeter sayısı bakımından toplantıya katılanların salt çoğunluğu, toplantıya katılan üyelerin yarısından fazlasının olumlu oy vermiş olması anlamına gelir. Yani sayımda, oy vermekten çekinenlerin oyları, ret yönünde sayılır. Oyların eşitliği durumunda, öğretilerdeki bir görüşe göre, dernek tüzüğündeki ve

²⁸³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 195-197; Saka, **a.g.e.**, s. 128-129, 135-137; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 294, 308 Başkanın yetkilerinin daha geniş olduğunu savunan karşı görüş için bkz. Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 90.

²⁸⁴ Özsunay, **a.g.e.**, s. 206; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 64; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 616; Nomer, **a.g.e.**, s. 14, 25-27; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 316-317. Anonim şirketlerde genel kurul kararlarının, çok taraflı hukuki işlem olarak nitelenmesinin hukuk hissini daha çok okşadığına dair açıklamalar için bkz. Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 8. Baskı, Oniki Levha, İstanbul, 2017, s. 12-13. Ayrıca bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 15-16.

²⁸⁵ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 64; Nomer, **a.g.e.**, s. 46-47; Saka, **a.g.e.**, s. 138-139; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 320-321.

²⁸⁶ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 91; Nomer, **a.g.e.**, s. 40; İkizler, **a.g.e.**, s. 159.

²⁸⁷ Zevkililer/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 671; Nomer, **a.g.e.**, s. 41; İkizler, **a.g.e.**, s. 159.

dernek geleneğindeki çözüm yoluna göre hareket edilmesi gerekir²⁸⁸. Bizim de katıldığımız diğer görüş ise bu durumda önerinin kabul edilmemiş sayılacağını savunur²⁸⁹. Çünkü genel kurulun bir önerinin kabulü yönünde karar alması için salt çoğunluğun olumlu oyu gerekiyorsa eşitlik durumunda, bu çoğunluk sağlanamamış demektir. Her üyenin bir oy hakkı olduğu ve dolayısıyla oyların eşitliği, kanunun emredici hükmü niteliğindedir. Bu hükme aykırı olacak şekilde, dernek tüzüğü veya geleneğinin bazı durumlarda bazı oylara üstünlük tanınması, hukuka aykırı olur²⁹⁰. Ancak dernek tüzüğünde objektif olarak, çeşitli kararlar için kanunda öngörülenden fazla oranı arayan şekilde, farklı karar yeter sayıları öngörülmesi tabii ki de mümkündür²⁹¹. Bu durum da zaten oyların eşitliğine aykırı olmaz. Tüzükte, bazı konularda tüzük değişikliği yapılabilmesi için üçte iki çoğunluktan daha ağır bir karar yeter sayısına ulaşılması öngörülmüşse daha ağır yeter sayı öngören tüzük hükmünün değiştirilebilmesi için de üçte iki çoğunluk değil o hükümde ifade edilen karar yeter sayısına ulaşılması gerekir²⁹².

Derneğin en yüksek organı olan genel kurulun kanuna veya dernek tüzüğüne aykırı kararlarına karşı itirazların, mahkemede²⁹³ söz konusu karar hakkında iptal davası açılarak ileri sürülebileceği, TMK m. 83 hükmüyle²⁹⁴ düzenlenmiştir. Buna

²⁸⁸ Egger, **a.g.e.**, s. 104; Özsunay, **a.g.e.**, s. 203; Nomer, **a.g.e.**, s. 38-39. Bu durumda dernek geleneğinden bahsetmeyip sadece tüzüğe bakılabileceğini ifade eden görüş için bkz. Arsebük, **a.g.e.**, s. 220; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 671. Tüzükte, oyların eşitliği halinde başkanın oyunu kullandığı tarafın üstün tutulacağı düzenlemesine geçerli bir şekilde yer verilebileceği görüşü için bkz. Kemal Fikret Arık, **Türk Hususi Hukuk Sistemi ve Yargı Sistemi**, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1964, s. 84.

²⁸⁹ Köprülü, **Medeni**, s. 517; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 91; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 322; Saka, **a.g.e.**, s. 140; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 312.

²⁹⁰ Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 141-142.

²⁹¹ Arsebük, **a.g.e.**, s. 220; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 75; Doğanay, **a.g.e.**, s. 73; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 91; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 385; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 322. Bu düzenlemelerin, genel kurulun karar almasını imkansızlaştıracak veya son derece zorlaştıracak şekilde yapılmaması gerektiği yönünde açıklamalar için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 314.

²⁹² İkişler, **a.g.e.**, s. 327.

²⁹³ Bu dava, derneğin davanın açıldığı zamandaki merkezini bulunan asliye hukuk mahkemesinde açılır. (Bkz. Nejat Aydın Aysay, "Hakimin Derneklere ve Kararlarına Müdahalesi", **Adalet Dergisi**, C. I, S. 5-8, Ankara, 1963, s. 614; Saka, **a.g.e.**, s. 173-175; Yargıtay 18. HD, T. 10.07.2012, E. 2012/6590, K. 2012/8977, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).) Genel kurul kararlarının iptali için tahkim yoluna gidilip gidilemeyeceği öğretide tartışmalıdır. (Bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 121; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 363; Saka, **a.g.e.**, s. 176-178; Moroğlu, **a.g.e.**, s. 305 vd.; Nomer, **a.g.e.**, s. 177-180 ve orada anılan yazarlar.) Buna karşılık iptal davalarında derneği temsil eden organın davayı kabul etme veya sulh olma yetkisi bulunmadığından bu uyuşmazlıklara ilişkin arabulucuya da başvurulamayacağını kabul etmek gerekir. (Bkz. 2. Bölüm, I, C, 1.)

²⁹⁴ TMK m. 83 hükmü şu şekildedir: "Toplantıda hazır bulunan ve kanuna veya tüzüğe aykırı olarak alınan genel kurul kararlarına katılmayan her üye, karar tarihinden başlayarak bir ay içinde; toplantıda hazır bulunmayan her üye kararı öğrenmesinden başlayarak bir ay içinde ve her hâlde karar tarihinden başlayarak üç ay içinde mahkemeye başvurmak suretiyle kararın iptalini isteyebilir."

göre genel kurul kararlarının bu “bozucu yenilik doğuran dava²⁹⁵” ile iptal edilebilmesi, ancak bazı şartların gerçekleşmesiyle mümkündür.

TMK m. 83 hükmünde ifade edilen iptal davasının konusu, yalnızca genel kurul kararları²⁹⁶ olabilir. TMK m. 83/f. 2 hükmünden anlaşılacağı üzere diğer organların kararlarına karşı üyenin, genel kurula şikayet hakkını kullanması mümkündür. Bu imkan kullanılarak, dernek içi denetim yoluyla diğer organ kararı ortadan kaldırılabilecekken doğrudan iptal davası açılmasında, hukuki yarar da kanuna uygunluk da yoktur²⁹⁷. Buna göre diğer organ kararıyla ilgili konunun genel kurulda görüşülüp karara bağlanmasından sonra üye, ilgili genel kurul kararının iptalini dava edebilir²⁹⁸. Dernek içi denetim yollarının belirlenmesinde, kanunla verilen iptal davası açma hakkını zorlaştıracak veya ortadan kaldıracak düzenlemeler yapılmamasına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde üyenin dava açma hakkını korumaya yönelik

Diğer organların kararlarına karşı, dernek içi denetim yolları tüketilmedikçe iptal davası açılmaz.

Genel kurul kararlarının yok veya mutlak butlanla hükümsüz sayıldığı durumlar saklıdır.”

²⁹⁵ Dernek genel kurul kararının iptali davasının, bozucu bir yenilik doğuran dava olduğu ile ilgili açıklamalar için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 176; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 375-377.

²⁹⁶ Buradaki “genel kurul kararı” ifadesinin nelerin anlaşılması gerektiği ile ilgili açıklamalar için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 120-122.

²⁹⁷ Yargıtay 18. HD, T. 10.07.2012, E. 2012/6100, K. 2012/8978 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Türk Medeni Kanununun 73. maddesinde, derneğin nihai kararlarının en yetkili organ olan genel kurul tarafından verileceği, 83. maddesinin 2. fıkrasında ise derneğin diğer organ kararlarına karşı dernek içi denetim yolları tüketilmedikçe iptal davası açılmayacağı hükme bağlanmış olup, genel kurulun onayı olmayan yönetim veya disiplin kurulu kararlarının derneğin denetim yolları tüketilmiş kararları olarak kabul edilemez. Somut olaya gelince; davacı dernek, kendi yönetim kurulunun 13.04.2009 tarihli 52,53,54 sayılı kararlarının iptalini istemiş ise de, kendi kararlarının değiştirilmesi yönünde yönetim kurulunda her zaman yeni bir karar alabileceği gibi, bu konunun dernek genel kurulunda görüşülmesini sağlayabileceğinden, davacı derneğin genel kurulunda da bu konuda alınmış bir karar bulunmadığından ve davacının dava açmakta hukuki yararı da olmadığı anlaşıldığından, davanın reddine karar verilmesi gerekirken kabulü doğru görülmemiştir...*”. Aynı yöndeki diğer kararlar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 13.04.1976, E. 1976/1713, K. 1976/3227; Yargıtay 2. HD, T. 28.04.2003, E. 2003/5094, K. 2003/6155; Yargıtay 18. HD, T. 19.03.2013, E. 2013/2609, K. 2013/4191, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022); Yargıtay 18. HD, T. 21.06.2016, E. 2015/12465, K. 2016/9978, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022). Buna karşılık Yargıtay, sendika genel merkez yönetim kurulu kararlarının TMK m. 83 hükmüne göre iptalinin dava edilebileceğine yönelik kararlar da vermektedir. (Bkz. Yargıtay HGK, T. 02.02.2000, E. 2000/9-54, K. 2000/43; Yargıtay 22. HD, T. 07.05.2019, E. 2019/2816, K. 2019/9902; Yargıtay 22. HD, T. 7.6.2012, E. 2012/9326, K. 2012/12700, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).)

²⁹⁸ Egger, **a.g.e.**, s. 134; Aysoy, **a.g.m.**, s. 609; Arık, **a.g.e.**, s. 85; Köprülü, **Medeni**, s. 488; Özsunay, **a.g.e.**, s. 207, 219; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 92; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 323; İkizler, **a.g.e.**, s. 273. Kesin hükümsüz diğer organ kararları hakkında dernek içi denetim yollarının tüketilmeden herkes tarafından tespit davası açılabilir. (Bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 106-109) Dernek içindeki bir uyuşmazlığın genel kurulda çözüm yolu olduğu sürece yargı yoluna gidilemeyeceğine dair Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay HGK, T. 08.05.2002, E. 2002/2-300, K. 2002/385, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022); Yargıtay 7. HD, T. 20.01.2011, E. 2010/4184, K. 2011/173; Yargıtay 18. HD, T. 26.06.2012, E. 2012/7041, K. 2012/8107, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

değerlendirme yapılması gerekir²⁹⁹. Yargıtay, tüzükte genel kurul dışındaki bir organ kararının kesin olduğuna dair bir hüküm varsa bu hükme göre, ilgili organ kararının doğrudan iptalinin dava edilebileceğini belirtmiştir³⁰⁰. Yargıtay bu kararında, bizim de katıldığımız *"asil olanın, dernek uyuşmazlıklarının öncelikle kendi bünyeleri içinde çözülmesidir"* ilkesinden yola çıkarak katılmadığımız bir sonuca varmıştır. Burada yapılması gerekenin; genel kurul dışındaki bir organın kararını genel kurul denetimine kapatan tüzük hükmünün kesin hükümsüz olduğunu ifade ederek üyeye her halde genel kurula şikayet hakkını tanımak olduğu düşüncesindeyiz. Aksi halde uyuşmazlıkların öncelikle dernek içinde çözülmesinin ifadesi olan ve ancak genel kurul kararlarının iptalini mümkün gören TMK m. 83 hükmüne aykırı hareket edilmiş olur.

Genel kurul kararının, iptal edilebilmesi için kanuna veya dernek tüzüğüne aykırı olması gerekir³⁰¹. Bizce de yerinde olan görüşe göre, genel kurul kararı alınırken verilmiş olan olumlu oy sayısı, kararın aykırı olduğu tüzük hükmünü değiştirmeye yeten çoğunluktan fazla olsa bile karar, ilgili tüzük hükmüne aykırı olması sebebiyle iptal edilebilir³⁰². Kanuna veya tüzüğe açıkça aykırı olmasa bile derneğin iç düzenine

²⁹⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 357.

³⁰⁰ Yargıtay 2. HD, T. 01.11.2007, E. 2007/5059, K. 2007/14643 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: *"...Dernekler hukukunun temel ilkesi, "asil olanın, dernek uyuşmazlıklarının öncelikle kendi bünyeleri içinde çözülmesidir." Dolayısıyla böyle bir olanak mevcut bulunduğu sürece yargı organlarına başvurulması yolu kabul edilemez. (2. HD'nin 13.05.1991 tarihli ve 4597 esas, 7587 karar sayılı kararı.) Bu ilke, Türk Medeni Kanunu'nun 83/2. maddesinde "Diğer organların kararlarına karşı, dernek içi denetim yolları tüketilmedikçe iptal davası açılmaz" şeklindeki hükümle açık biçimde hükme bağlanmıştır. Dernek tüzüğü'nün 66. maddesinde "Disiplin Kurulunca verilen bir yıla kadar geçici çıkarma cezalarına ilişkin kararın kesin olduğu, hiçbir itiraz merciinin bulunmadığı" belirtilmektedir. Tüzükte yer alan bu hüküm, disiplin kurulunca verilen bir yıla kadar geçici çıkarma kararlarına karşı, dernek içi denetim yollarını kapatmıştır. Davacının, tüzük hükümlerine göre, kendisi hakkındaki geçici çıkarma kararını, derneğin en yetkili karar organı olan genel kurula (TMK m. 73) taşıma olanağı bulunmamaktadır. Bu durumda davacıya, yargı organına başvurma olanağı tanımamak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 36. maddesinde yer alan hak arama hürriyetinin ihlali sonucunu doğurur. O halde, işin esasının incelenmesi gerekirken yazılı gerekçe ile isteğin reddi doğru bulunmamıştır..."* Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

³⁰¹ Yargıtay 18. HD, T. 22.12.2015, E. 2015/20363, K. 2015/18995 sayılı kararının dernek tüzüğüne aykırı genel kurul kararının iptali ile ilgili kısmı şu şekildedir: *"... davalı dernek tüzüğü'nün 29. maddesinde, onur ve danışma kurulunun derneğin en yüksek organı olduğu, kurulun Bakırköy'ün ticari ve iş hayatında geniş bilgi ve tecrübeleri olan, dernek asil ve şeref üyeleri arasından seçilen 40 kişiden oluşacağı... davalı derneğin onur kurulunun 40 kişiden oluşması gerektiği halde, 09.12.2012 tarihli genel kurulda onur kuruluna toplamda 47 kişi seçildiği anlaşıldığından; yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında, davalı derneğin 09.12.2012 tarihli genel kurulunda dernek tüzüğü'nün 29. maddesine açıkça aykırı olarak genel kurul gündeminin 8. maddesine göre 47 kişinin onur kuruluna seçildiği gözetildiğinde, bu seçimin tüzüğe aykırı olarak yapıldığı bu nedenle onur kurulu seçimine ilişkin kararın iptali gerekirken davanın tamamen reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir."* Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

³⁰² İközler, **a.g.e.**, s. 349-353. Bu durumda tüzüğü'nün sadece somut olay bakımından yürürlükten kalktığını savunan karşı yöndeki görüş için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 144-145.

ilişkin kuralların, hakkın kötüye kullanılması yasağının, örf ve adet kurallarının ihlal edildiği durumlarda da genel kurul kararı iptal edilebilir³⁰³. Ancak kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine, kişilik haklarına ve ahlaka aykırı genel kurul kararları, TBK m. 27/f. 1 hükmüne göre³⁰⁴ zaten baştan itibaren kesin olarak hükümsüz olacağından bunların iptal davasına konu edilmesine gerek yoktur³⁰⁵. Eğer dernek tüzüğünde yer alan hüküm, kanunun emredici bir hükmüne aykırıysa genel kurul kararı, bu tüzük hükmüne uygun olarak alınsa bile kanunun emredici hükmüne aykırıysa hiçbir hukuki sonuç doğurmaz³⁰⁶. Ayrıca kararın oluşması için kanunun emrettiği temel unsurlardan en az biri bulunmuyorsa ortada bir karar yoktur³⁰⁷. TMK m. 83/f. 3 hükmünde de genel kurul kararının yokluğu ve kesin hükümsüzlüğü hallerinin saklı olduğu belirtilerek, bu durumlarda iptal davası açmaya ilişkin şartların aranmayacağı ortaya koyulmuştur. Örneğin Yargıtay'ın bir kararına göre³⁰⁸, derneğe üye olmayan kişilerin katılımıyla gerçekleşen genel kurul toplantısında alınan kararlar,

³⁰³ Egger, **a.g.e.**, s. 136-139; Aysoy, **a.g.m.**, s. 611-612; Özsunay, **a.g.e.**, s. 207; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 323; Nomer, **a.g.e.**, s. 138-149; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 379-380. Anonim şirket ve sendika genel kurul kararlarının iptali davalarında dikkate alınan, usule ilişkin hükümlere aykırı olarak alınmış olan kararların iptal edilebilmesi için aykırılığın sonuca etkili olmuş olmasının ifadesi olan “etki kuralının” (illiyet bağının) dernek genel kurul kararlarının iptali davalarında da dikkate alınması gerektiği görüşü için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 387-395; Nomer, **a.g.e.**, s. 149-159.

³⁰⁴ TBK m. 27/f. 1 hükmü şu şekildedir: “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.*”

³⁰⁵ TBK m. 27 hükmünün niteliğine uygun düştüğü ölçüde genel kurul kararlarına da uygulanması gerektiği hakkında açıklamalar için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 75.

³⁰⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 358; Nomer, **a.g.e.**, s. 143-144. Yargıtay 10. HD, T. 17.09.1976, E. 1976/6690, K. 1976/5919 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Buyurucu nitelikteki yasa kurallarına aykırı biçimde, olayla ilgili olarak ikinci toplantı ve gazete ilanı arasındaki öneli kısaltır nitelikteki hükümlere ana statülerde yer verilemez ve buna dayanılarak yapılan işlemler buyurucu yasa hükümlerine aykırılığı nedeniyle hukuki hiç bir sonuç doğuramaz...*”. Aynı yöndeki bir başka karar için bkz. Yargıtay 10. HD, T. 18.11.1976, E. 1976/3094, K. 1976/7813, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

³⁰⁷ Dernek genel kurul toplantıları bakımından da uygulanması gereken bir kuralı ifade eden Yargıtay 11. HD, T. 12.04.1999, E. 1999/575, K. 1999/2744 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Toplantı devam ederken hazır bulunanların sayısının toplantı yeter sayısı olan 138'in altına indiğinden, bundan sonra genel kurulca karar alınması mümkün değildir. Şayet alınmışsa bu kararlar da yok hükmündedir. Mahkemece yasa ve ana sözleşmenin belirtilen hükümleri göz ardı edilerek, yazılı gerekçe ile davanın reddedilmesi doğru görülmüştür...*” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022) Karşı yöndeki görüş için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 24.

³⁰⁸ Yargıtay HGK, T. 28.05.2008, E. 2008/2-408, K. 2008/414 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Yani TMK. 83 /son maddesi gözetildiğinde, üye olmayan şahısların katılımıyla genel kurul toplantısı yapılmışsa alınan kararların iptalini istemek için muhalefette bulunmaya dahi gerek yoktur. Davacı, genel kurulun, üye olmayan şahısların katılımı ile yapıldığını ileri sürmüştür. Mahkeme öncelikle bu husustaki delilleri noksansız toplayarak ve daha önce ibraz edilen delilleri de göz önünde bulundurarak gerek gördüğü takdirde, bilirkişiden raporda alarak bir karar vermelidir...*”. Aynı şekilde toplantı yeter sayısı sağlanmadan alınan genel kurul kararının yok hükmünde olduğuna dair karar için bkz. Yargıtay 7. HD, T. 28.12.2010, E. 2010/5797, K. 2010/7597. TMK m. 83/f. 3 hükmü kapsamına giren bir durumda iptal davası açmaya ilişkin hak düşürücü sürelerin uygulanması imkanı bulunmadığına dair aynı yöndeki benzer bir karar için bkz. Yargıtay 9. HD, T. 29.05.2012, E. 2012/11135, K. 2012/18856, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

TMK m. 83/f. 3 hükmü kapsamına girer³⁰⁹. Bu hüküm kapsamına giren bir kararın yokluğu veya kesin hükümsüzlüğü; her ilgili tarafından, herhangi bir süre sınırı olmadan, tespit davasına konu edilebilir³¹⁰.

Kanun koyucu, genel kurul kararının iptali davasını açma hakkını yalnızca dernek üyelerine tanımıştır³¹¹. Derneğe üye olmayan kişilerin, derneğe karşı bu davayı açma hakları yoktur³¹². Ancak genel kurul kararının iptali davasını açabilmek için sadece dernek üyesi olmak da yeterli değildir. TMK m. 83 hükmüne göre genel kurul kararının iptali, ancak kararın alındığı toplantıya katılmayan veya karar oylanırken olumlu oy kullanmamış olan üyeler tarafından talep edilebilir. Yoksa zaten kararın alınmasına olumlu oy vererek katılan üyenin, sonradan bu kararın iptalini dava etmesi, hukukça korunamayacak çelişkili bir davranıştır³¹³. Kanun hükmündeki “karara

³⁰⁹ Karşı yöndeki görüş için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 65.

³¹⁰ Egger, **a.g.e.**, s. 135-136; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 64-65; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 95; Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 92; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 323. Bkz. Yargıtay 11. HD, T. 28.05.1986, E. 1986/1503, K. 1986/3243, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022). Duruma göre genel kurul kararının iptalinin mi, yokluğunun mu yoksa kesin hükümsüzlüğün mü dava edilebileceği ayrımı ile ilgili ayrıntılı açıklamalar ve görüşler için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 357, 359; Nomer, **a.g.e.**, s. 52-104; Moroğlu, **a.g.e.**, s. 67-76; İkizler, **a.g.e.**, s. 338-340; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 336-364, 380-383. Konuyla ilgili belirlemelere yer veren Yargıtay 11. HD, T. 06.07.1978, E. 1978/3158, K. 1978/3661 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Bir kararın meydana gelmesi için yasanın öngördüğü öge ve koşulların hiç birisi mevcut olmadığı takdirde o karar yok farzolanmalıdır (E.Hirş, 1946 Sh.296) Şayet karar, içeriği esasa ilişkin öğeleri yönünden BK.nun 19 ve 20.maddelerinde yazılı olduğu gibi, kamu düzenine, yasanın kat'i surette emrettiği hukuki kurallara veya adaba ve ahlaka aykırı yahut konusu imkansız ise o zaman kararın mutlak butlan ile sakat olduğu kabul edilmelidir... .. Eğer karar, içeriği itibariyle yasanın emredici değil de, yorumlayıcı kurallarına aykırı ise ya da yasada yazılı şekil koşulu eksik olarak yerine getirilmiş ise o takdirde ortada, iptali mümkün bir karar var demektir...” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022).

³¹¹ Yargıtay 2. HD, T. 05.04.2005, E. 2005/2447, K. 2005/5451 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Dava; davalı derneğin 13.07.2002 tarihinde yapılan genel kurulunun ve bu genel kurulda alınan kararların iptali isteğine ilişkindir... ..Davalı Dernek Başkanlığınca dosyaya gönderilen 17.12.2003 tarihli cevap ve bunun ekindeki 12.12.2003 tarihli sicil kurulu raporu ile dayanağı belgelere göre; davalının üyelik için yaptığı başvuru formunda imzası bulunmadığı gibi, davacı hakkında üyeliğe kabul konusunda yetkili organ tarafından verilmiş bir kararda bulunmamaktadır. Bu durumda davacı dernek üyesi kabul edilemez. Verilen ve bu doğrultuda oluşan yerel mahkeme kararı doğrudur.” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

³¹² Köprülü, **Medeni**, s. 489; Özsunay, **a.g.e.**, s. 208; Nomer, **a.g.e.**, s.180-182, 188. Hem bu kuralı hem de üyelik başvurusu kabul edilmeyen -yani dernek üyesi olmayan- kişinin genel kurul kararının iptalini dava edebileceğini belirten görüş için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 351 ve 360. Derneğin diğer organlarına ve bu organların dernek üyesi olmayan üyelerine de genel kurul kararlarının tüzüğe aykırılığı sebebiyle iptali davası açma hakkının, kanun koyucu tarafından tanınması gerektiği görüşü için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 344-347. Mevcut durumda da bu kişilerin iptal davası açma hakları olduğu görüşü için bkz. Senai Olgaç, **Kazai ve İlmî İçtihatlar Göre Türk Medeni Kanunu Şerhi**, 3. Basım, Olgaç Yayınları, İstanbul, 1975, s. 77; Saka, **a.g.e.**, s. 169. Tüzükle yönetim kuruluna ve derneğe mali yardımda bulunan kamu kurumlarına da bu davayı açma hakkı verilebileceği görüşü için bkz. Aysoy, **a.g.m.**, s. 614.

³¹³ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 65; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 324; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 396-397. Kararın alınmasında olumlu oy kullanmamış olsa bile sonradan kararı benimsediğini gösteren davranışlarda bulunan üyenin de kararın iptalini dava edemeyeceği görüşü için bkz. Aysoy, **a.g.m.**, s. 610; Özsunay, **a.g.e.**, s. 207; Fevzi Şahlanan, **Sendikaların İşleyişinin Demokratik İlkelere Uygunluğu**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 240; Nomer, **a.g.e.**, s. 161. Buna karşılık kararın alınmasından önce karar

katılmayan her üye” kapsamına girmek için toplantıya katılan üyeler bakımından, karara muhalefet şerhi yazdırmış olma şartının aranıp aranmayacağıyla ilgili uygulamada³¹⁴ çelişkili kararlar mevcuttur. Fikrimizce, iptal davası açma hakkını bu şekilde zorlaştırmamak gerekir³¹⁵. Aksi takdirde kanunla verilen bir hak olan iptal davası açma hakkı, kanunda ifadesi bulunmayan şekilde sınırlandırılmış olur.

Üyenin iptal davası açabilmesi için kararın alındığı toplantıda oy hakkından yoksun olup olmaması da önemli değildir. Kanun, davayı açabilmek için üyelik şartını aradığından, oy kullanma hakkından yoksun olan hatta karar alındıktan sonra derneğe üye olan üyenin de derneğin, kanuna ve tüzüğüne uygun işleyişini korumak için iptal davası açma hakkı vardır. Ayrıca üyenin iptal davası açabilmesi için kararın, bireysel bir hakkını ihlal ediyor olmasına da gerek yoktur³¹⁶.

Üyenin iptal davası açma hakkı, kararı öğrendiğinden itibaren bir aylık hak düşürücü süreye tabidir³¹⁷. TMK m. 83/f. 1 hükmüne göre bu süre; kararın alındığı toplantıya katılan üye bakımından öğrenme anı olarak kabul edilen, kararın alınması

hakkında olumlu tutum sergilemiş olmak veya yapılan usul hatasını önceden bildirmemek karara katılma olarak değerlendirilmemelidir. (Bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 161, 170-171.)

³¹⁴ Yargıtay HGK, T. 14.05.2014, E. 2013/18-2444, K. 2014/663 sayılı kararının, iptal davası bakımından muhalefet şerhi yazdırmış olmayı şart görmeyen ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Davacılar vekili; ... olağan genel kurul toplantısında idari açıdan ibra edilmeme kararının iptaline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili; davacıların hazır buldukları genel kurul toplantısında alınan kararlara katılmadıklarına dair herhangi bir muhalefet şerhlerinin bulunmadığını, davanın aktif husumet yokluğu sebebiyle reddi gerektiğini savunmuştur. ... Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, bozma kararında açıklanan gerektirici nedenlere özellikle, T.M.K.nun 83. maddesinde genel kurul toplantı tutanaklarına muhalefet şerhi konulmasının zorunlu unsur olarak düzenlenmediği anlaşıldığından, mahkemenin bu yöne dair Özel Daire bozma kararına uyması gerekirken, aksine düşüncelerle önceki kararda direnmesi usul ve yasaya aykırıdır...*”. Aynı yöndeki bir başka karar için bkz. Yargıtay 18. HD, T. 19.06.2012, E. 2012/3737, K. 2012/7492, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022). Buna karşılık iptal davası açabilmek için muhalefeti tutanağa yazdırmış olma şartını arayan Yargıtay 2. HD, T. 11.06.2003, E. 2003/4653, K. 2003/8640 sayılı kararı şu şekildedir: “*Toplantıda hazır bulunan ve kanuna veya tüzüğe aykırı olarak alınan genel kurul kararlarına katılmayan her üye, karar tarihinden başlayarak bir ay içinde mahkemeye başvurarak kararın iptalini isteyebilir. (TMK: md. 83/1) Davacı Tolga Y. 16.02.2002 tarihli olağanüstü genel kurul toplantısına katılmış, ancak toplantıda alınan kararlara katılmadığını tutanağa yazdırmamıştır. Gerçekleşen bu durum karşısında davacının dava hakkı bulunmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken olağanüstü genel kurul toplantısının iptaline hükmedilmesi doğru değildir.*”. Aynı yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 7. HD, T. 31.05.2012, E. 2012/3981, K. 2012/4118; Yargıtay 2. HD, T. 16.06.2004, E. 2004/7100, K. 2004/7936, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

³¹⁵ Aynı yöndeki görüş için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 162; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 399.

³¹⁶ İkizler, **a.g.e.**, s. 342-344; Nomer, **a.g.e.**, s. 136-137, 183-186; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 401-403. Yine derneğin üyesi tarafından açılmış olan genel kurul kararının iptali davasının, üyenin ölümü ile konusuz kalacağına hükmedilen karar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 13.12.1995, E. 1995/12889, K. 1995/13636 sayılı kararının Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

³¹⁷ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 95; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 92; Akipek/Akintürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 618; Nomer, **a.g.e.**, s. 190.

tarihinde başlar. Yine aynı hükme göre, toplantıya katılmayan üye bakımından bu süre öğrenme tarihinde başlar. Ancak iptal davası açma hakkı, her halde karar tarihinden itibaren üç ay geçince sona erer. Bu sürelerin hak düşürücü süre oldukları ve hakim tarafından re'sen dikkate alınarak uyuşmazlığın esasına geçilmeden incelenmeleri gerektiği uygulamada³¹⁸ da kabul edilmektedir.

Mahkeme, başvuruyu haklı bulup davanın kabulüne karar verirse dava konusu genel kurul kararı, bütün üyeler ve organlar bakımından geçmişe etkili olarak ortadan kalkar³¹⁹. Bu karar üzerine yeni bir genel kurul kararı alınması durumunda, bu yeni kararın iptali de TMK m. 83 hükmüne göre dava edilebilir³²⁰. Fakat burada derneğin, maddi anlamda kesin hüküm niteliğindeki iptal kararının gerekçesi ile bağlı olduğunu belirtmek gerekir. Yani iptal edilen kararlar aynı olacak şekilde tekrar karar alınırsa açılan yeni davada iptalin haklılığı tartışılmayacaktır³²¹. Yargıtay da kesinleşmiş bir mahkeme kararına aykırı olarak alınan genel kurul kararının geçersiz olduğuna ve bu geçersizliğin tespitinin hak düşürücü süreye bağlı olmadan dava edilebileceğine hükmetmiştir³²².

³¹⁸ Yargıtay 4. HD, T. 13.05.2019, E. 2019/516, K. 2019/2766 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davacının davalı birlik aleyhine faaliyet gösterdiği gerekçesiyle ihraç edildiği, ihraç kararının davacıya tebliğ edilmediği, davalı birliğe vekili vasıtasıyla 13/03/2015 tarihinde dilekçeyle başvuran davacının süt desteğinden yararlanması için gerekli belgelerinin neden düzenlenmediğini sorduğu, birlik tarafından verilen 17/03/2015 tarihli cevapta, birlik yönetim kurulunun 03/12/2014 tarihinde verdiği kararlar davacının üçüncü kişiler yanında birlik aleyhinde çalışması, aşığılayıcı gerçeği yansımayan olayları gerçek gibi anlatması gerekçesiyle üyelikten ihraç edildiği ve 08/02/2015 tarihli genel kurul toplantısında yönetim kurulu kararının onaylandığının bildirildiği, dolayısıyla davalı birliğin 08/02/2015 tarihli ihraç kararını davacının 17/03/2015 tarihinde öğrendiği, eldeki iptal istemli davayı ise 04/06/2015 tarihinde açtığı, yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında; karar iptali için TMK'nun 83. maddesinde öngörülen 1 aylık hak düşürücü sürenin geçtiği anlaşılmaktadır. Hak düşürücü süre, niteliği itibarıyla def'i değil bir itiraz olup, sonuçlarını kendiliğinden meydana getirir ve bu hususun mahkemece re'sen gözetilmesi gerekir. Şu halde, hak düşürücü sürenin geçmiş olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken, işin esası incelenerek yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, kararın bu sebeple bozulması gerekmiştir...” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022). Aynı yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 22. HD, T. 06.06.2016, E. 2016/13234, K. 2016/16435; Yargıtay 2. HD, T. 01.12.2003, E. 2003/15032, K. 2003/16059; Yargıtay 8. HD, T. 10.03.2021, E. 2020/2411, K. 2021/2151, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

³¹⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 144; Aysoy, **a.g.m.**, s. 614; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 95; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 92; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 672; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 324; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 362, 417. Bu kuralın istisnaları için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 198.

³²⁰ Özsunay, **a.g.e.**, s. 209; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 422.

³²¹ Nomer, **a.g.e.**, s. 211.

³²² Yargıtay 11. HD, T. 24.09.1991, E. 1990/422, K. 1991/4827 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve mahkemece 11.11.1979 tarihli kur'anın iptaline ve davacının yeniden çekilecek 83.89 m2.lik konut kur'asına dahil edilmesi gerektiğine ilişkin olarak verilen kararın kesinleşme sonucu kooperatif genel kurulunca yeniden kur'a çekilmesine gerek olmadığına dair 1.3.1987 tarihli ve davacının 77.69 m2.lik konutu kabul etmemesi halinde ortaklıktan ihraç edileceğine

3. Görev ve Yetkileri

Genel kurul bir iç organ ve karar organı olarak, iç ilişkide derneğin diğer organlarına karşı derneği temsil eder. Genel kurulun, derneği dışarıya karşı temsil yetkisi yoktur. Yönetim kurulunun geçici olarak bulunmaması durumunda bile böyle bir yetkiden söz edilemez. Üçüncü kişiyle yapılacak hukuki işleme dair genel kurulda karar alınsa bile bu karar, dış organa (kural olarak yönetim kuruluna) verilen yetki veya talimat niteliğinde bir karar olur³²³.

Diğer organlar, temel yetkilerini genel kurul için de bağlayıcı olan kanun ve dernek tüzüğü hükümlerinden alırlar. Ancak dernek üyelerinin ortak iradelerinin oluştuğu ve açıklandığı organ olan genel kurul, diğer organlara tanınan yetkilerin kaynağıdır³²⁴. Bu sebeple TMK m. 80/f. 1 hükmünde de ifade edildiği gibi³²⁵ kanun veya tüzük hükümlerince diğer organlara yetki verilmemiş olan işlerde, genel kurulun karar alma yetkisi vardır. Hatta diğer organların yetkili olduğu işlerde bile genel kurul, derneğin en üst organı olarak talimat verme, danışma organı olma ve denetleme yetkisine sahiptir³²⁶.

Bu açıklamalardan sonra genel kurulun önemli görev ve yetkileri şöyle sıralanabilir: 1- Dernek organlarının seçilmesi (TMK m. 80/f. 1), 2- Dernek üyeliğine kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararların verilmesi (TMK m. 80/f. 1), 3- Dernek tüzüğünün değiştirilmesi (TMK m. 81)³²⁷, 4- Yönetim ve denetim kurullarının raporlarının, bütçenin, yönetim ve denetim kurullarının ibra edilip edilmemesinin görüşülmesi gibi yollarla derneğin diğer organlarının denetlenmesi (TMK m. 80/f.

ilişkin 5.3.1989 tarihli kararı geçersiz kararlar olduğundan son genel kurul kararının geçersizliğinin tesbiti amacıyla açılan işbu davanın hak düşürücü süreye tabi bulunmamasına göre davalının temyiz itirazlarının reddi ile hükmün onanması gerekmiştir...” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

³²³ Egger, **a.g.e.**, s. 100; Aysoy, **a.g.m.**, s. 606; Özsunay, **a.g.e.**, s. 171; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 608; Nomer, **a.g.e.**, s. 10. Genel kurulun kendi kararlarını icra ve denetim yetkisi olmadığından sorumluluğunun da olmadığı, bu yüzden bu kararları icra edecek olanların hukuka aykırı kararlara karşı ancak geçersizlik veya iptal kararı almak için yargı yoluna başvurabilecekleri tespiti için bkz. Saka, **a.g.e.**, s. 89; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 183.

³²⁴ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 86.

³²⁵ TMK m. 80/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir; dernek organlarını seçer ve derneğin diğer bir organına verilmemiş olan işleri görür.”

³²⁶ Egger, **a.g.e.**, s. 98-99; Belgesay, **a.g.e.**, s. 196; Doğanay, **a.g.e.**, s. 81; Özsunay, **a.g.e.**, s. 172-175; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 86; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 379; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 317-318.

³²⁷ TMK m. 81 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul kararları, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla alınır. Şu kadar ki, tüzük değişikliği ve derneğin feshi kararları, ancak toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınabilir.”

2)³²⁸, 5- Derneğin diğer organ üyelerinin, haklı nedenle görevden alınması (TMK m. 80/f. 2), 6- Derneğin sahip olduğu taşınmazın satılması veya derneğe taşınmaz satın alınması için yönetim kuruluna yetki verilmesi (Dernekler Kanunu m. 22), 7- Derneğin şube açmasına karar verilmesi (TMK m. 94/f. 1)³²⁹, 8- Derneğin üyesi olduğu federasyonun genel kurulunda temsil edilmesi için temsilci seçilmesi (TMK m. 98/f. 1)³³⁰, 9- Derneğin feshedilmesi (TMK m. 88)³³¹, 10- Kanunda ve tüzükte genel kurulca yapılması gerektiği belirtilen veya derneğin başka bir organına verilmeyen diğer işlerin görülmesi.

C. Yönetim Kurulu

1. Oluşumu ve Sona Ermesi

Derneğin zorunlu organlarından biri olan yönetim kurulunu seçme yetkisi, TMK m. 80 hükmüne göre genel kurula aittir. Dernekler Kanunu m. 4/b. f hükmüne göre dernek tüzüğünde; yönetim kurulunun nasıl seçileceğine, üye sayısına, görevlerine ve yetkilerine dair hükümler bulunmalıdır. TMK m. 84/f. 1 hükmüne göre³³² dernek tüzüğünde belirtilen yönetim kurulu üye sayıları, beş asıl ve beş yedek üyeden az olamaz. Kanun koyucu yönetim kurulu üye sayısı bakımından bir üst sınır belirlemediğinden bu sayılar, kanunda belirtilenden az olmamak üzere tüzükle serbestçe belirlenebilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki dernek tüzüğünde belirtilen yönetim kurulu asil ve yedek üye sayıları eşit olmak zorunda da değildir³³³.

³²⁸ TMK m. 80/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul, derneğin diğer organlarını denetler ve onları haklı sebeplerle her zaman görevden alabilir.”

³²⁹ TMK m. 94/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Dernekler, gerekli görülen yerlerde genel kurul kararıyla şube açabilirler. Bu amaçla dernek yönetim kurulunca yetki verilen en az üç kişilik kurucular kurulu, şube açılacak yerin en büyük mülki amirine şube kuruluş bildirimini ve gerekli belgeleri verir.”

³³⁰ TMK m. 98/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Dernekler, bağlı oldukları federasyonun; federasyonlar da bağlı oldukları konfederasyonun genel kurulunda en az üçer üye ile temsil olunurlar. Temsilci üyeler, ilgili derneklerin ve federasyonların genel kurullarınca seçilirler.”

³³¹ TMK m. 88 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul, her zaman derneğin feshine karar verebilir.”

³³² TMK m. 84/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Yönetim kurulu, beş asıl ve beş yedek üyeden az olmamak üzere dernek tüzüğünde belirtilen sayıda üyeden oluşur.”

³³³ İkizler, **a.g.e.**, s. 162-163. Genel kurulun diğer organları seçme yetkisinin, tüzükle başka bir organa devredilebileceğine yönelik açıklamalar için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 153-154. Üyeliğin sona ermesiyle boşalan yönetim kurulu üyeliklerine yeni üyelerin seçilme yetkisinin yönetim kuruluna verilebileceğine ve buna yönetim kurulunun boşlukları doldurma hakkı dendiğine yönelik açıklamalar için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 211.

Yönetim kurulu üyeleri, dernek üyeleri arasından seçilebileceği gibi, tüzükte aksi belirtilmemişse, derneğe üye olmayanlardan da seçilebilirler³³⁴. Yönetim kurulu üyeliğine seçim, bir öneri niteliğinde olduğundan sözleşme özgürlüğüne çerçevesinde seçilenler, kural olarak bu görevi kabul edip etmemekte serbesttirler. Ancak dernek tüzüğünde yönetim kurulu üyeliğini kabul, üyeleri bağlayacak şekilde bir yükümlülük olarak da öngörülebilir. Seçilen tarafından açık veya örtülü olarak kabul edilmediği sürece yönetim kurulu üyeliği görevi başlamaz³³⁵.

Dernek özerkliği kapsamında, dernek tüzüğünde yönetim kurulu üyesi olabilmek için derneğin amacına uygun olacak şekilde bazı özelliklere sahip olunması gerektiği şartı getirilebilir³³⁶. Bu şartları taşımayan bir kişi yönetim kurulu üyeliğine seçilirse ilgili genel kurul kararının iptali dava edilebilecektir. Dernekler Kanunu m. 23 hükmünde derneğe, yönetim kuruluna seçilen üyeleri idareye bildirme yükümlülüğü getirilmiştir³³⁷.

Yönetim kurulu üyeliğinin sona ermesi; tüzükte belirtilen görev süresinin dolması, derneğin sona ermesi³³⁸, üyenin ölümü, tüzel kişiliğinin sona ermesi, gaipliği, fiil ehliyetini yitirmesi, görevden alınması, istifası gibi durumlarla gerçekleşebilir³³⁹. Yönetim kurulu üyeliğinin, tüzükte belirtilen görev süresinden önce sona ermesi

³³⁴ Egger, **a.g.e.**, s. 108; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 74; Jakob/Huber/Rauber, **a.g.e.**, s. 6; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 619; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 385; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 527. Yönetim kurulu üyelerinin yalnızca dernek üyeleri arasından seçilebileceği görüşü için bkz. Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 93. Seçim yapılmadan dernek tüzüğüyle açıkça belirli bir makamdaki kişinin yönetim kurulunun doğal üyesi olarak belirlenebileceğine yönelik açıklamalar için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 212.

³³⁵ Egger, **a.g.e.**, s. 108; Özsunay, **a.g.e.**, s. 212; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 619; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 326; Saka, **a.g.e.**, s. 191-192. Yönetim kurulu üyesinin tüzükte ifade edilen görevlerden sorumlu tutulabilmesi için dernek tüzüğünün kendisine ulaşılır kılınması gerektiğine yönelik açıklamalar için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 266.

³³⁶ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 67.

³³⁷ Dernekler Kanunu m. 23 hükmü şu şekildedir: “Dernekler, genel kurulu izleyen otuz gün içinde, yönetim kurulu ve denetim kurulu ile derneğin diğer organlarına seçilen asıl ve yedek üyeleri, üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmekle yükümlüdür. Dernek organlarında ve yerleşim yerinde meydana gelen değişiklikler de aynı usule tâbidir. Genel kurul sonuç bildirimini ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin şekli, içeriği ve gerekli belgeler yönetmelikte düzenlenir.”

³³⁸ Yargıtay HGK, T. 28.05.2019, E. 2017/12-332, K. 2019/614 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Tüzel kişinin organı aracılığıyla hukuki işlemler yapabilmesi için kanuna uygun biçimde kurulmuş olması yanında hukuki varlığını da sürdürüyor olması gerekir. Varlığı sona eren tüzel kişinin organı bulunduğu söz edilemeyeceği gibi hukuki işlemlerin tarafı olarak adına işlemler yapılabileceğinden ve bu kapsamda bir davada taraf ehliyeti bulunduğundan da söz edilemez. Tıpkı ölü kişinin taraf ehliyeti bulunmadığı gibi tüzel kişiliği sona eren ticaret şirketinin de taraf ehliyeti bulunmamaktadır...” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

³³⁹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 213; Zevkililer/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 675.

durumunda, boşalan üyelik, yedek üye göreve çağırılarak doldurulur³⁴⁰. Ancak boşalan üyeliklerin yedek üyelerle doldurulmasına rağmen yönetim kurulu üye sayısı, üye tam sayısının yarısının altına düşerse TMK m. 84/f. 2 hükmüne göre³⁴¹ genel kurul, boşalan üyelikler için üye seçimi yapmak üzere bir ay içinde olağanüstü toplantıya çağırılır. Aynı hükümde söz konusu çağırının, mevcut yönetim kurulu üyeleri veya denetim kurulu tarafından yapılması öngörülmüştür. Çağrı bunlar tarafından süresinde yapılmazsa dernek üyelerinden birinin talebi üzerine sulh hukuk hakimi, dernek üyelerinden seçeceği üç kişiyi, genel kurulu bir ay içinde yeni yönetim kurulu üyelerini seçmek üzere toplantıya çağırarak görevlendirir. Ayrıca yönetim kurulunun geçici olarak kurulamadığı durumlarda mahkemece TMK m. 427/b. 4 hükmüne göre malvarlığının yönetilmesi işleri için kayyım görevlendirilebileceğini ve tüzüğe göre yönetim kurulunun oluşturulmasına imkan kalmamışsa TMK m. 87/f. 1, b. 4 hükmüne göre derneğin kendiliğinden sona ereceğini de burada ifade etmek gerekir.

Haklı nedenin bulunması halinde genel kurul, dernek tüzüğünde belirtilen görev süresi dolmadan, kural olarak her zaman yönetim kurulu üyesinin veya üyelerinin görevlerine son verebilir. Dernek tüzüğüyle yönetim kurulu üyesi veya üyelerinin görevlerine son verilmesi halleri sınırlandırılabilir bile TMK m. 80/f. 2 hükmüne göre haklı nedenlerle genel kurulun, göreve son verme yetkisi her zaman vardır³⁴². Aynı

³⁴⁰ Yedek üyenin, asil üyeliğe getirilmesinden önceki yönetim kurulu faaliyetlerinden sorumlu olmayacağına dair Yargıtay 18. HD, T. 24.11.2015, E. 2015/12466, K. 2015/17085 sayılı kararı şu şekildedir: “4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 50. maddesinde; "... Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davalıların, davacı derneğin eski yönetim kurulu ve denetim kurulu üyesi oldukları, davalı İ. İ.'in ise yönetim kurulu yedek üyesi iken asil üyelikteki boşalma nedeniyle 29.06.2009 tarihinde yönetim kurulu asil üyeliğine çağırıldığı, yönetim kurulu asil üyesi olarak 28.07.2009 tarihinde ilk defa yönetim kurulu toplantısına katıldığı, derneğin eski yöneticileri olan davalıların usulsüz harcama ve yersiz ödemeler nedeniyle dernek mallarının kullanımı ve paralarının harcanması konusunda gerekli özeni göstermeyerek derneği zarara uğrattıkları iddiasıyla 01.01.2007 ila 29.05.2009 tarihleri arasında oluşan 20.112,90 TL zararın yasal faiziyle davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsilinin istendiği, birleşen dosyada ise; aynı nedenlerle 7.500,00 TL zararın davalı N. G.'ten yasal faiziyle tahsilinin istendiği, yapılan yargılama ve alınan bilirkişi raporları sonucunda usulsüz harcamalar nedeniyle oluşan dernek zararında sorumlulukları bulunan davalı İ. İ.'in de aralarında bulunduğu davalılar yönünden mahkemece davanın kısmen kabulüne, birleşen davanın ise reddine karar verildiği anlaşılmaktadır... Hal böyle olunca yukarıda gösterilen yasal düzenleme, yapılan açıklamalar ve özellikle davalı İ. İ.'in 29.06.2009 tarihinde dernek yönetim kurulu asil üyeliğine getirilmiş olması ile belirtilen zararın bu tarihten önce oluşması dikkate alındığında söz konusu dernek zararından davalı İ. İ.'in sorumlu tutulamayacağı gözetilmeden davanın bu davalı yönünden de kabulüne karar verilmesi doğru görülmüştür...” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

³⁴¹ TMK m. m. 84/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Yönetim kurulu üye sayısı, boşalmalar sebebiyle üye tam sayısının yarısının altına düşerse; genel kurul, kalan yönetim kurulu üyeleri veya denetim kurulu tarafından bir ay içinde toplantıya çağırılır. Çağrı yapılmazsa, üyelerden birinin istemi üzerine, sulh hâkimi, üç üyeyi genel kurulu toplantıya çağırarak görevlendirir.”

³⁴² Özsunay, a.g.e., s. 213; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 74; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, a.g.e., s. 386.

şekilde yönetim kurulu üyesinin de dernek işlerinin görülmesi bakımından zamansız olmamak şartıyla, görevden ayrılma, yani istifa etme imkanı vardır³⁴³. Yargıtay'ın da bir kararında³⁴⁴ belirttiği gibi göreve devam eden yönetim kurulu üyelerinin bu istifayı kabul etmeme gibi bir hak ve yetkileri bulunmamaktadır. Hem genel kurulun görevden alması hem de yönetim kurulu üyesinin istifası durumunda dernek ile yönetim kurulu üyesinin birbirine karşı hakları ve sorumluluklarının belirlenmesinde, aşağıda ayrıntılı olarak belirtildiği gibi³⁴⁵, taraflar arasındaki anlaşmanın ve ilişkinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde çeşitli hükümlerin kıyasen uygulanması gerekir.

2. Görev ve Yetkileri

Yönetim kurulu; genel olarak derneğin iç işlerini yönetmek, dışarıya karşı da temsili için gerekli kararları almak ve organlarca alınan kararları yürütmekle görevli ve yetkilidir³⁴⁶. Ayrıca tüzükle kendisine verilen işlerde de yönetim kurulu yetkili ve görevlidir. Nitekim TMK m. 85/f. 1 hükmünde de yönetim kurulu hakkında; “*derneğin yürütme ve temsil organıdır; bu görevini kanuna ve dernek tüzüğüne uygun olarak yerine getirir*” ifadelerine yer verilmiştir. Dernekler Kanunu m. 4/b. f hükmüne göre de dernek tüzüğünde yönetim kurulunun görev ve yetkilerinin belirtilmesi zorunludur. Dolayısıyla yönetim kurulu, faaliyetlerini dernek tüzüğüne göre ve kanuna uygun olacak şekilde yürütmelidir.

Derneğin zorunlu organı olan yönetim kurulunun ilk görevlerinden birisi, derneğin yönetimiyle ilgili işlerin görülmesidir. Tüzükten aksi anlaşılmadığı sürece, derneğin olağan yönetimi ile ilgili bütün işleri yönetim kurulu yürütür. Örneğin; derneğe ait malların bakımı, dernek merkezi için taşınmaz sağlanması, dernek çalışanlarıyla sözleşmelerin yapılması, üyelik başvuruları hakkında karar verilmesi, genel kurul toplantı çağrısının ve hazırlıklarının yapılması, bütçe ve kesin hesap raporlarının hazırlanması, derneğin haklarının üyelere ve organ üyelerine karşı

³⁴³ Egger, **a.g.e.**, s. 108; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 326.

³⁴⁴ Yargıtay 7. HD, T. 28.12.2010, E. 2010/5797, K. 2010/7597 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Dava konusu yönetim kurulu kararı ise 4 üyenin imzasını taşımaktadır ve bu dört üyeden Emine ile Nimet 18.09.2008 tarihinde yönetimden ve üyelikten istifa ettiklerini bildirmişlerdir. Ancak bu istifaların kabul edilmediğine ilişkin diğer 4 üyenin aynı dilekçelere şerh koydukları anlaşılmaktadır. Yönetim kurulu üyeliğinden istifa halinde, diğer yönetim kurulu üyelerinin istifayı kabul etmeme gibi bir hak ve yetkileri bulunmamaktadır...*” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

³⁴⁵ Bkz. 2. Bölüm, IV.

³⁴⁶ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 67; Akunal, **Tüzel Kişiler**, s. 94; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 675; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 621; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 155.

yöneltmesi gibi işler yönetim kurulunun görevli ve yetkili olduğu işlerdir³⁴⁷. Bunların dışında dernek tüzüğüne diğer organlara ve üyelere ulaşılır kılınması da yönetim kurulunun önemli bir görevidir³⁴⁸.

Derneğin iç işlerinin yönetilmesinde tüzüğe veya dernek geleneğine göre kurul içinde çeşitli görev dağılımları yapılırsa da kural olarak bu işlerde -genel kurulun denetimine açık olacak şekilde- son kararı yönetim kurulu, kurul halinde verir. Bu kararların alınmasında; genel kurulda oy kullanmaya, oy sayımına, oy hakkından yoksunluğa ilişkin olanlar gibi kurallar kıyasen uygulanır. Dolayısıyla bu kararlar, kural olarak oyçokluğuyla alınır³⁴⁹. Ayrıca belirtmek gerekir ki Dernekler Yönetmeliği m. 15/A hükmüne göre, yönetim kurulu toplantılarının, aynı hükümde belirtilen usule aykırı olmayacak şekilde, elektronik ortamda yapılabilmesi de mümkündür.

Tüzük hükümleri çerçevesinde derneğin dışarıya karşı temsili, yönetim kurulunun görev ve yetkisindedir. Derneğin organı tarafından dışarıya karşı temsilinin, dar ve teknik anlamda temsilden farklı olduğu, yukarıda³⁵⁰ ifade edildiği için burada tekrar etmeyeceğiz. Yönetim kurulunun bir kurul organ olması sebebiyle bu temsil yetkisini, kurul halinde kullanması gerektiği düşünülebilir. Ancak TMK m. 85/f. 2 hükmünde yönetim kurulunun, derneği temsil görev ve yetkisini, üyelerinden birine veya üçüncü bir kişiye devredebileceği ifade edilmiştir³⁵¹. Derneğin, ekonomik ve sosyal hayatın hızlılığına ayak uydurabilmesi ve basit işler için bile yönetim kurulunun sürekli toplanmak zorunda kalmasına gerek bırakmaması bakımından bu hüküm önemlidir.

Başkasına devredilen veya bizzat yönetim kurulunun kullanacağı temsil yetkisi; dernek tüzüğüyle, genel kurul kararıyla veya yönetim kurulu kararıyla sınırlanabilir. Bu sınırlamaların hepsi için de organın yaptığı hukuki işlemlerin derneğe bağlanması bakımından, dernek tüzüğüyle yapılan sınırlamaların etkisi hakkında yukarıda³⁵² yapılan açıklamalar geçerlidir. Dolayısıyla bu sınırlamalar dış ilişkide iyi niyetli

³⁴⁷ Egger, **a.g.e.**, s. 109; Özsunay, **a.g.e.**, s. 215-216; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 621-623; Saka, **a.g.e.**, s. 193-194.

³⁴⁸ İkizler, **a.g.e.**, s. 267, 273.

³⁴⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 109-110; Özsunay, **a.g.e.**, s. 218; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 67.

³⁵⁰ Bkz. 1. Bölüm, I, C.

³⁵¹ TMK m. 85/f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Temsil görevi, yönetim kurulunca, üyelerden birine veya bir üçüncü kişiye verilebilir.*” Açıkça böyle bir devir yapılmassa bile yönetim kurulu üyesinin tek başına derneği temsil yetkisi bulunduğu dair görüş için bkz. Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 67.

³⁵² Bkz. 1. Bölüm, II, A.

üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez ve dernek, yapılan hukuki işlemle bağlı olur³⁵³. Ancak iç ilişkide söz konusu sınırlamalar geçerli olacağından yönetim kurulu üyeleri, derneği bağlayan bu hukuki işlemde veya gerekli özenle yapmadığı diğer işlemlerden dolayı derneğe karşı, aralarındaki hukuki ilişkinin niteliğine göre sorumlu olurlar³⁵⁴. Genel kurul tarafından, yönetim kurulu üyelerinin ibrası ile bu sorumluluk ortadan kaldırılabılır³⁵⁵.

D. Denetim Kurulu

1. Oluşumu ve Sona Ermesi

Derneğin iç denetimiyle görevli ve yetkili zorunlu organ olan denetim kurulunu genel kurul seçer. Dernekler Kanunu m. 4/b. f hükmüne göre denetim kurulunun nasıl seçileceği, üye sayısı, görevleri ve yetkileri hakkında dernek tüzüğünde düzenleme yapılması zorunludur. Denetim kurulu üye sayısı, TMK m. 86/f. 1 hükmüne göre³⁵⁶ üç asıl ve üç yedek üyeden az olamaz. Kanun koyucu, yönetim kurulu üye sayısında olduğu gibi denetim kurulu üye sayısından da bir üst sınır belirlemediğinden bu sayılar, derneğin büyüklüğüne ve faaliyet alanına göre kanunda belirtilenden az olmamak üzere tüzükle serbestçe belirlenebilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki dernek tüzüğünde belirtilen, denetim kurulu asıl ve yedek üye sayıları da eşit olmak zorunda değildir³⁵⁷.

Yönetim kurulunda olduğu gibi denetim kurulu üyeleri de derneğe üye olan veya olmayan kişilerden seçilebilir³⁵⁸. Denetim kurulu üyeliğine seçim de bir öneri

³⁵³ Tüzükteki sınırlamaya aykırı hareket eden yönetim kurulunun yetkisiz temsilci, yaptığı işlemin de askıda geçersiz olduğuna yönelik görüş için bkz. Hatemi, **Kişiler**, s. 114, 118.

³⁵⁴ Bu ilişkiye duruma göre vekalet veya hizmet sözleşmesine ilişkin kuralların uygulanabileceği görüşü için bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 110-111; Doğanay, **a.g.e.**, s. 82; Jakob/Huber/Rauber, **a.g.e.**, s. 29-30; Köprülü, **Medeni**, s. 522; Özsunay, **a.g.e.**, s. 219; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 76; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 676-677. Yönetim kurulunun derneğe karşı sorumluluğundan bahsederken yalnızca vekil gibi sorumlu olduğundan bahseden ifadeler için bkz. Belgesay, **a.g.e.**, s. 202; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 67; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 327. Bu sorumluluğa hizmet sözleşmesi değil vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanmasının daha doğru olacağı görüşü için bkz. Çetin, **a.g.e.**, s. 97-98. Yönetim kurulu üyeleri ile dernek arasındaki ilişkinin hukuki niteliği ve taraflara yüklediği hak ve yükümlülükler hakkında açıklamalar için bkz. 2. Bölüm, IV, B.

³⁵⁵ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 677; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 327; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 68, 70. Yönetim kurulu üyelerinin ibrası ile ilgili açıklamalar için bkz. 2. Bölüm, IV, C, 3.

³⁵⁶ TMK m. 86/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Denetim kurulu, üç asıl ve üç yedek üyeden az olmamak üzere dernek tüzüğünde belirtilen sayıda üyeden oluşur.”

³⁵⁷ İkizler, **a.g.e.**, s. 162-163.

³⁵⁸ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 624; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 327; Saka, **a.g.e.**, s. 201; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 161. Toplantı yeter sayısı sağlanmadığı için ilk toplantısı ertelenen genel kurulun ikinci

niteliğinde olduğundan üyeliğin başlaması için bu önerinin, seçilen tarafından açık veya örtülü olarak kabul edilmesi gerekir. Ancak dernek tüzüğünde denetim kurulu üyeliğini kabul, üyeleri bağlayacak şekilde bir yükümlülük olarak da öngörülebilir³⁵⁹. Her halde denetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişki bir sözleşme ilişkisidir. Dernekler Kanunu m. 23 hükmünde derneğe, denetim kuruluna seçilen üyeleri idareye bildirme yükümlülüğü getirilmiştir.

TMK veya Dernekler Kanunu hükümlerinde, üyeliklerin sona ermesiyle denetim kurulu üye sayısının belli bir sayının altına düşmesi durumunda ne yapılacağı düzenlenmemiştir. Bu durumda dernek tüzüğüne göre çözüm bulmak gerekir. Dernek tüzüğüne, TMK m. 84/f. 2 hükmündeki gibi boşalan üyeliklerin yerine yedek üyelerin getirilmesinden sonra denetim kurulu üye sayısı, üye tam sayısının yarısının altına düşerse mevcut denetim kurulu üyeleri veya yönetim kurulu tarafından genel kurulun bir ay içinde toplantıya çağrılacağı şeklinde hüküm koyulması isabetli olacaktır³⁶⁰.

2. Görev ve Yetkileri

Dernek içi denetim organı olan denetim kurulunun asıl görevi, derneğin en üst denetim organı olan genel kurul adına, yönetim kurulu da dahil derneğin diğer organlarının tüm faaliyetlerini denetlemektir³⁶¹. Bu denetim, faaliyetlerin kanuna ve dernek tüzüğüne uygun olup olmadığına yöneliktir³⁶².

Dernekler Kanunu m. 4/b. f, j hükümlerine göre dernek tüzüğünde; denetim kurulunun görevlerinin, yetkilerinin ve denetim şekillerinin gösterilmesi zorunludur. TMK m. 86/f. 2 hükmü³⁶³ ve Dernekler Kanunu m. 9/f. 2 hükmüne³⁶⁴ göre denetim

toplantısında katılımının yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamayacağı hükmünden hareketle iki organın da üyelerinin dernek üyelerinden seçilmesi gerektiğinin savunulabileceğini, ancak denetim kurulu üyeleri bakımından böyle bir zorunluluk olmadığı görüşü için bkz. Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 95.

³⁵⁹ Saka, **a.g.e.**, s. 201. Denetim kurulu üyesinin tüzükte ifade edilen görevlerden sorumlu tutulabilmesi için dernek tüzüğünün kendisine ulaşılır kılınması gerektiğine yönelik açıklamalar için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 266-267.

³⁶⁰ Saka, **a.g.e.**, s. 202.

³⁶¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 222; Köprülü, **Medeni**, s. 528; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 328; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 168.

³⁶² Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 95; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 624.

³⁶³ TMK m. 86/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Denetim kurulu, denetleme görevini, dernek tüzüğünde belirtilen esas ve usullere göre yapar; denetleme sonuçlarını bir raporla yönetim kuruluna ve genel kurula sunar.”

³⁶⁴ Dernekler Kanunu m. 9/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Denetim kurulu; derneğin, tüzüğünde gösterilen amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet

kurulu; dernek tüzüğündeki esas ve usullere göre dernek organlarının tüzükte belirtilen amaç ve bu amaç doğrultusunda sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları kapsamında faaliyet gösterip göstermediği, defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve tüzüğe uygun tutulup tutulmadığını bir yılı geçmeyen aralıklarla denetleyerek oluşturduğu denetim raporlarını, yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar. Hükmün lafzından da açıkça anlaşıldığı gibi dernek tüzüğünde, denetim için bir yıldan daha kısa bir aralığın belirlenmesi mümkündür. Genel kurulda, bu raporlara göre yönetim kurulunun ibra edilip edilmeyeceğine karar verilir³⁶⁵. Öğretide, bu raporlar görüşülmeden alınan ibra kararlarının hükümsüz olduğu savunulmaktadır³⁶⁶.

Denetim kuruluna, denetim görevini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gözetim yetkisi ve görevi de verilmiştir. Bu kapsamda Dernekler Kanunu m. 9/f. 3 hükmüne göre her zaman, “denetim kurulu üyelerinin istemi üzerine, her türlü bilgi, belge ve kayıtların, dernek yetkilileri tarafından gösterilmesi veya verilmesi, yönetim yerleri, müesseseler ve eklentilerine girme isteğinin yerine getirilmesi zorunludur”. Ayrıca denetim kurulunun, denetim ve gözetim yetkileri gereğince gerekli gördüğü hallerde, TMK m. 75 hükmüne göre genel kurulun olağanüstü toplantıya çağrılmasını talep etme yetkisi de vardır. Yine TMK m. 84/f. 2 hükmünde, yönetim kurulunun boşalan üyeliklerin yerine yedek üyelerin getirilmesinden sonra üye sayısı, üye tam sayısının yarısının altına düşerse denetim kuruluna, genel kurulu toplantıya çağırma yetki ve görevi verilmesi de denetim ve gözetim görevinden kaynaklanır.

Derneğin dernek içi denetiminin denetim kurulu dışındaki zorunlu organlar veya bağımsız denetim kuruluşu tarafından da yapılmasının mümkün olduğu Dernekler Kanunu m. 9/f. 1 hükmünde³⁶⁷ açıkça ifade edilmiştir. Ancak bu durumlarda dahi

gösterip göstermediğini, defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve dernek tüzüğüne uygun olarak tutulup tutulmadığını, dernek tüzüğünde tespit edilen esas ve usullere göre ve bir yılı geçmeyen aralıklarla denetler ve denetim sonuçlarını bir rapor halinde yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar.”

³⁶⁵ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 69; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 328.

³⁶⁶ Özsunay, **a.g.e.**, s. 222; Saka, **a.g.e.**, s. 203-204; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 168. Sendikalar bakımından denetim kurulu raporlarının, genel kurul toplantılarından önce üyelere dağıtılmasının zorunlu olduğu ve bunun yapılmaması halinde genel kurul toplantısının iptali gerektiği görüşü için bkz. Şahlanan, **a.g.e.**, s. 153-154.

³⁶⁷ Dernekler Kanunu m. 9/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Derneklerde iç denetim esastır. Genel kurul, yönetim kurulu veya denetim kurulu tarafından iç denetim yapılabileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da denetim yaptırılabilir. Genel kurul, yönetim kurulu veya bağımsız denetim kuruluşlarınca denetim yapılmış olması, denetim kurulunun yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.”

denetim kurulunun yükümlülüklerinin ortadan kalkmayacağı, hükmün devamında belirtilmiştir.

Denetim kurulu, genel kurul dışındaki diğer organları sürekli denetim ve gözetim altında tutarken, kendi faaliyetiyle ilgili ancak genel kurulun denetimine tabidir. Genel kurulun bu denetimi, sürekli değildir. Ayrıca genel kurulun denetim kuruluna vereceği talimatlar, vekalet sözleşmesi ilişkisindeki gibi ilgili denetim işlerinin görülmesiyle sınırlı olacaktır. Buna karşılık hizmet sözleşmesinde işverenin talimat verme hakkı; görülecek işin türü, kapsamı ve organizasyonunu da içerecek şekilde geniştir³⁶⁸. Bu sebeplerle ve TBK m. 502/f. 2-3 hükümleri³⁶⁹ göz önünde bulundurulduğunda, denetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye hizmet sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanması mümkün değildir. Bu ilişkide, tarafların hakkında belirleme yapmadıkları konularda, niteliğine uygun düştüğü ölçüde vekalet sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği görüşüne³⁷⁰ katılmaktayız. Dolayısıyla aşağıda³⁷¹ dernek ile yönetim kurulu üyesi arasındaki ilişki bakımından yapılan açıklamalar, derneğin dışarıya karşı temsili ile ilgili olanlar dışında, dernek ile denetim kurulu üyesi arasındaki ilişki bakımından da geçerlidir.

E. Seçimlik Organlar

Dernek özerkliği kapsamında derneğin, izlediği amaca, örgütlenmesine ve faaliyet alanlarına göre seçimlik organları serbestçe oluşturabilmesi mümkündür³⁷². TMK m. 72/f. 2 hükmüyle derneğin seçimlik organlarını oluşturabileceği açıkça ifade edilmeseydi dahi, yasaklanmadığı sürece, dernek özerkliğinin bir boyutu olan, derneğin örgütlenmesini düzenleyebilme özgürlüğü gereğince derneğin bu imkana sahip olduğu söylenebilirdi.

Kanunlarda seçimlik organlara ilişkin herhangi bir sınıflandırma, oluşturulma şekli, sayı sınırı veya yetki sınırı öngörülmemiştir. Seçimlik organ üyelerinin de

³⁶⁸ Gümüş, **Özel**, s. 119-120.

³⁶⁹ TBK m. 502/f. 2-3 hükümlerinin uygulanması ile ilgili açıklamalar için bkz. Gümüş, **Özel**, s. 125, 170-172.

³⁷⁰ Saka, **a.g.e.**, s. 205.

³⁷¹ Bkz. 2. Bölüm, IV.

³⁷² Arsebük, **a.g.e.**, s. 217-218; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 81; Doğanay, **a.g.e.**, s. 77; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 98; Akipek, **a.g.e.**, s. 302; Özsunay, **a.g.e.**, s. 223-224; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 322.

derneğe üye olan veya olmayan kişilerden seçilmesi mümkündür. Öğretide bir görüşe göre, seçimlik organların varlıkları, üye sayıları, seçilme usulleri, görev ve yetkileri ancak tüzükle belirlenebilir³⁷³. Buna karşılık bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, seçimlik organların oluşumları, sona ermeleri, üye sayıları, karar alma şekilleri, görev ve yetkileri derneğin tüzüğünde düzenlenebileceği gibi ikincil düzenlemeleriyle veya organ kararlarıyla da belirlenebilir³⁷⁴. Seçimlik organ üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen hizmet veya vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür.

Seçimlik organlar, derneğin amacı doğrultusundaki faaliyetlerini zorunlu organlarla birliktelik içinde yerine getirirler. Ancak TMK m. 72/f. 2, c. 2 hükmüne göre, *“bu organlara zorunlu organların görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez”*. Bu hükümden anlaşılması gereken, seçimlik organın yetkilerinin zorunlu organın yetki sınırlarını aşmaması gerektiğidir. Yani seçimlik organa, zorunlu organın yetkileri verilse de zorunlu organın aynı konudaki yetkisi devam eder³⁷⁵. Çünkü zorunlu organın yetkileri kendisine devredilen seçimlik bir organ, genel kurul kararı ile ortadan kaldırılabılır veya etkisiz bir hale getirilebilir. Yani eğer zorunlu organın yetkilerinin mutlak şekilde devri mümkün olsaydı ve yapılsaydı, genel kurulun bir kararıyla kanunda zorunlu organ olarak ifade edilen organ, belli oranda veya tamamen yetkisiz ve etkisiz kalabilirdi³⁷⁶. Dolayısıyla kanunun zorunlu organları belirlemedeki amacına tamamen aykırı bir durum ortaya çıkabilirdi³⁷⁷.

Seçimlik organın, derneği dışarıya karşı temsil ederek üçüncü kişilerle hukuki işlem yapma yetkisinin olup olmadığına seçimlik organı kuran, onun görev ve

³⁷³ İkizler, **a.g.e.**, s. 208-209, 239, 256; Özsunay, **a.g.e.**, s. 224 ve dn. 125; Aysoy, **a.g.m.**, s. 606; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 61, 174.

³⁷⁴ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 98; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 36; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 260; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 162.

³⁷⁵ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 37; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 379; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 260; İkizler, **a.g.e.**, s. 149. Yargıtay 2. HD, T. 23.09.1960, E. 1960/3796, K. 1960/4506 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: *“...Cemiyetten aza ihracı, Medeni Kanun hükümlerine göre umumi heyetin selahiyeti cümlesinden olup bunun nizamname ile haysiyet divanına verilmiş olması faaliyette bulunduğu zamanlarda bu selahiyetinin bizzat istimaline mani teşkil eylemiyeceğinden davacının müebbeden ihracına dair cemiyet büyük kongresi tarafından ittihaz olunan kararın bazı mütalaat serdile ve selahiyet dışı verilmiş olduğundan bahisle iptalinde isabet görülmemiştir...”* İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi, Yıl: 1, 1961, S. 4, s. 254-255. Aynı yöndeki diğer kararlar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 01.12.1972, E. 1971/7221, K. 1972/6790, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022); Yargıtay 2. HD, T. 26.12.1991, E. 1991/12180, K. 1991/16112, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

³⁷⁶ Saymen, **a.g.e.**, s. 218-219.

³⁷⁷ Arsebük, **a.g.e.**, 218; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 99.

yetkilerini belirleyen tasarrufa bakarak karar vermek gerekir. Bu tasarrufa veya tüzükte belirtilen dernek amacına aykırı olarak seçimlik organın üçüncü kişiyle hukuki işlem yapması durumunda da fikrimizce yetkisiz temsil hükümleri uygulanmalıdır. Yukarıda³⁷⁸ organın yaptığı hukuki işlemlerin derneğe bağlanması konusunda yapmış olduğumuz açıklamalar bu durumda da geçerlidir. Buna göre her ne kadar iyi niyetli üçüncü kişiye karşı dernek tüzüğünde belirtilen yetki sınırlamaları ileri sürülemeyecekse de derneğin yönetim kurulu dururken belirli bir isimle ve görevle kurulan seçimlik organla hukuki işlem yapan üçüncü kişinin, bu seçimlik organın yetkili olduğu konusunda iyi niyetli olma ihtimalinin az olacağını da belirtmek gerekir. Örneğin dışarıya karşı temsil bakımından yetkisiz olarak kurulan bir onur kurulu ile kira sözleşmesi yapan üçüncü kişinin, bu seçimlik organın söz konusu işlemi yapmakta yetkili olduğuna dair iyi niyetli olduğunu söylemek oldukça zor olacaktır.

Derneklerin çok farklı isimlerle ve yetkilerle seçimlik organlar kurduklarını uygulamada görmek mümkündür. Bunların en sık karşılaşılanlarından bir grup; yalnızca derneğin yönetim kuruluna yardımcı olması amacıyla uzmanlık organı niteliğiyle kurulanlardır. Örneğin; bilimsel ve teknik alanda uzman üyeleri bulunan bilim kurulu ve araştırma kurulu, diğer kişi ve topluluklarla bağlantıların sağlanmasına yardımcı olan dış ilişkiler kurulu, önemli işlerde görüşleri alınan danışma kurulu, hukuki konularda görüşleri alınan hukuk kurulu bunlardandır. Yine en sık görülen diğer bir organ ise derneğin iç disiplinin sağlanması ve dernek cezalarının verilmesinde etkili olan seçimlik organdır. Bu organın; onur kurulu, disiplin kurulu, haysiyet divanı gibi çeşitli isimlerle kuruldukları görülmektedir³⁷⁹. Ayrıca yönetim kurulunun gündelik olağan yönetim ve derneğin dışarıya karşı temsili işlerinin yürütülmesi için yürütme kurulu ve sekreterlik isimleriyle kurulan seçimlik organlara da sıkça rastlanmaktadır³⁸⁰.

³⁷⁸ Bkz. 1. Bölüm, II, A.

³⁷⁹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 225; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 678; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 605; Çetin, **a.g.e.**, s. 54.

³⁸⁰ Özsunay, **a.g.e.**, s. 225.

İKİNCİ BÖLÜM: DERNEK ORGANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

I. Organlar Arasında Hiyerarşi

A. Genel Olarak

Dernek organlarına ilişkin kanunlarda, dernek tüzüğünde ve iç talimatname gibi derneğin oluşturduğu ikincil düzenlemelerde hükümler bulunur. Organların görev ve yetkilerinin belirlendiği bu hükümlerin düzenlenmesinde, uygulanmasında ve hakkında hüküm bulunmayan konularda, nasıl hareket edilmesi gerektiğini tespit edebilmek için öncelikle dernek organlarının birbirlerine karşı durumlarının ne olduğunu veya olması gerektiğini bilmek gerekir. Derneğin bir organının başka bir organına karşı üstün olduğu kabulüyle hareket edilmesi ile böyle bir üstünlüğün olmadığı kabulüyle hareket edilmesi arasında fark vardır.

Organların birbirlerine karşı durumları ile ilgili öğretilerdeki görüşleri; eşitlik ilkesini esas alan görüş ve hiyerarşi -yani astlık üstlük- ilişkisini esas alan görüşler olarak ikiye ayırarak incelemek mümkündür³⁸¹. Bunların dışında, genel kurulun irade organı, yönetim kurulunun yönetme ve temsil organı, denetim kurulunun da denetleme organı olmasından yola çıkan bazı yazarlar, bu yapıyı devlet oluşumuna benzetmişlerdir. Bu yazarlara göre, genel kurul yasama organı olan parlamentoya, yönetim kurulu yürütme organı olan hükümete, denetim kurulu ise Sayıştay'a benzemektedir³⁸².

³⁸¹ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 104.

³⁸² Kemal Arar, **Kara Ticareti – Şirketler Hukuku**, Güney Matbaacılık, Ankara, 1952, s. 117; Tuğrul Ansay, **Anonim Şirketler Hukuku**, 6. Baskı, Olgaç Matbaası, Ankara, 1982, s. 93 ve orada anılan yazarlar. Benzer bir benzetmeyi, organlar arasındaki bağımsızlığı ve ilişkileri açıklamak bakımından ilkesel olarak kullanan görüş için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 178. Kurum teorisine göre, organların ayrı birer varlıkları bulunur ve bunlar aralarında yetkileri bölüşürler. (Bkz. Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 326; Pulaşlı, **Cilt I**, s. 694.)

B. Organların Birbirlerine Karşı Durumlarına İlişkin Görüşler

1. Eşitlik İlkesini Esas Alan Görüş

Organlar arasındaki ilişkiyi açıklarken eşitlik ilkesini esas alan görüşe göre, özel hukuk tüzel kişilerinin organları arasında, hiyerarşiye değil eşitliğe dayanan bir iş bölümü ilişkisi vardır³⁸³. Bu görüşe göre hiyerarşi ilişkisi, idare hukukuna özgü olan ve devlet organizasyonunda uygulama alanı bulan bir ilişkidir. Dolayısıyla özel hukuk hükümlerine göre kurulan ve faaliyetlerini sürdüren tüzel kişilerin organları arasında, kamu hukukuna özgü olan hiyerarşi ilişkisi bulunduğunu söylemenin mümkün olmayacağı savunulur. İdare hukukunda, hiyerarşi ilişkisi sayesinde; üst konumda bulunanın, altındakilere emir verme ve onların yerine geçip işlem yapma yetkilerine sahip olacağı, ast konumundakilerin ise üstünün verdiği emirleri yerine getirmekle idare hukuku alanında sorumluluktan kurtulacağı belirtilerek, özel hukuk tüzel kişi organlarında bu imkanların bulunmadığı ifade edilmiştir³⁸⁴.

Organlar arasında eşitlik ilkesine dayanan bir ilişki olduğunu savunan bu görüşe göre, derneğin faaliyetlerini yürütmesi için yerine getirilmesi gereken görevler, organlar arasında bölünmüştür. Buna göre organ; kanun, tüzük, ikincil düzenleme veya fiilen kendisine verilen görevleri kendi sorumluluğu kapsamında yerine getirir, bu görevleri başka bir organa devredemez ve bu görevlerin çizdiği sınırlar dışında işlem yapmaya yetkili değildir³⁸⁵. Son olarak bu görüşe göre, genel kurul en yüksek organ değil, kendisine verilen görevleri yerine getirmekle sorumlu olan organlardan biridir ve bir organ başka bir organa emir değil, ancak direktif verebilir³⁸⁶. Buradaki emir ile kastedilenin idare hukukunda amirin verdiği emir olduğu kanaatindeyiz.

³⁸³ Ernst Hirsch, **Ticaret Hukuku Dersleri**, 3. Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1948, s. 213; Pulaşlı, **Cilt I**, s. 695; Arık, **a.g.e.**, s. 62.

³⁸⁴ Hirsch, **a.g.e.**, s. 213-214.

³⁸⁵ Hirsch, **a.g.e.**, s. 214; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 105; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 181.

³⁸⁶ Hirsch, **a.g.e.**, s. 214. Genel kurulun, diğer organlara emir veren bir amir konumunda olmadığı ve bazı hususlarda yetkisiz olduğu görüşü için bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 326-327; Pulaşlı, **Cilt I**, s. 694. Buna karşılık **ARIK** aynı eserinde, bir yandan özel hukuk tüzel kişilerinde organlar arasında eşitlik ilkesine dayanan bir iş bölümünün olduğunu savunurken, diğer yandan genel kurulun derneği en yüksek makamı olduğunu ifade etmiştir. (Bkz. Arık, **a.g.e.**, s. 62 ve s. 80.)

2. Hiyerarşi İlişkisi Teorileri

Öğretide çoğunlukla organlar arasında hiyerarşi -yani astlık üstlük- ilişkisi olduğu kabul edilir³⁸⁷. Bu ilişkinin kendisini; bir organın, başka bir organ tarafından seçilmesinde, atanmasında veya denetlenmesinde ya da başka bir organdan talimatlar almasında gösterdiği ifade edilmiştir³⁸⁸.

Bu görüşü kabul edenler; en yüksek konumdaki organın yönetim kurulu mu yoksa genel kurul mu olduğu sorusu karşısında kendi içlerinde ayrılırlar. Bu sorunun cevabını; yönetim kurulu olarak verenlerin “icra prensibi”, genel kurul olarak verenlerin ise “yetki teorisi” etkisinde oldukları ifade edilmiştir³⁸⁹. Uygulamada bazen genel kurulu oluşturanların ilgisizlikleri sonucunda tüzel kişinin faaliyetleri, neredeyse tamamen yönetim kuruluna terkedilmiş³⁹⁰ olsa da öğretilerde çoğunlukla genel kurulun, en üstün organ olduğu kabul edilmektedir³⁹¹.

Derneğin tüm üyelerinin iradelerinden oluşan ortak iradenin ortaya çıktığı genel kurulun, derneğin diğer organlarına verilen bütün yetkilerin kaynağı olduğu, öğretilerde yetki teorisine uygun olarak ifade edilmiştir³⁹². Buna göre genel kurul; en geniş yetkili organ olarak dernek tüzüğünü değiştirebilir, çoğunlukla diğer organları seçer ve görevden alır, bu organlara bırakılan yetkilerle ilgili de derneğin en üst danışma ve denetleme organı olma niteliğini sürdürür³⁹³. Yargıtay da genel kurulun, derneğin en üst organı olarak kabul etmektedir³⁹⁴.

³⁸⁷ Çetin, **a.g.e.**, s. 115.

³⁸⁸ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 105.

³⁸⁹ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 105. Benzer bir ayrımı; “hakimiyet teorisi” ve “lider veya yönetim ilkesi” olarak ifade eden yazarlar da vardır. (Bkz. Pulaşlı, **Cilt I**, s. 695.) Anonim şirketler bakımından, genel kurula tanınanlar dışında tüm yetkilerin yönetim kuruluna ait olduğu ve modern görüşe göre yönetim kurulunun daha önemli bir organ olarak aslında şirkete hakim olduğu ifadeleri için bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 327.

³⁹⁰ Ansay, **Anonim**, s. 92.

³⁹¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 170; Şahlanan, **a.g.e.**, s. 169; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 86; Nomer, **a.g.e.**, s. 9, dn. 29; Arar, **a.g.e.**, s. 156-157; Ansay, **Anonim**, s. 92-94; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 106; Engin, **Disiplin**, s. 285; Çetin, **a.g.e.**, s. 115; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 181.

³⁹² Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 86. Sözleşme teorisine göre, tüzel kişi genel kurul tarafından idare edilir ve bu organda oluşan iradenin hayata geçirilmesi için vekalet ve temsil ilişkisi çerçevesinde diğer organ üyeleri seçilir. (Bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 326.)

³⁹³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 171-174; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 106; Şahlanan, **a.g.e.**, s. 169-172 ve 211-212; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 86.

³⁹⁴ Yargıtay HGK, T. 08.05.2002, E. 2002/2-300, K. 2002/385 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Verilen ceza dernek hiyerarşisinde son merci olan genel kurulda götürülüp değerlendirilmedikçe kesinleşmiş kabul edilemez...” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

Öğretide, bazı yazarlar tarafından genel kurulun yetkilerinin sınırsız olmaması gerektiği savunularak “yetki teorisi” eleştirilip “sınırlı yetki teorisi” benimsenmiştir³⁹⁵. Bu teori; genel kurulu organlar arasındaki hiyerarşide en üst konumda kabul etmesinin yanında bu organın yetkilerini keyfi olarak kullanamayacağını, bu yetkilerin kanun ve tüzük hükümleriyle sınırlanabileceğini belirtir. Buna göre, öncelikle genel kurulun; kanunda oluşumları, görev ve yetkileri belirtilen derneğin diğer zorunlu organları olan denetim kurulu ve yönetim kurulunu ortadan kaldırmaya veya işlevsiz hale getirmeye yetkili olmadığı ifade edilmiştir³⁹⁶. Bunun yanında, genel kurul sürekli olarak toplanıp faaliyet gösteremediğinden, yönetim yetkisinin genel kurul ile yönetim kurulu arasında bölüştürüldüğü ve bu sebeple de bazı konuların genel kurulun yetkisi dışında kaldığı belirtilmiştir³⁹⁷. Örneğin; genel kurulun kural olarak dışarıya karşı temsil yetkisi olmadığı gibi defterlerin tutulması, gerekli raporların düzenlenmesi, tescil ve ilanların yapılması işlerinde de yetkisinin olmadığı savunulmuştur³⁹⁸. Sınırlı yetki teorisine göre, yönetim kurulunun; genel kurul kararlarına itiraz edebilmesi mümkün, kendisine verilen direktiflerin hukuka aykırı olup olmadığını değerlendirmesi ise zorunluluktur³⁹⁹. Son olarak, bu teori kapsamında, genel kurulun, yetkilerini TMK m. 2 hükmüne göre dürüstlük kuralına uygun bir şekilde kullanması ve diğer organ üyelerinin de dernekle olan ilişkilerinde hukuki durumlarını öngörebilir olmaları gerektiği de ifade edilmiştir⁴⁰⁰.

C. Değerlendirmelerimiz

Dernek organlarının birbirlerine karşı durumlarını değerlendirmek için yukarıdaki görüşleri, yürürlükteki kanun hükümleriyle birlikte ele almak gerekir. Bu yapılırken genel kurulun diğer organlara karşı durumunun, genel kurul dışındaki zorunlu organların -yani yönetim kurulu ve denetim kurulunun- birbirlerine karşı durumlarının ve ayrıca seçimlik organların genel kurul dışındaki zorunlu organlara karşı durumlarının ayrı ayrı incelenmesinin faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

³⁹⁵ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 106; Ansay, **Anonim**, s. 96-97; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 181; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 181-182.

³⁹⁶ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 106; Nomer, **a.g.e.**, s. 72-73; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 181; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 181-182.

³⁹⁷ Ansay, **Anonim**, s. 94.

³⁹⁸ Ansay, **Anonim**, s. 97. Ayrıca bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 10.

³⁹⁹ Öztan, **Organ Kavramı**, s. 106 ve orada anılan yazarlar.

⁴⁰⁰ Sabuncu, **İç İlişki**, s. 181-182; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 182.

1. Genel Kurulun Diğer Organlarla İlişkisi Bakımından

Kanun koyucu; TMK m. 73 hükmünde genel kurulu, “...*derneğin en yetkili karar organı...*” olarak ifade etmiş, derneğin varlığını ve temel yapısını etkileyebilecek önemli kararların alınması bakımından da çeşitli hükümlerle genel kurulu yetkilendirmiştir. Genel kurul; kural olarak derneğin diğer organlarını seçme yetkisine sahip olduğundan, bu organlara üye seçerken gerekçe belirtmek zorunda değildir ve görevi sona eren organ üyesini herhangi bir haklı sebep göstermeden yeniden seçmeyebilir⁴⁰¹. Dernekler Kanunu m. 13/f. 2, c.2 hükmüne göre de diğer organ üyelerine, “*verilecek ücret ile her türlü ödenek, yolluk ve tazminatlar genel kurul tarafından tespit olunur*”. Ayrıca TMK m. 83 hükmüyle yalnızca genel kurul kararlarının iptalinin dava edilebileceği belirtilip diğer organların kararları bakımından kanunda böyle bir yol öngörülmeyle ortaya çıkan, genel kurul dışındaki organların kararlarının derneğin iç ilişkisinde genel kurulca nihai olarak denetlenip karara bağlanmadan dava edilememesi durumu da bu organın diğerlerinin üstünde görüldüğünü gösterir. Dolayısıyla kanun koyucunun genel kurulu; derneğin en üst seviyede iradesini oluşturan, dernek faaliyetlerini en üst seviyede denetleyen ve bu faaliyetlerin derneğin amacına uygun olması için kendisine danışılan bir organ olarak gördüğü ortadadır. Bu sebeplerle fikrimizce, yürürlükteki kanun hükümleri göz önünde bulundurularak genel kurulun diğer organlarla olan ilişkisinde eşitlik ilkesini esas alan görüş kabul edilmemelidir.

Genel kurul ile derneğin zorunlu organları arasında bir hiyerarşi ilişkisi olduğunu kabul etmek, genel kurulun yetkilerinin sınırsız olduğu kabul etmek anlamına gelmez. Nitekim kanun koyucu da derneğin genel kurulu dışında iki zorunlu organı daha olduğunu ve bu organların yetkilerinin seçimlik organlara mutlak olarak devredilemeyeceğini belirtmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi⁴⁰² buradaki amaç, diğer zorunlu organları ve onların yetkilerini, genel kurula karşı korumaktır. Böyle bir hüküm olmasaydı dahi genel kurulun diğer zorunlu organlarla ilişkisinde sınırsız yetkili olamayacağı, sadece kanunda bu organların zorunlu organlar olarak ifade edilmelerinden bile çıkarılabılırdı⁴⁰³. Ayrıca derneğin seçimlik organları ile genel kurul arasındaki ilişkide de genel kurulun yetkilerinin sınırlı olacağını ifade etmek

⁴⁰¹ Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 214.

⁴⁰² Bkz. 1. Bölüm, V, E.

⁴⁰³ Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 181.

gerekir. Çünkü her ne kadar genel kurulun tüzüğü değiştirme yetkisi olsa da tüzük hükümleri genel kurul için de bağlacıdır ve TMK m. 80/f. 2 hükmünde zorunlu veya seçimlik organ ayırımı yapılmadan görevden alma yetkisinin ancak haklı sebeple kullanılabilceği ifade edilmiştir. Bunların yanında, görevden alma yetkisi dışında da genel kurulun, diğer organlarla olan ilişkisinde tüzükle, diğer düzenlemelerle veya fiilen oluşturulan güvene ve dürüşlük kuralına uygun hareket etmesi gerekir. Dolayısıyla fikrimizce, genel kurulun diğer dernek organlarıyla ilişkisinde sınırlı yetki teorisinin geçerli olduğunu kabul etmek gerekir.

Genel kurulun diğer organlarla ilişkilerinde yetkisinin sınırlı olacağını, sınırlı yetki teorisine göre ifade etmek yeterli değildir. Genel kurulun hangi organla ilişki içinde olduğuna göre bu sınırlamanın boyutu da değişiklik gösterir.

Genel kurulun diğer organlarla ilişkisi bakımından yetkisinin en sınırlı olması gereken durum, fikrimizce yönetim kurulu ile ilişki içinde bulunduğu durumdur. Çünkü yönetim kurulu, derneğin olağan işlerinin yönetimi ve dışarıya karşı temsili ile yetkili ve görevli olduğundan bu alanlara gereğinden fazla müdahale, derneğin faaliyetlerinin aksamasına sebep olabilir. Bu yetkiler, başka bir organa mutlak olarak devredilemeyecektir ve genel kurulun da yönetim kurulunun yerine geçip bu işleri görmesi, duruma göre çok zor veya imkansızdır. Örneğin, derneğin taraf olduğu davalarda derneği yönetim kurulu temsil eder, yani dava ehliyetini yönetim kurulu kullanır⁴⁰⁴. Ancak yönetim kurulu da bu yetkisini kullanırken tamamen serbest değildir. Buna göre örneğin, genel kurul kararlarının veya toplantılarının iptali davalarında derneği temsil eden yönetim kurulu, davayı kabul edemez veya sulh olamaz. Aksi takdirde iptali gerekmeyen genel kurul kararlarının, yönetim kurulu iradesiyle ortadan kaldırılması tehlikesi ortaya çıkar⁴⁰⁵. Yönetim kurulunun dernek bakımından önemli bazı yetkilerini kullanması, tüzükle genel kurulun iznine bağlı

⁴⁰⁴ Derneğin dava ehliyetinin yönetim kurulu tarafından kullanılması gerektiğine yönelik kararlar için bkz. Danıştay 8. Dairesi, T. 22.05.2008, E. 2007/1280, K. 2008/3744, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022). Aynı yönde kararlar için bkz. Yargıtay 7. HD, T. 09.10.2009, E. 2009/4821, K. 2009/4225; Yargıtay 2. HD, T. 13.11.2007, E. 2007/18131, K. 2007/15608; Yargıtay 2. HD, T. 08.07.2003, E. 2003/9158, K. 2003/10401; Danıştay İdare Dava Daireleri Genel Kurulu, T. 11.04.2008 E. 2007/2206, K. 2008/1184, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

⁴⁰⁵ Nomer, **a.g.e.**, s. 176-177.

tutulabilir. Ayrıca genel kurulun yönetim kuruluna yönelttiği kanuna ve tüzüğe aykırı olmayan direktifleri, yönetim kurulunun yerine getirmesi gerekir⁴⁰⁶.

Genel kurulun, denetim kurulu ile ilişkisinde yetkisinin kapsamının yönetim kurulu ile ilişkisindekinden daha geniş olduğu düşüncesindeyiz. Çünkü denetim kurulu, derneğin diğer organlarının faaliyetlerini gözetip denetlerken bu görev ve yetkisini genel kurul adına kullanır. Nitekim bu gözetim ve denetim sonucunda oluşturulan raporlar da TMK m. 86/f. 2 hükmü ve Dernekler Kanunu m. 9/f. 2 hükmüne göre konuyla ilgili karar alacak olan genel kurulun iradesinin aydınlanmasına yarar. Dolayısıyla genel kurulun denetim kuruluna, belli faaliyetlerin daha sıkı denetlenmesi için talimat verebilmesi mümkündür. Ayrıca genel kurul, denetim kurulunun yerine getirmesi gereken görev için başka organlardan veya kişilerden de yardım alabilir⁴⁰⁷. Bu durumda her ne kadar Dernekler Kanunu m. 9/f. 1, c. 2 hükmüne göre denetim kurulunun denetleme görevi devam etse de genel kurul, denetim kurulu raporuyla birlikte diğer raporları da dikkate alıp denetim kurulunun raporunda ifade ettiğinin aksi yönde kararlar alabilir. Ancak denetim kurulu ile ilişkisinde genel kurulun yetkileri, bu organın yetkilerinin mutlak olarak başka bir organa devredilememesi ve genel kurulun bu organın yerine geçerek hareket edememesi konularıyla sınırlıdır.

Derneğin seçimlik organları ile genel kurul arasındaki ilişki, fikrimizce genel kurulun yetkilerinin en az sınırlanması gereken ilişkidir. Çünkü zorunlu organlardan farklı olarak genel kurulun, tüzük değişikliği veya seçimlik organı kuran işlemin değiştirilmesi yollarıyla bu organların varlığına son verebilmesi mümkündür. Seçimlik organın varlığına son vermese bile genel kurulun, bu organların görev ve yetkilerini başka bir organa mutlak olarak devrederek, bu organları işlevsiz hale getirebilmesi de mümkündür⁴⁰⁸. Ancak genel kurul, bu yetkilerini yönetim kuruluna yardımcı olması amacıyla kurulmuş bir organa karşı kullanırken, derneğin olağan işlerinin yönetimi ve dışarıya karşı temsili işlerinin aksamaması için yönetim kurulu ile uyumlu olmaya çalışmalıdır. Genel kurulun, seçimlik organların varlığına son verme yetkisi olsa da bu

⁴⁰⁶ Hatta aşağıda değinileceği üzere, genel kurulun toplantıya çağırılması konusunda, azınlığı oluşturan üyelerin dahi isteğinin yönetim kurulunca yerine getirilmesinin zorunlu olup olmadığı tartışmalıdır. (Bkz. 2. Bölüm, III, D.)

⁴⁰⁷ Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 215.

⁴⁰⁸ Genel kurulun, bu yetkilerini kullanabilmesinden hareketle seçimlik organlarla ilişkisinde “*tam bir hakimiyet ve tereddütsüz bir vesayet*” sahibi olduğu yönündeki görüş için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 174.

organlarla ilişkisinde, -zorunlu organlar ile ilişkisi bakımından da geçerli olan- organ üyesinin görevden alınırken haklı bir sebebin bulunması, organ üyelerinde oluşturulan güvenin korunması ve dürüstlük kurallarına uygun davranması gerekir.

Genel kurulun diğer organlarla ilişkisinde yetkilerinin sınırlı olduğunu ifade ettikten sonra bu sınırın aşılması durumuna karşı organların veya üyelerinin sahip olması gereken imkanları da değerlendirmek gerekir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki genel kurulun diğer organlarla olan ilişkisinde yetkisinin sınırlarını aşması durumunda, diğer organ üyesinin uğradığı zararın tazminine yönelik derneğe karşı dava açabilmesinin önünde engel yoktur. Buna karşılık yukarıda da ifade ettiğimiz gibi⁴⁰⁹ kanun koyucu, TMK m. 83 hükmünde derneğin genel kurul kararlarının iptalini dava etme hakkını yalnızca dernek üyesi olanlara tanımıştır. Buna göre dernek üyesi olmayan diğer organ üyelerinin veya kurul olarak diğer organların, genel kurul kararlarının iptalini dava etmeleri mümkün değildir. Bu durumun sınırlı yetki teorisine aykırı olduğu düşüncesindeyiz. Bu yüzden yürürlükteki kanun hükümlerinin değiştirilerek, öncelikle derneğin diğer organlarına⁴¹⁰ da genel kurul kararlarının iptalini dava etme hakkı verilmesi gerektiği; bu uygun görülmezse en azından dernek üyesi olmayan diğer organ üyelerine de bu imkanın tanınması gerektiği görüşüne⁴¹¹ katılmaktayız.

⁴⁰⁹ Bkz. 1. Bölüm, V, B, 2.

⁴¹⁰ Fikrimizce organlara dava açma hakkı verilmesi ifadesi ile kastedilen; iptal davası açabilmek için organca usule uygun olarak alınmış bir karar olması gerektiği ve bu karara olumlu oy verenlerin davada zorunlu dava arkadaşı olacaklarıdır. Yoksa ayrı bir kişiliği olmayan tüzel kişi organının, organ olarak davada taraf olamaması gerekir.

⁴¹¹ İkizler, **a.g.e.**, s. 344-347. Konuya ilişkin bu görüşe uygun olarak verilmiş Yargıtay 2. HD, T. 08.12.1994, E. 1994/8401, K. 1994/12225 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...*Medeni Kanununun 68. maddesi uyarınca üyelerden herbirinin, kanuna veya derneğin tüzüğüne uygun olmayıpta kendi muvafakatına iktiran etmemiş bulunan bir karar aleyhine mahkemeye müracaatla itiraz etmeye yetkisi vardır. Ancak burada olay değişiktir. Bu dava o nitelikte değildir. Derneği savunmak hukuk içerisinde haklarını korumak yönetim kuruluna aittir. Derneği tüzüğü çerçevesinde başkan temsil eder. Hukuka uygun olmadığı iddia edilen 20.07.1991 tarihli Genel Kurul toplantısının ve burada alınan karar iptalinde derneğin yararı vardır. O halde davaya bakmak gerekirken aktif husumet ehliyeti bulunmadığı nedeniyle davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır...*" Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022). Aksi yöndeki Yargıtay 2. HD, T. 27.04.1976, E. 1976/2070, K. 1976/3664 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...*dernek üyelerine, kongre kararlarının iptali hakkında mahkemeye başvurma hakkı verilmiştir. Bu hak, üyelik sıfatı ile sınırlı olup, genişletilmesi mümkün değildir. Temyiz dilekçesinde ileri sürülen karardaki gerekçeye katılmak mümkün olmadığı gibi, başka bir memleketin dernekler kanununda mevcut olan bir hükmün kıyas yolu ile bu olayda uygulanması düşünülemez. Temsilci, temsil yetkisini veren gerçek veya tüzel kişinin adına hareket etme yetkisine sahip olduğuna göre, mümessili olduğu kimse hakkında ve onun davranışlarından ötürü, temsil yetkisine dayanarak dava açamaz. Çünkü: Olayda Yönetim Kurulu, Genel Kurulun temsilcisi olarak davacı safına geçip Genel Kurulu davalı durumuna sokmakla davada, davacı ve davalı sıfatları birleşmiş olurki, böylece ortada dava kalmaz.*" Bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 344, dn. 98.

Diğer organ üyeleri için genel kurul kararının iptali davası açması imkanı kabul edilirse yönetim kurulu üyelerinin derneğe karşı yönelteceği bu davada, davalı taraf olan derneği kimin temsil edeceği sorusu gündeme gelir⁴¹². Çünkü yönetim kurulu üyelerinin bu davada hem davacı hem de davalının temsilcisi olması mümkün değildir. Fikrimizce bu durumda, anonim şirket genel kurul kararlarının yönetim kurulu üyeleri tarafından iptalinin dava edilmesi bakımından öne sürülmüş olan, davada anonim şirketi temsil etmesi için TMK m. 427/b. 4 hükmüne göre mahkemece yönetim kayyımı atanması gerektiği görüşü⁴¹³ dernekler bakımından da kabul edilmelidir. Nitekim yönetim kurulu üyelerinin genel kurul kararını dava ettiği bu durumda, gerçekten de TMK m. 427/b. 4 hükmünde belirtildiği gibi dernek, bu dava özelinde de olsa kendisini temsil etmeye uygun gerekli organından yoksun kalmış ve derneğin temsili başka yoldan sağlanamamış olur.

2. Yönetim Kurulu ile Denetim Kurulu Arasındaki İlişki Bakımından

Derneğin genel kurul dışındaki diğer zorunlu organları olan, yönetim kurulu ile denetim kurulu arasındaki ilişkiyi, hiyerarşik değil de eşitlik ilkesine dayanan bir ilişki olarak gören görüşe⁴¹⁴ katılmaktayız. Yürürlükteki yasal düzenlemelerde de bu organlardan herhangi birini diğerine üstün tutan bir hüküm bulunmamaktadır. Yönetim kurulu, derneğin olağan işlerinin yönetimi ve dışarıya karşı temsili işlerini görmesi bakımından denetim kuruluna göre daha fazla yetkili gibi görünse de bu yetkilerine dair her türlü bilgi ve kayıtları denetim kurulunun incelemesine sunmak ve denetim kurulunun talebi üzerine genel kurul toplantıya çağırarak zorundadır. Denetim kurulu ise bu yetkisini, yönetim kurulunun faaliyetlerine yön vermek için değil, her iki organın da üstünde bulunan ve onları denetleme yetkisine sahip olan genel kurulun konuyla ilgili iradesini aydınlatmak için kullanır. Buna göre, birbirlerine

⁴¹² Nitekim *SABUNCU* da karşı yöndeki görüşünü asıl olarak soruya dayandırır. (Bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 405-406; Yargıtay 2. HD, T. 27.04.1976, E. 1976/2070, K. 1976/3664, İkizler, **a.g.e.**, s. 344, dn. 98.) Karşı görüşü savunan başka yazarlar için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 188 ve orada anılan yazarlar.

⁴¹³ Moroğlu, **a.g.e.**, s. 296. Aynı çözüme yönetim kurulu üyelerinin, derneğe karşı açacağı ibra davası bakımından ulaşan görüş için bkz. Çetin, **a.g.e.**, s. 151. Aynı şekilde anonim şirketlerde yönetim kurulu üyelerinin açacağı ibra davasında ve bu üyelere karşı açılacak sorumluluk davasında da TMK m. 427/b. 4 hükmüne göre hakimden davada şirketi temsil etmesi için kayyım atanmasının istenebileceği görüşü için bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 396; Hüsnü Turanlı, “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıkta İbra”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. II, S. 2, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 130.

⁴¹⁴ Sabuncu, **İç İlişki**, s. 182.

karşı eşit konumda bulunan, denetim kurulu ile yönetim kurulu arasındaki ilişkide ortaya çıkan sorunların çözüm yeri, derneğin en üst organı olan genel kuruldur.

3. Seçimlik Bir Organ ile Diğer Organlar Arasındaki İlişki Bakımından

Seçimlik organların birbirleriyle ve genel kurul dışındaki derneğin diğer zorunlu organlarıyla ilişkisini, bu organları kuran, görev ve yetkilerini belirleyen düzenlemelere bakarak tespit etmek gerektiği fikrindeyiz⁴¹⁵. Eğer tüzükle veya genel kurul kararıyla bir organ kurulmuş ve ilgili düzenlemede bu organın başka bir organın astı olarak faaliyet göstereceği açıkça ifade edilmemişse ya da dolaylı olarak anlaşılamiyorsa söz konusu seçimlik organ, genel kurul dışındaki zorunlu organlarla eşit konumda kabul edilmelidir. Buna karşılık tüzükle veya genel kurul kararıyla, bir organın astı olarak seçimlik organ kurulması da mümkündür. Ayrıca seçimlik organları kurma yetkisi yalnızca genel kurulda olmadığından, diğer bir organ tarafından kurulan seçimlik organın da onu kuran organın astı konumunda yer aldığı kabul edilmelidir. Seçimlik bir organın, başka bir organın astı olduğu durumlarda da sınırlı yetki teorisine uygun hareket edilmelidir. Bu ilişkide üst konumda bulunan organın yetkilerinin sınırı; her iki organı da oluşturan, görev ve yetkilerini belirleyen düzenlemelere göre, oluşturulan güvenin korunmasına ve dürüstlük kuralına aykırı olmayacak şekilde tespit edilmelidir. Son olarak, şekli kritere göre belirlenemeyen ancak maddi kritere göre derneğin organı sayılan fiili organların uygulamada genellikle yönetim kurulunun astı konumunda yer aldığını da belirtmek gerekir⁴¹⁶.

II. Genel Kurulun Oluşumunda Diğer Organların Etkisi

A. Genel Olarak

Genel kurulun oluşumuna çeşitli durumlarda diğer organların veya genel kurula katılanların çoğunluğunun etki edebilmesi mümkündür. Genel kurulu dernek üyeleri oluşturduğundan, üyelerin üyelik durumlarında ve genel kurula katılıp oy kullanma

⁴¹⁵ Bu düzenlemeler, dernek tüzüğünde bulunabileceği gibi ikincil düzenlemelerde veya organ kararlarında da bulunabilecektir. (Bkz. Öztan, **Organ Kavramı**, s. 98; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 36; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 260; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 162.) Bu düzenlemelerin ancak tüzükte bulunabileceği görüşü için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 208-209, 239, 256; Özsunay, **a.g.e.**, s. 224 ve dn. 125; Aysoy, **a.g.m.**, s. 606; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 174.

⁴¹⁶ Fiili organ kavramı, kişinin üçüncü kişilere karşı eylemlerinin derneği bağlayıp bağlamayacağına yönelik bir kavram olması sebebiyle bu şekilde belirlenen organın dernek iç ilişkisindeki konumunu incelemenin pratik bir faydası yoktur.

haklarında meydana gelebilecek değişim bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ayrıca derneğe üyelik başvurusunda bulunanların bu başvurularıyla ilgili verilecek kararlar da genel kurulun oluşumunu etkiler. Bu imkanlarla sadece genel kurulla diğer organlar arasındaki ilişki değil, dolaylı olarak derneğin yönetim kurulu ve denetim kurulu da dahil bütün organlarının yapısı değiştirilebilir.

Dernek organları arasındaki ilişkiler bakımından önemli olan, genel kurulun oluşumunda diğer organların etkisi, aşığıda; üyelik başvurusunu kabul yetkisi ve dernek cezaları kapsamında incelenecektir.

B. Dernek Üyeliğine Kabul Yetkisi

Üyelik; dernek ile üye arasında kurulan ve her iki tarafa da haklar verip yükümlülükler yükleyen hukuki ilişkiyi ifade eder⁴¹⁷. Eşitlik ilkesi gereğince kurucu üyeler ile kuruluştan sonra üye olanların derneğe karşı durumları, kural olarak eşittir. Ancak bunlar arasında derneğe üye olma işleminin bakımından bazı farklar vardır. Bu başlık altında üyelik, üyeliğe kabul yetkisi bakımından değerlendirileceğinden üye olma işleminin kastedilen; derneğin kurucu üyelerinin değil, kuruluştan sonra üye olacakların üye olma işlemleridir.

Kanun koyucu, üyeliğin hukuki niteliği ile ilgili kanunlarda hükme yer vermemiştir. Öğretide çoğunluk görüşe göre üyelik, üye ile dernek arasında öneri ve kabul kurulan bir sözleşmeden doğar⁴¹⁸. Dolayısıyla bu ilişkinin kurulabilmesi için iki tarafın da olumlu irade beyanlarını iletilmeleri gerekeceğinden, dernek tarafından dağıtılan üyelik kartları veya üyeliğe davetler açıkça kabul edilmedikçe üyelik ilişkisi söz konusu olmaz⁴¹⁹. Ayrıca tüzükte bazı niteliklere sahip kişilerin derneğe kendiliğinden üye olacaklarına dair hüküm bulunsa bile bu kişiler, kabul beyanlarını iletmeyen derneğin üyesi olmazlar⁴²⁰. Üyelik ilişkisi, her ne kadar bir sözleşmeden

⁴¹⁷ Özsunay, **a.g.e.**, s. 227; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 679; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 69; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 344; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 296. Üyeliği bir hukuki ilişki değil de bir hak olarak açıklayan görüş için bkz. Gönensay, **a.g.e.**, s. 171.

⁴¹⁸ Egger, **a.g.e.**, s. 113; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 71; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 75; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 633; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 344; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 297; Hatemi, **Kişiler**, s. 106; Engin, **Üyelik**, s. 31-33; Nomer, **a.g.e.**, s.47. Derneğe üye olma işleminin bir sözleşme değil de tüzük olarak ortaya çıkmış bir hukuki statüye girme olarak ifade eden görüş için bkz. Doğanay, **a.g.e.**, s. 63; Özsunay, **a.g.e.**, s. 242; Köprülü, **Medeni**, s. 473-474.

⁴¹⁹ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 75; Egger, **a.g.e.**, s. 113. Farklı görüőle aynı sonuca varan açıklama için bkz. Köprülü, **Medeni**, s. 473.

⁴²⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 349; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 74.

kaynaklansa da kişiler hukukuna özgü bir ilişkidir. Bundan dolayı da üyelik ilişkisine, TBK hükümlerinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeleri düzenleyen bölümlerinin kıyasen de olsa uygulanması mümkün değildir. Ancak bu ilişkiye, TBK hukuki işlemlere ilişkin genel hükümlerinin -özellikle de sözleşmenin kurulmasına, şekle, sözleşme özgürlüğüne ve irade bozukluklarına dair hükümlerin- niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanması mümkündür⁴²¹.

Üyeliği oluşturan sözleşme, çoğunlukla derneğe üye olmak isteyeninin öneri niteliğindeki üyelik başvurusunun dernek tarafından kabul edilmesiyle kurulur⁴²². Ancak burada üyeliğin doğması için dernek üyeliğine kabule yetkili organın kabul yönünde karar alması yeterli değildir. Ayrıca bu karara dayanarak yetkili organ tarafından kabul beyanından bulunulması da gerekir. Bu beyan, gönderildiği andan itibaren değil muhatabına ulaştığı andan itibaren sonuçlarını doğurur⁴²³.

TMK m. 64/ f. 1 hükmüne göre, “*fil ehliyetine sahip bulunan her gerçek kişi ile tüzel kişiler, derneklere üye olma hakkına sahiptir*”. Anayasa m. 33/f. 6 hükmünde⁴²⁴ ve Dernekler Kanunu m. 3/f. 2 hükmünde⁴²⁵ statülerine göre bazı kişilerin dernek üyesi olmalarının kanunlarla kısıtlanabileceği ifade edilmiştir. Yine Dernekler Kanunu m. 3/f. 4-6 hükümlerinde⁴²⁶ de çocuk derneklerine üye olabilecek kişiler ifade edilmiştir. Bu hükümler emredici nitelikte olduğundan, üyelik başvurusunu kabul etmeye yetkili organın, bu şartları taşımayan bir kişiyi üye olarak kabul etmesi kesin hükümsüz olacaktır. Ayrıca bu emredici hükümlere aykırı olmayacak şekilde dernek özerkliği

⁴²¹ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 76; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 298; Engin, **Üyelik**, s. 32. Teoman Akünal, “Ceza Hukuku İlkeleri Işığında Dernek Cezaları”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. I, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 93-94. Üyeliğin sürekli bir hukuki ilişki olduğuna ve bu niteliği göz önünde bulundurularak uygulanacak hükümlerin belirlenmesi gerektiğine dair açıklamalar için bkz. Engin, **Üyelik**, s. 24-25.

⁴²² Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 75; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 632; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 298.

⁴²³ Engin, **Üyelik**, s. 33; Engin, **Değişiklikler**, s. 346.

⁴²⁴ Anayasa m. 33/f. 6 hükmü şu şekildedir: “*Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.*”

⁴²⁵ Dernekler Kanunu m. 3/f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Ancak, Türk Silahlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarında getirilen kısıtlamalar saklıdır.*”

⁴²⁶ Dernekler Kanunu m. 3/f. 4-6 hükmü şu şekildedir: “*Onbeş yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip küçükler; toplumsal, ruhsal, ahlakî, bedensel ve zihinsel yetenekleri ile spor, eğitim ve öğretim haklarını, sosyal ve kültürel varlıklarını, aile yapısını ve özel yaşantılarını korumak ve geliştirmek amacıyla yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler.*

Oniki yaşını bitiren küçükler yasal temsilcilerinin izni ile çocuk derneklerine üye olabilirler ancak yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar.

Çocuk derneklerine onsekiz yaşından büyükler kurucu veya üye olamazlar.”

kapsamında dernek tüzüğünde, üyelik için özel şartların öngörülmesi de mümkündür. Nitekim TMK m. 58/f. 2 hükmünde⁴²⁷ ve Dernekler Kanunu m. 4/b. c hükmünde tüzüğün üye olma şartlarını belirtmesi gerektiği ifade edilmiştir. Tüzükte belirten bu şartlar; belirli bir mesleğe, yaşa, yerleşim yerine, doğum yerine sahip olma, tüzükteki amaca ilişkin araştırma yapmış olma, belirli sayıda üye tarafından önerilmiş olma, başvuruya belirli sürede üyelere den biri veya birkaçı tarafından itiraz edilmemiş olması gibi şekillerde ortaya çıkabilir⁴²⁸. Üyelik başvurusunu kabul etmeye yetkili organın, tüzükte belirtilen şartları taşımayan bir kişiyi üye olarak kabul etmesi durumunda; bu kararın değiştirilmesi için dernek içi denetim yollarına ve ardından TMK m. 83 hükmüne göre yargısal yollara başvurulması mümkündür.

Anayasa m. 33/f. 2 hükmüne göre, “hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz”. TMK m. 63 hükmü de⁴²⁹ aynı kuralı tekrar etmekle kalmayıp ayrıca derneğin de üye kabul etmeye zorlanamayacağı, açıkça ifade etmiştir. Dolayısıyla kural olarak, üyelik için derneğe başvuran kişi, kanunda ve tüzükte belirtilen bütün şartları taşıyor olsa bile bu kişinin üyelik başvurusu dernek tarafından kabul edilmeyebilir⁴³⁰. Oldukça geniş yorumlanması gereken derneğin üyeliğe kabul etme özgürlüğünün, bazı istisna durumlarda sınırlanması gerektiği uygulamada⁴³¹ ve öğretide çoğunlukla⁴³² savunulmuştur. Bu sınırlamalar, özel bir kanun hükmünden veya TMK m. 2/f. 2 hükmünde ifade edilen hakkın kötüye

⁴²⁷ TMK m. 58/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Dernek tüzüğünde derneğin adı, amacı, gelir kaynakları, üyelik koşulları, organları ve örgütü ile geçici yönetim kurulunun gösterilmesi zorunludur.”

⁴²⁸ Özsunay, **a.g.e.**, s. 240; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 73; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 347; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 301. Derneğin belirli sayıda üyesi olabileceği ve bu sayıdan fazla üye alınmayacağına dair bir tüzük hükmünün derneğe üye olma özgürlüğüne aykırı olacağı görüşü için bkz. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 685.

⁴²⁹ TMK m. 63 hükmü şu şekildedir: “Hiç kimse, bir derneğe üye olmaya ve hiçbir dernek de üye kabul etmeye zorlanamaz.”

⁴³⁰ Egger, **a.g.e.**, s. 114; Arsebük, **a.g.e.**, 209; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 71; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 87; Köprülü, **Medeni**, s. 475; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 349; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 87. Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 20.05.1974, E. 1974/3152, K. 1974/3166, Resmi Kararlar Dergisi, Yıl: 9, 1974, S. 9-12, s. 291-291.

⁴³¹ Yargıtay 2. HD, T. 05.03.1987, E. 1987/614, K. 1987/1811 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Kişilerin derneklere üye olup olmama konusunda özgürlükleri bulunduğu gibi, derneklerin de ilke olarak, başvuranları üyeliğe alıp almama özgürlüğü vardır... .. Burada incelenmesi ve üzerinde önemle durulması gereken husus, üyeliğe kabulde yetkili dernek organının M.K.'nun 2. maddesindeki dürüstlük kuralını gözönünde bulundurup bulundurmadığı ve üyeliğe kabul edip etmeme hakkını objektif kriterlere göre kullanıp kullanmadığıdır...” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

⁴³² Doğanay, **a.g.e.**, s. 64; İsmet Sungurbey, **Medeni Hukuk Eleştirileri**, C. II, Sermet Matbaası, İstanbul, 1970, s. 44; Köprülü, **Medeni**, s. 476; Özsunay, **a.g.e.**, s. 233-235; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 71; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 349-350; Engin, **Üyelik**, s. 51-58; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 71; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 299; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 680; Hatemi, **Kişiler**, s. 106; Saka, **a.g.e.**, s. 63-64. Karşı yöndeki görüşler için bkz. Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 87; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 135-136, 191; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 514.

kullanılması yasağından kaynaklanabilir. Örneğin, tekel ve tekel benzeri durumda olan bir derneğin, faaliyet alanlarına yaptığı etki sebebiyle kendisine yapılan üyelik başvurusunu, başvuranın kişilik haklarına zarar vermemek için kabul etmesi zorunluluğundan bahsedilebilir⁴³³. Ayrıca derneğin, başvurucuda uyandırmış olduğu güvene uygun olarak başvuruyu kabul etmesi de zorunluluk olarak ortaya çıkabilir⁴³⁴. Her iki durum da üye kabul özgürlüğünün sınırlanması, TMK m. 2/f. 2 hükmüyle ifade edilen hakkın kötüye kullanılması yasağından kaynaklanır⁴³⁵. Başvurusu reddedilen kişi, bu yasağa aykırı davranıldığını iddia ve ispat ederse mahkemece üyelik başvurusunun kabulü yönünde karar verilebilecektir⁴³⁶.

TMK m. 64/f. 2 hükmünde⁴³⁷ derneğe üyelik başvurusunun yazılı olarak yapılacağı, bu başvurunun yönetim kurulunca en geç otuz gün içinde karara bağlanacağı ve sonucun yazıyla başvurana bildirileceği belirtilmiştir. Öğretide bir görüşe göre⁴³⁸, belirtilen otuz günlük sürede yönetim kurulunun üyelik başvurusunu karara bağlamaması, başvurunun kabul edildiği anlamına gelmez. Çünkü aynen derneğin kişiyi üyeliğe davetinde olduğu gibi burada da kural olarak susma, bir irade beyanı değildir, meğerki taraflar arasındaki anlaşma, dürüstlük kuralı veya özel bir kanun hükmü aksini gerektirsin⁴³⁹. Buna karşılık diğer görüş⁴⁴⁰, yönetim kurulunun otuz gün içinde başvuruya yanıt vermemesini, başvurunun örtülü şekilde kabulü olarak

⁴³³ Sungurbey, **a.g.e.**, s. 44; Özsunay, **a.g.e.**, s. 234; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 71; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 299-300. *ENGİN*, bu durumu kişilik haklarına aykırı bir saldırı olarak yorumlamaktadır. Yazara göre üyelik başvurusu reddedilen kişi, TMK m. 25 hükmüne göre hakimden saldırıya son verilmesini talep edebilir. (Bkz. Engin, **Üyelik**, s. 54-56. Aynı yöndeki görüş için bkz. Saka, **a.g.e.**, s. 63.) *SEROZAN*, ise konuyu sözleşme kurma zorunluluğu bakımından ele alıp bu zorunluluğa aykırılık durumunda; ahlaka aykırı fiilden doğan aynen tazminle, kişilik haklarına aykırı saldırıya son verilmesiyle veya hatta TBK özel hükümleriyle, derneğin üyeliğe kabule zorlanabileceğini ifade etmiştir. (Bkz. Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 71.)

⁴³⁴ Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 300; Engin, **Üyelik**, s. 58 ve orada anılan yazarlar.

⁴³⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 234; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 349-350; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 88; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 299-300.

⁴³⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 350; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 300, dn. 286.

⁴³⁷ TMK m. 64/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Yazılı olarak yapılacak üyelik başvurusu, dernek yönetim kurulunca en çok otuz gün içinde karara bağlanır ve sonuç yazıyla başvuru sahibine bildirilir. Başvurusu kabul edilen üye, bu amaçla tutulacak deftere kaydedilir.”

⁴³⁸ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 74-75; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 350; Engin, **Üyelik**, s. 35; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 299; Engin, **Değişiklikler**, s. 346; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 138, dn. 449.

⁴³⁹ Ancak tüzükte dernek üyeliğinin başvuruyla birlikte kazanılacağına dair bir hüküm varsa bu dernek tarafından kişilere yöneltilmiş bir öneri niteliğindedir ve başvuranın başvurusu kabul beyanı yerine geçer. Bu durumda üyelik ilişkisi, üye kabul özgürlüğüne uygun olarak yine öneri ve kabul şeklinde irade beyanlarıyla kurulduğu kabul edilir. (Bkz. Engin, **Üyelik**, s. 34 ve 51.) Aynı durumu, kişiye yapılan bir öneri değil de kişiye tanınan bir yenilik doğuran hak olarak ifade eden görüş de vardır. (Bkz. Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 72.) Bir diğer görüş de tüzüğe koyulacak böyle bir hükmün kanuna, gönüllülük ilkesine ve üye kabul özgürlüğüne aykırı olacağından geçersiz olacağını savunur. (Bkz. Saka, **a.g.e.**, s. 62)

⁴⁴⁰ Özsunay, **a.g.e.**, s. 241; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 72.

yorumlamıştır. Bu görüşü savunan ÖZSUNAY, susmanın ret olarak kabul edilmesi halinde başvuru, üye sıfatı kazanamayacağından bu ret kararına karşı dernek içi denetim yollarına ve yargısal yollara gidilmesinde sorunlar yaşanacağını ifade etmiştir⁴⁴¹. Fikrimizce, eğer böyle bir sorunun varlığı kabul edilirse yetkili organın başvuruyu açıkça reddetmesinde de başvurusu reddedilen açısından aynı sorunun ortaya çıkacağını ve durumun susmaya dair bir özelliğinin bulunmadığını ifade etmek gerekir. Dolayısıyla gerekçeleriyle birlikte ilk görüşe katılarak bu durumda suskunluğu, başvurunun kabulü olarak yorumlamamak gerekir.

Kanun koyucu, üyelik başvurusunun yönetim kurulu tarafından karara bağlanacağını belirtmiştir. Bu yetkinin, derneğin başka bir organına devredilmesi de mümkündür⁴⁴². Bu yetki, derneğin seçimlik bir organına devredilmişse yukarıda⁴⁴³ da yaptığımız açıklamaya ve TMK m. 72/f. 2 hükmüne göre bu devir mutlak bir devir değildir. Dolayısıyla yönetim kurulunun bu konudaki yetkisi devam eder⁴⁴⁴. Bunun yanında, fikrimizce, üyelik başvurusunun alınması ve karara bağlanması yetkisinin derneğin diğer zorunlu organlarına devredilmesi mümkün değildir. Çünkü öncelikle bu iş, denetim kurulunun görev ve yetkileriyle uyumlu bir iş değildir. Derneğin diğer organlarının genel kurul adına gözetim ve denetimi yetkisinin kapsamına, üyelik başvuruları hakkında karar vermeyi de sokmak mümkün görünmemektedir⁴⁴⁵. Bu yetkinin genel kurula devredilmesi de genel kurulun niteliği gereği sürekli faaliyet gösteren bir organ olmaması sebebiyle mümkün değildir. Aksi kabul edilirse böyle bir devir, kanun koyucunun başvuru hakkında otuz gün içinde karar verilmesi hükmüne yer vermesindeki amaca da aykırı olur.

Dernek üyeliğine başvuruya ilgili karar verme yetkisi verilen organın bu yetkisini, derneğin demokratik düzenine uygun olarak kullanıp kullanmadığının denetlenebilmesi gerekir. Aksi takdirde bir organa; yalnızca kendisinden yana ve kendisine bağlı kişileri dernek üyeliğine kabul ederek, derneğin en üst organı olan

⁴⁴¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 241.

⁴⁴² Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 74; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 681; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 298. Karşı yöndeki görüş için bkz. Saka, **a.g.e.**, s. 61. Ayrıca 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde, başvuru sahiplerinin süruncemede bırakılmasının engellenmesi ve belirliliğin sağlanması sebebiyle kanun koyucu tarafından bu yetkinin yönetim kuruluna verildiğini savunup ilgili hükmün emredici nitelikte olduğunu ifade eden görüş için bkz. Engin, **Üyelik**, s. 36.

⁴⁴³ Bkz. 1. Bölüm, V, E.

⁴⁴⁴ Engin, **Değişiklikler**, s. 346.

⁴⁴⁵ Aynı sonuca üyelikten çıkarma yetkisi bakımından ulaşan ifadeler için bkz. Engin, **Disiplin**, s. 290, dn. 35.

genel kurulun çoğunlukla bu kişilerden oluşmasını sağlaması ve dernek yönetimini keyfi olarak sürdürmesi imkanı verilmiş olur⁴⁴⁶.

Dernek tüzüğünde, yetkili organın, üyelik başvurusu hakkında verdiği karara karşı dernek içi denetim yollarının öngörülmesi mümkündür⁴⁴⁷. Nitekim TMK m. 80/f. 1 hükmünde de “*genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir*” ifadesine yer verilmiştir. Başvurayı dernek üyeliğine kabul etme yetkisi bulunan organın; genel kurulunun oluşumunu değiştirebilmesi mümkün olduğundan, bu kararların nihayetinde genel kurul tarafından denetime tabi tutulabilmesi gerekir⁴⁴⁸. Dernek tüzüğünde, üyelik başvurusu ile ilgili karar hakkında farklı organların da dahil olduğu dernek içi denetim yolları öngörülse de bu konuda son kararı verme yetkisi genel kuruldan alınamaz⁴⁴⁹. TMK m. 23/f. 1-2 hükmündeki⁴⁵⁰ kurala benzer bir şekilde genel kurulun bu yetkisinin kendi rızasıyla dahi devredilmesi mümkün değildir. Aksi halde tüzük hükmü, kanunun emredici hükmüne aykırı olur.

Tüzükle belirlenen dernek içi denetim yolları, sadece dernek üyelerini ve organlarını bağlar. Yetkili organın üyelik başvuruları hakkında verdiği olumlu veya olumsuz kararlar; dernek üyesi veya diğer bir organ tarafından genel kurula taşınabilecektir. Böylece kendi oluşumunu etkileyen bu kararlar, derneğin en üst organı tarafından denetlenip değiştirilebilecektir. Genel kurulda bu konu görüşüldükten sonra verilen kararın, üye tarafından TMK m. 83 hükmüne göre mahkemeye götürülebileceğini de ifade etmek gerekir. Dernek üyeliğine kabul yetkisinin kullanılması konusunda genel kurulun verdiği karar; kanuna, dernek

⁴⁴⁶ Sungurbey, **a.g.e.**, s. 46.

⁴⁴⁷ Özsunay, **a.g.e.**, s. 232; Engin, **Üyelik**, s. 36.

⁴⁴⁸ Aksi takdirde ilgili tüzük hükmü, en yüksek denetim organı olan genel kurulun denetim yetkisini aşırı ölçüde sınırlayacağından ve derneğin demokratik düzenine aykırı olacağından kesin hükümsüz olacaktır. (Sungurbey, **a.g.e.**, s. 43-47; Özsunay, **a.g.e.**, s. 173.) Bizce de hem bu sebeplerle hem de emredici nitelikte TMK m. 80/f. 1 hükmüne aykırı olacağından genel kurulun üyeliğe kabulde son kararı verme yetkisinin kaldırılması kesin hükümsüz olur.

⁴⁴⁹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 173. Genel kurulun, diğer organları seçme dışındaki TMK m. 80 hükmünde ifade edilen yetkilerinin mutlak olarak başka bir organa devredilemeyeceğini ifade eden görüş için bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 154. TMK m. 80/f. 1 hükmünün üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma ile ilgili son kararı genel kurulun vermesi gerektiğine dair ifadesinin, emredici nitelikte olmadığı ve bu yetkilerin tüzükle diğer organlara (TMK m. 72/f. 2, c. 2 hükmüne göre zorunlu organlara) devredilebileceği yönündeki karşı görüş için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 125-130; Engin, **Disiplin**, s. 288-289 ve orada anılan yazarlar.

⁴⁵⁰ TMK m. 23/f. 1-2 hükmü şu şekildedir: “*Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez.*

Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz.”

tüzüğüne, derneğin iç düzenine ilişkin kurallara, hakkın kötüye kullanılması yasağına, örf ve adet kurallarına aykırıysa mahkemece iptal edilebilecektir⁴⁵¹.

Üyelik başvurusunun kabulü halinde, genel kurulun bu konuda son kararı vermesini beklemeden üyelik ilişkisinin kurulduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü her ne kadar TMK m. 80/f. 1 hükmü, bu konuda son kararın genel kurulca verileceğini belirtse de TMK m. 64/f. 2, c. 2 hükmü de yetkili organının üyeliğe kabul kararını başvurucuya bildirmesiyle üyelik ilişkisinin kurulacağını, “*başvurusu kabul edilen üye...*” ifadesini kullanarak açıkça düzenlemiştir. Aynı hükmün birinci cümlesinde (TMK m. 64/f. 2, c. 1), kanun koyucunun başvuru hakkında otuz gün içinde karar verilmesi gerektiğini düzenlemesi de kabul kararının sonuç doğurması için genel kurulun konuyla ilgili son kararını vermesini beklemeye gerek olmadığı yönündeki yorumu desteklemektedir. Genel kurul, TMK m. 80/f. 1 hükmüne göre, dernek içi denetim yoluyla, üyeliğe kabul yönündeki yetkili organ kararını denetleyip değiştirirse üyelik sona erer. Ancak burada genel kurul toplantısında kabul kararı değiştirilerek üyeliği sona erdirilen kişinin, son bir üyelik hakkı olarak genel kurulun bu kararını TMK m. 83 hükmüne göre mahkemeye taşıma imkanı olduğunu kabul etmek gerekir. Bu yargılamada incelenmesi gereken hususlardan biri de yasada düzenlenen bir yol olan üyelikten çıkarma yolu izlenebilecekken üyeliğe kabul kararının değiştirilmesinin, dürüstlük kuralına uygun olup olmadığıdır⁴⁵².

Üyelik başvurusu açıkça reddedilen veya başvurusu suskunlukla karşılanan başvurucunun, fikrimizce, tüzükte belirtilen dernek içi denetim yollarıyla bağlı olduğu söylenemez⁴⁵³. Çünkü tüzüğün, niteliği gereği derneğin dışında bulunan kişilere yüküm yükleyemeyeceğini kabul etmek gerekir. Ancak TMK m. 80/f. 1 hükmünde belirtilen, bu konuda son kararı genel kurulun vermesi gerektiğine dair kural; fikrimizce, başvurusu açıkça reddedilen veya suskunlukla karşılanan başvurucuyu da

⁴⁵¹ Bkz. 1. Bölüm, V, B, 2. Üyenin genel kurul kararının iptalini dava etme hakkı, sadece kendi üyelik haklarının korunması için değil derneğin korporatif düzeninin korunması için de kullanılabilir. (Bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 131-133; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 48-50 ve orada anılan yazar.) Söz konusu genel kurul kararının iptaliyle birlikte üyelik geçmişe etkili olarak sona erer. (Bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 201-202.)

⁴⁵² Tüzüğe aykırı olarak üyeliğin kazanıldığı sebebiyle yıllar sonra üyelikten çıkarma kararının verildiği bir uyumsuzlukta Yargıtay, konuyu üyelikten çıkarma bakımından haklı sebebin bulunup bulunmadığı değerlendirmesiyle ele almıştır. (Bkz. Yargıtay 8. HD, T. 10.11.2020, E. 2020/1795, K. 2020/6982, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).)

⁴⁵³ Başvurusu reddedilenin; dernek içi denetim yollarını tüketmeden yargı yoluna gidemeyeceği ve dernek içi denetim yolları öngörülmemişse yargı yoluna da gidemeyeceği görüşü için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 233.

bağlar. Çünkü derneğe ve dolayısıyla genel kurula üye olma önerisini ileten bu kişinin genel kurulun görev ve yetkilerini belirten emredici nitelikteki TMK hükmüyle bağlı olmadığını söylemek uygun değildir⁴⁵⁴. Buna göre başvuru hakkının, durumun genel kurulda görüşülmesine dair itirazını, başvuru hakkında karar vermeye yetkili organa iletmesi gerekir. Yetkili organ, konunun genel kurulda görüşülmesine yönelik harekete geçmezse başvuru hakkının yapılması gereken; üyelerin veya denetim kurulu gibi organların konuyu genel kurulun gündemine taşımalarını sağlamaktır⁴⁵⁵. Bu konu, genel kurulun gündemine alınır ve karara bağlanırsa başvuruyu ilgili dernek nihai kararını vermiş olur. Ancak başvuru hakkının genel kurul gündemine alınmasına yönelik çabası, uygun sürede bir sonuca ulaşmazsa derneğin başvuru hakkını üye olarak kabul etmemeye yönelik iradesinin ortaya çıktığını kabul etmek gerekir. Ayrıca belirtmek gerekir ki fikrimizce, genel kurulun bu konuda verdiği kararın, derneğe üye olamayan başvuru tarafından TMK m. 83 hükmüne göre iptali dava edilemez⁴⁵⁶. Çünkü bu hak, sadece dernek üyelerine tanınmıştır. Fakat başvuru; derneğin, başvuruyu reddetme hakkını kötüye kullandığı (TMK m. 2/f. 2) iddiasıyla mahkemeye başvuru yapılabilir.

C. Genel Kurula Katılmaya Engel Olan Dernek Cezaları Verme Yetkisi

1. Üyelikten Çıkarma

Derneğin amacını gerçekleştirmeye yönelik faaliyetlerini sürdürebilmesi; üyelerinin tüzüğüne uygun olarak dernek faaliyetlerine katılması ve yükümlülüklerini yerine getirmesine de bağlıdır. Bu yüzden derneğin; varlığını koruyabilmesi ve amacı doğrultusunda faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürebilmesi için üyesi ile arasındaki ilişki hakkında önemli kararlar alabilmesi gerekir⁴⁵⁷. Ayrıca sürekli hukuki ilişki

⁴⁵⁴ Yargıtay'ın, özellikle üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında genel kurulun onayını almayan yönetim kurulu kararlarının iptalinin dava edilemeyeceğine yönelik kararları için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 19.01.2004, E. 2004/120, K. 2004/503; Yargıtay HGK, T. 10.05.2006, E. 2006/2-278, K. 2006/283; Yargıtay 2. HD, T. 26.02.2007, E. 2007/642, K. 2007/2753; Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022). Karşı görüş için bkz. Saka, **a.g.e.**, s. 61.

⁴⁵⁵ Çünkü üye veya organ olmayanların, derneğin diğer organlarının işlemlerini genel kurula doğrudan şikayet etme hakları yoktur. (Bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 232; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 360.) Üyelik başvurusu kabul edilmeyenlerin genel kurula itiraz haklarının bulunduğu dair karşı görüş için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 136.

⁴⁵⁶ Aynı yöndeki görüş için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 185 ve orada anılan yazar. Karşı görüş için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 351. Aynı eserde ifade edilen üye olmayanların dernek kararlarına karşı şikayet ve itiraz haklarının olmadığı görüşü için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 360.

⁴⁵⁷ Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 81; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 635.

niteliğinde olan üyelik ilişkisinin taraflarına, herhangi bir sebeple bu ilişkiye son verme hakkını da tanımak gerekir⁴⁵⁸.

İhraç veya azil olarak da adlandırılan üyelikten çıkarma; üyelik ilişkisinin dernek tarafından tek taraflı ve ileriye dönük olarak sona erdirilmesidir⁴⁵⁹. Derneğe tanınan bir yenilik doğuran hakkın kullanılması niteliğinde olan çıkarma beyanı, üyeye ulaştığı anda sonuçlarını doğurur⁴⁶⁰. Ancak burada çıkarma beyanının, kesin olarak derneğin iradesini yansıtır bir beyan halinde olması önemlidir. Çıkarma, her ne kadar sürekli hukuki ilişki olan üyelik ilişkisinin yenilik doğuran hak kullanılarak feshi olsa da çoğu zaman bu hakkın dernek iç ilişkisinde üyenin cezalandırılması, yani dernek disiplin cezası⁴⁶¹ uygulanması, olarak ortaya çıktığını da ifade etmek gerekir⁴⁶². Bu durumlarda da çıkarma, yine üyelik ilişkisinin feshi niteliğindedir.

TMK m. 67/f. 1 hükmüne göre; “*tüzükte üyelerin çıkarılma sebepleri gösterilebilir*”. Yürürlükten kalkan 2908 sayılı Dernekler Kanunu m. 8/b. 4 hükmünde⁴⁶³ üyelikten çıkarılma şart ve şekillerinin dernek tüzüğünde belirtilmesi zorunluluğu⁴⁶⁴ ifade edilse de yürürlükteki 5253 sayılı Dernekler Kanunu m. 4/b. c hükmünde yalnızca derneğe üye olma ve üyelikten çıkma⁴⁶⁵ işlemlerinden

⁴⁵⁸ Kenan Tunçomağ, “Karar İncelemesi: Üyenin Dernekten Çıkarılması – Genelkurulun Toplantıya Çağırılması – Gündeme Bir Madde Eklenmesi – Gündemdeki Bir Madde Sırasının Değiştirilmesi”, **Adalet Dergisi**, C. I, S. 9, Ankara, 1960, s. 794; Engin, **Üyelik**, s. 105.

⁴⁵⁹ Engin, **Üyelik**, s. 104; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 193-194.

⁴⁶⁰ Egger, **a.g.e.**, s. 123; Özsunay, **a.g.e.**, s. 249; Köprülü, **Medeni**, s. 494-495; Tunçomağ, **a.g.m.**, s. 795; Engin, **Üyelik**, s. 109; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 306; Akünel, **Ceza**, s. 106. Çıkarmanın yetkili organca kararın alındığı andan itibaren hüküm ifade edeceğini, aidat ödeme borcu yönünden üyenin korunması bakımından savunan görüş için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 369, dn. 233. Çıkarma kararının iptali dava edilmişse mahkemenin davayı reddetmesiyle yetkili organ kararının üyeye tebliğinden itibaren hüküm ifade edeceğine yönelik görüş için bkz. Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 83.

⁴⁶¹ Dernek disiplin cezası kavramı ile ilgili açıklamalar için bkz. Akünel, **Ceza**, s. 94-96.

⁴⁶² Engin, **Disiplin**, s. 279. Alman öğretisinde kanunda düzenlenmemiş olan üyelikten çıkarmanın, bir hukuki ilişkinin feshi mi yoksa bir disiplin cezası mı olduğu yönünde iki ayrı teorinin olduğu ve TMK, çıkarma ile ilgili açık hükümler içerdiğinden tartışmanın hukukumuz bakımından pratik önemi daha az olduğu yönünde görüş için bkz. Engin, **Üyelik**, s. 105-106. Ayrıca bu teorilerin TMK ilgili hükümlerinin dayandığı esas ortaya koyduğu görüşü için bkz. Tunçomağ, **a.g.m.**, s. 795.

⁴⁶³ 2908 sayılı Dernekler Kanunu m. 8 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “*Her derneğin bir tüzüğü bulunur. Bu tüzükte aşağıda gösterilen hususların belirtilmesi zorunludur. ...4. Derneğe üye olma, üyelikten çıkma ve çıkarılmanın şart ve şekilleri, ...*”

⁴⁶⁴ Yürürlükte olduğu dönemde bu hükme aykırı olarak tüzükte çıkarmaya ilişkin düzenleme bulunmaması durumunun gerçekleşme ihtimalinin çok zor olduğuyla ilgili bkz. Akünel, **Tüzel Kişiler**, s.81; Engin, **Üyelik**, s. 113; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 307, dn. 316.

⁴⁶⁵ Dernek üyeliğinden çıkma özgürlüğünü düzenleyen TMK m. 66 hükmü karşısında bu özgürlüğe müdahale eder nitelikte düzenleme yapma imkanı olmadığından tüzüklerde genellikle kanun hükmünün aynen tekrar edildiği ile ilgili bkz. İkizler, **a.g.e.**, s. 138-139, 143.

bahsedilmektedir⁴⁶⁶. Ayrıca TMK m. 58 ve m. 67/f. 1 hükümlerinden de anlaşılacağı üzere dernek tüzüğünde üyelikten çıkarmaya ilişkin hükümlerin bulunması zorunlu değildir. Dolayısıyla tüzükte; çıkarma sebepleri, yetkisi ve usulü ile ilgili hiçbir hükme yer verilmeyebilir. TMK m. 67/f. 3 hükmüne göre⁴⁶⁷, bu durumda ancak haklı sebebin bulunması durumunda üyelikten çıkarma mümkün olur.

Dernek tüzüğünde üyelikten çıkarma sebepleri, liste halinde belirli olarak teker teker sayılmış olabilir. Bu durumda üyelikten çıkarma kural olarak ancak bu sebeplerle gerçekleştirilebilir, meğerki çıkarmayı gerektiren başka haklı bir sebep⁴⁶⁸ bulunsun⁴⁶⁹. Tüzükte, “derneğin amacına aykırı hareket edenler üyelikten çıkarılır” gibi çıkarma bakımından çok geniş bir ifadeye de yer verilebilir⁴⁷⁰. Ayrıca tüzükte, liste halinde belirtilen çıkarma sebepleriyle birlikte geniş bir ifadeye de yer verilebilir⁴⁷¹. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, yürürlükteki TMK m. 67 hükmü, üyenin sebep gösterilmeksizin üyelikten çıkarılması ve tüzüğe bu yönde bir hüküm koyulması imkanını ortadan kaldırmıştır⁴⁷². Nitekim eski Medeni Kanun m. 65/f. 1 hükmünde ifade edildiği gibi tüzükte, sebep gösterilmeden üyenin çıkarılabileceği ifadesinin bulunması mümkün kabul edilse bile bu yetkinin kullanımının, TMK m. 2 hükmüne göre hakkın kötüye kullanılması yasağı ile sınırlanması gerektiği kabul edilmiştir⁴⁷³. Dolayısıyla bu ihtimalde de çıkarmanın TMK m. 2 hükmüne uygunluğunun denetimi,

⁴⁶⁶ Dernekler Kanunu m. 4/b. c hükmündeki “çıkma” ifadesinin “çıkarılma” olarak anlaşılması gerektiği ve buna göre dernek tüzüğünde çıkarılma hakkında hüküm bulunmama ihtimalinin çok düşük olduğunu ifade eden görüş için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 366.

⁴⁶⁷ TMK m. 67/f. 2-3 hükmü şu şekildedir: “Tüzükte çıkarma sebepleri gösterilmişse, çıkarma kararına bu sebeplerin haklı sayılmayacağı iddiasıyla itiraz edilemez.

Tüzükte çıkarma düzenlenmemişse üye, ancak haklı sebeple çıkarılabilir. Bu çıkarma kararına, haklı sebep bulunmadığı ileri sürülerek itiraz edilebilir.”

⁴⁶⁸ Üyelğin tüzüğe aykırı olarak kazanılmış olmasının üyelikten çıkarma için haklı bir sebep oluşturabileceğine yönelik karar için bkz. Yargıtay 8. HD, T. 10.11.2020, E. 2020/1795, K. 2020/6982, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

⁴⁶⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 124; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 308; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 367; Engin, **Değişiklikler**, s. 353; Necip Kocayusufpaşaoğlu, “Azınlığın Dernek Genel Kurulunun Olağanüstü Toplantıya Çağrılması İsteme Hakkının Kötüye Kullanılması”, **Hıfzı Timur’un Anısına Armağan**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 415, dn. 56. Tüzükte gösterilen sebepler dışında hiçbir sebeple üyenin çıkarılmayacağı yönünde karşı görüş için bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 636.

⁴⁷⁰ Egger, **a.g.e.**, s. 123-124; Özsunay, **a.g.e.**, s. 250; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 308; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 366-367.

⁴⁷¹ Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 308; Engin, **Üyelik**, s. 115.

⁴⁷² Engin, **Değişiklikler**, s. 351; İkişler, **a.g.e.**, s. 212-213. Aynı yönde sebep gösterilmeksizin üyelikten çıkarma ihtimaline yer vermeyen açıklamalar için bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 635-637; Saka, **a.g.e.**, s. 78-80. Karşı yöndeki görüş için bkz. Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 308; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 367; Hatemi, **Kişiler**, s. 110; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 205, 210-211.

⁴⁷³ Egger, **a.g.e.**, s. 126; Özsunay, **a.g.e.**, s. 252; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 78; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 82; Köprülü, **Medeni**, s. 498; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 369.

üyenin itirazı sonucunda mahkemece yapılacağından, derneğin en geç bu yargılama sırasında bir çıkarma sebebi belirtmesi gerekeceğini ifade etmek gerekirdi⁴⁷⁴.

Üyelikten çıkarma, yetkili organın usulüne uygun olarak alacağı bir kararla kullanılır. Bu yetki başka bir organa verilse de TMK m. 80/f. 1 hükmüne göre, çıkarma hakkında son kararı derneğin genel kurulu verir.

Öğretide bir görüş⁴⁷⁵; üyelikten çıkarmanın, derneğin temel yapısını ve varlığını ilgilendiren bir karar olmadığını ifade ederek, olması gerekenin; dernek özerkliğine uygun olarak üyelikten çıkarma hakkında son kararı alma yetkisinin derneğin herhangi bir başka organına devredilebilmesi olduğunu savunur. Bu görüşe göre, üyelikten çıkarma konusunda son kararın genel kurul tarafından verilmesi gerektiğini hükmeden TMK m. 80/f. 1 hükmü emredici nitelikte değil, yedek hukuk kuralıdır⁴⁷⁶. Yani tüzükte çıkarma yetkisi ile ilgili hüküm bulunmuyorsa bu hükmün uygulanacağı savunulur. Ancak zorunlu organların yetkilerinin seçimlik organlara devrini yasaklayan TMK m. 72/f. 2, c. 2 hükmünün, bu özgürlüğün sınırını oluşturduğu da ifade edilmiştir. Buna göre seçimlik bir organ olan disiplin kurulunun çıkarma kararı, genel kurul kararı olmadan hüküm ifade etmezken; zorunlu organ olan yönetim kurulunun çıkarma kararının, tüzükte kesin olmadığına yönelik hükme yer verilmemişse dernek iç ilişkisi bakımından kesin olduğu, yani hüküm ifade ettiği savunulur⁴⁷⁷. Dolayısıyla bu görüşe göre, tüzüğün verdiği yetkiyle ve tüzükte dernek içi denetim yolu öngörülmemişse⁴⁷⁸ yönetim kurulu tarafından alınan çıkarma kararının doğrudan iptali dava edilebilir⁴⁷⁹.

⁴⁷⁴ Engin, **Değişiklikler**, s. 351; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 309-400; Engin, **Üyelik**, s. 117 ve orada anılan yazarlar.

⁴⁷⁵ Tunçomağ, **a.g.m.**, s. 795-796; Nomer, **a.g.e.**, s. 125-130; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 200; Engin, **Disiplin**, s. 285-286 ve orada anılan yazarlar.

⁴⁷⁶ Engin, **Disiplin**, s. 287; Nomer, **a.g.e.**, s. 126-127.

⁴⁷⁷ Engin, **Disiplin**, s. 289-293; Nomer, **a.g.e.**, s. 72, 127-129; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 178; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 200. Derneğin diğer zorunlu organı olan denetim kurulunun yetkisinin derneğin iç denetimi olduğundan çıkarma yetkisinin bu organa verilemeyeceği görüşü için bkz. Engin, **Disiplin**, s. 290, dn. 35. Olması gereken hukuk bakımından, kanunun seçimlik organlara kesin olarak üyelikten çıkarma yetkisi verilmesine imkan tanınması gerektiği ve başka bir çözüm önerisi olarak da disiplin kurulunun derneğin zorunlu organı olarak düzenlenebileceği görüşleri için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 200-201, dn. 599.

⁴⁷⁸ Tüzükte çıkarma kararına karşı dernek içi denetim yolu öngörülmüşse bu yollar tüketilmeden kararın iptalinin dava edilemeyeceği, ancak bu kuralın istisnası olarak üyenin tüzüğe uygun çabalarına rağmen yetkili yüksek dernek organı pasif hareketiyle dernek içi denetim yolunun kullanılmasına haksız bir şekilde engel olmuşsa bu yol tüketilmeden kararın iptalinin dava edilebileceğini savunan görüş için bkz. Tunçomağ, **a.g.m.**, s. 797; Engin, **Disiplin**, s. 297-298 ve orada anılan yazarlar.

⁴⁷⁹ Doğanay, **a.g.e.**, s. 67-68; Engin, **Disiplin**, s. 295; Nomer, **a.g.e.**, s. 125-130; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 178-179; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 371-372. Seçimlik bir organ olan disiplin kurulu tarafından alınan çıkarma kararının hüküm ifade etmeyeceği için iptalinin de dava edilemeyeceği, ancak mahkemeden bu

Bizim de katıldığımız, öğretide çoğunlukla savunulan ve uygulamada da genellikle kabul gören⁴⁸⁰ görüşe göre, tüzükle verilen yetkiye uygun olarak zorunlu veya seçimlik diğer bir organ tarafından, çıkarma kararı alınmış olsa bile bu karar, genel kurul tarafından görüşülüp karara bağlanmadan dernek iç ilişkisi bakımından kesinleşmiş sayılmaz ve kararın iptali dava edilemez⁴⁸¹. Çünkü TMK m. 80/f. 1 hükmünün üyelikten çıkarma hakkında son kararı genel kurulun vereceğine dair ifadesi emredici niteliktedir. TMK m. 23/f. 1-2 hükmündeki kurala benzer bir şekilde genel kurulun bu yetkisinden kendi rızasıyla dahi vazgeçmemesi gerekir. Ayrıca fikrimizce, bu hüküm olmasaydı dahi üyelikten çıkarma konusunda verilecek son karar, genel kurulun oluşumunu ve dolayısıyla derneğin yapısını etkileyen bir karar olacağından bu kararın yine genel kurul tarafından verilmesi gerekirdi. Bunun yanında, sadece üyelikten çıkarma değil derneğin diğer organlarının verdiği tüm kararların TMK m. 83/f. 1 hükmüne göre doğrudan iptalinin dava edilebilmesinin mümkün olmadığı yukarıda⁴⁸² da ifade edilmiştir. Ancak çıkarma bakımından farklı olan durum, tüzükte aksine bir hüküm olsa bile genel kurul, çıkarma ile ilgili son kararını vermeden üyeliğin sona ermeyeceğidir⁴⁸³. Bu da TMK m. 80/f. 1 hükmündeki

kararın üyelik ilişkisine etkisinin olmadığı tespitinin talep edilebileceği görüşü için bkz. Engin, **Disiplin**, s. 289, dn. 33; Nomer, **a.g.e.**, s. 129.

⁴⁸⁰ Yargıtay 7. HD, T. 12.06.2009, E. 2009/1848, K. 2009/2419 sayılı kararında üyelikten çıkarma kararının genel kurulun konuyla ilgili karar vermesiyle kesinleşip dava konusu edilebileceği şu şekilde açıklanmıştır: “...*Disiplin Kurulunun 24.02.2007 günlü kararı ile davacının tüzüğün 66/B-c maddesi hükmüne göre Fenerbahçe Kulübünden kesin olarak ihracına karar verildiği, bunun üzerine davacı tarafın ihraç isteminin disiplin kurulunda yeniden görüşülmesini isteyerek yönetim kuruluna başvurması üzerine istemin 27.05.2007 günlü olağan mali kongrede görüşülerek reddedildiği ve bu suretle disiplin kurulu kararının kesinleştiği, davacının kesinleşen disiplin kurulu kararının iptali istemiyle görülen davayı açtığı anlaşılmaktadır...*” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022). Aynı yöndeki diğer kararlar için bkz. Yargıtay HGK, T. 10.05.2006, E. 2006/2-278, K. 2006/283; Yargıtay 2. HD, T. 26.02.2007, E. 2007/642, K. 2007/2753; Yargıtay 4. HD, T. 13.05.2019, E. 2019/516, K. 2019/2766, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022); Yargıtay 2. HD, T. 25.10.2004, E. 2004/11337, K. 2004/12421, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022). Ancak Yargıtay, bazı kararlarında, üyelikten çıkarma kararının dava edilebilmesi için genel kurulun karar almış olması şartını ararken, “...*derneğin tüzüğünde de yönetim kurulu kararının kesin olduğuna dair bir hüküm bulunmadığı...*” ifadesini kullanarak yukarıdaki gibi tüzüğe bakmadan net olarak belirttiği kuralla çelişmektedir. (Bkz. Yargıtay 18. HD, T. 19.03.2013, E. 2013/2609, K. 2013/4191, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022); Yargıtay 18. HD, T. 16.02.2016, E. 2016/338, K. 2016/2537, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).). Tüzükte kesin olduğu belirtilen haysiyet divanı ihraç kararının doğrudan iptalinin dava edilebileceğine dair yukarıdakilere göre eski tarihli bir karar için bkz. Yargıtay HGK, T. 02.04.1976, E. 1976/2-563, K. 1976/1188, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022).

⁴⁸¹ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 637; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 82-83; Özsunay, **a.g.e.**, s. 248, dn. 58 ve s. 284; Köprülü, **Medeni**, s. 496; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 311; Akünel, **Ceza**, s. 105-106; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 78; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 368; Saka, **a.g.e.**, s. 81-82; İkizler, **a.g.e.**, s. 154. Bu görüşe katılan fakat bu kuralı, TMK m. 2 hükmüyle sınırlandırarak, genel kurulun toplanması için uzun bir süre beklemek gerekiyorsa yönetim kurulu tarafından verilen çıkarma kararına karşı da iptal davası açılabilirliğini savunan görüş için bkz. Hatemi, **Kişiler**, s. 110.

⁴⁸² Bkz. I. Bölüm, V, B, 2.

⁴⁸³ Akünel, **Ceza**, s. 106; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 82. Bu görüşü destekler nitelikteki Yargıtay 8. HD, T. 07.03.2019, E. 2017/17293, K. 2019/2394 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Dava, genel*

açık ifadedden kaynaklanır. Buna göre, genel kurul üyelikten çıkarma hususunda son kararı vermeden üyelik haklarını kullanması engellenen dernek üyesi, üyeliğinin devam ettiğinin ve üyelik haklarından yararlanması gerektiğinin tespitine yönelik tespit davası açabilir⁴⁸⁴. Bunun yanında, tüzükte; son karar niteliğinde olmamak kaydıyla seçimlik veya zorunlu organlara⁴⁸⁵ çıkarma hakkında karar verme yetkisi verilmesinin TMK m. 72/f. 2, c. 2 hükmüne aykırı olmayacağı kanaatinde olduğumuzu da ifade etmek gerekir.

Aynı hükümde (TMK m. 80/f. 1) ifade edilen üyeliğe kabul ile üyelikten çıkarma arasında genel kurulun son kararını verdiği ana kadarki durumları bakımından farklılık olduğu düşünülebilir. Gerçekten de genel kurul dışında bir organ tarafından hakkında üyelikten çıkarma kararı verilen üyeden farklı olarak, üyelik başvurusu genel kurul dışında yetkili bir organ tarafından reddedilen başvurucu, genel kurul bu konuda son kararı verene kadar derneğe üye değildir. Çünkü burada korunması gereken kazanılmış üyelik haklarından bahsedilemez. Ayrıca konu başka bir açıdan ele alınırsa her iki durumda da mevcut ilişkilerin korunması bakımından aynı sonuca varıldığı görülecektir. Diğer yandan, yetkili organ tarafından üyelik başvurusu kabul edilen kişinin, genel kurulun konuyla ilgili son kararını vermesine kadar üye olarak kabul edilmesi gerekliliğinin TMK m. 64/f. 2 hükmünden kaynaklandığı da yukarıda⁴⁸⁶ açıklanmıştır.

... yönetim kurulu kararı ile ihraç edilen davacının ihracının görüşülerek karara bağlandığı 12-13.06.2010 günlü genel kurulun iptali istemine ilişkindir... ..Davacının genel kurul kararından önce üyesi olduğu tartışma konusu değildir. genel ... yönetiminin 14.11.2009 günlü kararı ile davacının ihracına karar verilmiştir. Türk Medeni Kanunu 80. maddesi 1.fıkrasına göre Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı vereceğinden, genel kurul tarafından üyelikten çıkarma kararı verilip kesinleşinceye kadar davacının üyeliğinin kabulü gerekir. Bu durumda, davacı iptali istenilen genel kurul sırasında derneğin üyesidir ve genel kurula katılma hakkı bulunduğu gibi, genel kurul kararının iptalini de isteyebilecektir..." Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022). Kanunun emredici hükümlerine aykırı tüzük hükümlerinin geçersiz sayılması gerekir. (Bkz. Sungurbey, **a.g.e.**, s. 46-47; İkizler, **a.g.e.**, s. 235, 305; Yargıtay 4. HD, T. 01.11.1976, E. 1976/6024, K. 1976/9292, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022).) Ayrıca batıl veya yok hükmünde bir tüzel kişi statüsü hükmüne aykırılıktan bahsedilemeyeceğini de belirtmek gerekir. (Bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 143-144; Moroğlu, **a.g.e.**, s. 231; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 385-386.)

⁴⁸⁴ Bkz. Yargıtay 18. HD, T. 12.01.2015, E. 2014/21848, K. 2015/36, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022). Ayrıca bkz Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 207.

⁴⁸⁵ Derneğin iç denetimiyle yetkili ve görevli olan denetim kuruluna bu niteliğiyle bağdaşmayacağı için çıkarma hakkında karar alma yetkisinin verilmesi uygun olmayacaktır. (Bkz. Engin, **Disiplin**, s. 290, dn. 35.)

⁴⁸⁶ Bkz. 2. Bölüm, II, B.

Üyelikten çıkarma kararını vermeye yetkili olan organın bu kararını usulüne uygun bir şekilde verebilmesi için üyeye savunma hakkı tanınmış olması gerekir⁴⁸⁷. Derneğin iradesinin en üst seviyede olduğu genel kurulun oluşumunu etkileyen böyle bir kararın alınmasında, üyeliğine son verilecek kişinin de görüşüne başvurulması, derneğin iradesinin sağlıklı bir şekilde oluşması bakımından önemlidir⁴⁸⁸. Bu söz hakkı üyeye, savunma hakkının amacına uygun olacak şekilde, ilk kararın verilmesinden önce veya dernek içi denetim yollarının herhangi bir aşamasında tanınabilir⁴⁸⁹.

Genel kurulun son kararı, üyelikten çıkarma yönündeyse karar kendisine iletilen eski üyenin, son bir üyelik hakkı olarak genel kurulun bu kararını TMK m. 83 hükmüne göre⁴⁹⁰ mahkemeye taşıma imkanı vardır⁴⁹¹. Çünkü her ne kadar çıkarma kararının iptali dava edildiği anda bu başvurunun, kararın sonuçlarını doğurması bakımından bir etkisi olmasa da bu yargılama sayesinde söz konusu kararın geçmişe etkili olarak iptaline ve dolayısıyla üyeliğin devamına hükmedilmesi ihtimali vardır⁴⁹². Burada, hakkında üyelikten çıkarma kararı verilen üye dışındaki dernek üyelerinin, bu kararın iptalini dava edemeyeceklerini belirtmek gerekir. Derneğe üye olma özgürlüğü ile doğrudan ilgili olan bu durum, iptal davası açabilmesi için üyenin bireysel bir hakkının ihlal edilmesine gerek olmadığı kuralının istisnasıdır⁴⁹³. Çıkarma kararına, hakkında karar verilen üyece itiraz edilemeyeceği veya bu kararın iptalinin dava

⁴⁸⁷ Egger, **a.g.e.**, s. 125; Doğanay, **a.g.e.**, s. 67-68; Özsunay, **a.g.e.**, s. 248-249; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 82; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 366; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 307; Nomer, **a.g.e.**, s. 139; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 202. Çıkarmanın sürekli bir hukuki ilişkinin feshi niteliğinde olması ve derneğin üyelik ilişkisi bakımından tarafsız bir karar verici değil ilişkinin bizzat tarafı olması sebepleriyle üyeye savunma hakkı tanınmasının zorunluluk olmadığı görüşü için bkz. Tunçomağ, **a.g.m.**, s. 798-799.

⁴⁸⁸ Üyeye savunma hakkı tanınmasındaki amacın derneğin çıkarma hakkının sınırlandırılması olduğu ve bu hakkın keyfi olarak kullanılmaması gerektiği yönünde açıklamalar için bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 125.

⁴⁸⁹ Engin, **Üyelik**, s. 145. Üyeye savunma hakkı tanıyan organ, çıkarma kararının denetimi bakımından sınırlı yetkili bir organ olmamalıdır. (Bkz. Engin, **Üyelik**, s. 145 ve orada anılan yazarlar.)

⁴⁹⁰ Bkz. 1. Bölüm, V, B, 2. Burada diğer genel kurul kararlarının iptali bakımından farklılık arz eden durum şudur: Genel kurul kararlarının iptali dava etme süresi olan bir aylık süre üyenin kararı öğrenmesinden itibaren başlarken, çıkarma kararı bakımından bu süre derneğin çıkarma beyanının üyeye ulaştığı andan itibaren başlamalıdır. (Bkz. Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 310, dn. 330. Karşı yöndeki görüş için bkz. Hatemi, **Kişiler**, s. 109.)

⁴⁹¹ Nomer, **a.g.e.**, s. 185. Üyelikten çıkarılan kişinin, bu dava sonuçlanıncaya kadar üyelik haklarından yararlanabilmesi için mahkemece bu yönde bir ihtiyati tedbir kararı verilmiş olması gerekir. (Bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 187, 199-200.) Ayrıca bkz. Yargıtay 8. HD, T. 07.03.2019, E. 2017/17293, K. 2019/2394, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

⁴⁹² Akünel, **Ceza**, s. 106; Engin, **Üyelik**, s. 158; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 89; Arsebük, **a.g.e.**, 216; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 212, 403. Buna karşılık çıkarma kararının mahkemece iptal edilmesi durumunda çıkarılan kişinin yeniden derneğe üye kabul edilmesi gerekeceği görüşü için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 253.

⁴⁹³ İkizler, **a.g.e.**, s. 342-343; Nomer, **a.g.e.**, s. 137, 187; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 401.

edilemeyeceğine yönelik tüzük hükümleri, kişilik haklarına aykırılık sebebiyle kesin hükümsüz olur⁴⁹⁴.

Hakkında dernek iç ilişkisi bakımından kesin bir çıkarma kararı verilen üyenin bu karara karşı yapacağı itiraz, çıkarma sebebine göre farklı hükümlere tabidir. Çıkarma sebebi, tüzükte gösterilen sebeplerden biriye TMK m. 67/f. 2 hükmüne göre ve dernek özerkliği ilkesi gereğince, bu sebebin çıkarma için haklı bir sebep olamayacağına yönelik itiraz edilemez. Buna karşılık, tüzükte belirtilen çıkarma sebebinin gerçekleşmediğine veya çıkarma kararının alınış biçimine yönelik bir itiraz ileri sürülebilir⁴⁹⁵. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir⁴⁹⁶. Ayrıca tüzükte belirtilen çıkarma sebebi her nasıl olduysa TBK m. 27 hükmüne aykırı olduğu halde tüzükte bulunmaya devam etmişse ve üye bu sebeple çıkarılmışsa çıkarma kararının kesin hükümsüz olduğunun tespiti mahkemeden istenebilir⁴⁹⁷. Dernek tüzüğünde herhangi bir çıkarma sebebine yer verilmemişse TMK m. 67/f. 3 hükmüne göre, ancak haklı sebebin bulunmasıyla çıkarmaya karar verilebileceğinden üye, çıkarma sebebinin

⁴⁹⁴ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 78; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 369. Genel kurul kararlarının iptali için tahkim yoluna gidilip gidilemeyeceği öğretide tartışmalıdır. (Bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 121; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 363; Saka, **a.g.e.**, s. 176-178; Moroğlu, **a.g.e.**, s. 305 vd.; Nomer, **a.g.e.**, s. 177-180 ve orada anılan yazarlar.) Buna karşılık iptal davalarında derneği temsil eden organın davayı kabul etme veya sulh olma yetkisi bulunmadığından bu uyuşmazlıklara ilişkin arabulucuya da başvurulamayacağını kabul etmek gerekir. (Bkz. 2. Bölüm, I, C, 1.)

⁴⁹⁵ Egger, **a.g.e.**, s. 126; Doğanay, **a.g.e.**, s. 68; Köprülü, **Medeni**, s. 495; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 688; Özsunay, **a.g.e.**, s. 252; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 637; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 78; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 309; Engin, **Üyelik**, s. 123-129; Hatemi, **Kişiler**, s. 110. Yürürlükte olduğu dönemde, eski Medeni Kanun m. 65 hükmündeki, “*nizamname, azadan birinin cemiyetten çıkarılmasını mucip esbabı tayin edebileceği gibi sebep beyan olunmaksızın ihraç müsaadesini dahi verebilir. Her iki takdirde ihraç aleyhine ikamei dava olunamaz*” ifadesinin bir çeviri hatası olduğu kabul edilerek öğreti ve Yargıtay tarafından bu hata düzeltilmeye çalışılmıştır. (Bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 251; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 688; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 89; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 77; Doğanay, **a.g.e.**, s. 68; Tunçomağ, **a.g.m.**, s. 799-800; Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 381-382; Yargıtay İBGK, T. 20.09.1950, E. 1950/4, K. 1950/10; Yargıtay HGK, T. 28.02.1986, E. 1984/2-811, K. 1986/176, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).)

⁴⁹⁶ Yargıtay 7. HD, T. 12.06.2009, E. 2009/1848, K. 2009/2419 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Adı geçen futbolcunun transferi için Spartak-Moskova Futbol Kulübü'ne gerçekte hiç para ödenmemesi veya belgelerde yazılı olandan daha az ödenmesi, davacının gönderilen parayı mal edindiğini gizlemek için kulübe verdiği belgeleri sahte olarak düzenlediği veya belgelerin sahte olarak düzenlendiğini bildiği saptandığı taktirde tüzüğün 66/B-c maddesinde öngörülen kesin ihraç nedeninin gerçekleşeceği ve disiplin kurulunca verilen kararın doğru olacağı kuşkusuzdur. Ne var ki mahkemece bu olguların duraksamasız saptanabilmesi için taraflarca gösterilen delillerin tam olarak toplanması, davanın sonucuna etkili belge ve bilgilerin ilgili yerlerden getirilmesi gerekirken... ..hukuki konularda değerlendirme yapmak hakime ait bir görev olduğu halde hakim gibi davanın ve davadaki delillerin değerlendirmesini yapan hukukçu bilirkişilerden alınan bilirkişi kurulu raporu dayanak yapılarak hüküm verilmiştir. Eksik araştırma ve soruşturma ile karar verilemez...” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

⁴⁹⁷ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 77; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 369; İkizler, **a.g.e.**, s. 235, 305. Kanunun emredici hükümlerine aykırı olan tüzük hükümlerine göre verilen kararların hiçbir hukuki sonuç doğurmayacağına yönelik kararlar için bkz. Yargıtay 10. HD, T. 17.09.1976, E. 1976/6690, K. 1976/5919; Yargıtay 10. HD, T. 18.11.1976, E. 1976/3094, K. 1976/7813, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

haklı bir sebep olmadığı, gerçek olmadığı veya usule uygun olmadığı iddiasıyla kararın iptalini dava edebilir. Hakim, çıkarma sebebinin haklı bir sebep olup olmadığına, kendini derneğin yerine koyarak karar vermelidir⁴⁹⁸.

2. Diğer Dernek Disiplin Cezaları

Üyelik ilişkisi, üyeye kazandırdığı hakların yanında, kısaca; aidat ödeme, derneğin düzenine uyma ve sadakat yükümlülüğü olarak ifade edilebilecek bazı yükümlülükler de yükler⁴⁹⁹. Dernek tüzüğünde, yükümlülükler aykırılığın özel hukuka ilişkin yaptırımını olarak üyelikten çıkarma dışında dernek cezaları da öngörülebilir. Derneğin, üyesi hakkında, çıkarma dışında, tüzüğünde belirtilmeyen bir dernek cezasına karar vermesi mümkün değildir⁵⁰⁰. Üyelikten çıkarmaya yönelik özel hükümler ve görüşler bir önceki başlıkta açıklandığından bu başlıktaki dernek cezalarından kasıt, çıkarma dışındaki diğer dernek cezalarıdır.

Dernek özerkliği kapsamında tüzükte öngörülebilecek olan; uyarma, kınama, geçici çıkarma, üyelik haklarından yararlanma ve katılma haklarının geçici olarak kısıtlanması gibi cezalar disiplin cezası niteliğindedir. Öğretide bir görüş⁵⁰¹, bir dernek cezasının sözleşme cezası niteliğinde olamayacağını, yalnızca disiplin cezası niteliğinde olabileceğini savunur. Bizim de katıldığımız diğer görüş⁵⁰² ise, dernek cezalarının yargısal denetimden korunmasının tarihsel bir anlamı olsa da günümüzde

⁴⁹⁸ Özsunay, **a.g.e.**, s. 253; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 310; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 368; Engin, **Üyelik**, s. 131. Hakimin çıkarma sebebinin takdir ederken nasıl hareket etmesi gerektiğine yönelik açıklamalar için bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 126-127. Üyelikten çıkarma sebebi olarak gösterilen davranışın haklı sebep oluşturup oluşturmadığı ile ilgili Yargıtay 8. HD, T. 10.09.2018, E. 2018/1777, K. 2018/15345 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...İhraca sebep olduğu ileri sürülen maddi vakıanın "9. Boğaz Komutanlığı Yat Yarışları"nda başhakem olarak görev yapan davacı ...'nın yarış esnasında umuma açık alanda idrarını yapmasının davacının dernekten çıkarılması noktasında haklı neden olup olmayacağını üzerinde durulması gerekmektedir. Davacının yaptığı iddia edilen eylem yürürlükteki mevzuata göre suç olmayıp, genel ahlak ve görgü kurallarına aykırılık oluşturmaktadır. İşlendiği iddia edilen fiil, dernek içinde değil, bir yarış esnasında umuma açık alanda meydana gelmiş ve yarışlar esnasında başhakem olarak görev yapan davacı, dernek tüzel kişiliğini temsil etmemektedir. İşlediği eylemin derneğin veya dernek üyelerinin onurunu kırıcı ve manevi şahsiyetine açıkca zarar verdiği şeklinde nitelendirilemeyeceğinden dernekten çıkarılma yönü itibari ile haklı neden kabul edilemeyeceği gözetilerek ihraca dair kararın iptali istemine dair davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken reddi doğru görülmemiştir...” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

⁴⁹⁹ Üyelik yükümlülükleri ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 269-278; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 74-75; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 360-363; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 314-315; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 643-645; Zevkiliiler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 692-693; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 93-95; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 94-96.

⁵⁰⁰ İkizler, **a.g.e.**, s. 230-231; Özsunay, **a.g.e.**, s. 279-280; Doğanay, **a.g.e.**, s. 76; Akünal, **Ceza**, s. 94.

⁵⁰¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 279 ve orada anılan yazarlar.

⁵⁰² Egger, **a.g.e.**, s. 120; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 76.

anlamını yitirdiğini ve bu sebeple bazı dernek cezalarının sözleşme cezası olarak nitelendirilmesinde sakınca olmadığını savunur. Hukuki niteliği geciktirici şarta bağlı edim borcu olan sözleşme cezası; esas olarak borcun ifasını sağlamaya ve alacaklıyı borca aykırılıktan dolayı uğradığı zararı ispatlama zorluğundan kurtarmaya yarar⁵⁰³. Dernek cezalarının belirlenmesindeki asıl amaç da üyelik yükümlülüklerinin yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu benzerlik göz önünde bulundurularak aidat borcunu zamanında ödemeyen üye hakkında karar verilen para cezası gibi dernek cezalarının sözleşme cezası yani cezai şart niteliğinde olduğunu kabul etmek gerekir⁵⁰⁴. Buna göre, sözleşme cezası niteliğindeki dernek cezalarına, TBK m. 179 vd. hükümlerinde düzenlenen cezai şart hükümlerinin kıyasen uygulanması ve aşırı para cezalarının, TBK m. 182/f. 3 hükmü⁵⁰⁵ kıyasen uygulanarak hakim tarafından indirilmesi mümkündür⁵⁰⁶. Hakim, bu aşırılığa karar verirken yerine getirilmemiş olan yükümlülüğün yerine getirilmesinde derneğin çıkarını, üyenin cezayı gerektiren davranışını ve tarafların ekonomik durumunu göz önünde bulundurmalı, ayrıca sözleşme cezasının caydırıcı gücünü de dikkate almalıdır⁵⁰⁷.

Genel kurulu oluşturan üyelerin çoğunluğunun veya bu cezaları vermeye yetkili olan organın, dernek cezaları aracılığıyla diğer dernek üyeleri üzerinde, derneğin demokratik düzenine uygun olmayacak şekilde, baskı kurabilmeleri mümkün olduğundan bu konu önemlidir⁵⁰⁸. Çünkü dernek cezaları, üyenin üyelik haklarını kullanmasına bazı önemli kısıtlamalar getirmeye yönelik olabilir. Aidat ödeme borcunu yerine getirmeyen üyenin genel kurula katılamayacağına⁵⁰⁹ veya dernek

⁵⁰³ Oğuzman/Öz, **Cilt II**, s. 534-535; Serozan, **Borçlar**, s. 209; Eren, **a.g.e.**, s. 1311.

⁵⁰⁴ Akünal, **Ceza**, s. 95; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 362-363.

⁵⁰⁵ TBK m. 182/f. 3 hükmü şu şekildedir: “*Hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir.*”

⁵⁰⁶ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 75-76; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 363, dn. 198; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 315; Akünal, **Ceza**, s. 95, dn. 13.

⁵⁰⁷ Oğuzman/Öz, **Cilt II**, s. 553; Eren, **a.g.e.**, s. 1319-1320.

⁵⁰⁸ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 75. Üyelerin dernek içindeki grup hakimiyetine ve derneğin üye üzerindeki baskıcı tutumuna karşı korunması gerektiği hakkında açıklamalar için bkz. Emerson, **a.g.m.**, s. 3, 19-20; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 332-333.

⁵⁰⁹ Bu türden bir dernek cezasıyla ilgili Yargıtay 2. HD, T. 16.12.1976, E. 1976/8063, K. 1976/9033 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Dernek Tüzüğü'nün 9. maddesi gereğince bir üyenin toplantıya katılabilmesi için o yılın aidatını vermiş olması gerekir. Tüzüğü'nün bu hükmü ilk bakışta 1630 sayılı Dernekler Kanununun 16. maddesi ile çelişik gibi görünmekte ise de gerçekte bir çelişme yoktur. Şöyleki: Kanunun bu hükümle güttüğü amaç, aynı şartlara sahip kişiler arasında ayırım yapmamayı sağlamaktadır. Mesela: Aidatını veren üyeler arasında bir ayrıcalık sözkonusu olsa idi eşitlik ilkesi zedelenmiş olurdu. 16. maddede ifade edilmek istenen eşitlik, Derneğe karşı yükümlülüklerini aynı ölçüde yerine getiren kişiler arasında bir ayırım yapmayı önlemektedir. Oysa tüzüğü'nün kabul ettiği ilke, aidatını ödeyen üye ile ödemeyen arasında bir ayrılık meydana getirmektedir ki bunun eşitliğe aykırı yönü yoktur. O halde Tüzüğü'nün 9. maddesi 1630 sayılı Dernekler Kanununun 16. maddesine ters düşmemektedir. Esasen bu konu davada tartışmalı olmamakla beraber tüzüğü'nün kanuna uygunluğunun*

cezası alan bir üyenin bir sonraki seçimde organ üyeliğine aday olamayacağına yönelik tüzük hükümleri bu durumun örnekleridir⁵¹⁰.

Dernek cezalarını verme yetkisi, dernek tüzüğüyle serbestçe derneğin herhangi bir organına verilebilir. Bu yetki, tüzükle başka bir organa verilmemişse genel kurula aittir⁵¹¹. Bu sonuca, genel kurulun derneğin diğer organlarına verilmemiş olan işleri de göreceğini ifade eden TMK m. 80/f. 1 hükmünden ulaşılabilir. Dernek cezalarını verme yetkisi, uygulamada çoğunlukla onur kurulu veya disiplin kurulu olarak adlandırılan bir seçimlik organa verilmektedir⁵¹². Böyle bir yetkilendirme, TMK m. 72/f. 2, c. 2 hükmüne de aykırı olmayacağından mutlak bir yetkilendirme değildir. Yani tüzükle derneğin seçimlik veya zorunlu bir organı, (çıkarma dışında) dernek cezası vermeye yetkilendirilmişse bu yetkinin başka bir organ tarafından kullanılması tüzüğe aykırı olur⁵¹³. Ancak dernek cezası vermeye yetkili organın verdiği karar, üyenin şikayet hakkını kullanmasıyla tüzükte öngörülmesi bile her zaman genel kurul tarafından denetlenebilir⁵¹⁴. Bir yetkinin mutlak bir şekilde devredilememesi ile verilen bir yetkinin kullanımının denetlenmesi birbirinden farklıdır. Ayrıca tüzükte; dernek cezası verme yetkisi bakımında başka bir organın onayını gerektiren bir yetkilendirme yapılması veya çeşitli dernek içi denetim yolları öngörülmesinin de mümkün olduğunu belirtmek gerekir⁵¹⁵.

Dernek cezalarının da diğer dernek kararlarında olduğu gibi dernek içi denetim yolları tüketilmeden dava konusu edilememesi TMK m. 83/f. 2 hükmünün bir gereğidir. Tüzükte dernek içi denetim yolu öngörülmemiş olsa bile dernek cezası genel kurul kararıyla verilmemişse, cezaya öncelikle şikayet hakkı kapsamında genel kurulda görüşülmek üzere itiraz edilmesi ve sonrasında genel kurul tarafından itiraz

tesbiti yönünden açıklama yapmakta yarar görülmüştür..." Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁵¹⁰ Akünel, **Ceza**, s. 96.

⁵¹¹ Doğanay, **a.g.e.**, s. 76; Özsunay, **a.g.e.**, s. 280-281; Köprülü, **Medeni**, s. 494; Engin, **Disiplin**, s. 284. Tüzükte başka bir organa verilmemişse dernek cezası vermeye yetkili organın yönetim kurulu olduğunun kabul edilmesi gerektiği görüşü için bkz. Akünel, **Ceza**, s. 103; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 148.

⁵¹² Sabuncu, **İç İlişki**, s. 173; Aysoy, **a.g.m.**, s. 613; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 363; Doğanay, **a.g.e.**, s. 76; Engin, **Disiplin**, s. 304, dn. 63.

⁵¹³ Burada Alman öğretisinin aynı yöndeki görüşüne göre, ancak dernek cezalarını verme yetkisine sahip olan seçimlik organın sürekli olarak faaliyet gösterememesi halinde genel kurulun ceza verme yetkisini üstlenebileceğini ve bu durumda da tüzüğün değiştirilmesi gerekeceğini TMK hükümlerine uygun bir çözüm olarak ifade etmek gerekir. (Bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 281, dn. 156 ve orda anılan yazarlar.)

⁵¹⁴ Doğanay, **a.g.e.**, s. 76; Özsunay, **a.g.e.**, s. 284; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 315; Akünel, **Ceza**, s. 105-106.

⁵¹⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 281.

hakkında verilen kararın TMK m. 83 hükmüne göre iptalinin dava edilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁵¹⁶. Ayrıca Yargıtay⁵¹⁷, dernek cezalarının dernek iç ilişkisi bakımından kesinleşmeden uygulanamayacağını ifade etmiştir.

Tüzükte dernek cezası vermeye yetkili organın kararının kesin olduğu ifade edilmiş olsa bile fikrimizce bu tüzük hükmünün kesin hükümsüz olduğunu kabul edip üyenin genel kurula şikayet hakkının bulunduğunu ifade etmek gerekir. Her ne kadar aksi yönde yorumlanabilecek kararları⁵¹⁸ olsa da Yargıtay, bazı kararlarında, bu durumda üyenin doğrudan organ kararının iptalini dava etme hakkı bulunduğu hükmetmiştir⁵¹⁹. Dernek cezasını, tüzüğün verdiği yetkiyle genel kurul vermişse, derneğin en üst organı olan genel kurulun kararını denetleme yetkisi başka bir organda olamayacağından bu kararın doğrudan iptali dava edilebilir.

Dernek cezalarına karşı yargı yoluna başvurulduğunda mahkemenin yapacağı inceleme; cezanın tüzüğe dayanıp dayanmadığı, cezanın dayandırıldığı tüzük hükmünün kanuna veya ahlaka aykırı olup olmadığı, cezayı veren yetkili organ olup olmadığı, üyeye savunma hakkı tanınması⁵²⁰ gibi usul kurallarına uyulup uyulmadığı ve cezanın hakkaniyete uygun olup olmadığı hususlarına ilişkin olmalıdır⁵²¹. Buna karşılık, dernek özerkliği gereğince, cezanın dayandırıldığı tüzük hükmünün -kanuna veya ahlaka aykırı olması dışında- yerindeliliğinin inceleme konusu yapılmaması gerekir⁵²².

⁵¹⁶ Doğanay, **a.g.e.**, s. 76; Özsunay, **a.g.e.**, s. 284; Akunal, **Ceza**, s. 105-106.

⁵¹⁷ Dernek disiplin cezalarının, ceza olduğunu ve kesinleşmedikçe uygulanmayacağına yönelik karar için bkz. Yargıtay HGK, T. 08.05.2002, E. 2002/2-300, K. 2002/385, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

⁵¹⁸ Genel kurulun onayını almayan kararların dernek kararı olmayacağını ifade ederek, tüzük hükümleriyle ilgili bir değerlendirme yapmadan iptali dava edilebilecek kararın genel kurul kararı olması gerektiğine yönelik kararlar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 28.04.2003, E. 2003/5094, K. 2003/6155; Yargıtay 18. HD, T. 10.07.2012, E. 2012/6100, K. 2012/8978; Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

⁵¹⁹ Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 01.11.2007, E. 2007/5059, K. 2007/14643, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022); Yargıtay HGK, T. 02.04.1976, E. 1976/2-563, K. 1976/1188, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022).

⁵²⁰ Yargıtay HGK, T. 10.03.1958, E. 3919, K. 1264 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...Çıkartma sebebi davacılara bildirilerek müdafaaaları da alınmamıştır. İsviçre Federal Mahkemesi (çıkartılacak kimseye, kendisini müdafaa etme fırsatı verilmelidir) demektedir (Bak. ATF. 40. II 379). Bu bakımdan da kararın iptali lazımdır. Usule ilişkin olan ve müdafaa hakkını ilgilendiren bir eksik dahi mahkemece incelenebilir..." Türk İçtihatlar Külliyyatı 1958, C. I-II, s. 7-9.

⁵²¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 285.

⁵²² Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 76; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 316.

3. Dernek Cezalarının Özellikleri ve Bağlı Oldukları İlkeler

Kanun koyucu, dernek cezalarından yalnızca çıkarma hakkında düzenlemeye yer vermiştir. Dernek cezaları, üye ile dernek arasındaki ilişkiye ciddi şekilde etki edebilmektedir. Dolayısıyla genel kurulun oluşumunu ve dernek organları arasındaki ilişkileri de etkileyebilirler. Bu yüzden her ne kadar takdiri ceza niteliğinde olsalar da dernek cezalarının tüzükte düzenlenmesinde ve uygulanmasında, bunların özelliklerine ve bazı ilkelere göre hareket edilmesi gerekir.

Öncelikle, dernek disiplin cezalarının yalnızca dernek üyelerine uygulanabileceğini ifade etmek gerekir⁵²³. Ayrıca bir ceza hukuku ilkesi olan ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin dernek disiplin cezaları bakımından da geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Buna göre derneğin etkinliğine katılan veya derneğin tesislerinden yararlanan üye misafirinin gerçekleştirdiği fiilden dolayı dernek üyesine de üye misafirine de dernek disiplin cezası uygulanamaması gerekir. Çünkü bunlardan ilki fiili gerçekleştiren kişi değildir, ikincisi de dernek üyesi değildir. Ancak bu durumda, disiplin cezası niteliğinde olmayan, sözleşme cezası niteliğindeki dernek cezalarının uygulama alanı bulabilmesi mümkündür⁵²⁴.

Çıkarma dışında bir dernek cezasının uygulanabilmesi için dernek tüzüğünde bu cezanın belirtilmiş olması gerekir⁵²⁵. Bu durum, ceza hukuku ilkelerinden biri olan kanunilik ilkesine benzerlik gösterse de bu ilkeyle bazı farklılıklara da sahiptir. Ceza hukukundaki kıyas yasağının, suçların belirtilmesindeki açıklık ve belirliliğin, dernek cezalarının tipikliğine aynı sertlikte uygulanmaması gerekir. Dolayısıyla tüzükte dernek cezalarının belirtilmesi bakımından ceza yasalarına göre daha geniş ifadelere yer verilebilir⁵²⁶. Ayrıca, tüzükteki dernek cezaları hükümleri, yalnızca yürürlükte buldukları dönemde gerçekleştirilen fiillere uygulanmalıdır. Buna göre dernek cezaları; tüzüğün oluşturulması veya değiştirilmesiyle, hükmünün tüzüğe girdiği

⁵²³ Buna karşılık, dernek disiplin cezasını gerektiren bir fiili gerçekleştirdikten sonra hakkında dernek cezasına hükmedilmeden dernek üyeliğinden istifa eden kişinin durumuna, Danıştay'ın memurlar hakkındaki bir kararının uygulanabileceği ve buna göre kişinin ileride tekrar derneğe üye olma ihtimali göz önünde bulundurularak uygulanabilir cezaların uygulanması, uygulanamayan cezaların ise kayıtlarda tutulması görüşü için bkz. Akünal, **Ceza**, s. 95, dn. 14.

⁵²⁴ Akünal, **Ceza**, s. 101. Dernek üyesi olmayan kişilere de sözleşme cezası uygulanabileceği ile ilgili açıklamalar için bkz. Akünal, **Ceza**, s. 95-96.

⁵²⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 280; İkişler, **a.g.e.**, s. 254-255. Ayrıca bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 140.

⁵²⁶ Akünal, **Ceza**, s. 98.

andan önceki fiillere uygulanamayacağı gibi tüzük değişikliğiyle hükmünün tüzükten çıkarıldığı andan sonraki fiillere de uygulanamaz⁵²⁷.

Dernek disiplin cezasına karar verilirken, cezayı gerektiren hareketin gerçekleştirilmesinde üyenin kusurluluk durumunun da dikkate alınması gerekir. Çıkarma gibi ağır dernek cezaları verilirken kural olarak üyenin kusurlu olması aranmalıyken, hafif dernek cezalarında kusursuz da olsa üyelik yükümlülüklerine aykırılık yeterli görülebilir⁵²⁸. Bu yapılırken, dernek cezasından beklenen yarar göz önünde bulundurularak, suç ile ceza arasında adaletli bir denge bulunmasının ifadesi olan ölçülülük ilkesine göre hareket edilmelidir⁵²⁹. Örneğin Yargıtay'a göre, kendisine aidat borcunu ödemesi için tebligat yapıldığı tarihte eşiyile birlikte geçirdiği trafik kazası sebebiyle yaralı olarak hastanede yatmakta olan dernek üyesinin durumu mücbir sebeptir ve bu sebebe dayanarak üye hakkında verilen üyelikten çıkarma kararının iptali gerekir⁵³⁰. Ayrıca dernek cezaları uygulanırken, aynı fiile birden fazla ceza verilmemesi ilkesine de uyulmalıdır. Buna göre, tek bir fiil, birden fazla dernek cezasına sebep olamaz⁵³¹.

Yetkili organ tarafından dernek disiplin cezasına karar verilirken uyulması gereken bazı usul ilkeleri de vardır. Öncelikle, hakkında dernek cezası verilmesi soruşturulan üyeye, bu soruşturmayı gerektiren fiilin açıklanması ve savunma hakkı sunulması gerekir. Bu konuda yetkili organ genel kurul ise üyenin savunmasını sözlü olarak yapmasına imkan tanınmalıdır. Buna karşılık, genel kurul dışında bir organ dernek cezası vermeye yetkiliyse ve üyenin savunmayı sözlü olarak yapmasında önemli bir fayda yoksa yazılı savunmayla da yetinilebilir. Üyenin savunma hakkından feragat edebilmesi de mümkündür. Bunun yanında, dernek cezası vermeye yetkili organın üyelerinin tarafsızlığından şüphe ediliyorsa soruşturulan üyenin, bu organ üyelerini reddetme hakkı vardır. Aynı şekilde, dernek cezası vermeye yetkili organ

⁵²⁷ Akünal, **Ceza**, s. 100.

⁵²⁸ Özsunay, **a.g.e.**, s. 280.

⁵²⁹ Akünal, **Ceza**, s. 104; İkizler, **a.g.e.**, s. 307. Ölçülülük ilkesi hem tüzükte dernek cezaları düzenlenirken hem de dernek cezası vermeye yetkili organın yetkisini kullanırken dikkat edilmesi gereken bir ilkedir. Yetkili organın verdiği dernek cezası kararı; kararın alınmasını gerektiren hukuki ve fiili sebepleri açıklayan şekilde gerekçeli olmalıdır. (Bkz. Akünal, **Ceza**, s. 104.) Ayrıca bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 140.

⁵³⁰ Yargıtay HGK, T. 29.05.1991, E. 1991/2-262, K. 1991/330, İlmî ve Kazai İçtihatlar Dergisi, Yıl: 31, 1991, S. 371, s. 8338-8339.

⁵³¹ Fakat bu ilke; fiili suç oluşturan bir üyenin, ceza yargılamasında mahkum olması durumunda, hakkında ayrıca dernek disiplin cezasına da karar verilmesine engel değildir. (Bkz. Akünal, **Ceza**, s. 100.)

üyesinin, çeşitli sebeplerle görevden çekinebileceğini de kabul etmek gerekir⁵³². Son olarak belirtmek gerekir ki Yargıtay, dernek disiplin cezasının bir ceza olduğuna, derneğin iç ilişkisi bakımından kesinleşmeden uygulanamayacağına⁵³³ ve üyenin, üyelik haklarını kullanabilmesi için dernek cezası kesinleşmeden önce tespit davası açabileceğine⁵³⁴ hükmetmiştir.

III. Genel Kurulun Toplantıya Çağırılması Yetkisi ve Yöntemi

A. Genel Olarak

Derneğin diğer organları, genel kurulun oluşumuna çeşitli yollarla etki edebildikleri gibi toplanmasına da etki edebilirler. Bu etki; dernek organlarının faaliyetlerinin denetimi, bu organlar arasındaki ilişkinin sağlığı, genel kurulu oluşturan üyelerin üyelik haklarının ve organların yetkilerinin kullanımı gibi hususlar bakımından önemlidir. Özellikle denetim kurulunun denetim görevinin etkin olarak yerine getirilmesi, bazı üyelik haklarının ve dolayısıyla genel kurul yetkilerinin kullanımı için genel kurulun toplanması bir zorunluluk haline gelir. Burada üyelik hakları olarak ifade edilen haklar; genel kurul faaliyeti kapsamında ele alındığında, aslında sadece üyelik hakları değil genel kurulun ve diğer organların korunması gereken yetki alanları olarak da görülmelidir. Bu hakların, diğer organlara ve hatta genel kurulun çoğunluğuna karşı korunması gerekir⁵³⁵.

Genel kurulun toplanmasında diğer organların etkisini anlayabilmek için genel kurulun nasıl toplanacağını incelemek gerekir. Derneğin en üst seviyede iradesinin olduğu genel kurul toplantılarının, kural olarak çağrı ile yapılması zorunludur. Genel kurul toplantı sürecini başlatan, derneğin iç ilişkisine dair bir hukuki işlem olan çağrının yapılmasında görevli ve yetkili olanlar, duruma göre farklılık gösterebilir. Ayrıca denetim kuruluna bu çağrının yapılmasını isteme yetkisi verilmesi de organlar arasındaki ilişki bakımından oldukça önemlidir. Çağrının hangi şekilde yapılması ve

⁵³² Özsunay, **a.g.e.**, s. 282-284.

⁵³³ Yargıtay HGK, T. 08.05.2002, E. 2002/2-300, K. 2002/385, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

⁵³⁴ Yargıtay 18. HD, T. 12.01.2015, E. 2014/21848, K. 2015/36, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

⁵³⁵ Dernekte demokratik bir işleyişin hakim olması gerektiği, bireylerin dernek içindeki grup hakimiyetine ve derneğin baskıcı tutumlarına karşı korunması gerektiği hakkında açıklamalar için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 331-333.

içeriğinde nelerin bulunması gerektiği de genel kurulda oluşacak iradenin sağlığı bakımından önemlidir.

B. Genel Kurulun Toplanması Gerekli Üyelik Hakları ve Organ Yetkileri

Derneğe üye olmakla kanundan, tüzükten veya yetkili organının kararlarından dolayı kazanılan üyelik hakları; kişiye sıkı surette bağlı, devredilemez ve mirasçılara geçmeyen haklardır⁵³⁶. Bu haklar, öğretide genellikle katılma hakları, korunma hakları ve yararlanma hakları olarak üç gruba ayrılarak incelenir⁵³⁷. Katılma hakları ve korunma haklarının büyük bir kısmı, genel kurulun toplanmasını gerektiren veya ancak genel kurulun toplanmasıyla kullanılabilen haklardır. Bu haklardan bazılarının dernek organlarının yetkileri şeklinde ortaya çıkması da söz konusu olur. Bu yüzden bu haklar; diğer organlarla birlikte genel kurulun yetki alanlarını koruyan ve toplantıya çağırılmasının önemi artıran haklardır.

Üyenin, TMK m. 68 /f. 2 hükmündeki gibi⁵³⁸ “*derneğin faaliyet ve yönetimine katılma hakları*” olarak da ifade edilebilecek olan, katılma haklarının en önemlisi oy hakkıdır. Üye, derneğin genel kurul toplantılarına katılma, bu toplantıda görüşülen konularda fikirlerini açıklama ve kararların alınmasında oy kullanma hakkına sahiptir⁵³⁹. Emredici nitelikteki TMK m. 69/f. 1 hükmüne göre, genel kurulda her üyenin bir oy hakkı vardır ve bu bir oyun temsilci aracılığıyla kullanılması mümkün

⁵³⁶ Egger, **a.g.e.**, s. 116; Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 49; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 76-77; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 73; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 639; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 351; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 312; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 130. Yargıtay 2. HD, T. 13.12.1995, E. 1995/12889, K. 1995/13636 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Dernek üyeliği kişiye sıkı sıkıya bağlı hukuki bir durum olup, tüzükte aksine bir hüküm bulunmadığı taktirde üyenin ölümü ile kendiğilinden sona erer ve mirasçılara geçmez ve dernek üyesi tarafından açılmış olan davada konusuz kalır. Somut olayda istek Dernek genel kurulunca alınan kararın iptaline ilişkin olup sadece şahsi hak doğuracağı ve davacının dava sırasında ölmesi ile konusunun kalmadığı gözönünde tutulmadan davanın mirasçılara yöneltilecek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir...*” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

⁵³⁷ Özsunay, **a.g.e.**, s. 259-260; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 91; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 77; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 352; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 312. Öğretideki farklı gruplandırmaların değerlendirilmesi için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 256-259. Bu hakların kullanılması ve hatta bunların karşılığı olan yükümlülüklerin yerine getirilmesi için en önemli hakkın, üyenin tüzüğü edinme hakkı olduğu görüşü için bkz. İkişler, **a.g.e.**, s. 271-273.

⁵³⁸ TMK m. 68 /f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Her üyenin, derneğin faaliyetlerine ve yönetimine katılma hakkı vardır.*”

⁵³⁹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 263; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 77; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 312.

değildir. Kanun koyucu, bu hükümle ve TMK m. 68/f. 1 hükmüyle⁵⁴⁰ üyelerin oy hakları bakımından eşit olduğuna kesin bir şekilde hükmetmiştir⁵⁴¹. Ayrıca üye oy hakkını, oyunun gerekçesini açıklamadan kullanmakta tamamen özgürdür⁵⁴². Üyenin oy hakkını sağlıklı bir şekilde kullanabilmesi, genel kurulun derneğin en üst organı olarak yetkilerini kullanabilmesi bakımından önemlidir. Bu yetkiler, derneğin varlığına ve yapısına ilişkin önemli kararlar alınması, derneğin diğer organlarının denetlenmesi ve bu organlara direktifler verilmesine yönelik olabilir.

Dernek üyesinin, genel kurul toplantısına katılma ve bu toplantıda görüşlerini ifade etme hakkı sınırlanamasa da bazı durumlarda üyenin, oy hakkından yoksun olduğu görülebilir. Bu durumlar, derneğin çıkarlarıyla üyenin çıkarlarının çatıştığı durumlardır. Üyenin oy hakkı, ancak kanun hükmüyle kısıtlanabileceğinden⁵⁴³ TMK m. 82 hükmünde⁵⁴⁴ üyenin oy hakkından yoksun olacağı durumlar düzenlenmiştir. Bu hüküm, diğer organ kararları alınırken organ üyelerinin oy hakları bakımından da uygulanır. Buna göre dernek ile kendisinin, eşinin, üstsoyunun ve altsoyunun arasındaki hukuki işlem veya uyuşmazlık konusunda, dernek üyesi, genel kurulda alınacak kararlarda oy kullanamaz. Dernek üyesi tüzel kişi adına, genel kurulda kullanacak kişi için de aynı hüküm geçerlidir. Böylece genel kurul kararıyla açıklanan dernek iradesinin oluşmasında, öncelik derneğin çıkarlarının göz önünde bulundurulması sağlanmaya çalışılmıştır. Hükümde belirtilen oy hakkından yoksunluk, üyenin dernek üyesi sıfatıyla değil de üçüncü kişi sıfatıyla dernekle girdiği veya gireceği ilişkiler bakımından söz konusudur⁵⁴⁵. Örnek olarak, üye, kendisinin yönetim kuruluna seçilmesi konusunda oy hakkından yoksun değilken; kendisinden veya torunundan mal satın alınması, kendisine veya eşine karşı icra takibi başlatılması konularında üye, oy hakkından yoksundur. Genel kurul kararı, bu hükme aykırı olarak

⁵⁴⁰ TMK m. 68/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Dernek üyeleri eşit haklara sahiptirler. Dernek, üyeleri arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, din ve mezhep, aile, zümre ve sınıf farkı gözetemez; eşitliği bozan veya bazı üyelere bu sebeplerle ayrıcalık tanıyan uygulamalar yapamaz.”

⁵⁴¹ Derneğin üyelerine eşit davranması ilkesi, yararlanma hakları bakımından üyeler arasında objektif kriterlere göre ayrımlar yapılmasına engel değildir. Özsunay, **a.g.e.**, s. 266-267; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 78; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 351-352.

⁵⁴² Özsunay, **a.g.e.**, s. 260; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 92; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 352; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 300.

⁵⁴³ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 641. Bu sınırlama yalnızca oy kullanmaya ilişkindir; görüşmelere katılma ve azınlık haklarını kullanma gibi diğer üyelik haklarını sınırlamaz. (Bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 303.)

⁵⁴⁴ TMK m. 82 hükmü şu şekildedir: “Hiçbir dernek üyesi, dernek ile kendisi, eşi, üstsoyu ve altsoyu arasındaki bir hukukî işlem veya uyuşmazlık konusunda alınması gereken kararlarda oy kullanamaz. Tüzel kişi adına oy kullanacak kişi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.”

⁵⁴⁵ Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 91; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 353; Saka, **a.g.e.**, s. 124.

oy hakkından yoksun üyenin de katıldığı oylamayla alınmışsa alınan bu kararın iptali istenebilir. Ancak bu kararın iptal edilebilmesi için oy hakkından yoksun olan üyelerin oylarının, kararın alınmasında etkili olmuş olması gerekir⁵⁴⁶.

Genel kurulun derneğin en üst organı olarak yetkilerini kullanabilmesini ve üyenin oy hakkını etkin bir şekilde kullanmasını sağlaması bakımından diğer katılma hakları da önemlidir. Bunlardan birisi, TMK m. 75 hükmüyle düzenlenen, dernek üyelerinin en az beşte birinden oluşan azınlığın, olağanüstü genel kurul toplantısının yapılmasını isteme hakkıdır. Bir diğeri ise TMK m. 79/f. 2 hükmüyle düzenlenen, genel kurul toplantısında bulunan üyelerin en az onda birinin, yazılı istemiyle görüşülmesini istedikleri konuyu gündeme aldırılabilme hakkıdır.

Korunma hakları, genel kurulun ve üyenin, organ yetkileriyle ve üyelik haklarıyla ilgili kanun ve tüzükte öngörülen kural ve ilkelere uygun hareket edilmesini sağlamasına yönelik haklardır⁵⁴⁷. Bu haklar üyeye hem genel kurula hem de derneğin diğer organlarına karşı korunma imkanı sağladığı gibi dolaylı olarak genel kurula da diğer organlara karşı koruma imkanı sağlar. Ayrıca fikrimizce korunma haklarının üyelere sunduğu imkanlardan derneğin genel kurulu dışındaki organlarının da yararlanabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

Derneğin amacının korunmasına yönelik hak, önemli bir korunma hakkıdır⁵⁴⁸. Derneğin kurulmasını ve devamını sağlayan ortak hedef, derneğin amacıdır. Kişinin derneğe üye olmasının en önemli sebebi olan derneğin amacının değişmesi, derneğin niteliğinin de değişmesi demek olur⁵⁴⁹. Ayrıca organların da derneğin amacının korunmasında menfaati vardır. Bu sebeplerle üyeye ve organlara, amaç değişikliğine karşı kullanabilecekleri bazı haklar tanımak gerekir⁵⁵⁰. Öncelikle amacın değiştirilmesi, dürüstlük kuralına uygun olmalıdır. Çünkü dernek üyelerinin, etrafında birleştikleri amacın, kendi iradeleri dışında değişmeyeceğine yönelik güvenlerinin

⁵⁴⁶ Egger, **a.g.e.**, s. 107-108; Özsunay, **a.g.e.**, s. 262; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 313; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 302. Oyun geçersizliğinin genel kurul kararına etkisi ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 36-37

⁵⁴⁷ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 78.

⁵⁴⁸ Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 78; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 355.

⁵⁴⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 128; Özsunay, **a.g.e.**, s. 166; Köprülü, **Medeni**, s. 470; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 591-592; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 295. Amaç değişikliği ile derneğin ruhunun değişeceği ve yeni bir dernek kurulmuş olacağı görüşü için bkz. Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 47.

⁵⁵⁰ Hatta bu duruma karşı çıkmanın, üyenin derneğe karşı sadakat yükümlülüğünün bir gereği olduğu görüşü için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 355.

korunması gerekir⁵⁵¹. Bu yüzden her ne kadar kanunda bu yönde açık bir hüküm bulunmasa da dernek amacının, yani dernek tüzüğündeki amaca ilişkin hükümlerin, değiştirilmesi için genel kurul toplantısındaki üyelerin oy birliğiyle karar alınması gerektiği öğretide ifade edilmiştir⁵⁵². Ancak derneğin amacına ulaşmak için kullandığı araçlarda, gerçekleştirdiği faaliyetlerde değişiklik, amaç değişikliği anlamına gelmez. Bu tür değişiklikler, TMK m. 81 hükmüne göre⁵⁵³ tüzük değiştirilerek yapılabilir. Genel kurulun derneğin amacını değiştirme yetkisinin bu şekilde sınırlanmasının, sadece dernek üyesine değil derneğin diğer organlarına da bir koruma sağladığı ortadadır.

Dernek amacının değişmesine katılmayan üye, TMK m. 66 hükmüne göre derhal dernekten çıkabileceği gibi genel kurulda alınan amacın değiştirilmesi kararına karşı TMK m. 83 hükmüne göre iptal davası da açabilir⁵⁵⁴. Aslında zaten derneğin amacı değiştirilmese bile üyenin, dernekten kural olarak her zaman çıkma, yani istifa hakkı; Anayasa m. 33/f. 1-2, TMK m. 63 ve m. 65 hükümlerinde açıkça tanınmış bir korunma hakkı olsa da bu hak, amaç değişikliğiyle birlikte kullanıldığında üye, diğer üyelerin aldığı ve kendisinin katılmadığı amaç değişikliği kararına karşı kendisini korumuş olur. Aynı şekilde derneğin amacının değişmesi, fikrimizce genel kurul dışındaki organ üyelerinin görevden istifa etmeleri için haklı bir sebep oluşturur. Ancak bu organların veya üyelerinin amaç değişikliğine yönelik genel kurul kararının iptalini dava edebilmeleri, yürürlükteki TMK m. 83 hükmüne göre mümkün değildir⁵⁵⁵.

Genel kurulun, derneğin en üst denetim makamı olması bakımından çok önemli olan, dernek üyesine tanınan korunma haklarından birisi de şikayet hakkıdır. TMK m.

⁵⁵¹ Egger, **a.g.e.**, s. 129; Özsunay, **a.g.e.**, s. 167; Köprülü, **Medeni**, s. 471; Akünel, **Tüzel Kişiler**, s. 57; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 59; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 295.

⁵⁵² Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 592; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 371; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 295. Amaç değişikliğinin diğer tüzük değişikliklerinden bir farkı olmadığı için aynı toplantı ve karar yetersayısıyla değiştirilebileceği görüşü için bkz. Doğanay, **a.g.e.**, s. 46-47; İkizler, **a.g.e.**, s. 324.

⁵⁵³ TMK m. 81 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul kararları, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla alınır. Şu kadar ki, tüzük değişikliği ve derneğin feshi kararları, ancak toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınabilir.”

⁵⁵⁴ Egger, **a.g.e.**, s. 130; Özsunay, **a.g.e.**, s. 264; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 93-94; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 661; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 592; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 313. Amacın değiştirilmesi üzerine üyenin derneğin feshi talebiyle dava açabileceğine dair görüş için bkz. Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 59.

TMK m. 66 hükmü şu şekildedir: “Hiç kimse, dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Her üye yazılı olarak bildirmek kaydıyla, dernekten çıkma hakkına sahiptir.”

⁵⁵⁵ Bu durumun sınırlı yetki teorisine aykırı olduğunu ve yürürlükteki yasa hükümlerinin değiştirilerek diğer organlara da ya da hiç olmazsa bu organların üyelerine de genel kurul kararlarının iptalini dava etme imkanı tanınması gerektiği yukarıda ifade edilmiştir. (Bkz. 2. Bölüm, I, C, 1.)

73 ve m. 80 hükümlerine göre dernek üyesinin, diğer dernek organlarının faaliyetlerine karşı genel kurulda şikayetlerini bildirme hakkı vardır⁵⁵⁶. Bu imkan, diğer organların faaliyetlerine karşı öncelikle dernek içi denetim yollarının görülmesi gerektiğini düzenleyen, TMK m. 83/f. 2 hükmünden de anlaşılabilir. Üyenin şikayet konusu yaptığı faaliyet genel kurulca da onaylanırsa artık ortada bir genel kurul kararı olacağından bu karara karşı itiraz da TMK m. 83 hükmüne göre yapılabilir⁵⁵⁷. Bundan da anlaşılacağı üzere genel kurul kararlarına itirazın, dernek üyesi tarafından bir hak olarak kullanılması da şikayet hakkı gibi korunma hakları kapsamındadır⁵⁵⁸. Fikrimizce üyelerin sahip olduğu şikayet hakkı gibi derneğin diğer organlarının da organ faaliyetlerine ilişkin genel kurula şikayet iletme yetkilerinin bulunduğu kabul edilmelidir.

C. Toplantı Çağrısını Yapma Yetkisi

Genel kurulu toplantıya çağırma görev ve yetkisinin kural olarak yönetim kurulunda olduğu TMK m. 74/f. 1, m. 75/f. 1 ve m. 77/f. 1 hükümlerinde ifade edilmiştir. Yönetim kurulunun bu yetkisi kaldırılamaz. Ancak tüzükle başka organlara da genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi verilebilir⁵⁵⁹. Bu durumda hem yönetim kurulu hem de başka bir veya birden fazla organ, genel kurulu toplantıya çağırma yetkisine sahip olacaktır. Yönetim kurulunun bu yetkiyi kullanması için öncelikle kurulca, genel kurul toplantı çağrısının yapılması yönünde, geçerlilik şartlarını taşıyan⁵⁶⁰ bir karar alması gerekir. Sonrasında bu karar, TMK m. 85/f. 2 hükmüne göre⁵⁶¹ kendisine çağrı işlerini yapma yetkisi verilen, kişi veya kişilerce icra edilebilir⁵⁶². Yönetim kurulu üyeliklerinin sona ermesi sebebiyle üye sayısı, üye tam sayısının yarısının altına düşerse de TMK m. 84/f. 2 hükmüne göre, kalan yönetim

⁵⁵⁶ Saymen, **a.g.e.**, s. 134; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 94; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 78.

⁵⁵⁷ Egger, **a.g.e.**, s. 134; Köprülü, **Medeni**, s. 488; Özsunay, **a.g.e.**, s. 263-264; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 92; İkizler, **a.g.e.**, s. 273. Buna karşılık, genel kurula taşınan diğer organ kararlarının, “iptal edilmemesi” durumunda mahkemeye başvurulabileceği ifade edilerek, sanki başvuru konusu genel kurul kararı değil de diğer organ kararıymış gibi yapılan değerlendirme için bkz. Saymen, **a.g.e.**, s. 133.

⁵⁵⁸ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 94-95; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 78; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 355-356; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 314.

⁵⁵⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 93; Köprülü, **Tüzel Kişiler**, s. 62; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 88; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 241. Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 15.03.1979, E. 1979/1739, K. 1979/2122, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁵⁶⁰ Toplantı yeter sayısı sağlanmadan yapılan yönetim kurulu toplantısında alınan genel kurulu toplantıya çağrı kararının geçersiz olacağına yönelik karar için bkz. Yargıtay 7. HD, T. 28.12.2010, E. 2010/5797, K. 2010/7597, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

⁵⁶¹ TMK m. 85/f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Temsil görevi, yönetim kurulunca, üyelere birine veya bir üçüncü kişiye verilebilir.*”

⁵⁶² Saka, **a.g.e.**, s. 95; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 242.

kurulu üyelerinin yanı sıra denetim kuruluna da genel kurul toplantıya çağırma yetkisi tanınmıştır. Yetkisiz kişiler tarafından yapılan çağrı ile yapılan genel kurul toplantılarının iptal edilmesi gerekir⁵⁶³.

D. Toplantı Çağrısı Yapılmasını Talep Etme Yetkisi

Olağanüstü genel kurul toplantısının düzenleyen TMK m. 75 hükmüne göre denetim kurulunun veya üyelerin beşte birinden oluşan azınlığın, genel kurulun toplantıya çağırılması istemini yönetim kuruluna iletme yetkisi vardır. Bu yetki, aslında bir toplantıya çağrı yetkisi değil, toplantıya çağrıyı talep etme yetkisidir. Tüzükle, derneğin diğer organlarına da derneğin işleyişine ve organlar arasındaki ilişkiye dair sorunların dernek içinde en üst seviyede çözüm yeri olan genel kurulun toplantıya çağırılmasını talep etme yetkisi verilebilir. Ancak TMK m. 75 hükmüyle denetim kuruluna ve azınlığa verilmiş olan bu yetki, onlardan alınamaz.

TMK m. 75 hükmünde üyelerin beşte biri olarak ifade edilen ve tüzükle daha az bir oranla oluşacağına öngörülmesi mümkün olan azınlık, derneğin ne bir organı ne de temsilcisidir. Bu gruba verilen genel kurulun toplantıya çağırılmasını talep etme yetkisi, derneğe üye olmaktan kaynaklanan katılma hakkının bir görünümüdür⁵⁶⁴. Bu hak, olağan toplantı zamanını beklemeden genel kurulun dernekle ilgili bir konuda karar alabilmesini sağlaması bakımından da önemlidir. Derneğin üyesi olmayanların bu hakkı kullanabilmeleri mümkün değildir⁵⁶⁵. Bu yetkinin kullanılması için yönetim kuruluna iletilecek yazılı istem yeterli sayıdaki üye tarafından toplu olarak iletilebileceği gibi ayrı ayrı da iletilebilir. Ancak burada önemli olan, en az azınlığı oluşturabilecek oranda üyenin isteminin, aynı amacı içermesidir⁵⁶⁶.

Denetim kurulunun, diğer bir yetkili organın veya azınlığın, yönetim kuruluna iletileceği olağanüstü toplantı çağrısı yapılması talebinde, toplantının yapılmasıyla hangi amaca ulaşılmak istendiğinin de belirtilmesi gerekir. Çünkü TMK m. 77

⁵⁶³ Dernek başkanının açıkça yetkilendirilmedikçe yalnız başına genel kurulun olağanüstü toplantıya çağırma yetkisinin bulunmadığına yönelik karar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 14.02.1985, E. 1985/937, K. 1985/1352, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

⁵⁶⁴ Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 250.

⁵⁶⁵ Derneğin üyesi olmayanların bu hakkı kullanamayacaklarına yönelik karar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 11.02.2002, E. 2002/873, K. 2002/1735, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

⁵⁶⁶ Saka, **a.g.e.**, s. 97-98.

hükmüne⁵⁶⁷ göre, dernek üyelerinin toplantıya katılma ve oy haklarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri ve genel kurul iradesinin sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi için yönetim kurulunun çağrısında, toplantı gündeminin de belirtmesi zorunludur. Olağanüstü toplantı gündeminin belirlenebilmesi için de çağrı talebinde bulunanların hangi amaçla bu talebi sunduklarını belirtmeleri gerekir⁵⁶⁸.

Öğretide bir görüş, azınlığın genel kurulu toplantıya çağrı talebi, açıkça hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise yönetim kurulunun bu talebi reddetme yetkisinin bulunduğunu savunur⁵⁶⁹. Bizim de katıldığımız diğer görüş, azınlığın veya denetim kurulunun talebi üzerine yönetim kurulunun çağrı yapmasının, takdir yetkisi dışında bir zorunluluk olduğunu ifade eder. Olağanüstü toplantı talebi alındığı anda yönetim kurulunun genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi, artık bir görev halini alır⁵⁷⁰. Ayrıca bu görüşün, aynı konuda tüzükle yetkilendirilmiş diğer bir organca genel kurulun toplantıya çağırılmasının talep edilmesi halinde de geçerli olacağı fikrindeyiz. Azınlığı oluşturmaya yetecek kadar üyenin, gereksiz ve tekrarlı olarak genel kurulun toplantıya çağırılmasını talep etmesi halinde bu kişiler, derneğe karşı üyelik yükümlülüklerine aykırı hareket etmiş olurlar. Bu durumda da üyeler hakkında üyelikten çıkarma da dahil dernek disiplin cezalarına karar verilmesi mümkün olur. Aynı şekilde çağrı yapılmasını talep etmeye yetkili organ, bu yetkisini kötüye kullanırsa da genel kurul tarafından organ üyelerinin haklı nedenle görevden alınması mümkün olur. Böylece sorunla ilgili katıldığımız görüşe uygun bir çözümler ortaya çıkar.

Denetim kurulu veya azınlık talebi doğrultusunda yönetim kurulu; olağanüstü genel kurul toplantı çağrısını otuz gün içinde⁵⁷¹ yapmazsa TMK m. 75/f. 2 hükmüne

⁵⁶⁷ TMK m. 77 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul, yönetim kurulunca, en az onbeş gün önceden toplantıya çağrılır. Bu amaçla toplantının günü, saati, yeri ve gündemi, üyelere bildirilir. Toplantıya çağrı usulü ve toplantının ertelenmesine ilişkin konular, yönetmelikle düzenlenir.”

⁵⁶⁸ Egger, **a.g.e.**, s. 94; Kocayusufpaşaoğlu, **Azınlık**, s. 389-391; Saka, **a.g.e.**, s. 98; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 234.

⁵⁶⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 94; Kocayusufpaşaoğlu, **Azınlık**, s. 391-402; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 253-255. Ayrıca bu hakkın, kötüye kullanıma çok müsait olduğunu belirtmekle yetinen görüş içi bkz. Doğanay, **a.g.e.**, s. 73.

⁵⁷⁰ Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 68; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 665; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 381; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 319. Azınlığı oluşturmaya yetecek kadar üyenin taleplerini iletmesinden sonra, bu üyelerin sayısında azalma olmasının, yönetim kurulunun çağrı görevini etkilemeyeceğine dair karar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 11.06.1979, E. 1979/4573, K. 1979/4781, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 23.03.2022).

⁵⁷¹ Dernekler Yönetmeliği m. 14/f. 1, b. b hükmüne göre; “Genel kurul; ...yazılı isteği üzerine otuz gün içinde olağanüstü toplanır.”

göre denetim kurulu veya toplantı talebinde bulunan her üye, toplantı talebiyle sulh hukuk mahkemesine başvurabilir. Duruşma yapılarak görülecek olan bu dava derneğin tüzel kişiliğine yöneltilir⁵⁷². Mahkemenin, bu davada yapacağı incelemenin kapsamı öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre mahkemenin, hem başvurunun şekil şartlarına uygun olup olmadığını belirlemeye yönelik biçimsel yönden inceleme hem de bu hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığını belirlemeye yönelik maddi yönden inceleme yapması gerekir⁵⁷³. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre bu davada mahkemenin, yalnızca biçimsel yönden; yani en az kanunda veya tüzükte belirtilen oranda azınlık üyenin veya yetkili organın, yönetim kuruluna yazılı olarak talepte bulunup bulunmadığını ve yönetim kurulunun, bu talep doğrultusunda görevini yerine getirip getirmediğini belirlemeye yönelik bir inceleme yapması gerekir⁵⁷⁴. Çünkü azınlık veya yetkili organ, kötü niyetli olarak genel kurulun toplantıya çağrılmasını sağlayabilse bile bu toplantıda bir kararın alınabilmesi için kanun ve tüzükteki, toplantı yeter sayıları ve karar yeter sayılarına uyulması gerekecektir. Dolayısıyla yeterli üyenin katılımı olmadan sadece belirli bir azınlığın, keyfince genel kurul kararı alabilmesi pek mümkün değildir⁵⁷⁵.

Sulh hukuk mahkemesi, yapacağı inceleme sonucunda başvuruyu kabul ederse TMK m. 75/f. 2 hükmüne göre üç dernek üyesini genel kurulu toplantıya çağırarak görevlendirir. Bu kişilere mahkeme kararıyla verilen görev, yalnızca olağanüstü genel kurulun toplanması için dernek tüzüğüne göre gerekli işlemleri yapmaktır⁵⁷⁶. Ayrıca mahkemenin vereceği kararda, toplantı gündeminin ne olacağı da belirtilebilir⁵⁷⁷. Aynı şekilde TMK m. 84/f. 2 hükmüne göre, kalan yönetim kurulu üyelerinin veya denetim kurulunun süresinde genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırması sonucunda, bir dernek üyesinin sulh hukuk mahkemesine yapacağı başvuruda da bu kurallar geçerlidir.

⁵⁷² Saka, **a.g.e.**, s. 99.

⁵⁷³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 177-183; Kocayusufpaşaoğlu, **Azınlık**, s. 391-402; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 610; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 258-259.

⁵⁷⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 381, dn. 268; Saka, **a.g.e.**, s. 99. Yargıtay'ın da bu görüşe katıldığını gösteren kararlar için bkz. Yargıtay 7. HD, T. 13.05.2010, E. 2010/1105, K. 2010/2976; Yargıtay 18. HD, T. 24.05.2016, E. 2016/9624, K. 2016/8464, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).

⁵⁷⁵ Bkz. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 665, dn. 42.

⁵⁷⁶ Özsunay, **a.g.e.**, s. 183-184; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 665; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 260-261. Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 16.12.1976, E. 1976/8063, K. 1976/9033, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁵⁷⁷ Özsunay, **a.g.e.**, s. 183-184; Saka, **a.g.e.**, s. 99.

E. Toplantı Çağrısının Şekli ve İçermesi Gereken Unsurlar

Gerek yönetim kurulunca gerekse diğer yetkili organca veya mahkemenin görevlendirdiği kişilerce yapılacak olan genel kurul toplantı çağrısı, amacına uygun şekilde yapılmalıdır. Çağrının amacı; yakında yapılacak olan genel kurul toplantısını üyelere haber vermek ve üyelerin, bu toplantıya katılım haklarını kullanıp kullanmamaları bakımından ortaya çıkacak sonuçların önemi hakkında tam bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır⁵⁷⁸. Böylece genel kurulda oluşan dernek iradesinin derneğin amacına ve çıkarlarına uygun olması hedeflenmiştir. Genel kurul toplantısının ve çağrısının nasıl yapılacağı, Dernekler Kanunu m. 4/b. d, e hükümlerinden de anlaşılacağı üzere dernek tüzüğünde gösterilmelidir⁵⁷⁹. Ancak kanun koyucu, üyelerin katılım haklarını ve genel kurulun demokratik düzenini korumak amacıyla çağrının nasıl yapılacağına dair bazı emredici hükümler düzenlemiştir⁵⁸⁰.

Toplantıya çağrı usulü ve toplantının ertelenmesine ilişkin kurallar, TMK m. 77/f. 2 hükmünün yaptığı atıfla Dernekler Yönetmeliği m. 14 hükmünde düzenlenmiştir⁵⁸¹. Buna göre öncelikle yönetim kurulu, dernek tüzüğüne göre genel kurula katılma hakkı bulunanların bir listesini oluşturur. Bu listedeki kişilere, toplantıdan en az on beş gün önce toplantının günü, saati, yeri ve gündemini bildiren çağrının yapılması gerektiği, yönetmeliğin yanı sıra TMK m. 77/f. 1 hükmünde de ifade edilmiştir. Bu çağrının, “*en az bir gazetede veya derneğin internet sayfasında ilan edilmek, yazılı olarak bildirilmek, üyenin bildirdiği elektronik posta adresine ya*

⁵⁷⁸ Egger, **a.g.e.**, s. 95; Saka, **a.g.e.**, s. 105-106; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 240, 265.

⁵⁷⁹ Yargıtay’ın; kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak yapılan genel kurul toplantılarının iptalinin dava edilebileceği ve bu imkanın genel kurul kararının iptalini dava etme hakkından farklı bir imkan olduğu ile ilgili kararı için bkz. Yargıtay 8. HD, T. 12.03.2019, E. 2018/15957, K. 2019/2571, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 18.03.2022).

⁵⁸⁰ İkizler, **a.g.e.**, s. 151-152; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 267.

⁵⁸¹ Dernekler Yönetmeliği m. 14 hükmü şu şekildedir: “*Yönetim kurulu, dernek tüzüğüne göre genel kurula katılma hakkı bulunan üyelerin listesini düzenler. Genel kurula katılma hakkı bulunan üyeler; en az onbeş gün önceden, toplantının günü, saati, yeri ve gündemi en az bir gazetede veya derneğin internet sayfasında ilan edilmek, yazılı olarak bildirilmek, üyenin bildirdiği elektronik posta adresine ya da iletişim numarasına mesaj gönderilmek veya mahalli yayın araçları kullanılmak suretiyle toplantıya çağrılır. Bu çağrıda, çoğunluk sağlanamaması sebebiyle toplantı yapılamazsa, ikinci toplantının hangi gün, saat ve yerde yapılacağı da belirtilir. İlk toplantı ile ikinci toplantı arasındaki süre yedi günden az, altmış günden fazla olamaz.*

Toplantı, çoğunluk sağlanamaması sebebinin dışında başka bir nedenle geri bırakılırsa, bu durum geri bırakma sebepleri de belirtilmek suretiyle, ilk toplantı için yapılan çağrı usulüne uygun olarak üyelere duyurulur. İkinci toplantının geri bırakma tarihinden itibaren en geç altı ay içinde yapılması zorunludur. Üyeler ikinci toplantıya, birinci fıkrada belirtilen esaslara göre yeniden çağrılır. Genel kurul toplantısı bir defadan fazla bırakılamaz.”

da iletişim numarasına mesaj gönderilmek veya mahalli yayın araçları kullanılmak suretiyle” yapılabileceği de yönetmelikte belirtilmiştir. Bu seçeneklerin sayılması, çağrının, amacını tam olarak yerine getirecek şekilde, en az birinin seçilerek gerçekleştirilebilmesi içindir⁵⁸².

Toplantı çağrısında bulunması gereken unsurlardan biri olan toplantı yeri, dernek tüzüğüyle doğrudan belirlenebileceği gibi tüzükle verilen yetkiye göre üyelerin katılımını ve dolayısıyla genel kurulun olabildiğince çok sayıda üyeyle toplanmasını geçerli sebep olmadan zorlaştırmamak üzere yönetim kurulunca derneğin merkezinden farklı bir yer olarak belirlenebilir⁵⁸³. Tüzükte bu tarz bir hüküm yoksa TMK m. 78/f. 1 hükmüne göre⁵⁸⁴ toplantı yeri olarak, derneğin merkezi gösterilmelidir. Genel kurul toplantısının bu hükümlere aykırı olarak başka bir yerde veya çağrısının usule aykırı yapılması, genel kurul toplantısının Dernekler Kanunu m. 32/f. 1, b. b hükmüne göre⁵⁸⁵ mahkemece iptaline sebep olabilir⁵⁸⁶. Yargıtay; toplantı yerinin TMK m. 78/f. 1 emredici hükmüne aykırı olarak belirlenmesini, genel kurul

⁵⁸² Saka, **a.g.e.**, s. 107. Daha önce kanun değiştirilerek kaldırılan “ilan zorunluluğunun”, yönetmeliğin bu hükmünde ifade edilmesinin; normlar hiyerarşisine ve güdülen hukuk siyasetine aykırı olduğu görüşü için bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 611-612. Buna karşılık yönetmelik hükmünün, değiştirilmiş olan kanun hükmüne aykırı olmadığını ve çağrı yetkilisine seçenekler sunduğunu ifade den görüş için bkz. Saka, **a.g.e.**, s. 107.

⁵⁸³ Egger, **a.g.e.**, s. 95; Saka, **a.g.e.**, s. 109-111. Toplantı yerinin, “dürüstlük kuralına uygun olarak” “mümkün olduğu kadar gelmesi olanağı bulunan üyeleri alabilecek” bir yer olarak belirlenmesi gerektiği yönünde karar için bkz. Yargıtay 4. HD, T. 05.02.1976, E. 1975/13360, K. 1976/1157, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022).

⁵⁸⁴ TMK m. 78/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul toplantıları, tüzükte aksine hüküm olmadıkça, dernek merkezinin bulunduğu yerde yapılır.”

⁵⁸⁵ Dernekler Kanunu m. 32/f. 1, b. b hükmü şu şekildedir: “Genel kurulu süresinde toplantıya çağırılmayan, genel kurul toplantılarını kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak veya dernek merkezinin bulunduğu veya tüzüğünde belirtilen yer dışında yapan dernek yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir. Mahkemece, kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak yapılan genel kurul toplantılarının iptaline de karar verilebilir.”

⁵⁸⁶ Bu kanun hükmüne hiç değinilmeden çağrıdaki usulsüzlüğün genel kurul kararının geçerliliğine yapacağı etkinin değerlendirilmesi ile ilgili açıklamalar için bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 86-95. Cumhuriyet Savcısının dernek genel kurul toplantısının iptalini dava etme hakkının bulunmadığına dair bkz. Yargıtay 18. HD, T. 26.06.2012, E. 2012/6557, K. 2012/8106, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022). Genel kurul toplantılarının ve kararlarının iptali davasını açma hakkının dernek üyeleri dışında mülki idare amirine de tanınmış olduğunu savunan görüş ve Yargıtay’a kararlarının bizce de haklı eleştirisi için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 406-410. Konuyla ilgili dernek özerkliğinin kural, derneğin iç işleyişine dışarıdan müdahalenin istisna olduğu ve istisnaların dar yorumlanması gerektiği ilkelerine göre hareket edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

toplantısının iptali için yeterli görürken⁵⁸⁷, çağrının usule aykırı olarak yapılmasının, tek başına genel kurul toplantısının iptali için yeterli olmadığını belirtmiştir⁵⁸⁸.

Toplantı çağrısında bulunması gereken diğer bir unsur olan gündem; toplantıda görüşülecek veya karara bağlanacak konuları üyelere bildirir. Çağrıda gündem olarak belirtilmeyen bir konu toplantıda görüşülse bile kural olarak, bu konu hakkında karar alınmaz. Gündemi belirleyen organ, derneğin en üst organı olan genel kurulun bir sonraki toplantısında hangi konularda karar alacağını da belirlediğinden bu yetkinin kullanımı önemlidir. Genel kurulun karar alma yetkisinin sınırlanmaması için çağrı yetkilisinin, gündemi belirlerken konuları çok dar tutmaması gerekir. Ayrıca kendisine çağrı yapılan üyenin, gündemi okuduğunda toplantıda görüşülecek veya karara bağlanacak konuları anlayabilmesi için bunların açıkça ve aralarındaki ilişkiye dikkat edilerek belirtilmesi de gerekir⁵⁸⁹. Örneğin Yargıtay, yönetim kurulunun içeriği belli olmayan gündem maddeleriyle genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırması ve bu toplantıda önemli tüzük değişiklikleri yapılması durumunda genel kurul toplantısının iptalinin gerektiğine hükmetmiştir⁵⁹⁰.

TMK m. 79/f. 2 hükmünde⁵⁹¹ toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda birinin yazılı olarak görüşülmesi isteklerini ilettikleri konuların gündeme alınmasının, zorunluluk olduğu ifade edilmiştir. Bu hüküm; çağrı yetkilisinin, yani kural olarak yönetim kurulunun, genel kurulda görüşülmesi gereken bir konuyu gündeme eklemeyi unutmaması veya bilinçli bir şekilde koymaması ihtimaline karşı önemli bir imkandır⁵⁹². Böylece genel kurulun iradesinin oluşması genel kurulca çağrı yetkilisi organa karşı

⁵⁸⁷ Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 07.11.2006, E. 2006/4363, K. 2006/15137 Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022). Aynı yöndeki diğer bir karar için bkz. Yargıtay 2. HD, T. 27.04.2001, E. 2001/5055, K. 2001/6681, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 18.03.2022).

⁵⁸⁸ Bkz. Yargıtay 7. HD, T. 31.05.2012, E. 2012/3981, K. 2012/4118, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022); Yargıtay 8. HD, T. 04.02.2019, E. 2019/964, K. 2017/9729, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022). Buna karşılık Yargıtay'ın, tüzükle belirlenen yönetime uyulmadan çağrı yapılmasının, genel kurul toplantısının iptali için yeterli olacağına dair bir kararı da mevcuttur. (Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 08.04.1997, E. 1997/3388, K. 1997/3853, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).) Yargıtay, başka bir kararında da çağrıdaki usulsüzlüğün, genel kurulda alınan kararlarda karar yetersayılarına etki edip etmediğine göre değerlendirmede bulunmuştur. (Bkz. Yargıtay HGK, T. 07.07.2020, E. 2017/18-2046, K. 2020/527, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022).)

⁵⁸⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 96; Özsunay, **a.g.e.**, s. 193.

⁵⁹⁰ Bkz. Yargıtay 9. HD, T. 15.09.2009, E. 2009/31403, K. 2009/23197, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

⁵⁹¹ TMK m. 79/f. 2 hükmü şu şekildedir: “Genel kurul toplantısında yalnız gündemde yer alan Maddeler görüşülür. Ancak, toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda biri tarafından görüşülmesi yazılı olarak istenen konuların gündeme alınması zorunludur.”

⁵⁹² Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 74; Köprülü, **Medeni**, s. 516; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 614.

korunmuş olur. Diğer yandan öğretide bu imkanın; toplantıya katılmayan veya katılamayan üyelerin haklı çıkarlarının korunması için TMK m. 2 hükmüne uygun olarak kullanılması gerektiği de belirtilmiştir⁵⁹³.

Son olarak, Dernekler Yönetmeliği m. 14 hükmüne göre toplantı çağrısında belirtilmesi zorunlu olan unsurlardan birisi de “*çoğunluk sağlanamaması sebebiyle toplantı yapılamazsa, ikinci toplantının hangi gün, saat ve yerde yapılacağı*” hususudur. Genel kurul toplantısının yapılabilmesi için gerekli toplantı yeter sayıları TMK m. 78/f. 2 hükmünde⁵⁹⁴ düzenlenmiştir. Buna göre kural olarak toplantıya katılma hakları bulunan üyelerin en az salt çoğunluğunun katılımıyla genel kurul toplantısı açılabilir. Ancak tüzük değişikliği veya derneğin feshi hakkında karar alınacak toplantılar, yine katılma hakkı bulunan üyelerin en az üçte ikisinin katılımıyla açılabilir. Yönetmeliğe göre, bu toplantı yeter sayılarının sağlanamaması halinde, aynı gündemle yapılacak ikinci toplantının yeri, ilk toplantıdan en az yedi, en fazla altmış gün sonra olacak şekilde günü ve saati; toplantı çağrısında belirtilir. İki toplantı arasındaki sürenin en az yedi gün olarak belirlenmesi, derneğin kararlarına katılımın artması bakımından önemlidir⁵⁹⁵. İkinci toplantı için ayrıca bir çağrı yapmaya gerek yoktur. Ancak toplantı yeter sayılarının sağlanamaması dışında başka bir sebeple genel kurul toplantısı geri bırakılırsa durumun üyelere çağrının yapıldığı usulle duyurulması ve geri bırakma tarihinden en geç altı ay sonra yapılabilecek ikinci toplantı için üyelere yeniden çağrı yapılması gerektiği yönetmelikte düzenlenmiştir. Hem TMK m. 78/f. 3 hem de Dernekler Yönetmeliği m. 14/f. 3 hükmüne göre “*genel kurul toplantısı, bir defadan fazla geri bırakılamaz*”. Ayrıca toplantının geri bırakılmasından sonra yapılacak ikinci toplantı için toplantı yeter sayısının, yönetim ve denetim kurulu üye tam sayısının iki katı olduğu TMK m. 78/f. 2, c. 2 hükmünde ifade edilmiştir. Bu organların üye tam sayısı; dernek tüzüğüne göre, tüzükte hüküm bulunmaması halinde

⁵⁹³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 384, dn. 274. Olağanüstü genel kurul toplantılarında, çağrıda belirtilen toplantının yapılış amacının dışında gündeme madde eklenmesinin mümkün olmayacağı görüşü için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 234-235, 292-293.

⁵⁹⁴ TMK m. 78/f. 2,3 hükmü şu şekildedir: “*Genel kurul, katılma hakkı bulunan üyelerin salt çoğunluğunun, tüzük değişikliği ve derneğin feshi hâllerinde üçte ikisinin katılımıyla toplanır; çoğunluğun sağlanamaması sebebiyle toplantının ertelenmesi durumunda ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak, bu toplantıya katılan üye sayısı, yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz.*”

Genel kurul toplantısı, bir defadan fazla geri bırakılamaz.”

⁵⁹⁵ Bu kuralın karşılığı olan 2908 sayılı Dernekler Kanunu hükmü ile “...*dernek genel kurul toplantılarına ve bu toplantılarda alınacak kararlara, mümkün olduğunca çok sayıda üyenin katılımı ve dolayısıyla derneğin daha demokratik ve sağlıklı kararlara dayanılarak yönetilmesi sağlanmak istenildiği(ni)...*” belirten karar için bkz. Yargıtay HGK, T. 26.12.2001, E. 2001/18-1163, K. 2001/1172, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

TMK m. 84/f. 1 ve m. 86/f. 1 hükümlerine göre belirlenir. Bu hükümlere aykırı usullerle ve çağrılarla yapılan genel kurul toplantısı, Dernekler Kanunu m. 32/f. 1, b. b hükmüne göre mahkemece iptal edilebilir.

IV. Yönetim Kurulunun Genel Kurula Karşı Sorumluluğu

A. Genel Olarak

Derneğin iç işleyişine dair sorunların çoğunluğu yönetim kurulu ile genel kurul arasında ortaya çıkar. Diğer organlar arasındaki meselelerin çözülmesinde bile nihayetinde çoğunlukla yönetim kurulu ile genel kurul arasındaki ilişkiye bakılması gerekir. Bu ilişkide genel kurul adına denetim faaliyetini gerçekleştiren denetim kurulunun da önemli bir rolü vardır.

Yönetim kurulunun genel kurula karşı sorumluluğu, aslında yönetim kurulunun derneğe karşı sorumluluğunu ifade eder. Çünkü denetleme, şikayetleri alma, talimat verme ve görüş belirtme gibi yetkileri kullanarak yönetim kuruluna karşı derneği, genel kurul temsil eder. Dolayısıyla yönetim kurulunun genel kurula, yani derneğe karşı sorumluluğunu belirleyebilmek için öncelikle yönetim kurulu ile dernek arasındaki ilişkiyi incelemek gerekir.

Yönetim kurulunun derneği dışarıya karşı temsili bakımından, organın eylem ve işlemlerinin derneğe bağlanması ile ilgili yukarıda⁵⁹⁶ yapılan açıklamalar geçerlidir.

Bir kurul organ ve derneğin ayrılmaz bir parçası olan yönetim kurulu ile dernek ve derneğin diğer organları arasında organik bir bağ vardır. Yönetim kurulu üyeleri ile dernek arasındaki ilişki ise tam anlamıyla bir sözleşme ilişkisidir. Bu sözleşme ilişkisinden doğan haklar ve yükümlülükler yönetim kurulu üyelerine ve derneğe ait olacaktır. Üyelerinden ayrı olarak bir kişiliği, yani hak ehliyeti bulunmayan yönetim kurulu ve genel kurulun bu ilişkinin tarafı olması düşünülemez⁵⁹⁷. Dolayısıyla yönetim kurulunun genel kurula yani derneğe karşı sorumluluğu, yönetim kurulu üyeleri ile dernek arasındaki sözleşme ilişkisi ve bu ilişkiden kaynaklanan sorumluluk

⁵⁹⁶ Bkz. 1. Bölüm, II.

⁵⁹⁷ Çetin, **a.g.e.**, s. 95; Zühtü Aytaç, **Anonim Ortaklıklarda İbra**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1982, s. 65-66; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 352.

incelenerek ortaya koyulabilir. Böylece genel kurul adına yönetim kurulunu denetleyen denetim kurulunun, aslında neyi denetlediği de açıklanır. Ayrıca bu başlık altında yapılan, derneğin dışarıya karşı temsili ile ilgili olanlar dışındaki açıklamalar, denetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişki bakımından da geçerlidir.

B. Yönetim Kurulu Üyeleri ile Dernek Arasındaki İlişki

1. Hukuki Niteliği

TMK veya Dernekler Kanunu'nda yönetim kurulu üyeleri ile dernek arasındaki ilişkinin hukuki niteliğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Bir sözleşme ilişkisi olan, yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkinin hükümlerini taraflar, kanunun emredici nitelikteki hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla diledikleri gibi belirleyebilirler. Yukarıda da ifade edildiği gibi⁵⁹⁸ bu ilişki, derneğin önerisinin, seçilen kişi tarafından açıkça veya örtülü olarak kabulü ile kurulur.

Öğretide, yönetim kurulu ile dernek arasındaki ilişkide taraflarca belirlenmeyen hususlar hakkında niteliğine uygun düştüğü ölçüde vekalet veya hizmet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir⁵⁹⁹. Bunun yanında yönetim kurulu üyelerinin derneğe karşı sorumluluğundan bahsederken hiç hizmet sözleşmesinden veya işçiden bahsetmeyip yalnızca vekil gibi sorumlu olunacağını ifade eden yazarlar da vardır⁶⁰⁰. *ÇETİN* de bu ilişkinin vekil ile vekalet veren ilişkisinde olduğu gibi güvene dayandığını, tüzüğün vekaletname gibi olduğunu, vekalet veren yerinde genel kurulun bulunduğunu ve yönetim kurulunun vekil gibi genel kurulun iradesi yönünde hareket etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yazar ayrıca, hizmet sözleşmesinde edimlerden birinin mutlaka ücret ödeme olması gerekmesine rağmen yönetim kurulu üyelerine ücret ödenmesinin zorunlu olmaması ve tereddüt halinde iş görme sözleşmeleri arasında en genel nitelikte sözleşme olan vekalet sözleşmesinin varlığının kabul edilmesi gerektiği sebepleriyle dernek ile yönetim kurulu arasındaki ilişkinin

⁵⁹⁸ Bkz. 1. Bölüm, V, C, 1.

⁵⁹⁹ Egger, **a.g.e.**, s. 110-111; Doğanay, **a.g.e.**, s. 82; Jakob/Huber/Rauber, **a.g.e.**, s. 29-30; Köprülü, **Medeni**, s. 522; Özsunay, **a.g.e.**, s. 219; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 76; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 676-677; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 352; Saka, **a.g.e.**, s. 197.

⁶⁰⁰ Belgesay, **a.g.e.**, s. 202; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 67; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 327.

hizmet değil de vekalet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiğini savunmaktadır⁶⁰¹.

Yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye, hizmet sözleşmesinin değil de vekalet sözleşmesinin uygulanması gerektiğini ifade ederken ücret ödeme borcu öngörülmeden de bu ilişkinin kurulabileceğine dayanmak, fikrimizce uygun değildir. Çünkü bu ilişkiye hizmet sözleşmesi hükümlerinin uygulanabileceğini ifade eden görüş, bunun ancak dernek organının belirli bir süreliğine bir ücret karşılığında görevlendirildiği durumda mümkün olacağını zaten ifade etmiştir⁶⁰².

Fikrimizce yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye hizmet sözleşmesi hükümlerinin uygulanmasının mümkün olup olmadığı hususunda ikiye ayrılan görüşlerin değerlendirilmesinde, sınırlı yetki teorisinin göz önünde bulundurulması gerekir. Çünkü hizmet sözleşmesi ile vekalet sözleşmesini birbirinden ayıran en önemli unsur, bağımsızlık unsurudur. Talimat verme hakkı; vekalet sözleşmesinde yüklenilen işin görülmesiyle sınırlıyken, hizmet sözleşmesinde görülecek işin türü, kapsamı ve organizasyonunu da içerecek şekilde geniştir⁶⁰³. Genel kurulun, yönetim kuruluyla ilişkisi ve dolayısıyla yönetim kurulu üyesine talimat verme yetkisi bakımından geçerli olan sınırlı yetki teorisine göre ise genel kurulun yönetim kuruluna talimat verme yetkisi sınırsız değildir. Kanunun emredici hükümlerinin yanında dernek tüzüğü de genel kurulu bağlar⁶⁰⁴. Ayrıca genel kurulun yönetim kuruluna vereceği talimat da verilen işin görülmesiyle sınırlı olacaktır. Bu sebeple birlikte vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin, niteliklerine uygun düştüğü ölçüde kanunda düzenlenmemiş olan iş görme sözleşmelerine de uygulanacağını belirten TBK m. 502/f. 2 hükmü değerlendirilip, yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye hizmet sözleşmesi değil vekalet sözleşmesi hükümleri kıyasen uygulanmalıdır.

Vekalet sözleşmesi hükümlerinin yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye uygulanmasında dikkat edilmesi gereken husus, vekalet sözleşmesi hükümlerinin bu ilişkiye doğrudan değil, ancak hakkında kanun, tüzük veya tarafların

⁶⁰¹ Çetin, **a.g.e.**, s. 97-98. Yargıtay'ın anonim şirket ile yönetim kurulu üyesi arasındaki ilişkiye, vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerektiğine yönelik kararı için bkz. Yargıtay 11. HD, T. 24.11.1981, E. 1981/4751, K. 1981/5019, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁶⁰² Egger, **a.g.e.**, s. 108-111; Özsunay, **a.g.e.**, s. 219; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 74.

⁶⁰³ Gümüş, **Özel**, s. 119-120.

⁶⁰⁴ Genel kurulun diğer organlarla ilişkileri bakımından sınırlı yetki teorisinin geçerli olduğuna dair değerlendirmelerimiz için bkz. 2. Bölüm, I, C, 1.

anlaşması bulunmayan konularda, ilişkinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde, kıyasen uygulanmasının mümkün olduğu hususudur. Örneğin öğretideki hakim görüşe⁶⁰⁵ ve Yargıtay'a⁶⁰⁶ göre vekalet sözleşmesi bakımından emredici nitelikte olan TBK m. 512 hükmü⁶⁰⁷, her iki tarafa da bu sözleşmeyi haklı bir sebep göstermeden her zaman tek taraflı olarak sona erdirme hakkı tanırken TMK m. 80/f. 2 hükmüne göre genel kurulun görevden alma yetkisi -yani derneğin, yönetim kurulu üyesi ile arasındaki sözleşmeyi feshetme hakkı- ancak haklı sebepler varsa kullanılabilir.

Dernek ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki ilişkide değerlendirilmesi gereken bir husus da yönetim kurulu üyelerinin derneğe karşı birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı sorumlu oldukları hususudur. Bir görev, doğrudan yönetim kurulunun başkanına veya bir üyesine verilmişse kendisine görev verilen kişi; bu görevin yetki sınırları dahilinde, dürüstlük kuralına ve dernekle olan ilişkisine uygun bir şekilde yerine getirilmesinden bizzat kişisel olarak sorumlu olur. Ancak genellikle olduğu gibi böyle bir özel görevlendirme yapılmadan yönetim kuruluna görev verilmişse veya birden fazla yönetim kurulu üyesine aynı görev verilmişse bu görevin gereği gibi yerine getirilmesinden müteselsil sorumluluk söz konusu olur. Yönetim kurulunun kendi içinde görev dağılımı yapması da bu durumu değiştirmez⁶⁰⁸. Yönetim kurulu üyelerinin derneğe karşı müteselsil sorumlu oldukları, dernek tüzüğünde ifade edilebileceği gibi böyle bir hüküm olmasa bile müteselsil sorumluluğun mevcut olduğunu kabul etmek gerekir. Burada birden fazla vekilin vekalet verene karşı müteselsil sorumluluğunu⁶⁰⁹ düzenleyen TBK m. 511/f. 2 hükmünü⁶¹⁰ kıyasen uygulamaya gerek yoktur. Çünkü yönetim kurulu, aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olan üyelerden oluşan bir kurul organdır ve bu durum, dernek ile üyeler arasında

⁶⁰⁵ Gümüş, **Özel**, s. 122 ve orada anılan yazarlar.

⁶⁰⁶ Vekalet sözleşmelerinde, istifa ve azil haklarından önceden feragati öngören veya bu hakların kullanımını zorlaştıran kararlaştırmaların geçersiz olacağına yönelik karar için bkz. Yargıtay 13. HD, T. 07.11.1997, E. 1997/7395, K. 1997/8923, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁶⁰⁷ TBK m. 512 hükmü şu şekildedir: “*Vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir. Ancak, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.*”

⁶⁰⁸ Hirsch, **a.g.e.**, s. 215-216; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 101-102; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 676; Saka, **a.g.e.**, s. 198; Çetin, **a.g.e.**, s. 168. Derneğe karşı yalnızca kusurlu yönetim kurulu üyelerinin müteselsil sorumlu olacakları görüşü için bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 220.

⁶⁰⁹ Gümüş, **Özel**, s. 139-140.

⁶¹⁰ TBK m. 511/f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Vekâleti birlikte üstlenenler, vekâletin ifasından müteselsil olarak sorumludurlar ve yetkilerini başkalarına devir hakları olmadıkça, vekâlet vereni, ancak birlikte yaptıkları fiil ve işlemleriyle borç altına sokabilirler.*”

sözleşme ilişkisi kurulurken örtülü de olsa müteselsil borç⁶¹¹ iradesinin oluştuğunu gösterir⁶¹². Ancak genel kurul, bir görevi doğrudan yönetim kurulunun başkanı veya bir üyesine verirse bu iradenin, söz konusu görev bakımından ortadan kalktığını kabul etmek gerekir.

2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Yükümlülükleri ve Hakları

Yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkinin yönetim kurulu üyesine yüklediği ilk yükümlülük, görevlerini yerine getirirken özenli davranması gerektiğinin ifadesi olan özen yükümlülüğüdür⁶¹³. TMK veya Dernekler Kanunu'nda yönetim kurulu üyesini özen yükümlülüğüne ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu yükümlülüğün kapsamına ve içeriğine ilişkin dernek tüzüğünde veya derneğin diğer iç düzenlemelerinde, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla serbestçe hükümlere yer verilmesi mümkündür. Böyle bir belirlemenin yapılmadığı veya belirlemenin yetersiz kaldığı durumlarda ise yönetim kurulu üyesinin özen yükümlülüğünü belirlemek için TBK ve TTK hükümlerinden durumun niteliğine uygun olduğu ölçüde yararlanılabileceğini⁶¹⁴ kabul etmek gerekir. Buna göre yönetim kurulu üyesinin özen yükümlülüğünü; vekile ilişkin hükümlerden yararlanıp basiretli bir vekil olarak, anonim şirket yönetim kurulu üyesine ilişkin hükümlerden de yararlanıp dernekle aynı çapta olan ve aynı konularda faaliyet gösteren⁶¹⁵ başka bir

⁶¹¹ Müteselsil borçluluk ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 1332-1349; Oğuzman/Öz, **Cilt II**, s. 463-495.

⁶¹² Çetin, **a.g.e.**, s. 167; Eren, **a.g.e.**, s. 1335-1336; Oğuzman/Öz, **Cilt II**, s. 470. Dernek şube yöneticilerinin derneğe karşı sorumluluklarını tespiti ile ilgili bkz. Yargıtay 18. HD, T. 05.02.2015, E. 2014/21465, K. 2015/1379, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022). Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin şirkete karşı müteselsil sorumlu olduklarına ilişkin karar için bkz. Yargıtay 11. HD, T. 07.10.1994, E. 1994/5009, K. 1994/7236, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁶¹³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 219. Yönetim kurulu üyelerinin özen yükümlülüğüne uygun hareket etmeleri için; tüzükte öngörülmüşse dernek üyesinin bu görevi kabulünde, derneğin olağan yönetimiyle ilgili işlerin görülmesinde, üyelik başvuruları hakkında karar verilmesinde, genel kurulun toplantıya çağırılmasında, derneğe ait malların bakımında, dernek merkezi için taşınmaz sağlanmasında, bütçenin hazırlanmasında, derneğin mali hesaplarını yapıp kayıtlarını tutmada, alacakların tahsilinde, harcamaların yapılmasında, derneğin temsilinde, temsilci ve personel seçiminde özenli davranmaları gerekir. (Bkz. Egger, **a.g.e.**, s. 108-111; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 75-80; Özsunay, **a.g.e.**, s. 215-216; Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 345-376; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 621-623; Çetin, **a.g.e.**, s. 110-112; Saka, **a.g.e.**, s. 193-194.)

⁶¹⁴ TTK ticaret şirketi türündeki tüzel kişilere ilişkin hükümlerinin, TMK medeni hukuk tüzel kişilerine ilişkin hükümlerinden ayırık ve özel hükümler olduğu görüşüne karşılık iki kanundaki hükümlerin de birbirini tamamladığı görüşü savunulmuştur. (Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, **Azınlık**, s. 388; Okur, **a.g.m.**, s. 383-385; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 112-113.) Aynı şekilde derneklere ilişkin sorunların çözümünde TTK anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ve bunlara ilişkin öğretici görüşlerinden yararlanılabileceğine dair bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 90.

⁶¹⁵ Ersin Çamoğlu, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu", **Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 410.

derneğin yönetim kurulu üyesinden beklenen özen olarak ifade eden görüşe⁶¹⁶ katılmaktayız. Ayrıca bu yükümlülük belirlenirken yönetim kurulu üyesinin, göreve seçildiği sırada genel kurulca bilinen veya bilinmesi gereken kişisel özelliklerine ve üyeye verilen yetki ile sorumlulukları arasında denge sağlanmasına da dikkat edilmesi gerekir⁶¹⁷.

Yönetim kurulu üyelerinin derneğe karşı yükümlülüklerinden birisi de sadakat yükümlülüğüdür. Dernek ve yönetim kurulu üyesi tarafından, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, bu ilişkinin güvene dayanan bir ilişki olmasının sonucu olan sadakat yükümlülüğünün konu ve kapsamı serbestçe düzenlenebilir⁶¹⁸. Vekalet sözleşmesi bakımından TBK m. 506/f. 2 hükmünde⁶¹⁹ ifade edilen sadakat yükümlülüğü; aralarındaki sözleşme kapsamında vekilin (yönetim kurulu üyesinin), vekalet verenin (derneğin) haklı menfaatini koruyacağına ve sonucun elde edilmesi için gerekli bütün işleri yapacağına ve vekalet verenin (derneğin) zararına olacak davranışlardan kaçınacağına yönelik bir yükümlülüktür. Bu yükümlülük, sözleşmenin sona ermesinden sonra da devam eder⁶²⁰. Bu yükümlülüğün bir gereği de sır saklama yükümlülüğüdür. Buna göre yönetim kurulu üyesi, görevi boyunca ve derneğin menfaati gerektiriyorsa görevi sona erdikten sonra da toplantılarda görüşülen konuları, derneğe ait bilgi ve belgeleri üçüncü kişilerle paylaşmamakla yükümlüdür⁶²¹.

Vekalet sözleşmesi bakımından TBK m. 505/f. 1 hükmünde⁶²² ifade edilen, vekilin vekalet verenin talimatına uyma yükümlülüğü; derneğin iç ilişkisinde genel kurul ile yönetim kurulu arasındaki hiyerarşik ilişkiden doğan bir yükümlülüktür⁶²³. Buna göre genel kurul yönetim kuruluna karşı derneği temsil ederek ona talimatlar

⁶¹⁶ Çetin, **a.g.e.**, s. 107-108.

⁶¹⁷ Çamoğlu, **a.g.m.**, s. 410, 414-415; Çetin, **a.g.e.**, s. 108-109.

⁶¹⁸ Çetin, **a.g.e.**, s. 113.

⁶¹⁹ TBK m. 506/f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekalet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.*”

⁶²⁰ Gümüş, **Özel**, s. 147-148 ve orada anılan yazarlar.

⁶²¹ Çetin, **a.g.e.**, s. 113-114. Öğretide, yetkili kişilerin izni olmadan dernek kayıtlarındaki belgelerinin başkasına verilemeyeceği, izinle verilen belgelerin yerine de belgeyi kimin, hangi sebeple aldığı ve alanın imzasını içeren bir belge koyulması gerektiği ifade edilmiştir. (Bkz. Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 80)

⁶²² TBK m. 505/f. 1 hükmü şu şekildedir: “*Vekil, vekâlet verenin açık talimatına uymakla yükümlüdür. Ancak, vekâlet verenden izin alma imkânı bulunmadığında, durumu bilseydi onun da izin vereceği açık olan hâllerde, vekil talimattan ayrılabilir.*”. Vekilin, vekalet verenin talimatına uyma yükümlülüğü hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gümüş, **Özel**, s. 149-151.

⁶²³ Genel kurul ile yönetim kurulu arasındaki ilişki bakımından sınırlı yetki teorisinin geçerli olduğuna ve yönetim kurulunun üstünde bulunan genel kurulun talimatlarına uymakla yükümlü olduğuna dair açıklamalarımız için bkz. 2. Bölüm, I, C, 1.

verebilir. Yönetim kurulu bu talimatları yerine getirmekle yükümlüdür⁶²⁴. Ancak kanuna, ahlaka, kişilik haklarına, dernek tüzüğüne, derneğin iç düzenine ilişkin kurallara, hakkın kötüye kullanılması yasağına, örf ve adet kurallarına aykırı olan genel kurul talimatlarının da yönetim kurulunca yerine getirilmesi zorunluluğundan bahsedilemez. Bu talimatları içeren genel kurul kararlarının yok veya kesin hükümsüz olduğu hallerde yönetim kurulu üyesi, kararı uygulamayarak bu kararın geçersizliğini herhangi bir süre sınırı olmadan, tespit davasına konu edilebilir⁶²⁵. Buna karşılık kanun koyucu, ancak iptali dava edilebilecek genel kurul kararlarının iptalini dava etme hakkını yalnızca dernek üyelerine tanımıştır⁶²⁶. Dolayısıyla aynı zamanda dernek üyesi olmayan yönetim kurulu üyesi, böyle bir karara karşı öncelikle genel kurulda itirazlarını dile getirebilir. Bu itiraz dernek üyelerini harekete geçirmezse, yani genel kurulda karar değiştirilmez veya kararın iptali dava edilmezse, yürürlükteki hükümlere göre yönetim kurulu üyesinin istifa etmekten başka çaresi kalmayacaktır.

Yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkinin yönetim kurulu üyesine yüklediği son yükümlülük, hesap verme yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük ortadan kaldırılamaz fakat ayrıntılarının dernek tüzüğünde belirlenmesi mümkündür. Vekalet sözleşmesi bakımından emredici nitelikte olduğu öğretide kabul edilen TBK m. 508/f. 1 hükmünde⁶²⁷ bu yükümlülük, “vekilin yürüttüğü işin hesabını vermesi” olarak ifade edilmiştir⁶²⁸. Yönetim kurulunun ilgili defterlerin, muhasebe kayıtlarının, hesabın ve gider makbuzlarının tutulması ile bütçenin hazırlanması görevleri hesap verme yükümlülüğü ile ilgilidir. Bu yükümlülük derneğin iç ilişkideki temsilcisi olan genel

⁶²⁴ Özsunay, **a.g.e.**, s. 171-174; Öztan, **Organ Kavramı**, s. 106; Şahlanan, **a.g.e.**, s. 169-172 ve 211-212; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 86-87; Çetin, **a.g.e.**, s. 115; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 218.

⁶²⁵ Egger, **a.g.e.**, s. 135-136; Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 64-65; Öztan, **Tüzel Kişiler**, s. 95; Akünal, **Tüzel Kişiler**, s. 92; Dural/Öğüz, **a.g.e.**, s. 323. Duruma göre genel kurul kararının iptalinin mi yoksa kesin hükümsüzlüğün mü dava edilebileceği ayrımı ile ilgili ayrıntılı açıklamalar ve görüşler için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 357 ve 359; Moroğlu, **a.g.e.**, s. 67-76; İkizler, **a.g.e.**, s. 338-340; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 336-364, 380-383.

⁶²⁶ Bu durumun sınırlı yetki teorisine aykırı olduğunu ve yürürlükteki yasa hükümlerinin değiştirilerek diğer organlara da ya da hiç olmazsa bu organların üyelerine de genel kurul kararlarının iptalini dava etme imkanı tanınması gerektiği yukarıda ifade edilmiştir. (Bkz. 2. Bölüm, I, C, 1.) Hakkında iptal davası açılan bir genel kurul kararının, dava sonuçlanana kadar uygulanmasının yönetim kurulunun yükümlülüklerine aykırı olacağı düşünülüyorsa davanın kararın uygulanmasının tedbirli olarak geri bırakılması talebiyle açılmasının uygun olacağı görüşü için bkz. Saka, **a.g.e.**, s. 185-187; Nomer, **a.g.e.**, s. 199; Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 416.

⁶²⁷ TBK m. 508/f. 1 hükmü şu şekildedir: “*Vekil, vekâlet verenin istemi üzerine yürüttüğü işin hesabını vermek ve vekâletle ilişkili olarak aldıklarını vekâlet verene vermeye yükümlüdür.*”

⁶²⁸ Gümüüş, **Özel**, s. 169; Saka, **a.g.e.**, s. 197.

kurula karşı yerine getirilir. Hesap verme yükümlülüğünün doğru bir şekilde yerine getirilmesi ibrayı mümkün kılar⁶²⁹.

Dernek ile arasındaki ilişkide yönetim kurulu üyesinin en önemli hakkı, bilgi alma hakkıdır. Yönetim kurulu üyesinin derneğe karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi ve derneğin amacına uygun olarak yetkilerini kullanabilmesi, dernek faaliyetleri hakkında doğru bilgileri alabilmesine bağlıdır⁶³⁰. Bu hak, her bir yönetim kurulu üyesinin ayrı ayrı kullanabileceği bir haktır. Özellikle TMK m. 79/f. 2 hükmüne göre genel kurul toplantısında toplantı gündemine yeni bir konu eklenmesinde ve yönetim kurulunun bazı yetkilerinin yönetim kurulu üyesi olan veya olmayan kişilere devredildiği durumlarda, bu hak daha da önem kazanır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Dernekler Kanunu m. 13 hükmüne göre yönetim kurulu üyelerine ücret verileceğine genel kurulca karar verilmişse bu ücreti almak da yönetim kurulu üyesinin bir hakkıdır⁶³¹.

C. Dernek Zararlarından Yönetim Kurulunun Sorumluluğu

1. Genel Olarak

Dernek ile yönetim kurulu arasında bir sözleşme ilişkisi bulunduğundan, bu ilişki kapsamında yönetim kurulu üyesinin yükümlülüklerini ihlal etmesinden dolayı derneğin uğradığı zararların tazmininde, sözleşmeye aykırılık hükümleri uygulanabilir.

Öğretide yönetim kurulunun derneğe karşı; haksız fiilden doğan zararlardan TBK m. 49 vd. hükümlerine göre⁶³², aralarındaki sözleşmeden doğan zararlardan da vekalet veya hizmet sözleşmesi hükümlerine göre sorumlu olacağı ifade edilmiştir⁶³³. Ayrıca bu sorumluluğun, borca aykırılığın düzenlendiği TBK m. 112 vd. hükümlerine göre belirleneceği de ifade edilmiştir⁶³⁴.

⁶²⁹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 219-220; Aytaç, **a.g.e.**, s. 69; Çetin, **a.g.e.**, s. 116.

⁶³⁰ Çetin, **a.g.e.**, s. 117.

⁶³¹ Dernekler Kanunu m. 13 hükmünün organ üyelerine ücret verilebilmesiyle ilgili getirdiği sınırlamalar hakkında yaptığımız açıklamalar için bkz. 1. Bölüm, III, A.

⁶³² Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 76.

⁶³³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 219-220; Velidedeoğlu/Ataay, **a.g.e.**, s. 76;

⁶³⁴ Çetin, **a.g.e.**, s. 121.

Dernek ile yönetim kurulu üyesi arasında mevcut olan sözleşme kapsamında, TBK m. 115 hükmüne göre⁶³⁵, zarar meydana gelmeden önce, yönetim kurulu üyesinin hafif kusurundan doğan zararlardan kısmen veya tamamen sorumlu olmayacağına dair sorumsuzluk anlaşması yapılması mümkündür⁶³⁶.

Derneğin zararlarından⁶³⁷ yönetim kurulunun sorumluluğunu aşağıda borca aykırılık hükümlerine göre; öncelikle sorumluluğun oluşma şartlarını açıklayarak, sonra sorumluluktan kurtaran bir işlem olan ibrayı inceleyip, sonunda da sorumluluğun sonuçlarını ibra ile görevden alma arasındaki ilişkiyi irdeleyerek değerlendireceğiz.

2. Sorumluluğun Şartları

Yönetim kurulu üyelerinin dernek zararlarından sorumluluğunun şartları, borca aykırılıktan sorumluluğun hükümleri incelenerek açıklanabilir. Farklı durumlarda bazı sorumlulukların ortaya çıkabilmesi için gereken şartların toplu olarak açıklanması konunun anlatımı bakımından uygun olacaktır. Bu şartlar; yükümlülüğün ihlali, zarar, uygun nedensellik bağı ve kusur olarak kendisini gösterir⁶³⁸.

Yönetim kurulu üyesi, dernek ile arasındaki sözleşme ilişkisi kapsamında kanun, dernek tüzüğü veya genel kurul kararının kendisine yüklediği yapma veya yapmama şeklinde ortaya çıkan yükümlülükleri⁶³⁹ hiç veya gereği yerine getirmemezse

⁶³⁵ TBK m. 115 hükmü şu şekildedir: “*Borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.*

Borçlunun alacaklı ile hizmet sözleşmesinden kaynaklanan herhangi bir borç sebebiyle sorumlu olmayacağına ilişkin olarak önceden yaptığı her türlü anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.

Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun ya da yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.”

⁶³⁶ Jakob/Huber/Rauber, **a.g.e.**, s. 30; Çetin, **a.g.e.**, s. 138. Sorumsuzluk anlaşması için kanunda herhangi bir şekil şartı öngörülmediği için bu anlaşmanın tüzüğe hüküm koyularak veya tüzük dışında bir sözleşmeyle belirlenmesi mümkündür. (Çetin, **a.g.e.**, s. 138, 139, dn. 188.) Sorumsuzluk anlaşması ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 433-438. Vekalet sözleşmesinde vekil lehine yapılan sorumsuzluk anlaşmasının geçerliliğinin öğretisi tartışmalı olduğuna ve hakim görüşün TBK m. 115 hükmüne göre yapılan vekil lehine sorumsuzluk anlaşmasının geçerli olacağı yönündeki olduğuna dair açıklamalar için bkz. Gümüş, **Özel**, s. 158-159 ve orada anılan yazarlar.

⁶³⁷ Dernek zararı, Yargıtay 18. HD, T. 24.11.2015, E. 2015/12466, K. 2015/17085 sayılı kararında şu şekilde açıklanmıştır: “...*Dernek zararı, tüzel kişi olan dernek organının mevzuata aykırı karar, işlem, eylem veya ihmali sonucunda derneğin mal varlığında artışa engel veya eksilmeye neden olunmasıyla doğan zararı ifade eder. Dernek yöneticileri, dernek kaynaklarının etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, yönetilmesinden, kullanılmasından, korunmasından, kötüye kullanılmaması ve her an hizmete hazır bulundurulması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludurlar...*” Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 08.03.2022).

⁶³⁸ Çetin, **a.g.e.**, s. 121; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 404-407, 427-452; Eren, **a.g.e.**, s. 1172-1191.

⁶³⁹ Yönetim kurulu üyesinin yükümlülükleri ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. 2. Bölüm, IV, B, 2.

yükümlülüğün ihlali söz konusudur. Bu yükümlülüklerin ihlalini belirlemede vekilin yükümlülüklerini ihlaline ilişkin hükümlerden de yararlanılabilir⁶⁴⁰.

Yönetim kurulu üyesinin yükümlülük ihlalinin, tazminat ödeme borcuna dönüşebilmesi için derneğin bir zarara uğramış olması gerekir⁶⁴¹. Başka bir deyişle dernek zararı ortaya çıkmamışsa yükümlülük ihlali, yönetim kurulunun tazminat sorumluluğunu doğurmaz. Yönetim kurulunun yükümlülük ihlali sonucunda derneğin uğradığı zarar genellikle maddi zarardır ve bu zararın hesaplanmasında olumlu zarar dikkate alınır. Buna karşılık, aksi yönde görüşler olsa da derneğin manevi zarara uğraması da öğretide ve uygulamadaki hakim görüşe göre mümkün olduğundan⁶⁴², yükümlülük ihlali derneğin kişilik haklarını ihlal etmişse manevi zararını da doğurabilir⁶⁴³. Ayrıca belirtmek gerekir ki derneğin üçüncü kişilere karşı, TBK m. 116 hükmüne göre yardımcı kişilerin fiillerinden dolayı veya kanunda öngörülmemiş diğer kusursuz sorumluluk hükümlerinden dolayı tazminat ödemesi, yönetim kurulunun özen yükümlülüğünü ihlalinden kaynaklanıyorsa derneğin, sözleşmeye aykırılık hükümlerine göre üçüncü kişiye ödediği tazminatı, zarar olarak gösterip sorumlu yönetim kurulu üyelerine rücu etme imkanı olabilir⁶⁴⁴.

Borca aykırılıktan sorumlu olan borçludan tazminat istenebilmesinin bir şartı da uygun nedensellik bağıdır⁶⁴⁵. Buna göre yönetim kurulu üyesinin derneğe karşı yükümlülüklerini ihlali ile dernek zararı arasında, ancak hayatın olağan akışına ve genel hayat tecrübelerine göre elverişlilik yani uygun nedensellik bağı bulunuyorsa yönetim kurulu üyesinin sorumluluğundan söz edilebilir. Bu ilişkiden dolayı yönetim

⁶⁴⁰ Özsunay, **a.g.e.**, s. 220; Çetin, **a.g.e.**, s. 122. Vekilin vekalet sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlali ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gümüş, **Özel**, s. 152-158. Sözleşmeye aykırılıktan dolayı borçlunun sorumluluğunun ilk şartı olan borcun ifa edilmemesi kavramı ve kapsadığı durumlar hakkında açıklamalar için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 469-505; Eren, **a.g.e.**, s. 1156-1172; Haluk Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet)**, 1961 Yılı 1. Basıdan Tıpkı Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 395-405.

⁶⁴¹ Borca aykırılıktan dolayı borçludan tazminat istenebilmesi için alacaklının bir zarara uğramış olması gerekir. (Bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 407; Eren, **a.g.e.**, s. 1173.)

⁶⁴² Yargıtay'ın hem kişilik haklarının korunması hem de maddi ve manevi tazminat davalarının tüzel kişiler tarafından da açılabilmesine yönelik kararları için bkz. Yargıtay HGK, T. 01.02.2012, E. 2011/4-687, K. 2012/26; Yargıtay HGK, T. 2.12.2020, E. 2017/4-1463, K. 2020/991, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 17.03.2022). Ayrıca konuya dair açıklamalar ve farklı görüşler için bkz. Gönen, **a.g.e.**, s.182-203; Ürem, **a.g.m.**, s. 1383-1384 ve orada anılan yazarlar.

⁶⁴³ Çetin, **a.g.e.**, s. 123-124, 126-128. Sözleşmeye aykırılıktan doğan zararın türleri ve hesaplanması ile ilgili açıklamalar için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 408-416; Eren, **a.g.e.**, s. 1173-1181; Tandoğan, **Mes'uliyet**, s. 424-429.

⁶⁴⁴ Derneğin kusursuz sorumluluğuna yol açan durumlar ve bu durumlardan yönetim kurulu yönetim kurulu üyelerinin derneğe karşı sorumluluğuna dair açıklamalar için bkz. Çetin, **a.g.e.**, s. 169-186.

⁶⁴⁵ Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 405; Eren, **a.g.e.**, s. 1181; Tandoğan, **Mes'uliyet**, s. 430.

kurulu üyesinden tazminat istenebilmesi için derneğin, yükümlülüğün ihlal edildiğini, zararın oluştuğunu ve bu ikisi arasında uygun nedensellik bağına ortaya koyması gerekir⁶⁴⁶.

Borca aykırılıktan dolayı tazminat sorumluluğu, bir kusur sorumluluğudur⁶⁴⁷. Nitekim TBK m. 112 hükmünde açıkça borçlunun meydana gelen zarardan “...kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe...” sorumlu olacağı ifade edilmiştir. Yönetim kurulu üyesinin kusurundan bahsedilebilmesi için yükümlülük ihlalinde kastının veya ihmalinin bulunması gerekir. Buradaki ihmali belirlerken dernekle aynı çapta olan ve aynı konularda faaliyet gösteren başka bir derneğin yönetim kurulu üyesinden beklenen dikkat ve özenin ölçü alınması gerekir. Ancak burada zararın oluşmasında kusurunun bulunmadığını ispat yükü yönetim kurulu üyesine yüklenmiştir. Yönetim kurulu üyesi, ayırt etme gücünü geçici olarak kaybettiğini ve TBK m. 59 hükmüne göre⁶⁴⁸ ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru bulunmadığını ispat ederse sorumluluktan kurtulabilir⁶⁴⁹.

3. İbra

Sözlükte “aklama, temize çıkarma” ve “hastayı iyi etme” anlamlarına gelen ibra kavramı, hukuki olarak sorumluluktan kurtarmayla ilgili bir kavramdır⁶⁵⁰. Derneklerde ibraya ilişkin ne TMK ne Dernekler Kanunu ne de Dernekler Yönetmeliği’nde hükme yer verilmiştir⁶⁵¹. Dernek tüzüğünde ibraya ilişkin hükümlere yer verilmesi mümkün ve hatta organların uyumlu işleyişi bakımından gereklidir. Dernek yönetim kurulu

⁶⁴⁶ Çetin, **a.g.e.**, s. 130-131.

⁶⁴⁷ Borca aykırılıkta kusurla ilgili açıklamalar için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 428-432; Eren, **a.g.e.**, s. 1181-1189; Tandoğan, **Mes’uliyet**, s. 415-424.

⁶⁴⁸ TBK m. 59 hükmü şu şekildedir: “*Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden kişi, bu sırada verdiği zararları gidermekle yükümlüdür. Ancak, ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru olmadığını ispat ederse, sorumluluktan kurtulur.*”

⁶⁴⁹ Çetin, **a.g.e.**, s. 134-135; Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 430; Eren, **a.g.e.**, s. 1184.

⁶⁵⁰ Aytaç, **a.g.e.**, s. 7; Mustafa Alper Gümüş, **Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda İbra Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 13; Haluk Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi**, C. II, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 2144; Turanlı, **a.g.m.**, s. 103; Fatih Aydemir, “Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Hukuki Sonuçları”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LXIX, S. 1-2, İstanbul, 2011, s. 1078.

⁶⁵¹ Her ikisi de yürürlükten kalkan 1630 Sayılı Dernekler Kanunu ve 2908 sayılı Dernekler Kanunu’nda yönetim kurulunun ibrasına genel kurulun karar vermeye yetkili olduğu belirtirse de bu hükümlerin ibra ile ilgili birçok konuya çözüm getirmedeğini belirtmek gerekir. (Aytaç, **a.g.e.**, s. 51; Çetin, **a.g.e.**, s. 143.)

üyelerinin ibrasına, niteliğine uygun düştüğü ölçüde TTK ibraya ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği uygulamada⁶⁵² ve öğretide kabul edilmektedir⁶⁵³.

TBK m. 132 hükmünde⁶⁵⁴ düzenlenen Borçlar Hukuku'ndaki ibradan⁶⁵⁵ farklı olarak tüzel kişilerde ibra; genel kurul kararıyla, genel kurula hesap verme yükümlülüğü bulunan organ üyelerinin yaptıkları işlemlerin, hukuka ve tüzel kişinin amacına uygun olduğunun açıklanmasıdır⁶⁵⁶. Bu açıklama, iç ilişkide genel kurulun tüzel kişi adına yaptığı, geri alınamaz⁶⁵⁷, tek taraflı yenilik doğuran irade beyanı niteliğindedir ve muhatabının yani ibra edilenin kabulüne gerek olmadan, ona varmakla sonuçlarını doğurur⁶⁵⁸. İbra kararı veren dernek, ibra edilen yönetim kurulu üyelerinin ibra kapsamındaki döneme ilişkin faaliyetlerinde dolaylı sorumlu tutmayacağını ve bunlardan göreve devam edenlere güven duyduğunu belirtmiş olur⁶⁵⁹. Öğretide, ibra kararının verildiği anda alacağın varlığının henüz şüpheli veya çekişmeli olduğundan hareketle tüzel kişilerde ibranın hukuki niteliği, menfi borç ikrarı olarak açıklanmıştır⁶⁶⁰.

⁶⁵² Yargıtay 4. HD, T. 19.10.1976, E. 1976/8348, K. 1976/8885 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...İbra müessesesinin az önce belirtilen hukuki niteliği, genel kurulun işleyiş biçimi ve tarzı, ibra konusunda Sendikalar Yasası ile Medeni Yasa ve Dernekler Yasasında açıklık bulunmaması nedeniyle kıyasen olaya uygulanması mümkün görülen Türk Ticaret Yasasınının 380. maddesindeki ilkeler karşısında davaluların ileri sürdükleri ibra savunması üzerinde durulması gerekir...” İlmî ve Kazai İçtihatlar Dergisi, Yıl: 17, 1977, S. 201, s. 5578-5580 ve Yargıtay Kararları Dergisi, C. IV, 1978, S. 4., s. 531-533.

⁶⁵³ Aytaç, **a.g.e.**, s. 17; Çetin, **a.g.e.**, s. 143-144. Anonim şirketlerde ibranın, ibra edilenler ile şirket arasındaki vekalet sözleşmesinden doğduğu ancak kanunda açıkça farklı hükümlere bağlandığı ifade edilmiştir. (Bkz. Aytaç, **a.g.e.**, s. 50.)

⁶⁵⁴ TBK m. 132 hükmü şu şekildedir: “*Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.*”

⁶⁵⁵ Borçlar Hukuku kavramı olan ibra sözleşmesinin tanımı ve hukuki niteliği ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 572-577; Gümüş, **İbra**, s. 14-28; Turanlı, **a.g.m.**, s. 103-107; Aytaç, **a.g.e.**, s. 10-15.

⁶⁵⁶ Aydemir, **a.g.m.**, s. 1078; Aytaç, **a.g.e.**, s. 7; Gümüş, **İbra**, s. 61; Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2144.

⁶⁵⁷ Nomer, **a.g.e.**, s. 173; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 412; Gümüş, **İbra**, s. 66.

⁶⁵⁸ Aydemir, **a.g.m.**, s. 1078-1079, 1082; Aytaç, **a.g.e.**, s. 37, 49-50; Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2144-2145; Ansay, **Anonim**, s. 149; Çetin, **a.g.e.**, s. 141. Tüzel kişi adına ibra edilene yöneltilen açıklama olarak ibranın, tek taraflı irade beyanı olmasıyla kararın alınış biçim bakımından genel kurul kararlarının çok taraflı hukuki işlem olmasını birbirinden ayırmak gerekir. (Bkz. Gümüş, **İbra**, s. 62-63. Ayrıca bkz. 1. Bölüm, V, B, 2.)

⁶⁵⁹ Ansay, **Anonim**, s. 149; Aydemir, **a.g.m.**, s. 1079; Aytaç, **a.g.e.**, s. 15-16; Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2146; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 409.

⁶⁶⁰ Serozan, **Tüzel Kişiler**, s. 68, 70; Aydemir, **a.g.m.**, s. 1081; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 409; Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2145; Turanlı, **a.g.m.**, s. 108; Gümüş, **İbra**, s. 62-64. Bu görüşe karşı, yönetim kurulu üyelerinin ilgili dönemde yükümlülüklerine tamamen uygun davranmış olmaları durumunda ibranın tespit işlemi niteliğinde olacağı ve yönetim kurulu üyelerinin derneğe karşı borçluluklarının kesin olduğu halde alınan ibra kararının ibra sözleşmesi niteliğinde olacağı eleştirileri yöneltilmiştir. (Aytaç, **a.g.e.**, s. 33; Çetin, **a.g.e.**, s. 142.)

Yönetim kurulu üyelerinin ibralarına karar verme yetkisi, derneğin en üst organı olan ve iç ilişkide diğer organlara karşı derneği temsil eden genel kurula aittir. Yönetim kurulu üyeleri, genel kurulda yapılan ibra oylamasında oy hakkından yoksundurlar⁶⁶¹. Genel kurul toplantısı açıkça ibra gündemi ile toplanarak ibraya karar verilebileceği gibi yine genel kurulca hesap raporlarının onaylanmasıyla ibraya zımnen de karar verilebilir⁶⁶².

Genel kurul, yönetim kurulu üyelerinin tamamı hakkında ibra kararı verebileceği gibi üyeler hakkında ayrı ayrı oylama yaparak da kararını verebilir. Buna karşılık kararda açıkça bir belirleme yapılmayan durumda yönetim kurulu üyelerinin tamamının ibra edildiğini kabul etmek gerekir. İbra kararları, belirli bir süreye, genellikle olduğu gibi geçilmiş olan son hesap yılına yönelik olarak verilebileceği gibi bu dönemden daha kısa veya daha uzun bir dönem belirlenerek de verilebilir. Bu şekilde verilen bir ibra kararı ilgili hesap yılı sona erdikten sonraki ve yine ilgili hesap yılı başlamadan önceki faaliyetlerdeki sorumluluğa etki etmez⁶⁶³.

İbra kararı, genel kurulun bilgisine sunulan konu ve işlemleri kapsar. Denetim kurulu raporlarında belirtilen hususlar buna dahildir. Genel kurula bu bilgilerin sunulması toplantı dışında da gerçekleştirilebilir. Örneğin, yetkili organ tarafından dernek üyelerine yapılan bilgilendirmeler veya derneğin internet sitesinde yayımlanan bilgiler bu kapsamda ibraya dahil kabul edilmelidir. Bunların dışında genel kurulca bilinmeyen ve öğrenilmesi imkanı da bulunmayan konular ibranın kapsamı dışındadır⁶⁶⁴. Gerçek dışı bilgiler verilerek veya ibra bakımından etkili olabilecek gerçekler saklanarak ibra kararı alınması sağlanmışsa bu karar geçersiz veya sakat olacaktır. Aynı şekilde denetim kurulunun sunmuş olduğu raporlar görüşülmeden alınan ibra kararları da geçersiz olur⁶⁶⁵. Ancak genel kurula ilgili bilgileri vermekle yükümlü olanların gösterdikleri tüm dikkat ve özene rağmen fark edemedikleri veya

⁶⁶¹ Özsunay, **a.g.e.**, s. 220, dn. 118; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 409-410; Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2150. Bkz. Yargıtay 11. HD, T. 05.05.1981, E. 1981/1267, K. 1981/2213, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁶⁶² Saka, **a.g.e.**, s. 198; Aytaç, **a.g.e.**, s. 136; Aydemir, **a.g.m.**, s. 1082; Turanlı, **a.g.m.**, s. 122-123; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 411.

⁶⁶³ Çetin, **a.g.e.**, s. 146-147; Aytaç, **a.g.e.**, s. 82, 101-102; Aydemir, **a.g.m.**, s. 1087-1088.

⁶⁶⁴ Anonim şirkette ibranın geçerli olabilmesi için genel kurula yapılması gereken bilgilendirme hakkında bkz. Yargıtay HGK, 01.07.1964, E. 1964/836, K. 1964/500, İlmî ve Kazai İçtihatlar Dergisi, Yıl: 5, 1965, S. 52, s. 3671-3676; Yargıtay 11. HD, T. 13.05.2013, E. 2012/10887, K. 2013/9792, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁶⁶⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 222; Saka, **a.g.e.**, s. 203-204; Sabuncu, **İç İlişki**, s. 168.

bilemeyecekleri ya da ibra bakımından önemi olmayan konuların genel kurulun bilgisine sunulmamış olması ibra kararının geçerliliğini etkilememelidir⁶⁶⁶.

İbranın mali ve idari yönden ayrı ayrı yapılması da düşünülebilir. Yargıtay'a göre⁶⁶⁷, her ne kadar dernek tüzüğünde mali yönden ve idari yönden ibranın ayrı ayrı görüşüleceği belirtilse de bu ikisinin aynı anda değerlendirildiği denetim raporunun kabulü, iki bakımdan da ibra sonucunu doğurur. Aynı kararda, faaliyetleri bakımından paranın hesabının verilmesinin önemli olduğu derneklerde mali yönden kusuru bulunmayan yönetim kuruluna idari yönden de kusur atfedilemeyeceği ifade edilmiştir. Dernek yönetim kurulunun faaliyetlerinin çok çeşitli olduğunu ve genel kurulun da bu faaliyet alanlarına göre ibra kararı alıp almamakta serbest olması gerektiğini ifade ederek bu kararı eleştiren görüş⁶⁶⁸ bizce de yerindedir. Buna göre ibra kararları, dernek tüzüğünde öngörüldüğü şekilde mali veya idari yönden sınırlı olarak alınabilmelidir⁶⁶⁹. Mevzuatta ifadesi bulunmayan “mali yönden ibra” ve “idari yönden

⁶⁶⁶ Çetin, **a.g.e.**, s. 148; Aytaç, **a.g.e.**, s. 85-86; Turanlı, **a.g.m.**, s. 116-120; Aydemir, **a.g.m.**, s. 1088.

⁶⁶⁷ Yargıtay 18. HD, T. 19.06.2012, E. 2012/3737, K. 2012/7492 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...Divan Başkanı tarafından yönetim kurulu üyesi davacıların ibra edilmediklerinin açıklandığı, oysa daha önce idari ve mali yönden yönetim kurulunun yaptığı çalışmalarla ilgili denetim kurulu raporunun kabul edildiği, bu durumda yönetim kurulu üyesi olan davacıların bu oylama sonucu ibra edilmiş oldukları anlaşılmaktadır. Her ne kadar Galatasaray Spor Kulübü Tüzüğü'nün 26/5. madde ve bendinde; mali ve yönetsel bakımdan aklanmanın (ibranın), ayrı ayrı görüşüleceği hüküm altına alınmış ise de oylamanın ayrı ayrı yapılacağına dair bir düzenleme bulunmadığı gibi, açıkça böyle bir hüküm mevcut olsa dahi denetim kurulunun yukarıda açıklandığı şekilde yönetim kurulunun mali ve yönetsel (idari) yönden yaptıkları çalışmalara ilişkin raporun kabul edilmesi karşısında yönetim kurulunu idari yönden ibra etmeme olanağı ortadan kalkmıştır ve mali yönden ibra, aynı zamanda idari (yönetsel) yönden ibrayı da kapsamaktadır. Spor kulüplerinin her türlü işlem ve faaliyetlerinde önemli olan paranın hesabının verilmesi olup, mali yönden kusurlu bulunmayan yönetim kuruluna idari yönde kusur izafe edilmesi hukuken mümkün bulunmamaktadır...” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 15.03.2022). Aynı yöndeki bir başka karar için bkz. Yargıtay 18. HD, T. 12.03.2013, E. 2012/14591, K. 2013/3764 (Bkz. Murat Can Pehlivanoğlu, “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulunun Mali ve İdari Yönden İbrasının Ayırıştırılması”, **Uluslararası Necmettin Erbakan Hukuk Kongresi Bildiri Tam Metin Kitabı**, Konya, 2021, s. 473, <https://www.erbakan.edu.tr/storage/files/department/hukukfak/G%C3%B6rev%20Tan%C4%B1m%C4%B1/Tam%20Metin-bildiri%20son%20hali.pdf> (Erişim Tarihi: 19.04.2022).)

⁶⁶⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 388, dn. 285. Anonim şirkette yönetim kurulunun ibrası bakımından da ilgili Yargıtay kararının uygulanmasının mümkün olmadığı görüşü için bkz. Pehlivanoğlu, **a.g.m.**, s. 475-477.

⁶⁶⁹ Yukarıdaki Yargıtay kararına konu edilen Galatasaray Spor Kulübü Tüzüğü'nün, genel kurulun görev ve yetkilerini düzenleyen m. 24 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “Genel Kurulun görev ve yetkileri şunlardır: ...Yönetim Kurulunu mali ve yönetsel bakımlardan aklanmasını ayrı ayrı görüşerek karara bağlamak...”. Ayrıca olağan genel kurul toplantısı ve gündemi ile ilgili m. 26 hükmünün ilgili kısmı şu şekildedir: “Yıllık olağan toplantı her yıl Mart ayının ikinci yarısındaki hafta sonu tatil günlerinden birinde yapılır. Gündem yukarıda yer alan ilk üç bende ek olarak aşağıda yer alan konulardan oluşur: ...Yönetim Kurulunun Mali ve Yönetsel bakımdan aklanmasının ayrı ayrı görüşülerek karara bağlanması...” <https://www.galatasaray.org/sl/tuzuk-ana-sayfa/27> (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

ibra” ifadeleriyle neyin kastedildiğine; tüzükten, ikincil düzenlemelerden veya derneğin örf ve adet kurallarından ulaşılabılır.

Genel kurulun ibra kararı vermesi, hakkında karar verilenlerle ve ibranın kapsadığı dönemle sınırlı olacak şekilde derneğin, yönetim kurulu üyelerinden tazminat talebinde bulunmayacağını ikrar etmesi anlamına gelir. Dolayısıyla dernek; ibra kararıyla, hakkında ibra kararı verilmiş olan dönemdeki faaliyet ve işlemlerine karşı yönetim kurulu üyelerine sorumluluk davası açma hakkını kaybeder⁶⁷⁰.

Genel kurulun bilgisine açıkça sunulan ve dernek tüzüğüne aykırı olan bir yönetim kurulu faaliyeti hakkında genel kurulca ibra kararı verilmesi halinde, bu kararın iptalinin dava edilip edilemeyeceği konusunda uygulamada farklı kararlar mevcuttur. Yargıtay, bir kararında⁶⁷¹ ibra kararının tüzüğe aykırı olması sebebiyle iptal edilmesi gerektiğine hükmederken; diğer bir kararında⁶⁷² işin görülmesine sonradan icazet verme olarak yorumladığı ibra kararının iptal edilmemesi gerektiğine hükmetmiştir. Bu kararlardan ikincisinde ulaşılan sonucun isabetli olduğu düşüncesindeyiz. Fakat fikrimizce bu durum; işin görülmesine sonradan icazet vermekle değil de ibra kararının menfi borç ikrarı olmasıyla açıklanmalıdır. Öncelikle tüzüğe aykırı olanın ibra kararı değil yönetim kurulu faaliyeti olduğunu belirtmek gerekir. Dernek tüzüğüne aykırı bir yönetim kurulu faaliyeti, iç ilişkide, üye tarafından şikayet hakkı veya diğer organlar tarafından bu kapsamdaki yetkileri kullanılarak genel kurulun gündemine getirilebilir. Genel kurul da bu faaliyeti tüzüğe rağmen onaylarsa genel kurul kararının iptali dava edilebilir. Bu dava ile ibra kararının iptalinin dava edilmesi farklıdır. Yönetim kurulu üyesinin dernek tüzüğüne aykırı davranması, ayrıca onun derneğe karşı tazminat sorumluluğunu da doğurabilir. Tüzüğe

⁶⁷⁰ Çetin, **a.g.e.**, s. 149; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 414; Aytaç, **a.g.e.**, s. 48; Ansay, **Anonim**, s. 149; Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2153; Aydemir, **a.g.m.**, s. 1089; Turanlı, **a.g.m.**, s. 130.

⁶⁷¹ Yargıtay HGK, T. 17.12.1997, E. 1997/2-838, K. 1997/1082 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Bilirkişi raporu ile Yönetim Kurulu'nun bütçenin % 10'nunu aşan borçlanma yaptığı ve Dernek Tüzüğü'nün 72. maddesine aykırı hareket ettiği belirlenmiştir. Bu durum karşısında davanın kabulü ile Yönetim Kurulu'nun ibra edilmesine ilişkin 2-3/Mart/1996 tarihli Olağan genel Kararının bu yönden iptaline karar verilmesi ve hükmün bozulması gerektiği...*” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

⁶⁷² Yargıtay HGK, T. 25.10.2000, E. 2000/2-1282, K. 2000/1558 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Yönetim Kurulu önceden yapılan harcamaları olağan mali genel kurulda açıkça gündeme alıp, ibra edilip edilmemesini Genel Kurulun onayına sunmuş, yapılan oylamada bir muhalefete karşı ekseriyetle yapılan harcamalara icazet verilerek yönetim ibra edilmiştir. İşin oluşundan önce onay vermekle sonradan icazet vermek arasında hukuki sonuç yönünden fark yoktur. Yapılan harcamalara icazet verilmiş olduğu anlaşılmalı davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değildir...*” Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

aykırı bile olsa genel kurulun bilgisine sunulan yönetim kurulu faaliyetinin ibraya konu edilebilmesinin, ibra kararının yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki bir menfi borç ikrarı olmasından kaynaklandığını kabul etmek gerekir. Böylelikle aslında tüzüğe aykırılıktan artık yönetim kurulu üyesi derneğe karşı sorumlu tutulamayacaktır.

Yönetim kurulu üyesi veya üyeleri, dernek ile aralarındaki ilişkinin onlara yüklediği tüm yükümlülükleri gereği gibi yerine getirdiklerini ve buna rağmen kendilerinden dürüstlük kuralına aykırı olarak ibranın esirgendiğini düşünüyorlarsa ibra davası açma hakkına sahiptirler⁶⁷³. İbra davası ile genel kurulda alınan ibra edilememe kararının iptali davası birbirinden farklıdır⁶⁷⁴. Dernek ile aralarındaki ilişkiye kıyasen uygulanabilecek olan vekalet sözleşme hükümlerinin yönetim kurulu üyelerine tanıdığı ibrayı talep etme hakkının bir gereği olan ibra davası, menfi tespit davası⁶⁷⁵ türünde bir davadır⁶⁷⁶. Yönetim kurulu üyesi hakkında sorumluluk davası açılmamış olsa bile üyenin derneğe karşı ibra davası açmakta hukuki yararı olduğunu kabul etmek gerekir⁶⁷⁷. Bu davada, davacı veya davacılar hala derneğin yönetim kurulu üyesiyseler derneği temsil etmek üzere TMK m. 427/b. 4 hükmüne göre mahkemece yönetim kayyımı atanması gerekir⁶⁷⁸. Mahkemece davanın kabulü

⁶⁷³ İbranın, yönetim kurulu üyelerinin hesap verme yükümlülüğünün karşılığı olduğuna dair bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 215-216.

⁶⁷⁴ Yalnızca ibraya ilişkin konulara dayanarak ibra edilmeme kararının iptalinin dava edilmesinde hukuki yarar olmadığı ve ibraya ilişkin konuların ibra davasında veya yönetim kurulu üyelerine karşı açılan sorumluluk davasında görüşülmesi gerektiği hakkında açıklamalar için bkz. Sabuncu, **Genel Kurul**, s. 369. Aynı yöndeki bir karar için bkz. Yargıtay 23. HD, T. 06.11.2012, E. 2012/4956, K. 2012/6466, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022). Aksi yöndeki nispeten eski tarihli bir karar için bkz. Yargıtay 11. HD, T. 07.02.1984, E. 1984/252, K. 1984/594, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 12.04.2022).

⁶⁷⁵ Her ne kadar anonim şirketlere ilişkin olanlardan farklı olarak yürürlükteki kanun hükümleri dernek yönetim kuruluna genel kurul kararına karşı iptal davası açma hakkı tanımasa da öğretide, anonim şirket yönetim kurulu üyesinin ibranın reddi kararının iptalini dava etmesiyle de istediği sonuca ulaşmasının zor olduğu ifade edilmiştir. Hem dernek hem de anonim şirket yönetim kurulu üyeleri bakımından ibra sonucuna ulaşmaya yarayacak en faydalı yol ilgili dönemde yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirdiklerinin ve dolayısıyla tüzel kişinin kendilerinden alacağı bulunmadığına yönelik menfi tespit davası niteliğinde ibra davası açılmasıdır. (Bkz. Aytaç, **a.g.e.**, s. 173-177.) Buna karşılık, ibra talep etme hakkını genel kurul kararının iptalini dava etme yoluyla kullanmayı savunan karşı görüş için bkz. Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2164-2167.

⁶⁷⁶ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 413; Aytaç, **a.g.e.**, s. 48; Turanlı, **a.g.m.**, s. 129-130.

⁶⁷⁷ Pulaşlı, **Cilt II**, s. 2166; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 414.

⁶⁷⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 396; Turanlı, **a.g.m.**, s. 130; Aytaç, **a.g.e.**, s. 178. *ÇETİN* yönetim kurulu üyelerince derneğe karşı açılan ibra davasında derneği temsil etmek için kayyım atanıp atanmayacağı sorusuna, ibrası reddedilen yönetim kurulu üyelerinin sayısının yönetim kurulunun düşmesine sebep olup olmadığına göre farklı cevaplar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. (Bkz. Çetin, **a.g.e.**, s. 151.) Kanaatimizce yönetim kurulu üyelerinin kural olarak derneğe karşı müteselsil sorumlu olmaları, göreve devam eden kurul üyelerinin organ faaliyetlerini uyum içinde sürdürmeleri gerekmesi ve her ne kadar ibra edilmiş olsalar da davada derneği temsil eden yönetim kurulu üyesi veya üyelerinin derneğe karşı yükümlülüklerini ihlal ettiğinin ortaya çıkmasından çekinebileceği sebepleriyle ibra davasındaki davacının veya davacıların derneğin yönetim kurulu üyesi olmayı sürdürdükleri her durumda derneği davada temsil etmek üzere kayyım atanmalıdır.

halinde, kendilerinden ibra esirgenen yönetim kurulu üyelerine karşı ilgili dönem için derneğin tazminat talep etme hakkının olmadığı tespit edilmiş olur. Böylece, davacılar hakkında ibra kararı alınmış gibi bir sonuç ortaya çıkar⁶⁷⁹.

4. Sorumluluğun Sonuçları

Yönetim kurulu üyesi, dernek ile arasındaki ilişkide yükümlülüklerini hiç veya gereği gibi yerine getirmezse ve borca aykırılıktan sorumluluğun diğer şartları da mevcutsa TBK m. 112 hükmüne göre derneğin uğradığı zararı gidermekle yükümlü olur. Bu durumda derneğin yararlanabileceği bazı haklar vardır. Dernek bu haklardan bazılarını, yönetim kurulu üyesine veya üyelerine karşı sorumluluk davası açarak ileri sürebilir. Bu davada derneği kimin temsil edeceği ile ilgili sorunlar ibra davası bakımından yukarıda ifade edilen çözümlerle çözülebilir.

Yönetim kurulu üyesi veya üyelerinin yükümlülüklerini ihlal etmeleri durumunda, derneğin ilk olarak yükümlülüğün aynen ifasını talep etme hakkı vardır. Aynen ifanın talep edilebilmesi için borcun muaccel olması ve ifanın imkansız olmaması yeterlidir. Borçludan tazminat istenmesi için gereken şartlar aynen ifa talebinde aranmaz⁶⁸⁰. Buna karşılık yükümlülük ihlali veya aradan geçen süre sonucunda edimin ifası imkansız hale gelmişse aynen ifa talep edilemeyecektir⁶⁸¹.

Yükümlülük ihlali sonucunda derneğin, zararın giderilmesi için yönetim kurulu üyelerinden tazminat talep etme hakkı⁶⁸² da söz konusu olabilir. Tazminat talebi aynen ifayla birlikte ileri sürülebileceği gibi aynen ifa edilmemeden doğan zararı da karşılayacak şekilde tek başına da ileri sürülebilir. Bununla birlikte yönetim kurulu üyelerine ücret ödenmesi kararlaştırılmışsa tazminatın bu ücretten mahsup edilmesi de mümkündür⁶⁸³. Ayrıca dernek, TBK m. 113/f. 1 hükmüne göre⁶⁸⁴, masrafi

⁶⁷⁹ Aytaç, **a.g.e.**, s. 179.

⁶⁸⁰ Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 396; Eren, **a.g.e.**, s. 1149. Ayrıca borca aykırılıkta aynen ifa talebi hakkında açıklamalar için bkz. Tandoğan, **Mes'uliyet**, s. 406-413.

⁶⁸¹ Öğretide ayrıca ibra edilmeme sonucunu doğuran yükümlülük ihlalinin güven kaybı sebebiyle aynen ifayı imkansız hale getirdiği ifade edilmiştir. (Bkz. Çetin, **a.g.e.**, s. 155.) Fikrimizce, ibra edilmeme, görevden almayı da beraberinde getirmemişse aynen ifayı imkansız kılacak derecede bir güven kaybı olarak yorumlanmamalıdır.

⁶⁸² Sözleşmeye aykırılıkta tazminat talebi hakkında açıklamalar için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 452-461; Tandoğan, **Mes'uliyet**, s. 414-434.

⁶⁸³ Çetin, **a.g.e.**, s. 156.

⁶⁸⁴ TBK m. 113/f. 1 hükmü şu şekildedir: “Yapma borcu, borçlu tarafından ifa edilmediği takdirde alacaklı, masrafi borçluya ait olmak üzere edimin kendisi veya başkası tarafından ifasına izin verilmesini isteyebilir; her türlü giderim isteme hakkı saklıdır.”

yükümlülüklerini ihlal eden yönetim kurulu üyesi veya üyelerine ait olmak üzere aynen ifayı kendisinin veya başkasının yerine getirmesine izin verilmesini de isteyebilir. Bu talebin hukuki niteliğinin, aynen ifa mı yoksa tazminat talebi mi olduğu öğretide tartışmalıdır⁶⁸⁵. Yükümlülük, derneğin yetkili organı tarafından yerine getirilirse derneğin kendisi yerine getirmiş olur. Burada yönetim kurulu üyelerinin yerine getirmediği yükümlülüğü, yerine getiren organın yetkili organ olması önemlidir. Örneğin, söz konusu yükümlülük derneğin dışarıya karşı temsilini gerektiriyorsa bu görev, genel kurulun ve denetim kurulunun niteliğine uygun olmayan bir görev olduğundan bu yükümlülüğü, ancak varsa aynı konuda yetkili bir seçimlik organ yerine getirebilecektir.

Yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerini ihlal etmeleri sonucunda derneğin yararlanması mümkün olabilecek haklardan birisi de görevden alma hakkıdır. Bu hak, TMK m. 80/f. 2 hükmünde açıkça “(g)enel kurul, derneğin diğer organlarını denetler ve onları haklı sebeplerle her zaman görevden alabilir” şeklinde belirtilmiştir. Buna göre yönetim kurulu üyesinin veya üyelerinin yükümlülük ihlali, genel kurulun onları görevden alması için haklı sebep oluşturuyorsa dernek, bu hakkını genel kurul kararıyla kullanabilecektir.

Öte yandan yönetim kurulu üyesinin ibra edilmemesinin, görevden alınması için tek başına haklı sebep oluşturmayacağı fikrindeyiz. Görevden alma ile ibra etmeme kararlarını birbirinden ayırmak gerekir. Buna karşılık uygulamada bazı dernek tüzüklerinde yönetim kuruluna, ibra edilmeme kararı sonrasında genel kurulun gündemiyle olağanüstü toplantıya çağırma görevi verildiği görülmektedir. Fikrimizce, bu ve benzeri tüzük hükümleri, genel kurulun görevden alma yetkisinin ancak haklı sebeple kullanılabilmesini ifade eden emredici nitelikteki TMK m. 80/f. 2 hükmüne aykırı olacağından kesin hükümsüzdür. Çünkü ibra edilmeme kararının haklı bir sebebe dayanması gerekmez. Genel kurul eğer arzu ediyorsa ibra etmeme kararı sonrasında ayrıca haklı sebeple görevden alma yoluna da gidilebilir. Tabii ki bunun için dürüstlük kuralına aykırı olmayacak şekilde gündeme madde eklenmesi veya görevden alma gündemi ile yeni bir toplantı yapılması gerekecektir.

⁶⁸⁵ Tandoğan, **Mes’uliyet**, s. 410-411. TBK m. 113/f. 1 hükmünün aynen ifa değil, tazminat hükmü olduğu görüşü için bkz. Oğuzman/Öz, **Cilt I**, s. 471. Karşı yöndeki görüş için bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 1153.

Her ne kadar sorumluluktan kurtulma bakımından, ibra davası açılarak ibra kararından beklenen sonuca benzer bir sonuç elde edilebilse bile bu davada verilen hüküm, dernek iç ilişkisinde tam olarak ibra edilme kararı yerine geçemez. Buna göre, ibra edilmeme sonucunda yönetim kurulu üyesinin istifa etme imkanı olduğu gibi hakkında sorumluluk davası açılması ihtimalini göze alarak görevine devam etmesi de mümkündür. Tüzükte buna zorlayan hükmün bulunmadığı halde de genel kurul, ibra etmeme sonrasında görevden alma için haklı bir sebep görmüyorsa veya yönetim kurulu üyesini yeniden seçiyorsa burada taraflar arasındaki ilişkiye zorla son vermenin anlamı yoktur⁶⁸⁶.

Görevden alma kararının iptali, TMK m. 83/f. 1 hükmüne göre derneğin herhangi bir üyesi tarafından dava edilebilir. Buna karşılık yürürlükteki kanun hükümlerine göre görevden alınan yönetim kurulu üyesi, aynı zamanda derneğin üyesi de değilse bu kararın iptalini dava etme hakkına sahip değildir. Ancak görevden alınan yönetim kurulu üyesi, bu kararın haksız olduğuna ve bu sebeple uğradığı zararın tazmin edilmesine yönelik derneğe karşı dava açabilir. Ayrıca aynı şekilde görevden alma kararının yokluğunun veya kesin hükümsüzlüğünün tespitine yönelik de dava açılabilir.

⁶⁸⁶ Karşı yöndeki görüş için bkz. Çetin, **a.g.e.**, s. 150-151; Turanlı, **a.g.m.**, s. 128.

SONUÇ

Dernek özerkliği gereğince derneğin örgütlenmesi ile ilgili kuralları kendisinin koymasđı beklenir. Bu kapsamda kanun koyucunun bilerek boşluk bırakma yoluna gittiği konulardan birisi de derneğin organlarının belirlenmesi ve benzeri kavramlardan ayırt edilmesi meselesidir. Derneğin organlarının belirlenmesinde şekli kriterden ve maddi kriterden yararlanılır. Buna göre organ, ya kendisine meydana getiren tasarrufa bakılarak ya da kişinin fiilen, sürekli ve bağımsız olarak derneğin amacına yönelik önemli faaliyetlerde karar verme, yürütme veya denetleme yetkisini kullanıp kullanmadığına bakılarak belirlenir. Ayrıca organın işlem ve eylemlerinin doğrudan derneğin işlem ve eylemleri olarak kabul edilmesi, organı, derneğin temsilcisinden, yardımcı kişisinden ve çalışanından açıkça ayırır.

Organın işlem ve eylemlerinin derneğin işlem ve eylemleri olarak kabul edilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Organın hukuki işlemle derneği borç altına sokabilmesi için söz konusu işlemin yetkili bir organ tarafından yapılması gerekir. Bu kapsamda, derneğin amacının ve tüzükte belirtilen faaliyet sınırlamalarının, derneğin ehliyetini değil, organın temsil yetkisini sınırladığı görüşünderiz. Ayrıca dernek tüzüğü, kamuya açık belge niteliğinde olmadığından bu sınırlamalar, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemezdir. Bunun yanı sıra dernek, organın borca aykırı davranışından TBK m. 112 vd. hükümlerine göre sorumlu olur. Bu sorumluluk ile yardımcı kişinin verdiği zarardan sorumluluk arasında, yapılabilecek sorumsuzluk anlaşmasının kapsamı bakımından fark vardır. Organın haksız fiillerinden derneğin sorumluluğu ise fikrimizce kusur sorumluluğudur. Zarar gören üçüncü kişileri korumak amacıyla getirilmiş olan bu sorumluluğun gündeme gelebilmesi için hem haksız fiil sorumluluğunun şartlarının gerçekleşmesi hem de haksız fiilin derneğin hak ehliyeti kapsamında, organı tarafından, derneğin faaliyeti yerine getirilirken gerçekleştirilmiş olması gerekir. Bu durumda zarar görene karşı hem dernek hem de organ sıfatıyla hareket eden kusurlu kişi, sorumlu olur.

Organı oluşturan kişilerle dernek arasındaki ilişkinin niteliği hakkında da kanun koyucu sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bu ilişkinin bir sözleşme ilişkisi olduğuna dair şüphe yoktur. Öğretide, bu ilişkiye, niteliğine uygun düştüğü ölçüde TBK vekalet sözleşmesi, hizmet sözleşmesi ve temsil ilişkisine dair hükümlerin kıyasen uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu ilişkide organ üyelerine ücret verilmesine dair sınırlama getiren Dernekler Kanunu m. 13 hükmünün, dernek üyelerine sırf üye oldukları için ücret ödenmesini ve derneğin gizli bir şekilde kazanç paylaşma amacını edinmesini yasaklayan bir hüküm olarak yorumlanması gerektiği görüşündeyiz. Dernek ile organ üyeleri arasındaki ilişki bakımından önemli olan bir husus da derneğin, dernek özerkliği kapsamında kendi işleyişi hakkında kurallar koyabilmesidir. Dernek bu yetkisini tüzükle, ikincil düzenlemelerle, organ kararlarıyla ve kendi geliştirdiği örf ve adet kurallarıyla kullanır. Bu kurallardan tüzüğün, dayanağını tüzükten alan ikincil düzenlemelerin ve derneğin örf ve adet kurallarının kanunun emredici hükümlerinden sonra yedek hukuk kurallarından önce uygulanması gerektiği görüşündeyiz.

Derneğin organlarının çeşitli kriterlere göre sınıflandırılması mümkündür. Kanunda oluşturulması öngörülmüş olup olmaması bakımından zorunlu organlar; genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur.

Derneğin en üst seviyede iradesinin olduğu genel kurulda üyenin oyunu şahsen kullanması, TMK hükmüne göre zorunludur. Bu yüzden kanunca açıkça izin verilmediği sürece dernek genel kurulunun delege usulü ile toplanamayacağı görüşündeyiz. Öte yandan, çok taraflı hukuki işlem niteliğinde olan genel kurul kararlarının alınabilmesi için farklı karar yeter sayıları öngörülebilir. Karar yeter sayısı olarak salt çoğunluğun öngörüldüğü ve oyların eşit olduğu durumda, hangi oya üstünlük tanınacağı ise tartışmalıdır. Fikrimizce, bu durumlarda belli bir kişinin veya kişilerin oyuna üstünlük tanıyan tüzük ve dernek geleneği kuralları, oyların eşitliğine dair kanunun emredici hükmüne aykırı olacağından kesin hükümsüzdür. Buna göre eşitlik halinde, salt çoğunluk sağlanamamış olacağından öneri kabul edilmemiş olur.

Kanun koyucu, dernek üyelerine, bozucu yenilik doğuran dava niteliğinde olan genel kurul kararının iptali davasını açma hakkı tanımıştır. Uygulamada, tüzükle genel kurul dışında bir organın kararının kesin olacağına hükmedilmişse bu karara karşı doğrudan iptal davası açılabileceği, kabul edilmektedir. Fikrimizce, dernekle

ilgili uyuşmazlıklara öncelikle dernek içinde çözüm aranması ilkesi gereğince derneğin en üst danışma, talimat ve denetim organı olan genel kurulda uyuşmazlıkla ilgili karar alınmadan diğer organ kararının iptalinin dava edilememesi gerekir. Bu kurala aykırı tüzük hükümlerinin de geçersiz olduğu kabul edilmelidir. Bunun yanı sıra genel kurul kararının iptalini dava etme hakkının kullanılabilmesi için karara muhalefetin toplantı tutanağına geçirilmiş olması şartı aranmamalıdır. Uygulamada bu konuda verilmiş olan çelişkili kararların kanunun lafzına bağlı kalınarak istikrara kavuşturulması gerektiği görüşündeyiz.

Derneğin diğer zorunlu organları olan yönetim kurulu ve denetim kurulunun, derneğe üye olmayan kişilerden de oluşabileceği bizim de katıldığımız hakim görüş tarafından kabul edilmektedir. Genel kurul, bu organ üyelerinin görevlerine tüzükte belirtilen nedenlerle ve haklı nedenle son verebilir. Aynı şekilde bu organ üyelerinin de istifa etme imkanları vardır. Denetim kurulu, derneğin diğer tüm organlarını genel kurul adına denetler ve gözetlerken kendi faaliyetleri ile ilgili yalnızca genel kurulun denetimine tabidir. Genel kurulun, bu denetiminin sürekli olmaması ve denetim kuruluna verebileceği talimatların işin görülmesiyle sınırlı olması sebepleriyle, denetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişkiye, hizmet sözleşmesi değil ancak niteliğine uygun düştüğü ölçüde, vekalet sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği görüşündeyiz.

Derneğin zorunlu organları dışında seçimlik organları da serbestçe oluşturabilmesi dernek özerkliğinin bir gereğidir. Bu seçimlik organların oluşumlarının, sona ermelerinin, üye sayılarının, karar alma şekillerinin, görev ve yetkilerinin yalnızca dernek tüzüğüyle değil ikincil düzenlemelerle ve organ kararlarıyla da belirlenebileceği görüşündeyiz. Ayrıca zorunlu organların görev, yetki ve sorumluluklarının seçimlik organlara devredilemeyeceğine dair kanun hükmünün, sadece yetkinin mutlak olarak devrini yasakladığını kabul etmek gerekir. Dolayısıyla söz konusu yetkiler seçimlik organlara verilse dahi zorunlu organın konuyla ilgili yetkileri devam eder. Çünkü kanun koyucunun, zorunlu organ belirlemedeki amacına uygun yorum yapmak gerekir.

Derneğe ilişkin kuralların koyulmasında, yorumlanmasında ve uyuşmazlıkların çözülmesinde, dernek organlarının birbirlerine karşı durumlarının ne olduğunu veya olması gerektiğini bilmek büyük önem arz eder. Dernek organlarının birbirlerine karşı

durumlarını incelerken genel bir değerlendirmeden ziyade organlar arasındaki ilişkilerin ayrı ayrı ele alınmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Öncelikle genel kurulun, derneğin diğer tüm organlarından üstün olduğu görüşüne katılmaktayız. Ancak bu üstünlük, genel kurulun diğer organlarla girdiği ilişkilerde sınırsız yetkili olduğunu göstermez. Fikrimizce, genel kurulun diğer organlarla girdiği ilişkilerde yetkisinin sınırı; yönetim kuruluyla girilen ilişkide en dar, denetim kuruluyla girilen ilişkide daha geniş, seçimlik organlarla girilen ilişkilerde de en geniştir. Dolayısıyla derneğin en üst organı olan genel kurulun, -seçimlik organlarla dahi olsa- diğer organlarla girdiği ilişkilerde sınırlı yetkili olduğu görüşündeyiz. Bu sebeple genel kurul kararlarının iptali davası açma hakkının, sadece dernek üyelerine değil derneğin diğer organlarına da tanınması gerektiğini savunuyoruz. Bunun mümkün olabilmesi için de yürürlükteki genel kurul kararının iptali davasına dair kanun hükümlerinde değişiklik yapılması gerekir. Bu davayı derneğin yönetim kurulu üyelerinin açması ihtimalinde davada derneği temsil etmesi için kayyım atanabileceği kanaatindeyiz.

Derneğin yönetim kurulu ve denetim kurulu arasındaki ilişkide ise eşitlik ilkesi hakim olmalıdır. Bu iki organdan birini diğerinden üstün görmek mümkün değildir. Seçimlik organların birbirleriyle ve genel kurul dışındaki zorunlu organlarla ilişkilerinde hangi organın üstün olduğuna ise organları kuran, yetki ve görevlerini belirleyen düzenlemelere bakılarak karar verilmesi gerektiği görüşündeyiz. Seçimlik organın kendi üstündeki bir organla ilişkisinde de üst organının yetkilerinin sınırlı olduğunu kabul etmek gerekir.

Derneğin diğer organlarının ve üyelerin çoğunluğunun, genel kurulun oluşumuna etki edebilmeleri mümkündür. Öncelikle derneğin üyeliğe kabul etmeme özgürlüğünün, hakkın kötüye kullanılması yasağı ile sınırlı olduğunu ifade etmek gerekir. Bunun yanı sıra derneğe yapılan üyelik başvurusunun otuz gün içinde cevaplanmamasının, üyeliğe kabul anlamına gelmeyeceği görüşündeyiz. Kanun koyucu üyelik başvurusu hakkında ilk kararı yönetim kurulunun vermesi gerektiğini düzenlemiştir. Fikrimizce, bu yetki; mutlak olmamak kaydıyla seçimlik organlara devredilebilecek, ancak diğer zorunlu organlara devredilemeyecektir. Ancak her ihtimalde bu yetkinin kullanımının genel kurul tarafından denetlenebilmesi gerekir. Genel kurulun denetiminden geçmemiş bir organ kararının iptali dava edilemez. Burada tekrar ifade etmek gerekir ki aslında her halde dava edilen, diğer organ kararı değil genel kurulun denetimle ilgili vermiş olduğu karar olacaktır. Üyelik başvurusuna

ilk aşamada olumlu karar verilen üyenin genel kurul kararının iptalini dava etme hakkı olduğuna şüphe yoktur. Ancak üyelik başvurusu ilk aşamada reddedilen veya suskunlukla karşılanan kişinin, kanunda yalnızca üyelere tanınmış olan iptal davası açma hakkının bulunmadığı görüşündeyiz. Bu kişi, derneğin nihai kararını vermesinden sonra, ancak üyeliğe kabul etmeme hakkının kötüye kullanıldığı iddiasıyla mahkemeye başvurabilir. Bu dava tespit değil eda davası niteliğindedir. Dolayısıyla davanın kabulü halinde üyelik ilişkisi kurulmuş olur.

Genel kurulun oluşumuna etki edebilen diğer yetki de dernek cezalarına hükmedebilme yetkisidir. Dernek cezalarından biri olan üyelikten çıkarma hakkında dernek tüzüklerinde düzenleme yapılabilir. Ancak üyenin sebep gösterilmeksizin üyelikten çıkarılabileceğine dair tüzük hükümlerinin geçersiz olacağı görüşündeyiz. Bunun yanı sıra, fikrimizce, tüzükle zorunlu veya seçimlik diğer organlara üyelikten çıkarma hakkında karar verme yetkisi verilmiş olsa bile bu kararlar, genel kurulca görüşülüp onaylanmadan dernek iç ilişkisi bakımından kesinleşmez, uygulanmaz ve iptali dava edilemez. Diğer kararlardan farklı olarak üyelikten çıkarma kararın iptalini, yalnızca hakkında çıkarma kararı verilen üye dava edebilir. Çıkarma dışındaki dernek cezalarına ise ancak tüzükte belirtilmişse hükmedilebilir. Öte yandan, bazı dernek cezalarının sözleşme cezası olarak nitelendirilip hakim tarafından indirilebilmesinin mümkün olduğu görüşündeyiz. Dernek cezası verme yetkisi tüzükle mutlak olarak seçimlik veya zorunlu bir organa verilebilir. Bu yetki, başka bir organa verilmemişse genel kurula aittir. Her halde bu yetkinin kullanımının genel kurul tarafından denetlenebilmesi gerekir. Uygulamada, diğer organlar tarafından verilen, üyelikten çıkarma dışındaki dernek cezalarının genel kurulca denetlenmeden doğrudan iptalinin dava edilebileceğine yönelik mahkeme kararları vardır. Fikrimizce, söz konusu organ kararlarının kesin olduğuna dair tüzük hükümleri olsa dahi bu hükümleri geçersiz kabul edip, üyeye şikayet hakkı tanıyarak, yalnızca genel kurul kararlarının iptalinin dava edilebileceği kuralını bu durumlarda da uygulamak gerekir. Ayrıca dernek cezaları verilirken; bu cezaların yalnızca üyelere verilebileceği, ölçülü olması gerektiği, ceza verilirken üyeye savunma hakkı verilmesi gerektiği ve tarafsız davranılması hususları gözetilmelidir.

Derneğin diğer organlarının, genel kurulun toplanmasına etki ederek, derneğin yapısına ve işleyişine de etki edebilmeleri mümkündür. Bu kapsamda öncelikle genel kurulun toplanmasını gerektiren üyelik hakları ve organ yetkilerini değerlendirmek

gerekir. Hem üyelerin hem de derneğin diğer organlarının yararlanabileceği korunma haklarından birisi, derneğin amacının korunmasına yönelik haktır. Buna göre, derneğin amacının değişmesine yönelik tüzük değişikliği kararlarının toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile alınması gerektiği görüşünderiz. Ayrıca üyelere tanınan genel kurula şikayet hakkı gibi derneğin diğer organlarının da organ faaliyetleriyle ilgili şikayetlerini genel kurula iletme yetkilerinin bulunduğunu kabul etmek gerekir. Yeterli azınlığın veya yetkili organın, yönetim kuruluna genel kurulun olağanüstü toplantıya çağırılması talebini iletmesi halinde, yönetim kurulunun, talebin haklılığını değerlendirmeden, bu çağırışı yapmak zorunda olduğu görüşünderiz. Ayrıca, fikrimizce, bu zorunluluğun yerine getirilmemesi sonucunda mahkemeye başvurulması halinde de mahkeme, ancak biçimsel yönden bir inceleme yapabilecektir. Bu konuda genel kurulun toplanması yönünde yorum yapmak ve çağırışı talep etme hakkının kötüye kullanılıp kullanılmadığı hakkında ancak genel kurulun karar verebileceğini kabul etmek gerekir.

Yönetim kurulunun genel kurula karşı sorumluluğunun ortaya koyulması, yönetim kurulu üyesi ile dernek arasındaki ilişki incelenerek gerçekleştirilebilir. Sınırlı yetki teorisine kapsamında, genel kurulun talimat verme yetkisinin, vekalet sözleşmesindeki vekalet verenin talimat verme hakkına benzemesi sebebiyle bu ilişkiye hizmet değil, vekalet sözleşmesi hükümlerinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanması gerektiği görüşünderiz. Ancak vekalet sözleşmesinde geçerli olan, tarafların haklı sebep göstermeden sözleşmeyi feshedebilmesi gibi hükümlerin, dernek ile yönetim kurulu üyesi arasındaki ilişkiye doğrudan uygulanabilmesi mümkün değildir. Öte yandan bu ilişki, bir sözleşme ilişkisi olduğundan, yönetim kurulu üyesinin derneğe karşı yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmemesinden sorumluluğu, bir borca aykırılıktan sorumluluktur. Söz konusu yükümlülük ihlalinden derneğin hem maddi hem de manevi zarara uğrayabileceği görüşünderiz.

Genel kurul; yönetim kurulu üyeleri hakkında ibra kararı vererek, geçmişteki belirli bir dönem için ve belirli konularda derneğe karşı yükümlülüklerini ihlal etmiş olmaları bakımından yönetim kurulu üyelerinin sorumlu tutulmayacağını belirtebilir. Bu karar, menfi borç ikrarı niteliğindedir. Fikrimizce, çok çeşitli faaliyetlerde bulunan yönetim kurulunun ibrası; genel kurulca dernek tüzüğüne göre, mali yönden veya idari yönden olmak üzere sınırlandırılabilir. Ayrıca yönetim kurulunun faaliyeti

dernek tüzüğüne aykırı olsa bile bu faaliyetle ilgili alınan ibra kararının, menfi borç ikrarı niteliğinde olması sebebiyle, geçerli olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca, fikrimizce yönetim kurulu üyesinin ibra edilmemesi, görevden alınması için tek başına haklı sebep oluşturmayacaktır. Bu kapsamda, bazı denek tüzüklerindeki, ibra edilmeme sonucunda yönetim kuruluna, genel kurulu seçimli olağanüstü toplantıya çağırma görevi veren hükümlerin; organ üyelerinin görevden alınması için haklı sebebin bulunması şartını arayan kanun hükmüne aykırılık sebebiyle kesin hükümsüz olduğu görüşünderiz.



KAYNAKÇA

- AKİPEK, Jale : Türk Medeni Hukuku 1. Cilt Başlangıç Hükümleri – Şahsın Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973.
- AKİPEK, Jale
G./AKINTÜRK,
Turgut/ATEŞ, Derya : Türk Medeni Hukuku, Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 15. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- AKÜNAL, Teoman : Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1995. (Tüzel Kişiler)
- AKÜNAL, Teoman : “Ceza Hukuku İlkeleri Işığında Dernek Cezaları”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. I, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 91-107. (Ceza)
- AKYOL, Şener : Türk Medeni Hukukunda Temsil, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- ANSAY, Tuğrul : Adi Şirket Dernek ve Ticaret Şirketleri, Başnur Matbaası, Ankara, 1967. (Ticaret)
- ANSAY, Tuğrul : Anonim Şirketler Hukuku, 6. Baskı, Olgaç Matbaası, Ankara, 1982. (Anonim)
- ARAR, Kemal : Kara Ticareti – Şirketler Hukuku, Güney Matbaacılık, Ankara, 1952.
- ARIK, Kemal Fikret : Türk Hususi Hukuk Sistemi ve Yargı Sistemi, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1964.
- ARSEBÜK, Esat : Medeni Hukuk I. Başlangıç ve Şahsın Hukuku, Tan Matbaası, İstanbul, 1938.
- ASLAN, Metin : “Dernek Kurma Hakkı”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. I, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 1267-1286.

- ATAAY, Aytekin : Medeni Hukukun Genel Teorisi, 3. Basım, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980.
- AYDEMİR, Fatih : “Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Hukuki Sonuçları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXIX, S. 1-2, İstanbul, 2011, s. 1075-1103.
- AYSOY, Nejat Aydın : “Hakimin Derneklere ve Kararlarına Müdahalesi”, Adalet Dergisi, C. I, S. 5-8, Ankara, 1963, s. 603-616.
- AYTAÇ, Zühtü : Anonim Ortaklıklarda İbra, Sevinç Matbaası, Ankara, 1982.
- BELGESAY, M. Reşit : Türk Kanunu Medenisi Şerhi I. Umumi Esaslar – Şahsın Hukuku, M. Sadık Kağıtçı Matbaası, İstanbul, 1945.
- ÇAMOĞLU, Ersin : “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 407-417.
- ÇETİN, Orhan : Dernek Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim Tarihi: 01.12.2021).
- ÇETİNER, Bilgehan : “Dernekler Örneğinde Tüzel Kişi Temsil Organının Temsil Gücünün/Yetkisinin Sınırlanması”, Prof. Dr. Necla Giritlioğlu’na Armağan, Oniki Levha, İstanbul, 2020, s. 231-253.
- DOĞANAY, Y. Ümit : Hükmi Şahıslar (Ders Notları), 2. Bası, Kutulmuş Matbaası, İstanbul, 1969.
- DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan : Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, 22. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- DÜNDAR SEZER, Tijen : “Dernek Kurma Özgürlüğünün İçeriği ve Gelişim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. X, S. 1, İzmir, 2008, s. 1-58.

- EGGER, August (Çev. ÇERNİS, Volf) : İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Kişinin Hukuku, İkinci Kısım, Tüzel Kişiler, Mad.52-89, Yeni Cezaevi Basımevi, Ankara, 1948.
- EMERSON, Thomas I. : “Freedom of Association and Freedom of Expression”, The Yale Law Journal, Volume 74, Number 1, 1964, s. 1-35, https://openyls.law.yale.edu/bitstream/handle/20.500.13051/2146/Freedom_of_Association_and_Freedom_of_Expression.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 06.04.2022).
- ENGİN, Baki İlkey : Dernek Üyeliğinin Kazanılması ve Kaybedilmesi, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1995. (Üyelik)
- ENGİN, Baki İlkey : “Dernek Disiplin Kurulu Tarafından Verilen Geçici İhraç Kararına Karşı İptal Davası Açılmayacağına Dair Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının Düşündürdükleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXI, S. 1-2, 2003, s. 277-312. (Disiplin)
- ENGİN, Baki İlkey : “Yeni Medeni Kanun ve Dernekler Kanununda Yapılan Değişikliklerin Türk Dernekler Hukukuna Etkileri”, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 332-375. (Değişiklikler)
- EREN, Fikret : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- FRIEDMAN, Wolfgang (Çev. ANSAY, Tuğrul) : “Tüzel Kişilik Nazariyeleri ve Tatbikatı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XV, S. 1, Ankara, 1958, s. 50-66.
- GÖNEN, Doruk : Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, Oniki Levha, İstanbul, 2011.
- GÖNENSAY, A. Samim : Medeni Hukuk (Hukuk Hakkında Umumi Malumat-Başlangıç, Şahsın Hukuku) Cild 1, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1936.
- GÜLTEKİN, Fatih : "Yardımcı Kişinin Fiillerinden Borçlunun Sorumluluğu", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 35, Ankara, 2018, s. 375-403.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper : Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda İbra Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015. (İbra)

- GÜMÜŞ, Mustafa Alper : 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. II, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012. (Özel)
- HATEMİ, Hüseyin : Kişiler Hukuku, 8. Baskı, Oniki Levha, İstanbul, 2020. (Kişiler)
- HATEMİ, Hüseyin : Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, C. I, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1979. (Medeni)
- HARRIS, Ron : "The Transplantation of the Legal Discourse on Corporate Personality Theories: From German Codification to British Political Pluralism and American Big Business", Washington & Lee Law Review, Volume 63, Issue 4, Article 7, 2006, s. 1422-1478, <https://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1168&context=wlulr> (Erişim Tarihi: 13.01.2022).
- HIRSCH, Ernst : Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1948.
- İKİZLER, Metin : Tüzel Kişilerin İlkeli Kişiliği Bu Uğurda Ana Statünün Anlamı ve İşlevi, Yetkin Basımevi, Ankara, 2012.
- İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi
- JAKOB, Dominique/HUBER, Roman/RAUBER, Katharina : Nonprofit Law in Switzerland, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Zurich, 2009, <https://www.yumpu.com/en/document/read/48204653/nonprofit-law-in-switzerland> (Erişim Tarihi: 13.01.2022).
- KAPANCI, K. Berk : "İsviçre Federal Mahkemesi'nin 11 Şubat 2015 Tarihli ve 4A_496/2014 Sayılı Kararı Üzerine Düşünceler: Doğrudan Temsil Mi, Dolaylı Temsil Mi?", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2021-2, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 1891-1924.
- Kazancı İçtihat Bilgi Bankası : <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>
- KILIÇOĞLU, Ahmet M. : Medeni Hukuk, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019.

- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip : Borçlar Hukuku Genel Bölüm Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017. (Borçlar)
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip : “Azınlığın Dernek Genel Kurulunun Olağanüstü Toplantıya Çağırılması İsteme Hakkının Kötüye Kullanılması”, Hıfzı Timur’un Anısına Armağan, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 384-417. (Azınlık)
- KÖPRÜLÜ, Bülent : Medeni Hukukta Tüzel Kişiler, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1967. (Tüzel Kişiler)
- KÖPRÜLÜ, Bülent : Medeni Hukuk – Genel Prensipler – Kişinin Hukuku (Gerçek Kişiler – Tüzel Kişiler), Acar Matbaacılık, İstanbul, 1979. (Medeni)
- Legalbank Elektronik Hukuk Bankası : <https://legalbank.net>
- Mevzuat Bilgi Sistemi : <https://www.mevzuat.gov.tr/>
- MOROĞLU, Erdoğan : Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 8. Baskı, Oniki Levha, İstanbul, 2017.
- NOMER, Haluk N. : Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ Turgut : Borçlar Hukuk Genel Hükümler, C. I, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Cilt I)
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ Turgut : Borçlar Hukuk Genel Hükümler, C. II, 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018. (Cilt II)
- OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe : Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, 20. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- OĞUZOĞLU, H. Cahit : Medeni Hukuk I. Şahsın Hukuku, 5. Bası, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1963.
- OKUR, İrfan : “Medeni Hukuk Tüzel Kişileri ile Ticaret Hukuku Tüzel Kişilerinin Hak Ehliyeti Yönünden Karşılaştırılması”, Yargıtay Dergisi, C. XVI, S. 3, Ankara, 1990, s. 377-390.

- OLGAÇ, Senai : Kazai ve İلمي İçtihatlarla Göre Türk Medeni Kanunu Şerhi, 3. Basım, Olgaç Yayınları, İstanbul, 1975.
- ÖZDAMAR, Demet/TÜRK, Ahmet/İKİZLER, Metin/ÇAĞIRGAN, Senar : Yeni Dernekler Hukuku Mevzuatımızın Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- ÖZTAN, Bilge : Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970. (Organ Kavramı)
- ÖZTAN, Bilge : Tüzel Kişiler Ders Notları, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994. (Tüzel Kişiler)
- ÖZSUNAY, Ergun : Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 5. Bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1982.
- PEHLİVANOĞLU, Murat Can : “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulunun Mali ve İdari Yönden İbrasının Ayırıştırılması”, Uluslararası Necmettin Erbakan Hukuk Kongresi Bildiri Tam Metin Kitabı, Konya, 2021, s. 471-480, <https://www.erbakan.edu.tr/storage/files/department/hukukfak/G%C3%B6rev%20Tan%C4%B1m%C4%B1/Tam%20Metinbildiri%20son%20hali.pdf> (Erişim Tarihi: 19.04.2022).
- PETRIN, Martin : “Reconceptualizing the Theory of the Firm-From Nature to Function”, Penn State Law Review, Volume 118, Issue 1, London 2013, s. 1-53, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2225447 (Erişim Tarihi: 13.01.2022).
- POROY Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin : Ortaklıklar Hukuku I, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- PULAŞLI, Haluk : Şirketler Hukuku Şerhi, C. I, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014. (Cilt I)
- PULAŞLI, Haluk : Şirketler Hukuku Şerhi, C. II, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014. (Cilt II)
- Resmi Kararlar Dergisi

- SABUNCU, Burak : Derneklerde Genel Kurul Organı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2021, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim Tarihi: 30.03.2022). (Genel Kurul)
- SABUNCU, Burak : “Dernek Organlarının İç İlişkide Birbirlerine Karşı Hukuki Durumları”, Ankara Barosu Dergisi, C. LXXVIII, S. 1, Nisan 2020, s. 155-190. (İç İlişki)
- SAKA, Zafer : Teoride ve Uygulamada Dernekler Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- SAYMEN, Ferit Hakkı : Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar, Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1944.
- SEROZAN, Rona : Borçlar Hukuku Genel Hükümler İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme –Ek: Uygulama Çalışmaları- (Üçüncü Cilt), 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016. (Borçlar)
- SEROZAN, Rona : Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994. (Tüzel Kişiler)
- SUNGURBEY, İsmet : Medeni Hukuk Eleştirileri, C. II, Sermet Matbaası, İstanbul, 1970.
- SİRMEN, A. Lale : Eşya Hukuku, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ŞAHLANAN, Fevzi : Sendikaların İşleyişinin Demokratik İlkelere Uygunluğu, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980.
- TANDOĞAN, Haluk : Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981. (Sözleşme Dışı)
- TANDOĞAN, Haluk : Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet), 1961 Yılı 1. Basıdan Tıpkı Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010. (Mes’uliyet)
- TAŞKIN, Alim : “Tüzel Kişilerin Kişilik Haklarının Korunması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XLII, S. 1-4, 1991/1992, s. 201- 243.

- TERCIER,
Pierre/PICHONNAZ,
Pascal/DEVELİOĞLU, H.
Murat : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı,
Oniki Levha, İstanbul, 2020.
- TUNÇOMAĞ, Kenan : “Karar İncelemesi: Üyenin Dernekten
Çıkarılması – Genelkurulun Toplantıya
Çağırılması – Gündeme Bir Madde Eklenmesi
– Gündemdeki Bir Madde Sırasının
Değiştirilmesi”, Adalet Dergisi, C. I, S. 9,
Ankara, 1960, s. 790-803.
- TURANLI, Hüsnü : “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim
Ortaklıkta İbra”, Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi, C. II, S. 2, Seçkin
Yayıncılık, 2014, s. 101-135.
- Türk İçtihatlar Külliyyatı
- ÜREM, Müge : “Sözleşmeye Aykırılık Halinde TBK M. 58/I
Hükmünce Tüzel Kişi Lehine Hükmedilecek
Manevi Tazminat Borcunun Doğumu İçin
Aranan Şartlar”, Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2020-2, Seçkin
Yayıncılık, 2020, s. 1381-1435.
- VELİDEDEOĞLU, H. Veldet : Türk Medeni Hukuku, 3. Bası, Nurgök
Matbaası, İstanbul, 1963.
- VELİDEDEOĞLU, H.
Veldet/ATAAY, Aytekin M. : Türk Cemiyetler Hukuku, İsmail Akgün
Matbaası, İstanbul, 1956.
- Yargıtay Kararları Dergisi
- YOKUŞ, Sevtap : “Dernek Özgürlüğü Çerçevesinde Türkiye’de
Değişen Hukuksal Düzenlemeler”, Erdoğan
Teziç’e Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul,
2007, s. 257-267.
- ZEVKLİLER,
Aydın/ACABEY, M.
Beşir/GÖKYAYLA, K. Emre : Medeni Hukuk - Giriş ve Başlangıç Hükümleri
Kişiler Hukuku - Aile Hukuku, 6. Baskı,
Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999.

ÖZGEÇMİŞ



TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Hazırlayanın Adı Soyadı : Ömer Coşkun
Tez Başlığı : Derneklerde Organ ve Organlar Arasındaki İlişkiler
Savunma Tarihi : 28/06/2022
Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Erdem

JÜRİ ÜYELERİ

Unvanı, Adı Soyadı

İmza

Prof. Dr. Mehmet Erdem

Doç. Dr. Zafer Kahraman

Dr. Öğr. Üyesi Gülen Sinem Tek

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. M. Yaman Öztekin